

Jaarstukken 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Jierstikken yn ien eachopslach.....	6
Jaarstukken in één oogopslag.....	7
Gearfetting	8
Samenvatting	12
Provinciebestuur en organisatie	16
Trends Staat van Fryslân	24
Leeswijzer	25
Programma 1: Bestuur.....	28
Beleidsveld 1.1. Provinciale Staten en Statengriffie	31
Beleidsveld 1.2. Gedeputeerde Staten	35
Beleidsveld 1.3. Commissaris van de Koning als rijksorgaan.....	37
Beleidsveld 1.4. Kwaliteit bestuur.....	39
Beleidsveld 1.5. Bestuurlijke samenwerking	44
Programma 2: Infrastructuur	50
Beleidsveld 2.1. Algemeen beleid & verkeersveiligheid	53
Beleidsveld 2.2. Verbetering infrastructuur	59
Beleidsveld 2.3. Instandhouding provinciale infrastructuur.....	65
Beleidsveld 2.4. Openbaar vervoer	71
Programma 3: Natuur en Landbouw.....	80
Beleidsveld 3.1. Natuur	83
Beleidsveld 3.2. Landbouw	93
Programma 4: Ruimte en Klimaat.....	103
Beleidsveld 4.1. Ruimtelijke ordening en wonen.....	108
Beleidsveld 4.2. Water en Bodem	112
Beleidsveld 4.3. Milieu	120
Beleidsveld 4.4. Energietransitie	125
Programma 5: Economie en Mienskip	134
Beleidsveld 5.1. Economie	138
Beleidsveld 5.2. Gastvrijheid.....	143
Beleidsveld 5.3. Taal, cultuur, erfgoed en sport.....	149
Beleidsveld 5.4. Leefbaarheid.....	158
Programma 6: Bedrijfsvoering	168
Beleidsveld 6.1. Mensen	170
Beleidsveld 6.2. Middelen en digitalisering.....	173
Programma 7: Provinciefinanciën	180
Beleidsveld 7.1. Provinciefonds.....	182
Beleidsveld 7.2. Opcenten motorrijtuigenbelasting	184
Beleidsveld 7.3. Dividenden	185
Beleidsveld 7.4. Financieringsrente en interne financiering	186

Beleidsveld 7.5. Overige algemene dekkingsmiddelen	187
Beleidsveld 7.6. Werken voor derden	189
Beleidsveld 7.7. Onvoorzien	190
Paragraafs	192
Paragraaf 1. Provinciale heffingen	193
Paragraaf 2. Weerstandsvermogen	198
Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen	209
Onderhoud en planning infrastructuur	209
Paragraaf 4. Financiering en beleggingen	212
Paragraaf 5. Verbonden partijen	219
Paragraaf 6. Grondbeleid	239
Paragraaf 7. Bedrijfsvoering	242
1. Programma O&O (organisatieontwikkeling) en de uitvoering van het HR-beleid	243
2. Het programma Digitale Transformatie	245
3. De herinrichting van het provinciehuis en het hybride werken	247
4. De Energie-neutrale organisatie	248
5. Financiën	249
6. Wetgeving	253
7. Fraude en onregelmatigheden	254
8. De rechtmatige organisatie	255
Paragraaf 8. VTH taken	258
Paragraaf 9. Grote projecten	260
Overzicht grote projecten	261
1. Spoorprojecten (programma infrastructuur)	262
2. Vismigratierivier	264
3. Bruggen/Sluis Kornwerderzand	267
4. Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave	269
5. Programma Natuur	275
6. Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)	277
7. Veenweide	279
7a. Veenweideprogramma	279
7b. Aldeboarn - De Deelen	282
7c. Hegewarren	284
7d. Idzegea	287
Paragraaf 10. Samenwerkingsverbanden	289
Taheakken	293
Bijlage 1. Financieel kader	294
Bijlage 2. Begrotingshistorie	297
Bijlage 3. EMU-saldo	304
Bijlage 4. Begrippenlijst	305
Bijlage 5. Tijdelijke budgetten 2024	308
Bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen	318

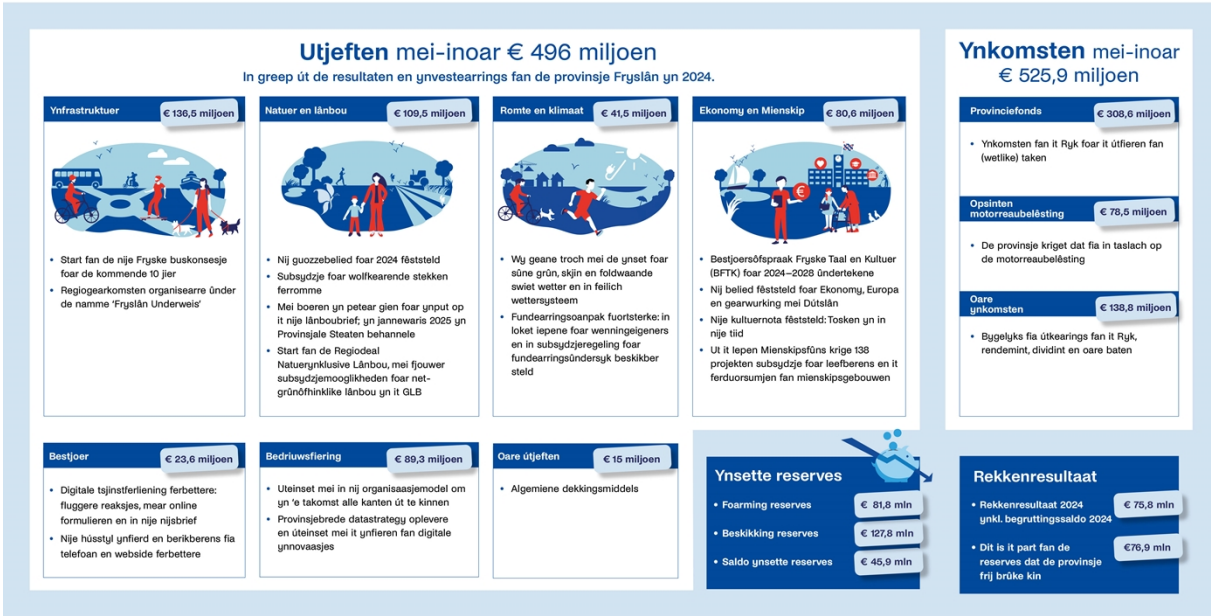
Bijlage 7. Prestatie indicatoren BBV	327
Bijlage 8. Duurzaamheidsrapportage.....	329
Bijlage 9. Aanbevelingen rekenkamer	330
Bijlage 10. Begrotingswijzigingen onder mandaat GS december 2024.....	351
Jaarrekening 2024	356
1. Inleiding	357
2. Balans en exploitatie.....	358
3. Controle verklaring	382
4. Bijlagen	383

Jierstikken yn ien eachopslach

Jierstikken 2024 yn ien eachopslach

Ek yn 2024 hat de provinsje Fryslân ferskate ynvestearings dien om Fryslân moaier en sterker te meitsjen. Troch de sterke sosjale struktueren, de sosjale gelikensens en de leefberens fierder te stimulearjen, hat de provinsje bydroegen oan de brede wolfeart yn Fryslân. Hjirûnder in tal resultaten dy't wy yn 2024 helle hawwe:

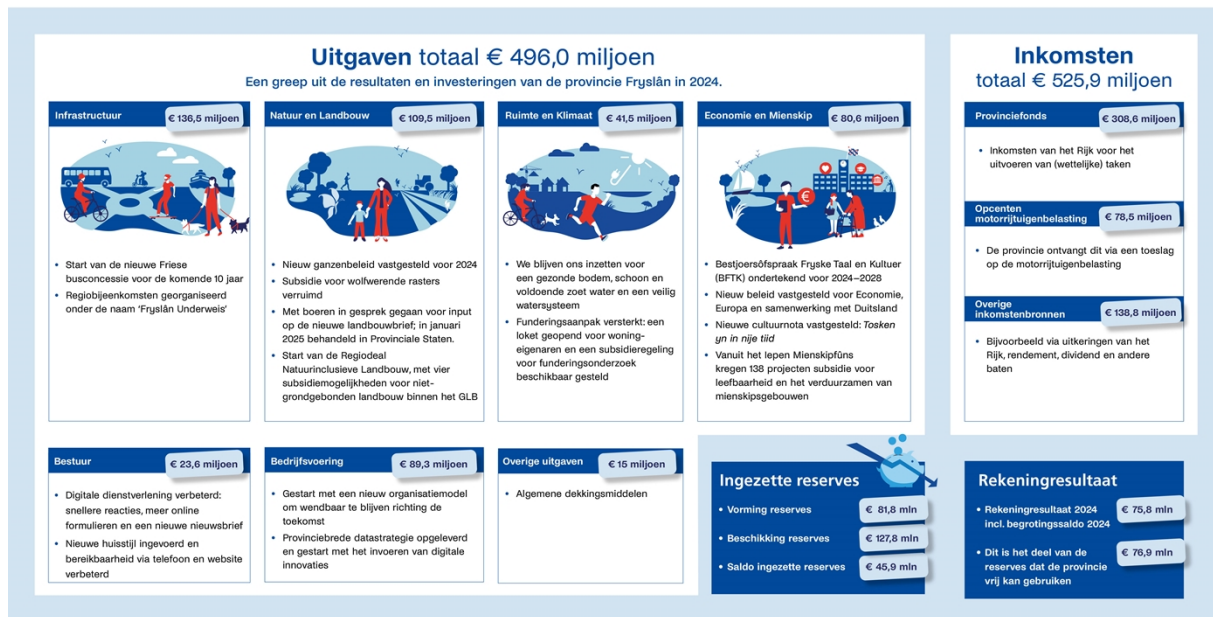

Jaarstukken in één oogopslag

Jaarstukken 2024 in één oogopslag

Ook in 2024 heeft de provincie Fryslân diverse investeringen gedaan om Fryslân mooier en sterker te maken. Door de sterke sociale structuren, de sociale gelijkheid en de leefbaarheid verder te stimuleren, heeft de provincie bijgedragen aan de brede welvaart in Fryslân. Hieronder een aantal resultaten die we in 2024 behaald hebben:

Gearfetting

Wat diene wy yn 2024?

Yn dizze jierstikken sjogge wy werom op 2024, it twadde jier fan it nije bestjoersakkoart.

Understeand stelle wy ferskate ûnderwerpen en projekten oan 'e oarder dêr't wy yn 2024 mei sukses oan wurke hawwe, mar ek in tal ûnderwerpen dy't opûnthâld oprûn hawwe of om in oare reden yn it each springe. Wy slute ôf mei in finansjele kyk op 2024.

Ynfrastruktuer

Yn 2024 binne der wichtige stappen set foar it fierder fuortsterkjen fan it regionale iepenbier ferfier, benammen op it plattelân. Der binne regiogearkomsten organisearre om inisjativen op te heljen út de Mienskip ûnder de namme 'Fryslân Underweis'. Wy sjogge foar it OV in hege klanttefredenheid yn 2024. Dêrnjonken is de Fryske buskonsesje foar de kommende tsien jier ein 2024 ymplemintearre.

Ferkearsfeilichheid is en bliuwt in wichtich punt fan omtinken. Yn 2024 sjogge wy spitigernôch dat it tal ferkearsûngelokken yn Fryslân likegoed as lanlik omheech gien is. Dy ûntwikkeling is as ynput meinommen foar de nije Yntegrale Fisy Ferkearsfeilichheid 2026-2040.

Wy fernimme op in tal dossiers dat de prioriteit fan it Ryk op ûnderheid leit en minder op nijbou. Dat laat somtiden ta dregre ûnderhannelings en resultaten dy't Fryslân minder winsklik achtet. Der hawwe meardere petearen west mei it Ryk oer de Lelyline, fiif brêgen oer it Prinses Margrietkanaal, spoarakwadukt Van Harinxmakanaal en de slûs Koarnwertersân, mei as doel mear faasje yn de realisearring fan dy projekten. Dêrby is relevant dat ek de stikstofproblematyk fan ynfloed is op de fuortgong fan projekten. Dat keart de útfiering op, mei ôfslutings as gefolch en dat komt de lokale en regionale berikberens net te'n goede. Dat jildt ek foar de ûntwikkelingen op de arbeidsmerk en hegere kosten fan materiaal.

Omjouwing

Natuer

It wurdt hieltyd dúdliker dat it Natuerpakt net tarikkend is foar de ambysjes oangeande it ferbetterjen en befoarderjen fan de natuer en bioferskaat. Dêr binne meardere petearen mei it Ryk oer fierd oer bygelyks it Natuurnetwerk Nederland (NNN) en it realisearjen fan natuer yn subsidiearre behear ANLb (foar û.o. doelen oangeande greidefûgelbehear en KRW). Yn 2024 is wurke oan de Natuerdoelanalysen (NDA's) om it bioferskaat en de feitlike steat fan de natuer better ynsichtlik te krijen, ynklusyf de oplossings dêrfoar. Njonken it duorsume behâld en behear fan natuergebieten is, mei troch de stikstofproblematyk, in fierdere ynset nedich op maatregels dy't de natuer ferbetterje.

De Vogel- en Habitatrichtlijn stelt dat wy soarten yn stân hâlde. Dêrnjonken wolle wy as provinsje de skea beheine fan soarten dy't oerlêst jouwe. Wy sjogge dat de geunstige steat fan ynstânhâlding fan soarten hieltyd faker wringt mei oare (ek finansjele) belangen en doelen dy't de provinsje hat. In foarbyld dêrfan is de wolf. It tal wolven yn ús regio nimt sterk ta. Dat soarget foar in konstante bangens by bistehâlders likegoed as ús ynwenners. Dêrnjonken sjogge wy dat de guozzepopulaasje sa groeit, dat doelbewust omtinken foar it beheinen fan skea nedich is. It is dêrby sykjen nei balâns yn de ferskate belangen yn relaasje ta de wetlike mooglikheden c.q. beheiningen. Yn maart 2024 hawwe Provinsjale Steaten it nije guozzebelied fêststeld, mei as doel om de skea dy't guozzen feroarsaakje (mear) te beheinen.

Dêrnjonken hawwe wy yn 2024 wichtige stappen set om it tal greidefûgels te fermearderjen. Sa is der yn 2024 fierder wurke oan it robúster meitsjen fan acht greidefûgelkearngebieten yn it ramt fan it Oanfalplan Skries (greidefûgelplusgebieten). Dat hat resultearre yn in tanimmen fan it tal briedpearen skries: yn 2024 wiene der likernôch 8300 briedpearen.

Lânbou

Yn 2024 is der yntinsyf wurke oan it nije Fryske lânboubelied, dat yn jannewaris 2025 troch Provinsjale Steaten behannele wurde sil. De foarige beliedsbrieff wie út 2017 en der is ferlet fan in oanpassing fan it belied.

Mei it nije beliedsbrieff stribbet de provinsje, yn 'e mande mei Fryske boeren, nei in ferskate en takomstbestindige lânbousektor mei in fokus op brede wolfeart. De produksje fan iten stiet sintraal, mar

der wurdt mear klam lein op kwalitative groei en ferbreiding fan it bedriuwsmodel, wêrby't boeren ek maatskiplike tsjinsten leverje.

Wetter en boaiem (grûn)

In sûne grûn, skjin en foldwaande swiet wetter en in feilich wettersysteem binne fan grut belang foar de hjoeddeistige en takomstige brede wolfeart fan Fryslân. Klimatologyske en sosjaalekonomyske ûntjouwings sette it Fryske wetter- en boaiemsysteem ûnder druk. Sa soarge in kombinaasje fan lang oanhâldende rein, meardere stoarmen, beheinde spuiemooglikheden en hege rivierôffieren foar ekstreem hege wetterstannen yn de regio Iselmargebiet, begjin 2024. It ûnderstreke namste mear it belang fan adekwaat wetterbehear en lange termyn tinken.

Yn 2024 wurken wy fierder oan in klimaatrobúste provinsje, wêryn't wy twingender rekken hâlde mei de natuerlike skaaimerken fan ús wetter- en boaiemsysteem by ús romtlike karren. Dat diene wy ûnder oare troch it útfieren fan ús (ynter)nasjonale wetlike taken. Wy wurken oan de Kaderrichtlijn Water, de útfiering fan ús Regionaal Wetterprogramma 2022 – 2027 en it ûntwikkeljen fan de Fryske Boaiemaginda.

Feangreide

Yn it ramt fan it FPLG is troch it Ryk € 45,7 miljoen takend foar de útfiering fan it maatregelpakket Klimaat-Feangreide. Ek wurdt der gebrûk makke fan de mooglikheden fan it nije Mienskiplik Lânboubelied (Gearwurkingsmaatregel Feangreide en de net-grûnôfhinklike maatregels). Fierder is de beskikking foar de middels fan it Groeifûns foar Ynnovaasjepolder Hegewarren en Akkrumer Goedland troch it Ryk ôfjûn.

Der is folop ynset op de fundearringsoanpak, hoewol't der beheind minskkrêft beskikber is. It is pionierje; de wenningeigener stiet sintraal. Fryslân wurdt lanlik as koprinne foar it lanlik gebiet sjoen. It Fundearringsloket foar wenningeigeners is begjin 2024 iepene (help by ynformaasje, fundearringsûndersyk en -opknappplan en psychososjale help). Subsydzjeregeling fundearringsûndersyk is yn jannewaris 2024 iepensteld (ynkl. it frijskatten fan eigen bydrage). Maatwurkbegelieding en it ôfhanneljen fan it grutste part fan de Koade Read-gefallen. De lobby rjochting ryk foar de Nasjonale Fundearringsoanpak is suksesfol.

Enerzjytransysje

Der is fuortgong boekt yn de gearwurking mei gemeenten en bedriuwen om de enerzjytransysje fierder stal te jaan. Sa is yn 2024 de Enerzjyfisy fêststeld. De Enerzjyfisy is in boustien foar de Provinsjale Omjouwingssisy en lit sjen dat wy oant 2050 noch in stevige opjefte hawwe.

Ekonomy

Wy wurkje oan ien ekonomyske aginda foar Fryslân. Oan in skjin, lokkich en sûn Fryslân. Wy hawwe yn 2024 ús beliedsbrieff Ekonomy fernijd: fierder gean op de koers dy't mei bedriuwen, ûnderwiis en gemeenten ynset is. Krekt as mei it ûnderwiisakkoart. Wy sette yn op seis spearpunten mei de byhearrende kampussen: agrofood, wettertechnology, sirkulêre op 'en nij te brûken materialen, heechwaardige systemen en materialen, maritime technology en de gastfrijheidssektor. Dêryn stypje wy fernijings en it oanlûken fan bedriuwen. Spesifyk yn de gastfrijheidssektor sjogge wy in ferheging fan it tal ferbliuws gasten ferlike mei it foargeande jier. Binnenlânsk likegoed as ynkommend toerisme droegen by oan dy groei. Oanslutend op ús belied foar it Ryk en Europa is it beliedsbrieff Europa en de aginda foar ekonomyske gearwurking mei Dútslân opsteld.

Mienskip

Leefberens

Yn 2024 hat de provinsje Fryslân him fierder ynset om de leefberens yn doarpen en stêden te behâlden en fuort te sterkjen. De resultaten lizze wat dat oanbelanget op koers. It Iepen Mienskipsfûns is begjin 2024 fêststeld. Yn dat jier hawwe 138 projekten subsydze krige om in bydrage te leverjen oan de leefberens en binne 35 mienskipsgedebouwen mei help fan provinsjale subsydze út it IMF duorsumer makke. Yn de trije Leadergebieten (regio's Súdeast-, Súdwest- en Noardwest-Fryslân) binne mei-inoar 47 oanfragen yntsjinne. Dêrfan koene 20 oanfragen honorearre wurde.

Wenje/RO

De ymplemintaasje fan de Omgevingswet (1-1-2024) hat yn 2024 in soad omtinken krige. Gemeenten hawwe harren omjouwingstafels stal jûn en de provinsje spilet dêr in aktive rol yn. Dêrnjonken is yn 2024

it proses fan de werhifking fan de Provinsjale Omjouwingsfisy (POVI) úteinset. De nije Omjouwingsfisy is it oerkoepeljend beliedsramt dêr't in yntegrale ôfwaging yn makke wurdt oer de ferdieling en ynrjochting fan de Fryske romte.

Op it mêd fan wenjen binne der, yn gearwurking mei de Fryske gemeenten, tariedings makke foar it werhifkjen fan de wendeals. Tagelyk is der foarútrûn op it opstellen fan it Frysk Wenplan, it Fryske folkshúsfêstingsprogramma. Dêrtroch kin begjin 2025 úteinset wurde mei sawol de werhifking fan de wendeals as it Frysk Wenplan.

Sport

Yn juny 2024 is it nije Beliedsbrief Sport 'Fryslân yn beweging: elkenien docht mei' troch Provinsjale Steaten fêststeld. De ynfalshoeke fan it nije beliedsbrief is dat yn 2040 op syn minst trijefearns fan alle Friezen foldwaande beweecht. De provinsje ynvestearret yn de kommende fjouwer jier hast € 7,5 miljoen yn Fryske sporten, breedtesport en topsport.

Dêrnjonken hawwe wy yn 2024 fia ferskate subsydzjes en subsydzjeregelingen de sport yn ús provinsje in ympuls jûn. Dêrmei waarden ûnder oare Fryske sporten en grutskalige sporteveneminten stipe.

Kultuer

Yn 2024 hawwe wy ek wer yn de kulturele sektor ynvestearre. Dat hawwe wy ûnder oare dien troch de subsydzjeregelingen fan de âlde kultuernota mei in jier te ferlingjen. Dêrtroch binne der bygelyks 25 projekten fia de Stimulearringsregeling Kultuer subsidiearre. Dêrnjonken is mids 2024 de kultuernota 'Tosken yn in nije tiid' fêststeld, wêrmei't wy yn de jierren 2025-2028 mear as € 52 miljoen yn de Fryske kultuersektor ynvestearje.

Taal

Yn april 2024 is de nije Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK) foar de perioade 2024-2028 ûndertekene. In ôfspraak mei mear ambysje op it mêd fan de Fryske taal. It Ryk stelt mei-inoar € 18 miljoen beskikber om de ôfspraken út te fieren. Dêrnei is yn juny 2024 de Taalnota Fansels Frysk troch Provinsjale Steaten fêststeld.

Bedriuwsfiering

Organisaasjeûntwikkeling

De amtlike organisaasje wurket sûnt 2024 neffens in nij organisaasjemodel om him maklik oan takomstige opjeften oanpasse te kinnen. Yn de útfierde 0-mjitting is in dúdlik sinjaal nei foaren kommen fan meiwurkers dat de ymplementaasje fan de feroarjende manier fan wurkjen noch net oeral goed ferrûn is. Dat hat weardefolle ynsichten oplevere foar ferbettering en it management is dêroer mei alle teams yn de organisaasje yn petear.

Digitalisearring

Yn 2024 hawwe wy konkrete suksessen berikt mei digitale ynnovaasjes, lykas AI foar natuermonitoaring en in provinsje-brede datastrategy. De útfierde digisken jout rjochting oan de ûntwikkeling fan digitale feardichheden. Tagelyk hat analyse oantoand dat wy it fûnemint foar duorsume digitalisearring fierder ferstevigje moatte. Wy hawwe de fersterkings dy't nedich binne yn kaart brocht en wurkje dy út yn ynvestearrings spesifyk foar dat doel.

Algemiene dekkingsmiddels

De mearjierrenbegrutting is oant en mei 2030 slutend. It struktureel beguttingssaldo is € 2,5 mln. (stân begutting 2025).

It frij te besteegejen part fan de frij te brûken reserve (VAR) bedraacht oan'e ein fan dizze koälysjeperioade € 80,9 mln.. Dit binne middels foar ien kear.

Finânsjes

Nei mutaasjes reserves bedrage de totale baten oer 2024 € 653,7 mln. en de totale lêsten € 577,9 mln.. Yn de ûndersteande tabellen stiet hoe't de baten en lêsten opboud binne.

Baten

Ynkomsten	Bedraggen x € 1.000
Opsinten motorreaubelesting	78.502
Utkearing provinsjefûns	308.555
Dividinten	24.004
Utfongen rinte	21.977
Oare algemiene dekkingsmiddels	48.463
Oare baten	44.366
Ut'e reserves helle	127.846
Totaal	653.713

Lêsten

As provinsje jouwe wy middels út foar de útfiering fan ferskate taken en aktiviteiten. Foar in part binne dat wetlike taken, lykas op it mêd fan Ferkear en Ferfier, Miljeu, Natuer en Fryske taal. Wy ynvestearje dêrnjonken ek yn 'autonome taken' lykas bygelyks Ekonomy, Leefberens en Sport. Wy hawwe dat yn de provinsjale begrutting yn ûndersteande programma's ferdield. Yn 2024 hat de útfiering fan ús belied laat ta ûndersteande lêsten:

Lêsten	Bedraggen x € 1.000
Bestjoer	23.630
Ynfrastruktuer	136.519
Natuer en Lânbou	109.514
Romte en Klimaat	41.510
Ekonomy en Mienskip	80.642
Bedriuwsfiering	89.266
Provinsjefinânsjes	14.939
Foarming reserve	81.862
Totaal	577.882

Jierrekkenresultaat

Ut de boppesteande tabellen docht bliken dat de baten heger binne as de lêsten. Nei mutaasjes reserves binne de totale lêsten oer 2024 € 577,9 mln. en de totale baten € 653,7 mln.. Dêrmei slút de jierrekken mei in posityf resultaat fan € 75,8 mln..

Fan dit resultaat wie € 58,4 mln. al rûsd yn de begrutting. De ôfwiking by de jierrekken is dêrmei € 17,4 mln.

Wy stelle út om mei-inoar € 8,3 mln. fia resultaatbestimming beskikber te stellen foar it neisoarchfûns en foar de reserve yndirekte útfieringskosten NPLG. As de útstelde € 8,3 mln. ynset wurdt, dan bedraacht de stân fan de VAR oan de ein fan de begruttingsperioade (2027) € 68,6 mln.

Samenvatting

Wat deden we in 2024?

In deze jaarstukken kijken we terug op 2024, het tweede jaar van het nieuwe bestuursakkoord.

Onderstaand stellen we diverse onderwerpen en projecten aan de orde waar we in 2024 met succes aan gewerkt hebben, maar ook een aantal onderwerpen die vertraging hebben opgelopen of om een andere reden in het oog springen. We sluiten af met een financiële blik op 2024.

Infrastructuur

In 2024 zijn er belangrijke stappen gezet voor het verder versterken van het regionale openbaar vervoer, met name op het platteland. Er zijn regiobijeenkomsten georganiseerd om initiatieven op te halen uit de Mienskip onder de noemer 'Fryslân Underweis'. We zien voor het OV een hoge klanttevredenheid in 2024. Daarnaast is de Friese busconcessie eind 2024 geïmplementeerd voor de komende 10 jaar.

Verkeersveiligheid is en blijft een belangrijk aandachtspunt. In 2024 zien we helaas een stijging in verkeersongevallen zowel in Fryslân als landelijk. Deze ontwikkeling is als input meegenomen voor de nieuwe Integrale Visie Verkeersveiligheid 2026-2040.

We merken op een aantal dossiers dat de prioriteit vanuit het Rijk ligt op onderhoud en minder op nieuwbouw. Dit leidt soms tot moeizame onderhandelingen en resultaten die minder gewenst zijn vanuit Fryslân. Er zijn meerdere gesprekken geweest met het Rijk over de Lelylijn, vijf bruggen Prinses Margrietkanaal, spooraquaduct Van Harinxmakanaal en de Sluis Kornwerderzand, met als doel realisatie van deze projecten te versnellen. Daarbij is relevant dat ook de stikstofproblematiek van invloed is op de voortgang van projecten. Dit vertraagt de uitvoering, met afsluitingen als gevolg en dat komt de lokale en regionale bereikbaarheid niet ten goede. Ook voor de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de kostenstijging van materiaal.

Omgeving

Natuur

Het wordt steeds evidentier dat het Natuurpact niet toereikend is voor de ambities ten aanzien van herstel en bevorderen van de natuur en biodiversiteit. Hierover zijn meerdere gesprekken gevoerd met het Rijk over bijvoorbeeld het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het realiseren van natuur in gesubsidieerd beheer ANLb (voor o.a. doelen t.a.v. weidevogelbeheer en KRW). In 2024 is gewerkt aan de Natuurdoelanalyses (NDA's) om de biodiversiteit en daadwerkelijke staat van de natuur beter inzichtelijk te krijgen, inclusief de oplossingen daarvoor. Naast het duurzame behoud en beheer van natuurgebieden is een verdere inzet nodig op natuurherstelmaatregelen, mede door de stikstofproblematiek.

De Vogel- en Habitatrichtlijn stelt dat we soorten in stand houden. Daarnaast willen we als provincie de schade beperken van overlast gevende soorten. We zien dat de gunstige staat van instandhouding van soorten steeds vaker wringt met andere (ook financiële) belangen en doelen die de provincie heeft. Een voorbeeld daarvan is de wolf. Het aantal wolven in onze regio neemt sterk toe. Dit zorgt voor een constante vrees bij zowel dierhouders als onze inwoners. Daarnaast zien we dat de ganzenpopulatie dermate groeit, dat gericht aandacht voor het beperken van schade nodig is. Het is daarbij zoeken naar balans in de diverse belangen in relatie tot de wettelijke mogelijkheden c.q. beperkingen. In maart 2024 hebben Provinciale Staten het nieuwe ganzenbeleid vastgesteld, met als doel om de schade die ganzen veroorzaken (meer) te beperken.

Daarnaast hebben in 2024 belangrijke stappen gezet om het aantal weidevogels te vermeerderen. Zo is er in 2024 verder gewerkt aan het robuuster maken van acht weidevogelkerngebieden in het kader van het Aanvalsplan Grutto (weidevogelplusgebieden). Dit heeft geresulteerd in een toename van het aantal broedparen grutto: in 2024 waren er circa 8300 broedparen.

Landbouw

In 2024 is er intensief gewerkt aan het nieuwe Friese landbouwbeleid, dat in januari 2025 door Provinciale Staten zal worden behandeld. De vorige beleidsbrief dateert uit 2017 en er is behoefte aan een herziening van het beleid.

Met de nieuwe beleidsbrief streeft de provincie, samen met Friese boeren, naar een diverse en toekomstbestendige landbouwsector met een focus op brede welvaart. Voedselproductie blijft centraal staan, maar er wordt meer nadruk gelegd op kwalitatieve groei en verbreding van het bedrijfsmodel, waarbij boeren ook maatschappelijke diensten leveren.

Water en bodem

Een gezonde bodem, schoon en voldoende zoet water en een veilig watersysteem zijn van groot belang voor de huidige- en toekomstige brede welvaart van Fryslân. Klimatologische- en sociaaleconomische ontwikkelingen zetten het Friese water- en bodemsysteem onder druk. Zo zorgde een combinatie van langdurige regenval, meerdere stormen, beperkte spui mogelijkheden en hoge rivierafvoeren voor extreem hoge waterstanden in de regio IJsselmeergebied, begin 2024. Het onderstreepte eens te meer het belang van adequaat waterbeheer en lange termijn denken.

In 2024 werkten we verder aan een klimaatrobuuste provincie, waarin we nadrukkelijker rekening houden met de natuurlijke kenmerken van ons water- en bodemsysteem in onze ruimtelijke keuzes. Dit deden we onder andere door het uitvoeren van onze (inter)nationale wettelijke taken. We werkten aan de Kaderrichtlijn Water, de uitvoering van ons Regionaal Waterprogramma 2022 - 2027 en het ontwikkelen van de Friese Bodemagenda.

Veenweide

In het kader van het FPLG is € 45,7 miljoen toegekend door het Rijk voor uitvoering van het maatregelpakket Klimaat-Veenweide. Ook wordt er gebruik gemaakt van de mogelijkheden van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (Samenwerkingsmaatregel Veenweide en de niet-grondgebonden maatregelen). Verder is de beschikking voor de middelen van het Groiefonds t.b.v. Innovatiepolder Hegewarren en Akkrumer Goedland door het Rijk afgegeven.

Er volop ingezet op de funderingsaanpak, hoewel er beperkte menskracht beschikbaar is. Pionieren en de woningeigenaar centraal. Fryslân wordt landelijk als koploper voor het landelijk gebied gezien. Funderingsloket voor woningeigenaren is begin 2024 geopend (hulp bij informatie, funderingsonderzoek en -herstelplan en psychosociale hulp). Subsidieregeling funderingsonderzoek januari 2024 opgesteld (incl. kwijtschelden eigen bijdrage). Maatwerkbegeleiding en afhandeling van het merendeel van de Code Rood gevallen. De lobby richting rijk voor de Nationale Funderingsaanpak is succesvol.

Energietransitie

Er is voortgang geboekt in de samenwerking met gemeenten en bedrijven om de energietransitie verder vorm te geven. Zo is in 2024 de Energievisie vastgesteld. De Energievisie is een bouwsteen voor de Provinciale Omgevingsvisie en laat zien dat we tot 2050 nog een stevige opgave hebben.

Economie

Wij werken aan één economische agenda voor Fryslân. Aan een schoon, gelukkig en gezond Fryslân. We hebben in 2024 onze beleidsbrief Economie hernieuwd: door op de koers die met bedrijven, onderwijs en gemeenten is ingezet. Net als met het onderwijsakkoord. Wij zetten in op zes speerpunten met de bijbehorende campussen: agrofood, watertechnologie, circulaire herbruikbare materialen, hoogwaardige systemen en materialen, maritieme technologie en de gastvrijheidssector. Daarin ondersteunen wij vernieuwingen en het aantrekken van bedrijven. Specifiek in de gastvrijheidssector zien we een stijging van het aantal verblijfs gasten ten opzichte van het voorgaande jaar. Zowel binnenlands als inkomend toerisme droegen bij aan deze groei. Aansluitend op ons beleid voor het Rijk en Europa is de beleidsbrief Europa en de agenda voor economische samenwerking met Duitsland opgesteld.

Mienskip

Leefbaarheid

In 2024 heeft de provincie Fryslân zich verder ingezet om de leefbaarheid in dorpen en steden te behouden en versterken. De resultaten liggen wat dat betreft op koers. Het Iepen Mienskipsfûns is begin 2024 vastgesteld. In dat jaar hebben 138 projecten subsidie ontvangen om een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid en zijn 35 mienskipsgebouwen verduurzaamd met behulp van provinciale subsidie uit het IMF. In de drie Leadergebieden (regio's Zuidoost-, Zuidwest- en Noordwest-Fryslân) zijn in totaal 47 aanvragen ingediend. Hiervan konden 20 aanvragen worden gehonoreerd.

Wonen/RO

De implementatie van de Omgevingswet (1-1-2024) heeft in 2024 veel aandacht gekregen. Gemeenten hebben hun omgevingstafels vormgegeven en de provincie speelt hierin een actieve rol. Daarnaast is in 2024 het proces van de herijking van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) opgestart. De nieuwe Omgevingsvisie is het overkoepelende beleidskader waarin een integrale afweging wordt gemaakt over de verdeling en inrichting van de Friese ruimte.

Op het gebied van wonen zijn er, in samenwerking met de Friese gemeenten, voorbereidingen getroffen voor het herijken van de woondeals. Tevens is er voorgesorteerd op het opstellen van het Fries Woonplan, het Friese volkshuisvestingsprogramma. Hierdoor kan begin 2025 gestart worden met zowel de herijking van de woondeals als het Fries Woonplan.

Sport

In juni 2024 is de nieuwe Beleidsbrief Sport “Fryslân yn beweging: elkenien docht mei” door Provinciale Staten vastgesteld. De insteek van de nieuwe beleidsbrief is dat in 2040 ten minste driekwart van alle Friezen voldoende beweegt. De provincie investeert de komende vier jaar bijna 7,5 miljoen euro in Friese sporten, breedtesport en topsport.

Daarnaast hebben we in 2024 via diverse subsidies en subsidieregelingen de sport in onze provincie een impuls gegeven. Hiermee werden onder meer Fryske sporten en grootschalige sportevenementen ondersteund.

Cultuur

In 2024 hebben we ook weer geïnvesteerd in de culturele sector. Dit hebben we onder andere gedaan door de subsidieregelingen van de oude cultuurnota met een jaar te verlengen. Hierdoor zijn er bijvoorbeeld 25 projecten gesubsidieerd via de Stimuleringsregeling Cultuur. Daarnaast is medio 2024 de cultuurnota Tosken yn in nije tiid vastgesteld, waarmee we meer dan 52 miljoen investeren in de Friese cultuursector in de jaren 2025-2028.

Taal

In april 2024 is de nieuwe Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK) ondertekend voor de periode 2024-2028. Een afspraak met meer ambitie op het gebied van de Friese taal. Het Rijk stelt in totaal 18 miljoen euro beschikbaar om de afspraken uit te voeren. Daaropvolgend is in juni 2024 de Taalnota Fansels Frysk vastgesteld door Provinciale Staten.

Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

De ambtelijke organisatie is in 2024 gaan werken volgens een nieuw organisatiemodel om zich gemakkelijk aan te kunnen passen op toekomstige opgaves. In de uitgevoerde 0-meting is een duidelijk signaal naar voren gekomen van medewerkers dat de implementatie van de veranderende manier van werken nog niet overal goed is verlopen. Dit heeft waardevolle inzichten opgeleverd ter verbetering en het management is hierover in gesprek met alle teams binnen de organisatie.

Digitalisering

In 2024 hebben we concrete successen geboekt met digitale innovaties, zoals AI voor natuurmonitoring en een provincie-brede datastrategie. De uitgevoerde digiscan geeft richting aan de ontwikkeling van digitale vaardigheden. Tegelijkertijd heeft analyse aangetoond dat we het fundament verder moeten verstevigen voor duurzame digitalisering. We hebben de benodigde versterkingen in kaart gebracht en vertalen deze naar gerichte investeringen.

Algemene dekkingsmiddelen

De meerjarenbegroting is tot en met 2030 sluitend. Het structureel begrotingssaldo bedraagt € 2,5 mln. (stand begroting 2025).

Het vrij inzetbare deel van de vrij aanwendbare reserve (VAR) bedraagt aan het einde van deze bestuursperiode € 80,9 mln. Dit zijn éénmalige middelen.

Financiën

Na mutaties reserves bedragen de totale baten over 2024 € 653,7 mln. en de totale lasten € 577,9 mln. In de onderstaande tabellen staat hoe de baten en lasten zijn opgebouwd.

Baten

Inkomsten	Bedragen € 1.000
Opcenten motorrijtuigenbelasting	78.502
Uitkering provinciefonds	308.555
Dividenden	24.004
Ontvangen rente	21.977
Overige algemene dekkingsmiddelen	48.463
Overige baten	44.366
Beschikking reserve	127.846
Totaal	653.713

Lasten

Als provincie geven wij middelen uit voor de uitvoering van verschillende taken en activiteiten. Voor een deel zijn dat wettelijke taken, zoals op het gebied van Verkeer en Vervoer, Milieu, Natuur en Friese taal. Wij investeren daarnaast ook in 'autonome taken' zoals bijvoorbeeld Economie, Leefbaarheid en Sport. Wij hebben dit in de provinciale begroting verdeeld in onderstaande programma's. In 2024 heeft de uitvoering van ons beleid geleid tot de onderstaande lasten:

Lasten	Bedragen x € 1.000
Bestuur	23.630
Infrastructuur	136.519
Natuur en Landbouw	109.514
Ruimte en Klimaat	41.510
Economie en Mienskip	80.642
Bedrijfsvoering	89.266
Provinciefinanciën	14.939
Vorming reserve	81.862
Totaal	577.882

Jaarrekening resultaat

Uit de bovenstaande tabellen blijkt dat de baten hoger zijn dan de lasten. Na mutaties reserves bedragen de totale lasten over 2024 € 577,9 mln. en de totale baten € 653,7 mln.. Hiermee sluit de jaarrekening met een positief resultaat van € 75,8 mln. Van dit resultaat was € 58,4 mln. al geraamd in de begroting. De afwijking bij de jaarrekening bedraagt daarmee € 17,4 mln.

Wij stellen voor om in totaal € 8,3 mln. via resultaatbestemming beschikbaar te stellen voor het nazorgfonds en voor de reserve indirecte uitvoeringskosten NPLG. Als de voorgestelde € 8,3 mln. wordt ingezet, dan bedraagt de stand van de VAR aan het einde van de begrotingsperiode (2027) € 68,6 mln.

Provinciebestuur en organisatie

Samenstelling Provinciale Staten

Provinciale Statenverkiezingen worden één keer in de vier jaar gehouden, waarbij leden rechtstreeks door de stemgerechtigde inwoners van de provincie worden gekozen. Op 15 maart 2023 hebben Provinciale Statenverkiezingen plaats gevonden. Het aantal Statenleden van een provincie is afhankelijk van het aantal inwoners. Voor Fryslân is het aantal zetels vastgesteld op 43. De huidige samenstelling van Provinciale Staten (december 2023) is als volgt:

Partij	Aantal zetels
Boer Burger Beweging (BBB)	14
Partij van de Arbeid (PvdA)	5
Christen Democratisch Appèl (CDA)	4
Fryske Nasjonale Partij (FNP)	4
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	3
GrienLinks	3
Partij voor de Vrijheid (PVV)	2
ChristenUnie	1
Socialistische Partij	1
D66	1
Partij voor de Dieren	1
JA21	1
Provinciaal Belang Fryslân	1
Statenlid Jonker	1
Statenlid Van Dijk	1
Totaal	43

Statengriffie

Contact met Provinciale Staten als geheel loopt via de Statengriffie. De Statengriffie helpt Provinciale Staten bij het vervullen van haar controlerende, kaderstellende en vertegenwoordigende functie. De

Statengriffie houdt zich bezig met secretariële, adviserende en procesmatige taken voor Provinciale Staten en de Statencommissies. De griffier van Provinciale Staten is A.G. Rosier.

Samenstelling Gedeputeerde Staten

drs. A.A.M. Brok, Commissaris van de Koning

Portefeuille

- Coördinatie interbestuurlijk toezicht
- Communicatie
- Coördinatie lobby
- Rijkstaken
- Integriteit

Gedeputeerde E. Folkerts (BBB)

Portefeuille

- Financiën (inclusief REC en FUMO)
- Taal en taalonderwijs
- Bedrijfsvoering
- Kwaliteit openbaar bestuur
- Bestuurlijke vernieuwing en participatie
- Grondzaken
- Erfgoed

Gedeputeerde R.F. Douwstra (CDA)

Portefeuille

- Economie, recreatie en toerisme
- Europa
- Water en bodem
- Veenweide
- IJsselmeer
- Mijnbouw
- BRZO

Gedeputeerde S. Knol (FNP)

Portefeuille

- Ruimtelijke ordening
- Energie-transitie
- Cultuur
- Leefbaarheid

Gedeputeerde M.A.C. de Vries (CU)

Portefeuille

- Natuur
- VTH
- Infra
- OV
- Wadden

Gedeputeerde A.W. Kooistra (BBB)

Portefeuille

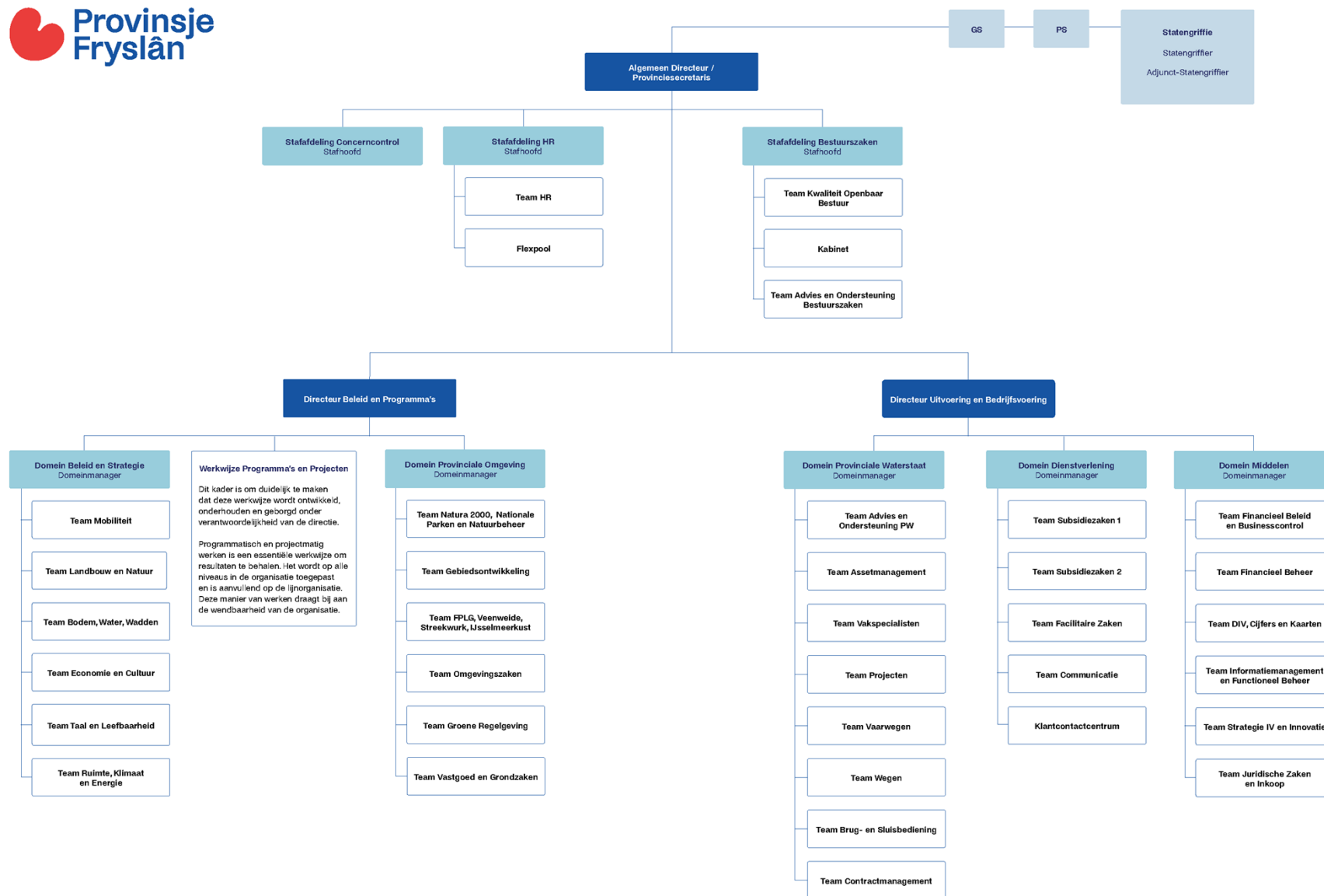
- Landbouw
- Coördinatie Fries Programma Landelijk Gebied
- Sport, gezondheid en sociaal beleid
- Luchtvaart
- Wonen

Algemeen directeur en Provinciesecretaris

J.J. Algra

Ambtelijke organisatie - Organogram

Trends Staat van Fryslân

Trends Staat van Fryslân

Voor deze gegevens verwijzen we naar de digitale omgeving van de Staat van Fryslân. Dit is de toegangspoort tot een breed palet aan beleidsinformatie, kaarten en overige publicaties. De inhoud is toegesneden op het beleid van de provincie Fryslân, maar kan ook voor andere organisaties en burgers interessant zijn. In de databank staan tabellen, grafieken en kaarten op verschillende schaalniveaus.

Link: Staat van Fryslân

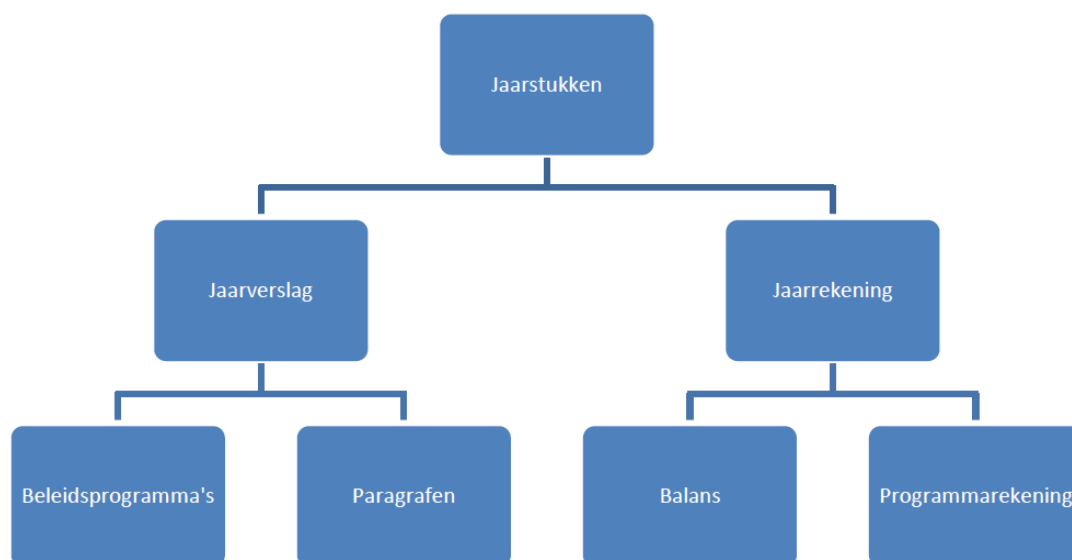
Leeswijzer

Jaarstukken

In deze digitale omgeving vindt u de jaarstukken van het college van Gedeputeerde Staten.

De jaarstukken 2024 zijn het verantwoordingsdocument over het begrotingsjaar 2024 en daarmee het sluitstuk van de bestuurlijke planning- en controlcyclus 2024. De basis is de door Provinciale Staten vastgestelde begroting 2024 en de wijzigingen hierop in de bestuursrapportage en het autorisatiemoment in december.

De jaarstukken zijn als volgt opgebouwd:

De jaarrekening 2024 van het Fonds nazorg stortplaatsen Fryslân leggen we in een afzonderlijk document voor aan Provinciale Staten.

Jaarverslag

Het eerste deel van de jaarstukken is het jaarverslag. Dit deel bestaat uit de beleidsprogramma's (zoals bijvoorbeeld Infrastructuur en Economie) en de paragrafen. De paragrafen maken we op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening. Deze paragrafen geven vanuit diverse beheersaspecten een dwarsdoorsnede van de programma's. Het jaarverslag wordt afgesloten met een aantal bijlagen. Dit zijn bijvoorbeeld het financieel kader en een investeringsoverzicht.

Jaarrekening

Het tweede deel van de jaarstukken is de jaarrekening 2024 en de toelichting hierop. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening (exploitatierekening) en de balans. De jaarrekening leggen we ter vaststelling voor aan Provinciale Staten. De jaarrekening maken we conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn gecontroleerd door accountant BDO.

De accountantscontrole richt zich op de getrouwheid en de rechtmatigheid van de financiële verantwoording. Getrouwheid gaat over de mate waarin we de baten, lasten en balansmutaties juist en volledig hebben verantwoord. Rechtmatigheid is de mate waarin we zogenoemde financiële beheers handelingen – bijvoorbeeld inkopen en aanbestedingen en subsidieverstrekking – volgens de geldende regels hebben uitgevoerd. De accountantsverklaring is bij de jaarrekening gevoegd.

Het accountantsverslag en de reactie hierop van het college van Gedeputeerde Staten leggen we, via het Statenvoorstel bij de jaarstukken, als afzonderlijke documenten aan Provinciale Staten voor.

Opzet beleidsprogramma's

Centraal staat de 'confrontatie' tussen de beleidsdoelen uit de begroting 2024 en de verantwoording hierover. Het vertrekpunt bij elk programma is daarom een overzicht van de provinciale doelen uit de begroting 2024.

Elk beleidsprogramma begint met een algemeen of 'overall'-programmadeel met daarna verschillende beleidsvelden. De volgende onderdelen komen in de programma's aan bod:

Wat wilden we bereiken?

Hier staan de 'overall' programmadoelen uit de begroting 2024. Deze doelen uit de begroting hebben vaak een meerjarig karakter en overstijgen de verschillende beleidsvelden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Dit geeft inzicht in de mate van doelrealisatie met stoplichtkleuren: groen, oranje of rood. Deze kleurentabel is een samenvatting van de doelrealisatietabellen bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Wat heeft het programma gekost?

Dit is de tabel met de baten en lasten van de betreffende beleidsvelden. In het onderdeel 'mutatie reserves' staat het saldo van toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Na dit algemene deel staan in elk programma verschillende beleidsvelden. Elk beleidsveld bestaat uit vier vragen:

Wat wilden we bereiken?

Hier staat het doel van het beleidsveld uit de begroting 2024. Dit doel heeft vaak een meerjarig karakter.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Hier staat met stoplichtkleuren of het doel van het beleidsveld is bereikt.

Hebben we de gewenste resultaten bereikt?

In de tabel onder deze kop staan de gewenste resultaten uit de begroting 2024. Stoplichtkleuren laten zien of we de gewenste resultaten hebben gerealiseerd. Onder de tabel staat een toelichting.

Wat heeft het gekost?

Hier laten we de baten en lasten per soort zien: structurele en tijdelijke budgetten, reserves en overlopende passiva. Dit zijn de zogenoemde exploitatiebedragen, dat wil zeggen: inkomsten en uitgaven die we ten laste van de exploitatie in 2024 hebben verantwoord.

Structurele budgetten zijn middelen voor jaarlijks terugkomende uitgaven. Tijdelijke budgetten zijn uitgaven die Provinciale Staten voor een specifieke periode beschikbaar hebben gesteld. In hoofdstuk 3 van de jaarrekening staat het totaaloverzicht van de tijdelijke budgetten, inclusief een toelichting op de grootste afwijkingen in 2024.

Onder de kopjes reserves, voorzieningen en overlopende passiva staan de uitgaven en inkomsten die worden verrekend met de betreffende balansposten. In de jaarrekening leggen we verantwoording af over de inzet en niveaus van deze balansposten.

De overlopende passiva gaan over de (rijks)bijdragen die wij hebben ontvangen met een speciaal bestedingsdoel. De nog te ontvangen of terug te betalen bedragen verantwoorden we op de balans (jaarrekening). De besteding en de daar tegenoverstaande dekking (baten) verantwoorden we in de exploitatie (programma's) ten laste van deze balansposten.

In het onderdeel 'Mutatie reserves' staat het saldo van onttrekkingen en stortingen in de reserves. Bijvoorbeeld het – ten laste van de exploitatie – toevoegen van het restant van een tijdelijk budget aan de reserve tijdelijke budgetten. Zodat we deze middelen alsnog voor het door Provinciale Staten aangewezen doel kunnen inzetten. Een onttrekking aan een reserve is een bate in de exploitatie. Een toevoeging aan de reserve is een last in de exploitatie.

De investeringsuitgaven en – inkomsten van de lopende investeringen verantwoorden we in bijlage 5 Investeringsen en in de jaarrekening. Alleen de afschrijvingslasten zijn zichtbaar in de exploitatie.

Programma 6 Bedrijfsvoering

PS hebben in hun vergadering van 28 juni 2017 besloten om een programma bedrijfsvoering in de P&C-documenten op te nemen. In dit programma worden de personele lasten en de (ondersteunende) middelen verantwoord binnen één programma.

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen

Programma 7 is geen beleidsprogramma in de strikte zin van het woord en is daarom niet opgebouwd naar de drie W-vragen. Dit programma bestaat voornamelijk uit baten (algemene dekkingsmiddelen) waaraan geen specifieke bestemming is gegeven zoals de uitkering uit het provinciefonds, opbrengst uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting, rendement uit beleggingen en dividenden van deelnemingen. Aan de lastenkant van dit programma verantwoorden we onder andere de financieringskosten. Ook nemen we

in dit programma de voorwaardelijke budgetten op tot deze vrijgegeven zijn voor uitvoering door respectievelijk Provinciale of Gedeputeerde Staten.

Balanspositie per programma

Per programma presenteren we (als het van toepassing is) aan het begin van het programma het overzicht van de balansposities van de investeringen, reserves, voorzieningen, revolverende middelen en de overlopende passiva. Dit is het totaal van wat er in de verschillende beleidsvelden gebeurt.

Verwijzingen

Daar waar projecten of onderwerpen op verschillende plaatsen in de jaarstukken terugkomen zijn in de beleidsprogramma's verwijzingen opgenomen, bijvoorbeeld voor de onderdelen samenwerkingsagenda's Smallingerland-Heerenveen, FUMO en onderhoud infrastructuur.

Bij de inhoudelijke verantwoording over de resultaten lichten we vooral de afwijkingen toe.

Wat betekenen de stoplichtkleuren?

Programma's

	Ligt de doelrealisatie op schema?	Zijn de gewenste resultaten gehaald ?	Zijn de kosten binnen het budget gebleven? / onderdeel 'Geld'
Beleid	Geen afwijking. Naar verwachting wordt het doel gerealiseerd.	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is gehaald.	T.a.v. het onderdeel geld is er geen afwijking (Overschrijding is kleiner dan 10% en kleiner dan € 50.000,- en Onderschrijding is kleiner dan 10% en kleiner dan € 50.000,-).
Tijd	Geen afwijking, de verwachting is dat het doel binnen de afgesproken tijd is/wordt gerealiseerd.	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is binnen de afgesproken tijd gehaald.	
Beleid	Mogelijke verwachte, maar nog geen zekere afwijking in de inhoudelijke doelrealisatie, waardoor het doel waarschijnlijk niet wordt gehaald	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is inhoudelijk niet geheel gehaald.	T.a.v. het onderdeel geld is er sprake van onderbesteding (Overschrijding groter dan 10% en groter dan € 50.000,-).
Tijd	Mogelijke verwachte, maar nog geen zekere afwijking in doelrealisatie binnen de tijd, waardoor het doel waarschijnlijk later wordt gehaald.	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is niet geheel op tijd gehaald.	
Beleid	Het doel wordt (zo goed als) zeker niet bereikt.	Het voorgenomen gewenste resultaat zoals beschreven in de begroting is inhoudelijk niet gehaald.	T.a.v. het onderdeel geld is er sprake van overbesteding (Overschrijding groter dan 10% en groter dan € 50.000,-).
Tijd	Doelrealisatie binnen de gestelde termijn wordt (zo goed als) zeker niet gerealiseerd.	Het voorgenomen gewenste resultaat zoals beschreven in de begroting is niet op tijd gehaald.	

Paragraaf Grote projecten en bijlage investeringen (jaarverslag, hoofdstuk 5, bijlage 2)

Tijd	Project ligt qua tijdsplanning op schema (het project wordt opgeleverd zoals in de begroting is vermeld)
Tijd	Project met risico voor mogelijke afwijkingen in tijd (Er doen zich zaken voor die een risico vormen voor het opleveringsjaar, mogelijke eerdere oplevering valt hier ook onder)
Tijd	Projecten met overschrijding in tijd (project wordt later opgeleverd)
Geld	Project ligt qua bestedingen op schema (project wordt gerealiseerd binnen het beschikbare budget, onderbestedingen vallen hier ook onder)
Geld	Project met risico voor mogelijke overschrijdingen in krediet
Geld	Projecten met overschrijding van het krediet

Programma 1: Bestuur

Portefeuillehouders

Commissaris van de Koning Arno Brok en gedeputeerden Eke Folkerts, Matthijs de Vries en Friso Douwstra

Wat hebben we gezien?

Ten aanzien van de kwaliteit van het openbaar bestuur is een aantal relevante ontwikkelingen te signaleren. Als provinciale overheid willen we een goed functionerende bestuurslaag zijn. Dat zit om te beginnen in enkele waarden: betrouwbaarheid, rechtmatigheid en onpartijdigheid. Een van deze ontwikkelingen is dat de aard van maatschappelijke opgaven niet langer altijd eenduidig zijn te formuleren. Daardoor is vaak ook niet zeker hoe doelen moeten worden bereikt, of is dit veranderlijk over tijd.

Het vergt bestuurskracht en adaptief vermogen om deze opgaven aan te pakken, zowel van het lokaal bestuur als ook van de provincie zelf. De politieke- en bestuurlijke context waarin de maatschappelijke opgaven zich afspelen kent een toenemende complexiteit. Zo zijn steeds meer partijen betrokken bij regionale opgaven. Maatschappelijke opgaven zijn daarmee al lang niet meer het exclusieve domein van één overheidslaag of zelfs maar de overheid alleen. Deze opgaven houden zich niet meer aan bestuurlijke grenzen en betreffen meerdere beleidssectoren. Dat vergt moderne overheden die beschikken over voldoende adaptief vermogen: een Fryslân met moderne samenwerkende en responsieve overheden.

Zeker in een 'regioprovincie' als Fryslân komen we elkaar vaak tegen. Juist als middenbestuur weet de provincie dat het draait om het verbinden van de juiste partijen op verschillende schaalniveaus. Het tot stand brengen (en onderhouden) van deze verbinding blijft een constante opgave en daar blijven we ons voor inzetten, binnen en buiten de provinciegrenzen.

Vastgestelde beleidsnotities

- Visie op de lokaal-bestuurlijke inrichting van Fryslân (2012)
- Nota samenwerkingsrelaties (2013)
- Beleidsbrief Recht om uit te dagen (2017)
- Startnotitie Regionale Samenwerking (2020)
- Beleidsbrief grote integrale maatschappelijke initiatieven (2020)
- Discussienotitie Bestuurlijke vernieuwing (2021)
- Beleidsbrief participatie (inclusief Participatiehandreiking) (januari 2023)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) leveren een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staan in paragraaf 5 van deze jaarstukken.

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO), Den Haag
- Vereniging naar Belgisch recht Huis van de Nederlandse Provinciën, Brussel (België)
- Gemeenschappelijke Regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Groningen
- Gemeenschappelijke Regeling Noordelijke Rekenkamer (NRK), Assen
- Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds
- Omgevingsberaad Waddengebied (OBW)
- Regioboard Noordoost Fryslân

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 1

Dit programma gaat over de ondersteuning van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koning. Het gaat ook over de kwaliteit van ons eigen bestuur en hoe we dat verder willen verbeteren, en om onze wettelijke taak om zorg te dragen voor en toe te zien op de kwaliteit van het lokaal bestuur.

Stand van zaken gewenste resultaten

1.1 Provinciale Staten en Statengriffie

Beleid

Tijd

Geld

1.2 Gedeputeerde Staten

Beleid

Tijd

Geld

1.3 Commissaris van de Koning

Beleid

Tijd

Geld

1.4 Kwaliteit van het bestuur

Beleid

Tijd

Geld

**1.5 Bestuurlijke samenwerking
Beleid**

Tijd

Geld

Beleidsveld 1.1. Provinciale Staten en Statengriffie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.1.

1. Provinciale Staten en de Statenleden zijn in staat om hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol zo goed mogelijk uit te voeren. De Statengriffie ondersteunt, adviseert en informeert Provinciale Staten hierbij.
2. De drempel tussen Provinciale Staten en de inwoners van Fryslân wordt lager en het werk van Provinciale Staten krijgt meer bekendheid in Fryslân.
3. Er is een evenwichtig samenspel tussen PS en GS, waarbij de griffie en de ambtelijke organisatie (met respect voor elkaars rollen) Provinciale Staten optimaal bedienen. Hierbij is in de cultuur van werken manifest is dat de politiek het primaat heeft.

Voor deze doelen zijn geen doelindicatoren beschikbaar.

Stand van zaken gewenste resultaten

We versterken het kwaliteitskader voor Statenstukken verder (zie ook evenwichtig samenspel tussen PS en GS).

Beleid

Tijd

Geld

We maken gebundelde kennis toegankelijk door het verkennen van mogelijkheden voor een kennisbank (zie ook evenwichtig samenspel tussen PS en GS).

Beleid

Tijd

De griffie is met de leverancier van het Staten Informatie Systeem Notubiz in gesprek om in een kennisbank te voorzien. De eerste release wordt in Q2 2025 verwacht.

Geld

We maken alle relevante Stateninformatie digitaal toegankelijk en verbeteren continu de digitale dienstverlening.

Beleid

Tijd

Geld

**We verbeteren de introductie voor tussentijdse instromers van de Staten.
Beleid**

Tijd

Geld

**We brengen provinciale politiek onder de aandacht en laten inwoners en met name jongeren
kennismaken met de politiek.
Beleid**

Tijd

Geld

**We laten inwoners kennis maken met de politiek, door diverse activiteiten te organiseren zoals
het statenspel, het Fries jeugdparlement en de Gast van de Staten.
Beleid**

Tijd

Geld

**We betrekken jongeren actief bij de politiek vanuit een integraal plan rondom
jongerenparticipatie.
Beleid**

Tijd

Geld

Wanneer dit passend is bij het hoofdonderwerp op de agenda vergaderen de Staten ook buiten het provinciehuis.

Beleid

Tijd

Geld

Wij streven in samenspraak met de dienst naar het steeds beter voorzien in de vraag naar relevante informatie van de Staten, bijvoorbeeld door het blijven doorontwikkelen van het format voor de Statenstukken.

Beleid

De beleidscyclus en de bijbehorende formats voor het besluitvormingsproces van PS zijn onvoldoende bekend bij de nieuwe ambtenaren. Dit wordt in 2025 in samenspraak met de ambtelijke organisatie opgepakt.

Tijd

Aan de doorontwikkeling van het format van PS-stukken zal in 2025 extra aandacht worden besteed.

Geld

Wij bevorderen een cultuur van werken waarin het samenspel tussen PS en GS helder is en waarbij het manifest is dat Provinciale Staten het primaat hebben.

Beleid

Tijd

Geld

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	4.666	4.902	4.604	298
Totaal baten	138	17	214	-197
Saldo van lasten en baten	4.529	4.885	4.390	495

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	4.208	4.902	4.604	298
Structurele budgetten		4.208	4.902	4.604	298
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	458	0	0	0
Tijdelijke budgetten		458	0	0	0
Totaal lasten		4.666	4.902	4.604	298
Baten					
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	138	17	214	-197
Structurele budgetten		138	17	214	-197
Totaal baten		138	17	214	-197
Saldo van lasten en baten		4.529	4.885	4.390	495
Resultaat van lasten en baten		4.529	4.885	4.390	495

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 495.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere last van € 298.000 bestaat voor € 285.000 aan onderbesteding op het budget Fractieondersteuning. Het budget Inter-activiteit heeft een onderbesteding van € 19.000. Ook dit jaar zijn hiervoor minder kosten gemaakt. Hardware aanschaffingen (laptops) worden meegenomen in de vervangingen voor de gehele provinciale organisatie en verantwoord in programma 6. De stelpost kapitaallasten in dit beleidsveld is deels niet benut voor investeringen. Dit zorgt voor een onderbesteding op het budget Staten informatiesysteem van € 22.000. Het budget Provinciale Staten geeft een overbesteding van € 246.000. Dit bestaat uit twee onderdelen. Per maart 2023 ontvangen Statenleden € 216 per maand meer als vergoeding, de begroting is hier niet volledig op aangepast. Dit zorgt voor een last van € 104.000. Verder is er een overbesteding van € 123.000 op cateringkosten. De Statengriffie heeft een onderbesteding van € 214.000, voornamelijk toe te schrijven aan het niet invullen van vacatures gedurende het jaar.

De hogere baten van € 197.000 zijn het gevolg van de eindafrekening van de fractiebudgetten 2023.

Beleidsveld 1.2. Gedeputeerde Staten

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.2.

1. Gedeputeerde Staten functioneren efficiënt en effectief.
2. Gedeputeerde Staten hebben goede contacten met de mienskip en mede overheden.
3. Gedeputeerde Staten stellen Provinciale Staten in staat hun rol goed te vervullen.

Voor deze doelen zijn geen doelindicatoren beschikbaar.

Stand van zaken gewenste resultaten

GS vergadert 8x per jaar op externe locaties, gekoppeld aan werkbezoek of bestuurlijk overleg.

Beleid

Tijd

Geld

90% van de PS-voorstellen worden zes weken voor de PS-vergadering toegezonden.

Beleid

Tijd

Geld

95% van de schriftelijke vragen van PS worden binnen 30 dagen beantwoord.

Beleid

Tijd

In sommige gevallen was onvoorzien meer tijd nodig. Dit heeft te maken met de complexiteit en het detailniveau van de vragen, waarbij soms antwoorden ook niet door de provincie gegeven kunnen worden, maar een afhankelijkheid van derden bestaat voor de aanlevering van gegevens dan wel het afstemmen van de beantwoording met derden.

Geld

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	1.990	2.008	2.928	-920
Totaal baten	7	5	7	-2
Saldo van lasten en baten	1.983	2.003	2.922	-918

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Gedeputeerde Staten algemeen	1.876	2.008	1.928	80
Structurele budgetten		1.876	2.008	1.928	80
	Gedeputeerde Staten algemeen	114	0	1.000	-1.000
Voorzieningen		114	0	1.000	-1.000
Totaal lasten		1.990	2.008	2.928	-920
Baten					
	Gedeputeerde Staten algemeen	7	5	7	-2
Structurele budgetten		7	5	7	-2
Totaal baten		7	5	7	-2
Saldo van lasten en baten		1.983	2.003	2.922	-918
Resultaat van lasten en baten		1.983	2.003	2.922	-918

Toelichting

Per saldo is er een negatief resultaat van € 918.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren.

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 80.000 betreffen onder andere het budget Gedeputeerde Staten (€ 23.000) en lagere lasten van € 110.000 voor de uitkering aan oud leden GS doordat het aantal personen is afgenomen. Hiertegenover staat een overbesteding op de representatiekosten van €53.000 wat veroorzaakt wordt door hogere interne cateringkosten voor € 85.000 en lagere kosten voor overige representatiekosten van € 32.000.

Voorziening

Door een dotatie is er een last van € 1 miljoen op de voorziening Waardeoverdracht pensioenen GS leden. Oorzaak is voor het grootste deel een verlaging van de rekenrente. Hierdoor moet er meer gedoteerd worden om in de toekomst aan de pensioenverplichtingen te kunnen voldoen. Voor € 200.000 is de dotatie het gevolg van de indexatie van de pensioenen. Voor de hoogte, dan wel de mutatie op deze voorziening ontvangen wij de opgave van een extern bureau pas na afloop van het kalenderjaar. Hierdoor is het niet mogelijk deze voorziening binnen het jaar correct in de begroting op te nemen.

Beleidsveld 1.3. Commissaris van de Koning als rijksorgaan

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.3.

1. We willen bereiken dat de CvdK zijn taken als rijksorgaan goed kan uitvoeren.
2. Er wordt ingezet op het versterken van de weerbaarheid van het decentraal bestuur en de preventieve aanpak van ondermijning en het beperken van integriteitsrisico's.
3. De CvdK zet zich in voor het bevorderen van interbestuurlijke samenwerking, waarbij 'horizontaal besturen' en het benadrukken van de kracht van Fryslân als regioprovincie centraal staan.

Omdat de CvdK over de uitvoering van zijn rijkstaken enkel verantwoording aflegt aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, volgen hieronder geen specifieke doelindicatoren. Wel wordt inzage gegeven in de algemene taken die de CvdK uitvoert:

- De CvdK ziet toe op een ordelijk verloop van procedures voor benoeming, herbenoeming en ontslag van burgemeesters.
- De CvdK brengt periodiek ambtsbezoeken aan de gemeenten in Fryslân.
- De CvdK adviseert over de voorstellen voor het verlenen van Koninklijke onderscheidingen, predikaten Koninklijk en Hofleverancier en Koninklijke erepenningen.
- De CvdK onderhoudt contacten met het Koninklijk Huis. Hij ontvangt en begeleidt leden van het Koninklijk Huis als deze Fryslân bezoeken en geleidt verzoeken door.
- De CvdK bevordert de samenwerking van de besturen van de provincie, gemeenten en het waterschap met rijksambtenaren en de krijgsmacht. Daarnaast bemiddelt hij bij problemen op het gebied van (inter)bestuurlijke verhoudingen.
- De CvdK houdt bestuurlijk toezicht op de Veiligheidsregio Fryslân.
- De CvdK rapporteert aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de uitvoering van zijn rijkstaken. Hij kan gevraagd of ongevraagd advies geven aan de regering of individuele ministers.
- De CvdK verricht representatieve taken ten behoeve van de provincie.

Stand van zaken gewenste resultaten

De CvdK bevordert, met als uitgangspunt de in 2022 ondertekende Intentieverklaring Friese Norm, de samenwerking met gemeenten en ketenpartners in de aanpak van ondermijning.
Beleid

Tijd

Geld

De CvdK stimuleert de Friese samenwerking middels de bestuurlijke overleggen tussen provincie, Wetterskip Fryslân, Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) en gemeente Leeuwarden.
Beleid

Tijd

Geld

De CvdK geeft een vervolg aan het bestuurlijk arrangement met de provincie Zeeland en het ministerie van BZK en bevordert daarbij de deelname van andere overheden.

Beleid

Tijd

Geld

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	332	356	368	-12
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	332	356	368	-12

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Commissaris van de Koning algemeen	332	356	368	-12
Structurele budgetten		332	356	368	-12
Totaal lasten		332	356	368	-12
Baten					
Totaal baten		0	0	0	0
Saldo van lasten en baten		332	356	368	-12
Resultaat van lasten en baten		332	356	368	-12

Toelichting

Realisatie in conform begroting

Beleidsveld 1.4. Kwaliteit bestuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.4.

1. We willen een goed functionerende overheidsorganisatie zijn die weerbaar, vernieuwend en toegankelijk is, die (als één overheid) goed met anderen samenwerkt en die aansluit bij ontwikkelingen en ideeën in de samenleving.
2. We willen zorgen voor toegankelijke en heldere participatieprocessen. We willen bevorderen dat inwoners ervaren dat zij zeggenschap hebben over hun leefomgeving.
3. We willen bevorderen dat de Friese gemeenten toekomstbestendig, financieel gezond en weerbaar zijn.

Voor deze doelen zijn geen doelindicatoren beschikbaar.

Stand van zaken gewenste resultaten

Provincie, Friese gemeenten en VFG stemmen de gezamenlijke inzet op de interbestuurlijke opgaven optimaal op elkaar af, dit in navolging van het onderzoek naar een bestuurlijk regionaal ecosysteem.

Beleid

Tijd

Geld

Door effectieve inzet van beschikbare personele capaciteit bij de Friese overheidspartijen vergroten we de afzonderlijke en gezamenlijke uitvoeringskracht.

Beleid

Tijd

Als provincie en gezamenlijke overheden streven we naar een effectieve bestuurlijke samenwerking op de schaal van Fryslân. Een dergelijke samenwerking heeft meerwaarde ten opzichte van de bestaande (sectorale) agenda's. Op dit moment werken we aan het opstellen van de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van deze strategische agenda. Het tot stand brengen van het benodigde draagvlak en ambtelijke capaciteit vergt nog finale afstemming.

Geld

We realiseren 2 tot 4 pilots/experimenten op het terrein van (jongeren)participatie, gericht op het vergroten van directe betrokkenheid, invloed en eigenaarschap van inwoners.

Beleid

Tijd

Geld

We bouwen een gezamenlijk kennisnetwerk democratie & participatie, aansluitend bij bestaande netwerken in Fryslân, en we organiseren een serie dialoogsessies

Beleid

Tijd

Geld

We ontwikkelen een ondersteunend intern leertraject rond participatief werken.

Beleid

Vanwege de organisatieontwikkeling is in 2024 maar een beperkt aantal interne leersessies over democratie en participatie gehouden. Deze zijn verplaatst naar 2025.

Tijd

Geld

We leveren de evaluatie op van het digitaal participatieplatform Stim fan Fryslân

Beleid

Tijd

Geld

We bevorderen een gezonde financiële situatie bij Friese gemeenten en Wetterskip Fryslân.
Beleid

Tijd

Geld

We voeren toezichtgesprekken met gemeenten en Wetterskip om risico's te identificeren bij de uitvoering van medebewindstaken. Hierdoor kunnen zij hun taken goed blijven uitvoeren en kan de mienskip erop vertrouwen dat dit beschermd en geborgd is.

Beleid

Tijd

Geld

We richten ons op verdere bewustwording van de medewerkers en het versterken van processen, o.a. op het gebied van het verstrekken van vergunningen en subsidies, vastgoed- en grondtransacties en aanbestedingen.

Beleid

Tijd

Geld

We werken aan het intensiveren van de inzet van het bestuursrechtelijk instrument Wet Bibob (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur).

Beleid

Tijd

Geld

We verminderen het risico op het onbewust faciliteren van ondermijnende activiteiten door de informatiepositie te versterken. Dit doen we middels het werken met een provinciaal informatie overleg en een intern meldpunt.

Beleid

Tijd

Geld

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	476	281	258	23
Totaal baten	2	0	0	0
Saldo van lasten en baten	474	281	258	23

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Kwaliteit van het bestuur algemeen	303	108	98	10
Structurele budgetten		303	108	98	10
	Kwaliteit van het bestuur algemeen	174	173	160	13
Tijdelijke budgetten		174	173	160	13
Totaal lasten		476	281	258	23
Baten					
	Kwaliteit van het bestuur algemeen	2	0	0	0
Tijdelijke budgetten		2	0	0	0
Totaal baten		2	0	0	0
Saldo van lasten en baten		474	281	258	23
Mutatie tijdelijke budgetten		-254	42	42	0
Resultaat van lasten en baten		221	323	300	23

Toelichting

Realisatie is conform begroting

Beleidsveld 1.5. Bestuurlijke samenwerking

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.5.

1. We streven naar een duurzame bescherming en ontwikkeling van het Waddengebied. We stimuleren daartoe de bestuurlijke samenwerking en spelen hierin een proactieve, verbindende rol.
2. We brengen samen met gemeenten, waterschap, regio's, in landsdelig verband en met het Rijk beleidsdoelen tot uitvoering.
3. We versterken de ambtelijke en bestuurlijke contacten tussen Fryslân, Noord-Nederland, de provincies, het Rijk en Europa. Dit doen we om de Friese belangen te behartigen en Fryslân te profileren.

Voor deze doelen zijn geen doelindicatoren beschikbaar.

Stand van zaken gewenste resultaten

We geven mede uitvoering aan het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 van Rijk en regio, aan het Integraal Beheerplan Waddenzee van Rijk en regio en aan het interprovinciaal Investeringskader Waddengebied 2016-2026.

Beleid

Tijd

Geld

We leveren een bijdrage aan het Omgevingsberaad Waddengebied en nemen hieraan deel

Beleid

Tijd

Geld

We werken vanuit bestuurlijke samenwerking aan uitvoering van de Samenwerkingsagenda Leeuwarden, de Regio Deals voor de regio's ZO, NO, NW en Wadden en de gebiedsagenda/aanvraag Regio Deal voor de regio ZW.

Beleid

Tijd

Geld

De cofinanciering is grotendeels geregeld, veelal Lumpsum, deels ook uit bestaande middelen. Voor het restant is blijvende aandacht nodig om Regio Deal projecten zoveel als mogelijk is te koppelen met bestaande of nieuwe projecten binnen de provincie.

We nemen deel aan de bestuurlijke mijnbouwtafel van Friese overheden en het ministerie van EZK, met als doel om de winning uit de kleine gasvelden in de ondergrond van Fryslân een halt toe te roepen.

Beleid

Tijd

Geld

We behartigen de Friese belangen in Den Haag in wisselende coalities, via het IPO en vooral via Noordelijke Samenwerking. We nemen bestuurlijk en via onze Noordelijke PA-functionarissen deel in het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel.

Beleid

Tijd

Geld

We nemen deel aan de European Week of Regions and Cities (EWRC) in Brussel. Onze deelname aan de EWRC is bedoeld om beter zichtbaar te maken met welke sterke punten we Europa iets te bieden hebben en om onze Europese contacten te onderhouden en uit te breiden.

Beleid

Tijd

Geld

We organiseren jaarlijks de Fryske borrel, een netwerkbijeenkomst voor Friese ambtenaren en bestuurders in Den Haag. We organiseren jaarlijks de Fryslân-dei in Brussel.
Beleid

Tijd

De Fryske borrel in Den Haag heeft plaatsgevonden op 6 juni 2024. Voor de Fryslân-dei is in 2024 gekozen deze los te koppelen van de EWRC die jaarlijks plaatsvindt in oktober in Brussel. Reden hiervoor is het grote aantal events tijdens deze week. De Fryslân-dei staat in 2025 gepland voor 19 maart 2025, waarbij Water het centrale thema is.

Geld

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	12.399	15.888	15.472	416
Totaal baten	1.462	1.629	1.558	70
Saldo van lasten en baten	10.937	14.259	13.913	346

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Bestuurlijke samenwerking algemeen	-148	2.716	2.578	138
	Samenwerking Wadden	331	168	117	51
	SNN	1.278	1.626	1.748	-121
Structurele budgetten		1.461	4.510	4.443	68
	Samenwerking Wadden	150	410	327	83
	Waddenfonds	9.626	9.626	9.626	0
Tijdelijke budgetten		9.776	10.036	9.953	83
	Samenwerking Wadden	1.043	1.342	1.076	266
Overlopende passiva		1.043	1.342	1.076	266
	Bestuurlijke samenwerking algemeen	120	0	0	0
Overhead		120	0	0	0
Totaal lasten		12.399	15.888	15.472	416
Baten					
	Bestuurlijke samenwerking algemeen	138	61	135	-74
	SNN	281	226	347	-121
Structurele budgetten		419	287	483	-196
	Samenwerking Wadden	1.043	1.342	1.076	266
Overlopende passiva		1.043	1.342	1.076	266
Totaal baten		1.462	1.629	1.558	70
Saldo van lasten en baten		10.937	14.259	13.913	346
Mutatie tijdelijke budgetten		0	0	75	-75
Resultaat van lasten en baten		10.937	14.259	13.988	271

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 271.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De onderbesteding van € 68.000 aan de lastenkant wordt voor € 138.000,- veroorzaakt bij Bestuurlijke samenwerking algemeen doordat in de begrote bijdrage aan het IPO een wijziging is meegenomen voor de prijsstijging maar deze was al in de begroting van het IPO zelf verwerkt. Aan de inkomstenkant is de doorgeschoven BTW door het IPO opgenomen. Deze is in 2024 hoger dan begroot, omdat wij hier niet tussentijds inzage in hebben is de begroting hierop niet eerder aangepast.

Daarnaast komt de € 51.000,- vrijval op Samenwerking Wadden doordat de afspraken tussen Rijk en regio over het vervolg op het onderzoek bekostiging Waddenopgaven is vertraagd door de kabinetswissel. De overbesteding SNN van € 121.000,- valt weg tegen de even hoge bate SNN. Dit betreft doorgeschoven BTW die wij hebben gedeclareerd bij het BTW-compensatiefonds.

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 83.000,- betreft voor € 75.000,- Samenwerking Wadden. Er stond een lumpsum-bijdrage voor de Regiodeal begroot, maar de regiokassiers hebben aangegeven dat ze alleen de middelen kunnen innen van de projecten die in het betreffende jaar zijn gestart. Via de mutatie tijdelijke budgetten schuift deze € 75.000,- door naar 2025 en blijft beschikbaar als cofinanciering.

Overlopende passiva

Het saldo van € 266.000,- aan zowel de lasten- als de batenkant op Samenwerking Wadden, de overlopende passiva Samenwerking IKW wordt veroorzaakt doordat het meerjarenplan IKW eerst door de drie GS-en (Noord-Holland, Groningen en Fryslân) moest worden vastgesteld, voordat de ontwikkelopdrachten van de programma's uit de IKW -programmering konden worden uitgezet. Door de nieuwe coalitievorming in Groningen is hierin vertraging ontstaan, maar inmiddels is dit wel in gang gezet.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 1.1 Provinciale Staten en Statengriffie	4.666	4.902	4.604	298
Beleidsveld 1.2 Gedeputeerde Staten	1.990	2.008	2.928	-920
Beleidsveld 1.3 Commissaris van de Koning	332	356	368	-12
Beleidsveld 1.4 Kwaliteit bestuur	476	281	258	23
Beleidsveld 1.5 Bestuurlijke samenwerking	12.399	15.888	15.472	416
Totaal lasten	19.864	23.434	23.630	-196
Baten				
Beleidsveld 1.1 Provinciale Staten en Statengriffie	138	17	214	-197
Beleidsveld 1.2 Gedeputeerde Staten	7	5	7	-2
Beleidsveld 1.3 Commissaris van de Koning	0	0	0	0
Beleidsveld 1.4 Kwaliteit bestuur	2	0	0	0
Beleidsveld 1.5 Bestuurlijke samenwerking	1.462	1.629	1.558	70
Totaal baten	1.609	1.651	1.779	-128
Saldo van lasten en baten	18.255	21.784	21.851	-67
Mutatie tijdelijke budgetten	-254	42	117	-75
Resultaat van lasten en baten	18.002	21.826	21.968	-142

Toelichting

De toelichting op de grootste afwijkingen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Fractieondersteuning	345	0	0	345
Totaal	345	0	0	345

Toelichting

Reserve fractieondersteuning

Fracties hebben personeel in dienst en de hoogte van de subsidie die een fractie ontvangt is gebaseerd op de fractiegrootte. Door een nieuwe samenstelling van PS op basis van de verkiezingsuitslag kan de omvang van de fracties wijzigen. Sommige fracties hebben dan niet meer voldoende budget om (al) het fractiepersoneel in dienst te houden. De medewerkers hebben dan recht op ontslag- of transitievergoeding. Om te voorkomen dat fracties in de financiële problemen komen als er na verkiezingen personeel ontslagen moet worden, worden middelen die niet benut worden voor fractieondersteuning in een reserve gezet om eventuele vergoedingen te betalen. De reserve is op een dusdanig niveau dat er geen middelen aan toegevoegd zijn in 2024. Zolang er geen gebruik gemaakt wordt van de reserve, wordt het huidige niveau in stand gehouden.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
V. Waardeoverdracht pensioenen GS leden	6.083	1.486	486	7.083
Totaal	6.083	1.486	486	7.083

Toelichting

Voorziening Waardeoverdracht pensioenen GS leden

Dit betreft de voorziening voor pensioenen van (voormalige) GS-leden. De toelichting op de toevoeging aan deze voorziening staat bij beleidsveld 1.2

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
OP Omgevingsberaad Waddengeb diverse reserveringen	43	374	366	50
OP Samenwerkingsverband IKW	195	890	659	425
OP SCW Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies	119	78	50	147
Totaal	357	1.342	1.076	623

Toelichting

OP Omgevingsberaad Waddengebied diverse reserveringen

De provincie Fryslân is kassier voor het Omgevingsberaad Waddengebied, waar naast Fryslân ook Groningen, Noord-Holland, de waddengemeenten, waterschappen en het Rijk aan bijdragen.

OP Samenwerkingsverband IKW

De provincie Fryslân is kassier voor het Samenwerkingsverband t.a.v. de uitvoeringskosten Investeringskader Waddengebied (IKW). Hieraan dragen naast Fryslân ook de provincies Groningen en Noord-Holland aan bij.

OP SCW Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies

De provincie Fryslân is tevens kassier voor het Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies waar naast Fryslân ook Groningen en Noord-Holland deelnemen.

Programma 2: Infrastructuur

Portefeuillehouder

Gedeputeerde Matthijs de Vries

Wat hebben we gezien?

We zien dat ontwikkelingen op mondiaal en landelijk niveau van invloed zijn op de resultaten binnen deze paragraaf. Zo blijft de stikstofproblematiek van invloed op de voortgang van projecten. Dat geldt ook voor de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de kostenstijging van materiaal. Daarnaast merken we dat in het huidige kabinet het accent meer ligt op (onderhoud van) infrastructuur in plaats van nieuwbouw. Zo gaan de onderhandelingen over Rijksprojecten in Fryslân moeizaam (Lelylijn, vijf bruggen PM kanaal, spooraquaduct Van Harinxmakanaal). Dit vertraagt de uitvoering, met afsluitingen als gevolg en dat komt de lokale en regionale bereikbaarheid niet ten goede.

Verder zien we een mobiliteitstransitie naar verduurzaming, maar ook een beweging naar toegankelijke mobiliteit voor alle lagen van de samenleving. Hierop spelen we binnen de Friese mobiliteitsprojecten op in. In 2024 zien we helaas een stijging in verkeersongevallen zowel in Fryslân als landelijk. Deze ontwikkeling is als input meegenomen voor de nieuwe Integrale Visie Verkeersveiligheid 2026-2024. We zien voor het OV een hoge klanttevredenheid in 2024. De nieuwe busconcessie is eind 2024 geïmplementeerd. Verder is geconcludeerd dat de batterijtrein op het traject Leeuwarden - Harlingen Haven voorsnog niet aan de orde is, mede in verband met de invoering van ERTMS.

Vastgestelde beleidsnotities

De hierboven genoemde ambities volgen uit de onderstaande beleidsnotities die overstijgend zijn aan de beleidsvelden:

- [Provinciaal Verkeer en Vervoer Plan \(PVVP\)](#), vastgesteld in 2011
- Provinciale Omgevingsvisie 'De romte diele' (september 2020)
- [Startnotitie](#) Regionaal Mobiliteits Programma (oktober 2020)
- Beleidskaders Onderhoud (meest recent vastgesteld in april 2020)
- Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2025
- Regionaal Mobiliteitsprogramma Fryslân 1.0 (december 2022)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij levert een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een nadere toelichting van de verbonden partijen staat in paragraaf 5 van deze jaarstukken.

- OVEF (Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.) te IJlst Voorheen SOVF (Stichting Openbare Verlichting Fryslân)
- GR Mobiliteitsbureau Noordoost Friesland

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 2

Op korte termijn gaan we ons richten op de versterking van het regionale openbaar vervoer, met name op het platteland. Daarnaast zetten wij ons in voor een betere verbinding met de Randstad en de rest van het land. Denk daarbij aan de versterking van de huidige treinverbinding Leeuwarden-Zwolle en de Lelylijn.

De provincie is wettelijk verantwoordelijk voor de instandhouding van onze wegen en vaarwegen. Waar mogelijk voeren we ook verbeteringen door. Met het Rijk maken we afspraken over noodzakelijke verbeteringen in de Rijksinfrastructuur, zoals de bereikbaarheid van de Waddeneilanden en de staat van bruggen en aquaducten van het Prinses Margrietkanaal.

Verkeersveiligheid is en blijft een belangrijk aandachtspunt. Wij willen het aantal verkeersdoden en verkeersgewonden in Fryslân terugdringen. Dat doen wij door het veiliger maken van de provinciale wegen en door een geïntensiveerde inzet op veilig verkeersgedrag in Fryslân. Samen met onze partners stellen we een integrale visie op over verkeersveiligheid.

We willen de fietsprovincie van Nederland worden. We gaan daarom verder met het realiseren van de hoofdfietsroutes.

Stand van zaken gewenste resultaten

2.1 Algemeen beleid en verkeersveiligheid

Beleid

Tijd

- Wat betreft de werkgeversaanpak is met 11 grote werkgevers een advies op maat traject doorlopen. Deze grote bedrijven hadden meer aandacht nodig en hebben dat ook gekregen, waardoor het bereiken van de uiteindelijke doelstelling meer tijd vraagt.
- de vervoersarmoede is in Fryslân vooral te relateren aan sociaaleconomische aspecten en minder op de beschikbaarheid van vervoersmogelijkheden. Hierdoor zijn er nog geen concrete vervolgacties vanuit mobiliteit.
- het actieplan geluid is vertraagd, maar zonder wettelijke consequenties.

Geld

2.2 Verbetering infrastructuur

Beleid

We merken op een aantal dossiers (Lelylijn, vijf bruggen Prinses Margriet-kanaal, spooraquaduct Van Harinxmakanaal) dat de prioriteit vanuit het Rijk ligt op onderhoud en minder op nieuwbouw. Dit leidt soms tot moeizame onderhandelingen en resultaten die minder gewenst zijn vanuit Fryslân.

Tijd

Focus vanuit het Rijk op onderhoud, leidt ook tot vertraging, onder meer in de uitvoering (denk aan het vervangen van de vijf bruggen over het PM-kanaal). De lokale en regionale bereikbaarheid wordt hierdoor negatief beïnvloed, doordat de bruggen (tijdelijk) niet/minder functioneel zijn.

Een deel van de geplande doorfietsroutes gaat langer duren door vertraging bij de betrokken gemeenten.

Geld

2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur

Beleid

Tijd

Geld

De uitvoering van het energieneutraal maken van de steunpunten is mede afhankelijk van de netverzwaring door Liander. Dit heeft in eerdere fases geleid tot vertragingen en prijsstijgingen.

De budgetten voor de realisatie van de wachtplaatsen en bochtverruiming Froskepolle en Langdeel, als onderdeel van het programma Van Harinxmakanaal, staan onder druk. Met name de hoge kostenstijgingen van de afgelopen jaren zijn hier de oorzaak van.

2.4 Openbaar vervoer

Beleid

Gezamenlijk is in 2024 door betrokken partijen de conclusie getrokken dat een pilot met batterijtreinen op Leeuwarden-Harlingen Haven niet haalbaar werd geacht vanwege planning-technische en operationele aspecten.

Tijd

Geld

Beleidsveld 2.1. Algemeen beleid & verkeersveiligheid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.1.

Duurzame mobiliteit: We verplaatsen ons duurzaam volgens de systematiek van de Trias Mobilica: 1. Verplaatsingen voorkomen; 2. Wijze van verplaatsingen veranderen naar schone(re) en actieve(re) vervoerswijzen; 3. Verschonen gemotoriseerd vervoer.

Mobiliteit voor iedereen: We zetten in op een passende mobiliteit voor iedereen. Mobiliteit moet voor eenieder fysiek en digitaal toegankelijk en betaalbaar zijn. Bij toegankelijke mobiliteit streven we naar een mobiliteitssysteem waarin iedereen zich welkom en comfortabel voelt en doelgericht op pad kan gaan. Een systeem waarin de (financiële en fysieke) afstand tussen landelijk gebied/dorpen en centrumgebieden wordt verkleind.

Verkeersveiligheid: De Friese aanpak voor verkeersveiligheid op de weg is vastgesteld in de Strategie Verkeersveiligheid 2010-2025. In deze strategie is de ambitie uitgesproken van een halvering van het aantal geregistreerde doden en ziekenhuisgewonden in 2025 t.o.v. het gemiddelde van 2007, 2008 en 2009. Daarnaast blikken we in het RMP en in de in december 2024 vastgestelde nieuwe Friese Integrale Visie Verkeersveiligheid 2026-2040 al vooruit in de tijd, door te streven naar nul verkeersdoden in 2040.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Duurzame mobiliteit	CO2 uitstoot	Halvering maximale uitstoot 0.72 miljoen ton in 2030 en fossielvrij in 2050	
Verkeersveiligheid	Aantal dodelijke verkeersslachtoffers in Fryslân	0 verkeersdoden in 2040 en afname (ernstig) verkeersgewonden t.o.v. 2020	

Toelichting

Genoemde doelwaarden hebben betrekken op de langere termijn (2030 - 2040 - 2050). De trend v.w.b. de doelwaarden is daarom in een kleur aangegeven. Voor verkeersveiligheid is de verwachting dat met de huidige inzet het beoogde doel richting 2040 niet gehaald wordt.

Stand van zaken gewenste resultaten

We stimuleren minimaal 20 bedrijven (die meer dan 50 werknemers hebben) om te werken aan een duurzamer vervoersbeleid voor hun organisatie (werkgeversaanpak) en we benaderen onderwijsorganisaties om hun vervoersbehoefte positief te beïnvloeden.

Beleid

Tijd

Vanuit de werkgeversaanpak is in 2024 met 11 grote werkgevers een advies op maat traject doorlopen. Deze grote bedrijven hadden meer aandacht nodig en hebben dat ook gekregen (het gemiddelde aantal werknemers van deze groep ligt op 1639 werknemers per werkgever). Het beoogde aantal van 20 bedrijven is mede daardoor niet gehaald, alhoewel het uiteindelijke doelbereik (ca 18.000 werknemers) wel aanzienlijk groot is. In 2025 gaan we met deze aanpak verder.

Qua onderwijsaanpak zijn gesprekken gevoerd met de diverse onderwijsinstellingen (MBO/HBO). Deze lopen door in 2025.

Geld

We werken mee aan diverse programma's en initiatieven om duurzamer vervoer te stimuleren, zowel over weg als over water (o.a. Clean Energy Hubs, goederencorridor Noord-Oost-Midden Nederland).

Beleid

Tijd

Geld

We geven opvolging aan uitkomst(en) van beleavingsonderzoek.

Beleid

Er is geen opvolging gegeven aan de uitkomsten van het beleavingsonderzoek.

Bij de vaststelling van het RMP op 21 december 2022 is een motie (3037) aangenomen om vervolgonderzoek te doen naar de beleving van inwoners naar vervoersarmoede en hoe ze dit daadwerkelijk ervaren. Dit beleefonderzoek is afgerond, met als uitkomst dat vervoersarmoede vooral te relateren is aan sociaaleconomische aspecten en minder op de beschikbaarheid van vervoersmogelijkheden.

Dat is mede de reden dat vanuit mobiliteit vooralsnog in 2025 nog geen concrete vervolgacties voorzien zijn. Wel zijn we betrokken bij de landelijke ontwikkelingen om meer inzicht te verkrijgen in de (concrete) bereikbaarheidsdoelstelling. Deze doelstellingen richten zich meer op bereikbaarheid per voorziening (onder andere onderwijs, winkel, huisarts) en minder op specifieke regio's. Deze ontwikkelingen zijn geïnitieerd vanuit het Rijk, waarbij de provincie de verdere invulling nauwgezet volgt om het Friese belang te borgen.

Tijd

De nadere uitwerking van vervoersongelijkheid zou in het RMP 2.0 een plek moeten krijgen, welke is voorzien in 2026.

Geld

We stellen in 2024 een nieuw Actieplan Geluid op.

Beleid

Tijd

Het opstellen van het Actieplan Geluid heeft enige vertraging opgelopen. Naar verwachting kunnen we begin 2025 het ontwerp-Actieplan Geluid ter inzage leggen, waarbij het ons streven is om nog voor de zomer van 2025 het definitieve Actieplan Geluid vast te stellen. Deze vertraging heeft verder geen wettelijke consequenties.

Geld

We voeren diverse gedragscampagnes uit, gericht op het zich veiliger verplaatsen van mensen.
Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Duurzame mobiliteit	Aantal geplaatste laadpalen.	Stijging van 200 laadpalen t.o.v. 2023.	Stijging van 160 laadpalen t.o.v. 2023.
Verkeersveiligheid	Aantal verkeersdoden en (ernstig) verkeersgewonden.	Daling van het aantal verkeersdoden en (ernstig) verkeersgewonden t.o.v. 2020 (en 2023*).	In 2024 waren er 28 verkeersdoden** (t.o.v. 31 in 2020 en 33 in 2023). Daarnaast waren er in 761 (ernstige) verkeersgewonden in 2024 (t.o.v. 535 in 2020 en 687 in 2023).
	Aantal verkeersdoden op provinciale wegen.	Daling van het aantal verkeersdoden op provinciale wegen	Op de Friese provincie vielen in 2024 10 verkeersdoden**

		t.o.v. 2020 (en 2023*).	(t.o.v. 6 in 2020 en 7 in 2023).
--	--	-------------------------	----------------------------------

* In het RMP is 2020 als referentiekader vastgesteld én moeten we jaarlijks een daling realiseren t.o.v. het voorgaande jaar. Onze invloed op het aantal ongevallen is echter beperkt. We kunnen onze wegen dan nog zo veilig mogelijk inrichten; het menselijk gedrag blijft een risico. Daardoor kunnen wij - ondanks onze inzet - niet garanderen dat er geen ongevallen plaatsvinden. Dat neemt niet weg dat wij 0 verkeersdoden in 2040 als uitgangspunt nemen, omdat dat wél ons doel is. Tussen nu en 2040 willen we vooral een afname van het aantal dodelijke ongevallen zien.

** Dit betreffen voorlopige cijfers. De definitieve cijfers over verkeersdoden worden door het CBS meestal medio april gepubliceerd.

Toelichting

Aantal geplaatste laadpalen

Er zijn 160 laadpalen geplaatst in 2024. Het achterblijven t.o.v. de gestelde doelwaarde komt onder andere doordat er problemen zijn met het verkrijgen van aansluitingen op het elektriciteitsnet. Daarnaast is er te weinig personeel om de laadpalen te plaatsen.

Verkeersveiligheid

Het aantal verkeersslachtoffers (dodelijk en zwaar gewonden) loopt de afgelopen jaren helaas weer op. Het aantal dodelijk slachtoffers stijgt naar het niveau van 10 jaar geleden. Onder de dodelijke slachtoffers zien we drie opvallende clusters: 1) jonge automobilisten; 2) seniore fietsers; en 3) berijders van gemotoriseerde tweewielers. Veelal zijn het slachtoffers van eenzijdige ongevallen. De lijn van een stijgend aantal slachtoffers zien we ook terug in de landelijke ongevallencijfers. Dit is meegenomen als input voor de nieuwe Friese Integrale Visie Verkeersveiligheid 2026-2040 die december 2024 is vastgesteld.

Aantal dodelijke slachtoffers: daling van 15% (28 t.o.v. van 33 in 2023).

Aantal ernstige verkeersgewonden: stijging van 14% (761 t.o.v. 687 in 2023).

Let wel, de cijfers over 2024 zijn voorlopige cijfers. De definitieve cijfers worden door het CBS meestal medio april gepubliceerd.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	6.898	5.989	5.673	316
Totaal baten	580	178	150	28
Saldo van lasten en baten	6.318	5.811	5.523	288

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Verkeersveiligheid	1.621	1.759	1.659	100
	Algemeen beleid en verkeersveiligheid overig	611	593	525	68
Structurele budgetten		2.231	2.352	2.184	168
	Transitie	469	269	278	-9
	Verkeersveiligheid	647	571	1.092	-521
	Fiets	1.284	115	196	-81
	Algemeen beleid en verkeersveiligheid overig	2.235	975	950	26
Tijdelijke budgetten		4.635	1.931	2.517	-586
	Fiets	0	1.623	940	683
Reserves		0	1.623	940	683
	Verkeersveiligheid	32	83	33	50
Overlopende passiva		32	83	33	50
Totaal lasten		6.898	5.989	5.673	316
Baten					
	Algemeen beleid en verkeersveiligheid overig	25	37	52	-15
Structurele budgetten		25	37	52	-15
	Transitie	0	58	58	0
	Algemeen beleid en verkeersveiligheid overig	522	0	7	-7
Tijdelijke budgetten		522	58	65	-7
	Verkeersveiligheid	32	83	33	50
Overlopende passiva		32	83	33	50
Totaal baten		580	178	150	28
Saldo van lasten en baten		6.318	5.811	5.523	288
Mutatie reserves		6.575	-1.623	-940	-683
Mutatie tijdelijke budgetten		-10.549	-1.557	-2.091	535
Resultaat van lasten en baten		2.344	2.631	2.492	139

Toelichting

Per saldo is er een onderschrijding van € 139.000,- op dit beleidsveld.

Structurele budgetten

Per saldo is er een onderschrijding van € 183.000,-. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een structurele decentralisatie-uitkering implementatie en uitvoering RISM-II € 102.000,- als gevolg van een wijziging in de Wegenverkeerswet. Voor 2024 zijn niet alle middelen besteed, implementatie en uitvoering vergt meer tijd. Bij data en monitoring is een restant van € 72.000,-. Reden hiervoor is dat de kosten voor de levering van data en monitoring vanuit meerdere langjarige contracten met externe partijen vanuit dit budget worden gefinancierd. Als gevolg van wijzigingen in/vernieuwingen van deze contracten kunnen de totale kosten per jaar fluctueren, zo ook in 2024.

Tijdelijke budgetten/mutatie tijdelijke budgetten

Per saldo zijn er hogere lasten van € 579.000,- waarvan € 535.000,- wordt verrekend met komend jaar en verloopt via de reserve tijdelijke budgetten. Het gaat dan met name om subsidies voor het CROW/kennisplatform verkeer en vervoer. In het kader van de regels lastneming is de last voor de komende vier jaar genomen. De resterende € 44.000,- wordt enerzijds veroorzaakt door een subsidie voor trochfytsroutes € 113.000 waarbij abusievelijk het budget niet vanuit 2023 is overgeboekt. Verder zijn er lagere bestedingen van € 69.000,- geweest voor diverse onderzoeken, preventie en voorlichting.

Reserves/mutatie reserves

De lagere lasten van € 683.000 worden vooral veroorzaakt door de bekleemde reserve voor de trochfytsroutes. Dit schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2025.

Overlopende passiva

Dit betreft de overlopende passiva voor mobiliteitsgedrag verkeersinfrastructuur.

De lagere lasten en baten (€ 50.000,-) zijn te relateren aan een van de in 2024 beoogde projecten voor mobiliteitsgedrag. Deze zou door een externe partner uitgevoerd worden, helaas kende dit project de nodige vertraging en daarom wordt dit in 2025 uitgevoerd.

Beleidsveld 2.2. Verbetering infrastructuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.2.

1. We willen de verkeersveiligheid verhogen door (structureel) te investeren in onze eigen infrastructuur
2. We willen de interne en externe bereikbaarheid op orde houden (water, spoor en wegen)

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Bereikbaarheid	We verbeteren de bereikbaarheid door de lopende investeringsprogramma's af te ronden	100%	
Verkeersveiligheid	Aantal verkeersdoden en (ernstig) verkeersgewonden op provinciale wegen	0 verkeersdoden in 2040 en afname (ernstig) verkeersgewonden t.o.v. 2020	
	We besteden structureel € 1 miljoen per jaar aan infrastructurele maatregelen t.b.v. verkeersveiligheid	100%	

Toelichting

Bereikbaarheid

Door o.a. de problematiek rondom stikstof en vertraging in de aanleg van kabels en leidingen is het niet gelukt om de programmering voor 2024 volledig uit te voeren.

Verkeersveiligheid

Op de Friese provinciale wegen vielen in 2024 10 verkeersdoden* (t.o.v. 6 in 2020 en 7 in 2023). In 2024 bedroeg het aantal (ernstig) verkeersgewonden op provinciale wegen 91 (t.o.v. 69 in 2020 en 98 in 2023).

** Dit betreffen voorlopige cijfers. De definitieve cijfers over verkeersdoden worden door het CBS meestal medio april gepubliceerd.*

Stand van zaken gewenste resultaten

We werken aan de programmering uit het uitvoeringsprogramma Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP).

Beleid

Tijd

Geld

We realiseren een deel van de hoofdfietsroutes langs provinciale infrastructuur.

Beleid

Tijd

Acht gemeenten (waarvan 3 in gezamenlijkheid) hebben subsidie aangevraagd en toegekend gekregen. Twee zijn gereed. Er zijn drie gemeenten die één jaar uitstel hebben gekregen voor de aanvang van de daadwerkelijke werkzaamheden. De vierde partij (samenwerkingsverband drie gemeenten) hebben problemen met de dekking van hun verplichte cofinancieringsbijdrage, waardoor hun aanvraag mogelijk moet worden herzien.

Geld

We maken met het Rijk afspraken in het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT)

Beleid

We merken op een aantal dossiers (Lelylijn, vijf bruggen Prinses Margriet-kanaal, spooraquaduct Van Harinxmakanaal) dat de focus vanuit het Rijk momenteel meer ligt op onderhoud dan op nieuwbouw. Dit leidt soms tot moeizame onderhandelingen en resultaten die minder gewenst zijn vanuit Fryslân.

Tijd

Focus vanuit het Rijk op onderhoud, leidt ook tot vertraging, onder meer in de uitvoering (denk aan het vervangen van de vijf bruggen over het PM-kanaal). De lokale en regionale bereikbaarheid wordt hierdoor negatief beïnvloed, doordat de bruggen (tijdelijk) niet/minder functioneel zijn.

Geld

We blijven ons inzetten voor verbetering van de spoorinfrastructuur in Fryslân.

Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Complexe infraprojecten	We ronden een aantal complexe infraprojecten af	1	0
Hoofdfietsroutes	We realiseren (delen van) hoofdfietsroutes	1	1
BO-MIRT	We maken afspraken met het Rijk over de oplossingsrichtingen voor een aantal bruggen	3 (Kootstertille, Oude Schouw, Spannenburg)	1
Spoorprojecten	We voeren onderzoek uit naar verbetering van het bestaande spoornet in Noord-Nederland	100%	100%
	We laten door ProRail het spooreplacement van Leeuwarden ombouwen voor de capaciteitsuitbreiding van 4 treinen op het traject Leeuwarden - Sneek	100%	≈100%
	We voeren een (MIRT-)verkenning uit om de HRMK-spoorbrug in Leeuwarden te vervangen door een spooraquaduct	100%	100%
	We laten door ProRail de planvoorbereiding uitvoeren voor de realisatie van het nieuwe station Leeuwarden Werpsterhoeke	100%	100%

Toelichting

Complexe infraprojecten

Een aantal restpunten moeten nog worden afgerond. Voor De Centrale As zijn dat o.a. de BTW compensatie, de staalslakkenproblematiek en laatste gebiedsinrichtingswerkzaamheden. Voor knooppunt Joure zijn dat de boscompensatie en lopende planschadeprocedure.

Hoofdfietsroutes

De hoofdfietsroute tussen Bolsward en Tjerkwerd is gerealiseerd.

BO-MIRT

Alleen voor de brug Oude Schouw zijn afspraken met de gemeenten gemaakt voor wat betreft vervanging. (Rijk heeft voor Oude Schouw reeds bepaald dat het voorkeursalternatief een nieuwe draaibrug is op 7.40m hoogte). Voor de twee bruggen in de provinciale wegen (Spannenburg en Kootstertille) zijn de afspraken nog in wording. Wel zijn de provincie en het Rijk gestopt met onderhandelingen over de vervanging van deze bruggen door aquaducten.

Spoorprojecten

Voor wat betreft het spooreplacement Leeuwarden is dit project grotendeels uitgevoerd in 2024. Een aantal restwerkzaamheden wordt in 2025 uitgevoerd; hier verwijst de ≈100% naar.

Ter voorbereiding voor het nemen van een startbeslissing voor het uitvoeren van een MIRT-verkenning HRMK-spoorbrug is in 2024 door Rijk, regio en ProRail een verdiepend onderzoek uitgevoerd naar de technische en functionele uitgangspunten, het ontwerp en de kosten van een spooraquaduct. Betrokken partijen hebben overeenstemming bereikt over de technische uitkomsten van het onderzoek. In het BO-MIRT van november 2024 hebben Rijk en regio vastgesteld dat er geen zicht is op 75% financiering. Om deze reden heeft het Rijk vastgesteld dat er nog geen startbeslissing genomen kon worden. In 2025 brengen Rijk en regio mogelijkheden van aanvullende financiering in beeld.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	11.694	15.986	12.289	3.697
Totaal baten	1.548	4.172	2.534	1.638
Saldo van lasten en baten	10.146	11.813	9.754	2.059

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Infraprojecten	85	195	630	-435
	Verbetering infrastructuur overig	1.063	1.063	1.063	0
Structurele budgetten		1.148	1.258	1.693	-435
	Infraprojecten	5.313	1.800	-39	1.839
	Overige grote projecten	63	2.025	2.025	0
	Verbetering infrastructuur algemeen	0	761	761	0
Tijdelijke budgetten		5.376	4.586	2.747	1.839
	Infraprojecten	-948	1.105	1.102	3
	Overige grote projecten	4.865	4.865	4.865	0
Reserves		3.917	5.970	5.967	3
	Infraprojecten	1.000	4.172	1.717	2.456
	Verbetering infrastructuur overig	253	0	165	-165
Overlopende passiva		1.253	4.172	1.881	2.291
Totaal lasten		11.694	15.986	12.289	3.697
Baten					
	Infraprojecten	0	0	653	-653
Structurele budgetten		0	0	653	-653
	Infraprojecten	296	0	0	0
Tijdelijke budgetten		296	0	0	0
	Infraprojecten	1.000	4.172	1.717	2.456
	Verbetering infrastructuur algemeen	253	0	165	-165
Overlopende passiva		1.253	4.172	1.881	2.291
Totaal baten		1.548	4.172	2.534	1.638
Saldo van lasten en baten		10.146	11.813	9.754	2.059
Mutatie reserves		-3.917	-4.970	-4.967	-3
Mutatie tijdelijke budgetten		-3.988	-3.825	-1.986	-1.839
Resultaat van lasten en baten		2.241	3.019	2.801	218

Toelichting

Per saldo is er een onderbesteding van € 0,2 mln.

Structurele budgetten

Per saldo is er een onderschrijding van € 0,2 mln. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de lasten € 0,5 mln. hoger zijn (afwaardering boekwaarde) en baten € 0,6 mln. hoger inzake een verkoopopbrengst van een woning (saldo € 0,1 mln.) en deels vrijval van kapitaallasten € 0,1 mln.

Tijdelijke budgetten/mutatie tijdelijke budgetten

De lagere last van € 1,8 mln. heeft voor € 0,6 mln. betrekking op concrete RSP-infraprojecten en voor € 1,2 mln. op een subsidieplafond voor openbaar vervoer. De bedragen worden via de reserve tijdelijke budgetten doorgeschoven naar 2025.

Overlopende passiva

De overlopende passiva heeft betrekking op de SPUK laadinfrastructuur. De verstrekte subsidie voor Groningen en Drenthe komt in het kader van de regels subsidielastneming deels ten laste van 2025.

Beleidsveld 2.3. Instandhouding provinciale infrastructuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.3.

1. Het onderhoudsniveau van het provinciale wegen- en vaarwegennet en de daarbij behorende kunstwerken (zoals bruggen en viaducten) voldoet aan het onderhoudsniveau '6'.
2. We willen de huidige steunpuntenstructuur vernieuwen en verduurzamen.
3. We willen, ook onder winterse omstandigheden, een optimale en veilige bereikbaarheid en doorstroming van het verkeer.
4. We willen met het programma afstandsbediening de gastvrijheid voor de watersporter vergroten.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Beheer en groot onderhoud (vaar)wegen	We streven naar een "voldoende onderhoudsniveau" (ook wel een '6' genoemd).	Score 3 NEN-2767 en bij oevers is differentiatie mogelijk. Hier is ook NEN-score 4 of 5 mogelijk	
Bereikbaarheid	We willen het Van Harinxmakanaal opwaarderen	faciliterend klasse Va*	

*CEMT-klasse duidt kenmerken (o.a. afmetingen) van (vracht)schepen.

Opwaardering Van Harinxmakanaal

Bochtverruiming Franeker bevindt zich in de planvormingsfase. De uitvoeringsplanning is sterk afhankelijk van de voortgang inzake een bedrijfsverplaatsing. De budgetten voor de realisatie van de wachtplaatsen en bochtverruiming Froskepolle en Langdeel staan onder druk. Met name de hoge kostenstijgingen van de afgelopen jaren zijn hier de oorzaak van.

Stand van zaken gewenste resultaten

Wij beheren, programmeren en onderhouden de provinciale infrastructuur (wegen en vaarwegen en kunstwerken) conform het door PS vastgestelde onderhoudsniveau (6) en gaan door met het verder professionaliseren van ons assetmanagementsysteem.

Beleid

Tijd

Geld

We breiden het aantal bruggen uit dat wordt aangesloten op de al in bedrijf genomen bediencentrale.

Beleid

Tijd

Geld

We gaan door met de uitvoering van de herverdeling en daaraan gekoppeld het energieneutraal maken van de te handhaven steunpunten (conform het vastgesteld implementatieplan energieneutrale provinciale organisatie).

Beleid

Tijd

De uitvoering van het energieneutraal maken van de steunpunten is mede afhankelijk van de netverzwaring door Liander. Dit heeft in eerdere fases geleid tot vertragingen.

Geld

De vertragingen in de netverzwaring door Liander heeft in eerdere fases ook geleid tot prijsstijgingen.

Wij dragen zorg voor een veilige en vlotte doorvaart door middel van het op professionele wijze bedienen van provinciale bruggen en sluizen gelegen over de vaarwegen in Fryslân

Beleid

Tijd

Geld

We zorgen voor nautisch toezicht op onze vaarwegen en professionaliseren de integrale samenwerking met politie en andere handhavende diensten

Beleid

Tijd

Geld

We werken verder aan het uitvoeringsprogramma VHK: we bereiden een convenant met het Rijk voor i.v.m. de afkoopsum Tsjerk Hiddessluizen Harlingen, we bereiden de bochtverruiming in Franeker voor, we werken aan de uitvoering van wachtplaatsen.

Tijd

Geld

Bochtverruiming Franeker bevindt zich in de planvormingsfase. De uitvoeringsplanning is sterk afhankelijk van de voortgang in het minnelijke traject inzake een bedrijfsverplaatsing (grondaankoop en schadeloosstelling reconstructie). De budgetten voor de realisatie van de wachtplaatsen en bochtverruiming Froskepolle en Langdeel staan onder druk. Met name de hoge kostenstijgingen van de afgelopen jaren zijn hier de oorzaak van.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Beheer en (groot) onderhoud (vaar)wegen*	Het deel van de provinciale infrastructuur dat voldoet aan het gewenste onderhoudsniveau (6):		
<i>bij de nulmeting was het percentage gebaseerd op een onderhoudsniveau cijfer 7</i>	Wegen (nulmeting 2018: 90%)	94%	94 %
	Fietspaden (nulmeting 2018: 77%)	93%	94%
	Kunstwerken (nulmeting 2018: 77%)	95%	95%
	Oevers (nulmeting 2016: 71%)	81%	81%
	Diepte vaarwegen (nulmeting 2016: 88%)	93%	93%
Programma Afstandsbediening	Aantal bruggen wat aangesloten wordt op de bediening centrale	2	3

Toelichting

Programma Afstandsbediening

In 2024 zijn 3 bruggen aangesloten op de bediencentrale; brug Engwierum, burg Zijlsterrijd en de Poolsbrug.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	28.983	28.357	26.649	1.708
Totaal baten	1.929	8.906	9.340	-434
Saldo van lasten en baten	27.054	19.451	17.309	2.142

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	9.008	10.437	10.502	-65
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	3.245	4.025	2.292	1.733
	Meerjarenprogramma Kunstwerken (MPK)	1.463	1.615	1.615	0
	Programma afstandsbediening	644	448	448	0
	Gladheidsbestrijding	1.916	1.590	1.505	85
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	1.321	1.282	1.542	-260
Structurele budgetten		17.597	19.397	17.903	1.494
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	190	0	0	0
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	13	166	137	28
Tijdelijke budgetten		203	166	137	28
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	8.443	5.958	5.682	275
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	902	1.737	985	752
	Programma afstandsbediening	1.281	0	802	-802
Reserves		10.626	7.694	7.470	225
	Instandhouding provinciale infrastructuur overig	556	1.100	1.139	-39
Werken voor derden (schades)		556	1.100	1.139	-39
Totaal lasten		28.983	28.357	26.649	1.708
Baten					
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	89	143	94	49
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	758	482	406	75
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	457	2.131	2.551	-420
Structurele budgetten		1.304	2.755	3.051	-296
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	68	0	99	-99
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	0	430	430	0
	Programma afstandsbediening	0	4.621	4.621	0
Reserves		68	5.051	5.150	-99
	Instandhouding provinciale infrastructuur overig	556	1.100	1.139	-39
Werken voor derden (schades)		556	1.100	1.139	-39
Totaal baten		1.929	8.906	9.340	-434
Saldo van lasten en baten		27.054	19.451	17.309	2.142
Mutatie reserves		-53	12.326	12.649	-324
Mutatie tijdelijke budgetten		-198	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		26.804	31.777	29.959	1.818

Toelichting

Per saldo is er een onderbesteding van € 1,8 mln. op dit beleidsveld.

Structurele budgetten

Per saldo is er een onderbesteding van € 1,8 mln.

Bij beheer en onderhoud Vaarwegen , per saldo € 1,6 mln. € 1,1 mln. hiervan heeft betrekking op depot beheer, hier heeft een terugbetaling plaatsgevonden van eerder teveel berekend stortkosten inzake depot Trijehûs € 1 mln. Bij de resultaatbestemming jaarrekening 2024 zal herinzetten van deze middelen ten behoeve afwikkeling depots aan PS worden voorgelegd. Bij onderhoud vaarwegen zijn de lasten € 0,5 mln. lager, er spelen meerdere factoren zoals onder andere het lastig inschatten door weersomstandigheden en omvang van exoten/waterplanten.

Bij beheer en onderhoud wegen zijn de lasten € 0,1 mln. hoger als gevolg van hogere lasten € 0,4 mln. dit betreft een subsidie aan CROW waarbij naar aanleiding van regels rondom subsidielastneming de last ineens genomen moet worden, er zijn lagere lasten € 0,2 mln. als gevolg van minder herstel aan markeringen en uitstel van werkzaamheden vanwege weersomstandigheden en langdurige ecologische onderzoeken. Verder is er vrijval van kapitaalslasten van circa € 0,1 mln.

Bij Vastgoed zijn per saldo de lasten € 0,2 mln. lager, dit komt hoofdzakelijk door hogere baten van € 0,3 mln. in verband met verkoop van gronden. Verder zijn er extra onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd € 0,1 mln. in verband met de staat van enkele onderdelen van de steunpunten. Deze extra werkzaamheden waren niet voorzien, maar vanwege de einde-levensduur van bepaalde onderdelen was vervanging noodzakelijk.

Bij de gladheidsbestrijding zijn de lasten € 0,1 mln. lager.

Tijdelijke budgetten

Per saldo is de afwijking nihil.

Reserves/mutatie reserves

Per saldo bedragen de lagere lasten € 0,3 mln. Bij het grootonderhoud kunstwerken wegen zijn de lasten € 0,35 mln. lager als gevolg van het niet tijdig kunnen uitvoeren van bepaalde projecten. Dit wordt veroorzaakt door verschillende factoren, waaronder ongunstige weersomstandigheden en een tekort aan gekwalificeerd personeel in de markt. Bij het onderwerp groot onderhoud vaarwegen zijn de lasten € 0,75 mln. lager, hiervan heeft € 0,5 betrekking op groot onderhoud kunstwerken vaarwegen, hier speelt dezelfde situatie als bij kunstwerken wegen en € 0,25 mln. betrekking op de reserve oeverbeheer. Bij de reserve activa derden zijn de lasten € 0,8 mln. hoger dit heeft betrekking op de RSP projecten (Joure, Haak om Leeuwarden) en afstandsbediening (Cluster Dokkum en cluster Leeuwarden), via deze reserve worden de lasten gedekt.

Beleidsveld 2.4. Openbaar vervoer

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.4.

1. We willen het OV in Fryslân verder verbeteren door goed beheer van onze OV-contracten en te investeren in verbetermaatregelen voor het OV.
2. We willen dat het OV betrouwbaar en punctueel is.
3. We willen het regionale OV verder verduurzamen.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Beleving	Klanttevredenheid OV Fryslân met OV-klantenbarometer (2022 = 7,7)	Klanttevredenheid is minimaal gelijk of hoger dan in 2022	
Duurzaamheid	Zero-emissie regionaal bus- en treinvervoer	1. Vanaf 2030 100% ZE-busvervoer	
		2. Vanaf 2036 100% ZE-treinvervoer	

Toelichting

Klanttevredenheid

De klanttevredenheid OV in 2024 is 7.9.

Stand van zaken gewenste resultaten

We verlenen en beheren de regionale OV-concessies voor trein en bus, Beleid

Tijd

Geld

Wij onderzoeken samen met het Rijk, ProRail en de vervoerder de haalbaarheid om in de huidige lopende regionale treinconcessie met batterijtreinen te gaan rijden op Leeuwarden-Harlingen Haven. Beleid

Gezamenlijk is in 2024 door betrokken partijen de conclusie getrokken dat een pilot met batterijtreinen op Leeuwarden-Harlingen Haven niet haalbaar werd geacht vanwege planning-technische en operationele aspecten. Zie hierover de brief met nadere toelichting die naar Provinciale Staten is verstuurd d.d. 11 juni 2024.

Tijd

Geld

Wij werken aan de realisatie om alle busstallingen in Fryslân vanuit strategisch oogpunt in eigendom te nemen, zodat er bij aanbestedingen een gelijk speelveld is voor marktpartijen om in te schrijven en om desinvesteringen te voorkomen.

Beleid

Tijd

Geld

Wij werken aan diverse maatregelen om het OV te verbeteren, waaronder het realiseren van Dynamisch Reizigers Informatie Systeem (DRIS)-panelen op belangrijke bushaltes om reizigers van actuele vertrektijden en informatie te voorzien.

Beleid

Tijd

Zoals al gemeld in de bestuursrapportage 2024, door de bezwaarprocedure tegen de gunning van de nieuwe concessie van het busvervoer in Fryslân vindt de programmering voor DRIS-panelen later plaats. De realisatie van DRIS-panelen start in 2025.

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Verlenen en beheren regionale OV-concessies trein en bus	Implementatie nieuwe busconcessie afgerond en nieuwe busconcessie gestart	100%	100%

Verduurzamen	Uitvoeren onderzoek om in de huidige lopende regionale treinconcessie met batterijtreinen te gaan rijden op Leeuwarden - Harlingen Haven	100%	0%
Realisatie eigen busstallingen	Uitvoeren van voorbereidingen om alle busstallingen in Fryslân in provinciaal eigendom te nemen	100%	100%
Verbetermaatregelen OV	Uitvoeren van onderzoek naar dubbelspoor Dronryp - Franeker voor een verbeterd reizigersproduct op het traject Leeuwarden - Harlingen Haven	100%	100%

Toelichting

Verduurzamen

Gezamenlijk is in 2024 door betrokken partijen de conclusie getrokken dat een pilot met batterijtreinen op Leeuwarden-Harlingen Haven niet haalbaar werd geacht vanwege planning-technische en operationele aspecten. Zie hierover de brief met nadere toelichting die naar Provinciale Staten is verstuurd op 11 juni 2024.

Verbetermaatregelen OV

Een maatschappelijke kosten-baten analyse naar een verbeterd reizigersproduct op het traject Leeuwarden - Harlingen Haven is opgeleverd en in april 2024 met Provinciale Staten gedeeld (zie brief d.d. 2 april 2024). Een projectplan van ProRail voor een vervolgonderzoek hiernaar is begin 2025 opgeleverd. Op basis hiervan kunnen vervolgstappen worden bepaald. Deze stappen zijn mede afhankelijk van beschikbare middelen, capaciteit en beleidsprioriteiten.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	65.845	91.787	91.908	-122
Totaal baten	4.200	11.607	13.353	-1.746
Saldo van lasten en baten	61.645	80.180	78.555	1.624

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Verlenen en beheren regionale OV- concessie trein en bus	62.401	64.694	65.351	-657
	Verduurzamen openbaar vervoer	313	313	916	-604
	Openbaar vervoer overig	761	549	352	197
Structurele budgetten		63.474	65.556	66.619	-1.064
	Verlenen en beheren regionale OV- concessie trein en bus	0	14.285	14.389	-103
	Vormgeven aan transitie openbaar vervoer	101	0	0	0
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoor netwerk	-111	0	0	0
	Verbeteren en aantrekkelijk maken bus netwerk	294	0	0	0
	Openbaar vervoer overig	0	314	311	2
Tijdelijke budgetten		283	14.599	14.700	-101
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoor netwerk	0	2.100	0	2.100
Reserves		0	2.100	0	2.100
	Verlenen en beheren regionale OV- concessie trein en bus	-1.148	0	0	0
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoor netwerk	3.235	9.532	10.589	-1.057
Overlopende passiva		2.088	9.532	10.589	-1.057
Totaal lasten		65.845	91.787	91.908	-122
Baten					
	Verlenen en beheren regionale OV- concessie trein en bus	2.112	2.075	2.771	-697
Structurele budgetten		2.112	2.075	2.771	-697
	Verlenen en beheren regionale OV- concessie trein en bus	-1.148	0	0	0
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoor netwerk	3.235	9.532	10.581	-1.049
Overlopende passiva		2.088	9.532	10.581	-1.049
Totaal baten		4.200	11.607	13.353	-1.746
Saldo van lasten en baten		61.645	80.180	78.555	1.624
Mutatie reserves		10.000	-2.100	0	-2.100
Mutatie tijdelijke budgetten		-432	697	595	101
Resultaat van lasten en baten		71.213	78.776	79.151	-375

Toelichting

Per saldo is er een overschrijding van € 0,4 mln. op dit beleidsveld.

Structurele budgetten

Per saldo is er een onderschrijding van € 0,4 mln. De LBI-index (loon en brandstof) voor het Openbaar vervoer is hoger dan in de begroting was opgenomen. De vastgesteld indexering is per saldo circa € 1,1 mln. hoger. (€ 1,3 mln. hogere last en € 0,2 mln. hogere bate) De beschikbare middelen voor onvoorzien/additioneel vervoer/meerwerk zijn niet volledig benut, dit resulteert in een lagere last van circa € 1 mln. Verder waren de lasten € 0.1 mln. voor onderhoud en huur voor de busstations hoger.

Afwaardering van de boekwaarde en verkoop bussen resulteert per saldo in een hogere last van € 0,2 mln. (€ 0,6 hoger last en € 0,4 mln. hogere bate).

Tijdelijke budgetten/mutatie tijdelijke budgetten

Het tijdelijk budget heeft betrekking op de decentralisatie uitkering die we hebben ontvangen voor het OV ten aanzien van voorkomen tariefstijging, verbeteren en op peil houden OV als mede de herijking studenten OV. De overschrijding van € 0,1 mln. wordt verrekend met volgend jaar en verloopt via de reserve tijdelijke budgetten.

Reserves/mutatie reserves

De last van € 2,1 mln. wordt veroorzaakt door de bekleemde reserve voor subsidie voor het project ERTMS, dit bedrag schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2025

Overlopende passiva

De overlopende passiva heeft betrekking op de 4de trein Sneek-Leeuwarden, spooreplacement Leeuwarden en ERTMS.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 2.1 Algemeen beleid en verkeersveiligheid	6.898	5.989	5.673	316
Beleidsveld 2.2 Verbetering infrastructuur	11.694	15.986	12.289	3.697
Beleidsveld 2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur	28.983	28.357	26.649	1.708
Beleidsveld 2.4 Openbaar vervoer	65.845	91.787	91.908	-122
Totaal lasten	113.420	142.118	136.519	5.599
Baten				
Beleidsveld 2.1 Algemeen beleid en verkeersveiligheid	580	178	150	28
Beleidsveld 2.2 Verbetering infrastructuur	1.548	4.172	2.534	1.638
Beleidsveld 2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur	1.929	8.906	9.340	-434
Beleidsveld 2.4 Openbaar vervoer	4.200	11.607	13.353	-1.746
Totaal baten	8.257	24.863	25.377	-514
Saldo van lasten en baten	105.163	117.255	111.142	6.113
Mutatie reserves	12.605	3.633	6.742	-3.110
Mutatie tijdelijke budgetten	-15.167	-4.685	-3.482	-1.203
Resultaat van lasten en baten	102.601	116.203	114.402	1.800

Toelichting

De toelichting op de grootste afwijkingen staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investerings

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2024
Onderhanden werken	0	554	0	554
Opgeleverde werken	214	1.469	0	1.683
Afgerekende werken	21	81	0	101
Totaal	235	2.104	0	2.338

Toelichting

De volgende projecten zijn in 2024 afgerekend:

Risico-verlagend Infrastructuur Programma (RYP):

- N917 Selmien-Haulerwijk,
- N361 Tytsjerk-Gytsjerk,
- N351 Wolvega

Infrastructurele verkeersveiligheidsmaatregelen:

- N919 Rijweg,
- N380 Bebouwde kommen Mildam,
- Nieuwe- en Oudehorne

Overige projecten:

- Turfroute
- oevers Van Harinxmakanaal Harlingen
- oeverproject Drachten-Ossekop

Meerjarenprogramma kunstwerken (MPK):

- Brug Baard
- Sansleatbrêge
- Schreiersbrug
- Venekoterbrug
- Brug Janesloot

Programma afstandsbediening:

- Cluster Zuid- Westhoek
- Brug Klaarkamp
- Warrebrug
- Sudergoabrêge
- Van Panhuisbrug
- Brug Baard
- cluster Dokkum

Zie verder bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Dekkingsreserve kapitaallasten	177.477	3.181	2.000	178.657
R. Groot onderhoud Water	20.615	2.901	0	23.516
R. Groot onderhoud Wegen	17.379	2.913	0	20.292
R. Investerings eigendom derden	29.769	5.504	832	34.441
R. Oeverbeheer	0	764	0	764
R. Reserve verstrekte subsidies	21.440	0	5.805	15.635
Totaal	266.680	15.263	8.638	273.305

Toelichting

Reserve dekking kapitaalslasten

Via deze reserve dekken we de kapitaalslasten van projecten welke ineens gefinancierd zijn aangezien we investeringen verplicht moeten activeren vanaf 2017.

Reserve Grootonderhoud Water

Via deze reserve verlopen de jaarlijkse verschillen tussen het budget voor groot onderhoud en de daarbij behorende programmering.

Reserve Grootonderhoud Wegen

Via deze reserve verlopen de jaarlijkse verschillen tussen het budget voor groot onderhoud en de daarbij behorende programmering.

Reserve bijdrage aan activa in eigendom derden

Via deze reserve worden bijdragen in de investeringen in eigendom van derden opgenomen conform de nota reserves en voorzieningen. Het betreft hier o.a. de bijdrage in de spoorbruggen, afstandsbediening Friese Meren, bereikbaarheid Leeuwarden.

Reserve oeverbeheer

Via deze reserve geven we invulling aan de wettelijke verantwoordelijk van de overheden (provincie en gemeenten) om de aangewezen vaarwegen in stand te houden. Uit deze reserve betalen we mee aan het oeveronderhoud van publieke en private partijen (subsidie via Oeverfonds). De dekking van deze reserve komt voor 50% vanuit de gemeenten en voor 50% vanuit de provincie.

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidieaanname van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000 en betreft de volgende projecten: Investeringsagenda bereikbaarheid gebiedsontwikkeling Heerenveen, European Rail Traffic Management System (ERTMS) en de Trochfytsroutes.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
OP 4e trein Sneek Leeuwarden	8.379	0	6.343	2.036
OP BO MIRT Mobiliteitsgedr vervoerscorridor NO NL		0	0	0
OP SPUK E10 Snelfietsroutes 2020-2022	0	0	0	0
OP SPUK E101 Spooreplacement Leeuwarden	2.500	0	2.500	0
OP SPUK E106 Regionale aanpak laadinfrastructuur 2	1.654	4.891	1.336	5.210
OP SPUK E12 Bermmaatregelen	1.281			1.281
OP SPUK E15 Regionale aanpak laadinfrastructuur	102	0	-41	143
OP SPUK E20 Reg stimul verkeersveiligheid maatr SPV	2.465	0	381	2.084
OP SPUK E22 ERTMS Eur Rail Traffic Man System	3.808	3.297	1.738	5.366
OP SPUK E33-2 MIRT 17-19 Fiets in de Keten 18-2022	215	0	206	10
OP SPUK E38 Veilig doelm en duurz gebr verk infra	27			27
OP SPUK E48 4e trein Sneek Leeuwarden 2020-2022	154	0	154	0
OP SPUK E52 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2021	1.033	0	1.033	0
OP SPUK E56b BO MIRT verkeersinfrastructuur 20201	69			69
OP SPUK E84 Stimul verkeersveiligheidmtr 2022-2023	408			408
OP SPUK E86 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2022		0	0	0
Totaal	22.096	8.188	13.650	16.634

Toelichting

OP 4e trein Sneek

Deze middelen worden specifiek ingezet voor versnellingsmaatregelen op het emplacement Leeuwarden, waardoor er een robuustere dienstregeling mogelijk wordt en er meer tijdsruimte ontstaat voor het rijden van een kwartiersdienst in de spits naar/van Sneek

OP SPUK E101 Spooreplacement Leeuwarden

Deze specifieke uitkering is door het Rijk beschikbaar gesteld voor het project emplacement Leeuwarden voor versnelling maatregelen.

OP SPUK E106 Regionale aanpak laadinfrastructuur 2

Deze specifieke uitkering is door het rijk beschikbaar gesteld aan de NAL Regio Noord (prov. Fryslân, Groningen en Drenthe). Dit geld dient besteed te worden voor het verder verduurzamen van mobiliteit door deze te elektrificeren. De laadinfra mag hierin geen beperkende factor zijn.

OP SPUK E12 Bermmaatregelen

Deze specifieke uitkering van het Rijk is gericht op het veiliger maken van de bermen langs provinciale wegen. Hiervoor is aansluiting gezocht bij de reeds lopende provinciale infrastructuurprogramma's.

OP SPUK E15 Regionale aanpak laadinfrastructuur

De SPUK is voor de uitvoering van de NAL (Nationale Agenda Laadinfrastructuur) in de noordelijke provincies. Hiervoor is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met het Rijk, de provincies Groningen en Drenthe en de netbeheerders, Fryslân is penvoerder. Het werk bestaat uit het opstellen, actualiseren en uitvoeren van een plan van aanpak op basis van de onderwerpen zoals beschreven in de Samenwerkingsovereenkomst.

OP SPUK E20 Regionale stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen SPV (1e tranche)

Deze Rijkssubsidie is gericht op het verbeteren van de verkeersveiligheid in het algemeen. Voor de provinciale wegen is aansluiting gezocht bij de reeds lopende infrastructuurprogramma's.

OP SPUK E22 ERTMS European Rail Traffic Management System

Deze middelen worden ingezet ten behoeve van de inbouw van ERTMS in de treinen van Arriva. Het betreft 2/3 deel van de bijdrage aan Arriva van de toekenning middels subsidiebeschikking 02051399. De middelen vanuit de SPUK E 22 worden jaarlijks in oktober aan de provincie uitgekeerd volgens een vastgesteld cash-flow schema. Uitkering vanuit het Rijk is inclusief jaarlijkse indexering volgen IBOI systematiek

OP SPUK E33-2 MIRT 17-19 Fiets in de Keten 18-2022

In het Bestuurlijk Overleg MIRT Noord-Nederland op 20 november 2019 is afgesproken dat de provincie

Fryslân een bijdrage ontvangt voor de realisering van Fiets in de keten onder de voorwaarde dat dit concept geschikt is om bij succes uitgerold te worden naar de andere Noordelijke provincies.

OP SPUK E38 Veilig doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfra

Deze specifieke uitkering van het Rijk is bestemd voor stimulering door werkgevers van gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer en zakelijk verkeer.

OP SPUK E48 4e trein Sneek Leeuwarden 2020-2022

Het Rijk heeft voor de spoorinfra-aanpassingen om met 4 treinen tussen Sneek en Leeuwarden te rijden een subsidie verleend aan de provincie. De subsidie is beschikbaar voor aanpassingen in de beveiliging van het spoor en de spoorwegveiligheid bij de overweg te Mantgum.

OP SPUK E52 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2021

Vergoeding aan een concessiehouder, op aanvraag van de concessieverlener, in het regionaal openbaar vervoer in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer in de periode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 en de specifieke kosten van de concessiehouder in dezelfde periode ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt. Doel is de continuïteit van het openbaar vervoer te waarborgen, ook na door COVID-19 sterk afgenomen reizigersaantallen en reizigersopbrengsten.

OP SPUK E56b BO MIRT verkeersinfrastructuur 20201

– stakeholdersaanpak / werkgeversaanpak, bestaande uit de onderdelen c; Ondersteuning bij kennisuitwisseling door werkgevers en advisering aan werkgevers over verduurzaming van woon-werkverkeer en d: Ondersteuning van stimulering door werkgevers van gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer en zakelijk verkeer.

OP SPUK E84 Stimul verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023 (2e tranche)

Deze specifieke uitkering van het Rijk is gericht op het verbeteren van verkeersveiligheid op onderliggend wegennet (provinciale en gemeentelijke wegen)- i.e. realisatie van een tweetal rotondes in de N369 en N355.

Programma 3: Natuur en Landbouw

Portefeuillehouders

Gedeputeerden Matthijs de Vries, Abel Kooistra en Sijbe Knol

Wat hebben we gezien?

Landbouw

Fryslân is de landbouwprovincie van Nederland. De Friese landbouw heeft een sterk grondgebonden karakter. Overal is de sterke verbinding van de landbouw met Fryslân zichtbaar. Dat willen wij behouden en volop benutten. De provincie Fryslân streeft naar een toekomstbestendige landbouw waarbij landbouw en natuur elkaar kunnen en moeten versterken.

Het ondernemerschap en vakmanschap van de landbouwsector staan centraal. De Friese landbouw produceert goed en veilig voedsel van een kwaliteit die wereldwijd wordt gewaardeerd. Het verlies van voedingsstoffen wordt verder beperkt en er wordt ingezet op een betere bodem-voedsel-mestkringloop. Wij streven naar een goede bodemkwaliteit en vruchtbare landbouwgronden. Landbouwgrond behouden wij zoveel mogelijk voor de sector.

Natuur

Fryslân kenmerkt zich door prachtige natuur en een gevarieerd landschap. Tegelijkertijd zien we dat de biodiversiteit onder druk staat. Naast het duurzame behoud en beheer van natuurgebieden is daarom een grote inzet nodig op natuurherstelmaatregelen. Daarnaast is er blijvend aandacht nodig voor het herstel en bevorderen van de biodiversiteit waaraan iedereen een bijdrage levert. Fryslân is een provincie waar het fijn wonen, werken en leven is en dat willen we minimaal behouden of versterken.

De Vogel- en Habitatrichtlijn stelt dat we soorten in stand houden. Daarnaast willen we als provincie de schade beperken van overlast gevende soorten. Zo willen we met gerichte maatregelen soorten behouden en in aantallen laten toenemen zoals de weidevogels. Aan de andere kant zien we dat de ganzenpopulatie dermate groeit, dat gericht aandacht voor het beperken van schade nodig is. Hierbij zal er ook aandacht zijn voor Predatiebeheer. Het is daarbij altijd zoeken naar balans in de diverse belangen in relatie tot de wettelijke mogelijkheden c.q. beperkingen.

Programma Stikstof

Voor programma Stikstof zetten we in op:

- Het duurzaam reduceren van de stikstofdepositie in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden.
- Het realiseren van een robuuste en veerkrachtige natuur in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden.

Vastgestelde beleidsnotities

Natuur en Landschap

- Nota Faunabeleid Fryslân (2021)
- Nota weidevogels 2021-2030 (2021)
- Startnotitie beleid Fryske Guozzenoanpak (2022)
- Nota Fryske Guozzenoanpak 2017-2020 (looptijd verlengd t/m 2023)
- Beleidsnotitie Invasieve Exoten (2021)
- Nota "Natuur en Lanlik gebiet" (2012)
- Strategische Grondnota Natuur Netwerk Nederland (2022)
- Beleidskader en Subsidieregeling Agrarische bedrijfsverplaatsing Fryslân (2015)
- Provinciaal Programma herstel biodiversiteit (2021)
- Friese aanpak Stikstof (2020)
- Provinciale Beleidsregels intern en extern salderen Fryslân (2020)

- Uitvoeringsprogramma Stikstof Fryslân 2035 (2022)
- Beleidsbrief Duurzame Landbouw (2017)
- Landbouwagonde, actieplan Friese Landbouwagonde (2021)
- Friese bomen- en bossenstrategie (2022)
- Frysk Programma Landelijk Gebied (2023)

Verbonden partijen

Er zijn geen verbonden partijen. Er wordt wel veel samengewerkt met allerlei betrokken (maatschappelijke) partijen in het landelijk gebied, zoals bijvoorbeeld Natuer mei de Mienskip.

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 3

Als landbouwprovincie van Nederland zijn wij trots op ons landelijk gebied met het eigen Friese karakter. Dat Friese karakter is ook terug te vinden in ons landschap, de leefbaarheid en onze prachtige natuur. Om te zorgen voor een toekomstbestendige landbouw enerzijds en een rijke natuur anderzijds, zetten wij ons ervoor in dat landbouw en natuur elkaar beter zullen versterken.

De Friese ruimte heeft veel kwaliteiten die we willen behouden en versterken. Dat moet op een slimme manier gebeuren: niet door verandering tegen te houden maar door gewenste nieuwe ontwikkelingen te laten aansluiten bij bestaande kwaliteiten. Om deze kwaliteiten op orde te hebben en te houden, voeren we onze wettelijke taken uit en nemen we de verantwoordelijkheid die we als provincie hebben. Voor de bestaande kwaliteit zien we een aantal doelstellingen, waaronder een duurzame landbouw, het beschermen en ontwikkelen van natuur, behoud en versterken van kwaliteiten landschap, verbeteren en schoonhouden van milieu en de kwaliteit en kwantiteit van het (grond)water zijn op peil.

Daarnaast zijn vanuit de samenleving in de Omgevingsvisie vier urgente opgaven benoemd, namelijk:

- Fryslân houdt de leefomgeving vitaal, leefbaar en bereikbaar;
- Fryslân zet de energietransitie met kracht voort;
- Fryslân wordt klimaat-adaptief ingericht;
- Fryslân versterkt de biodiversiteit.

Deze opgaven zijn groot, onderling verbonden en ze raken de hele provincie. De opgaven vragen om een integrale en gezamenlijke aanpak en krijgen de komende jaren vorm en betekenis samen met onze partners in onze provincie.

Wat betekenen deze urgente opgaven?

Biodiversiteit is van groot belang voor gezonde bodems, schoon water, schone lucht, bestuivers voor voedselgewassen, natuurlijke weerstand tegen ziekten en plagen en veerkracht bij het opvangen van klimaatverandering. Kortom, de natuur is de basis van ons bestaan én onze economie. Als het niet goed gaat met onze biodiversiteit, dan heeft dat gevolgen voor ons welzijn en onze welvaart. Kunnen we straks nog voldoende gezond voedsel produceren? Is er nog natuur om de gevolgen van klimaatverandering te verzachten? Alle belang om ambities te formuleren die bijdragen aan een toekomstbestendig landelijk gebied.

Ten aanzien van de energietransitie is het doel om de uitstoot van broeikasgassen te verlagen en van fossiele brandstoffen af te gaan. Daarbij is aandacht voor deze duurzaamheidsdoelstellingen en ruimtegebruik.

Door verandering van het klimaat zien we een zeespiegelstijging en weersextremen die zorgen voor overlast en schade en bedreigen onze veiligheid. Vandaar dat dit een urgente opgave is. Het doel is om Fryslân klimaatbestendig in te richten en mee te laten bewegen met de veranderingen in het klimaat. Het leefbaar houden van de omgeving gaat onder meer over dat de leefomgeving bijdraagt aan de gezondheid van mensen en voor iedereen toegankelijk is. Een aantrekkelijk landschap en mooie natuur in de omgeving draagt hieraan bij.

Naast de urgente opgaven in de Omgevingsvisie is ook de stikstofaanpak urgent. Deze wordt komende jaren in Fryslân vormgegeven via het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG). Naast de aanpak van

stikstof worden hierin de landelijke en provinciale doelen t.a.v. klimaat, water en natuur opgenomen. Essentie is dat landelijk de kwaliteit van de natuur moet worden verbeterd, het watersysteem robuuster en gezonder moet worden gemaakt en op weg naar een klimaatneutraal landelijk gebied. Een forse inzet op natuurherstel en -behoud is ook nodig om zo ruimte te creëren voor duurzame economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast geldt dat Nederland zich op meerdere terreinen Europees en internationaal verplicht heeft aan diverse natuur-, water- en klimaatdoelstellingen. Dit alles moet gebeuren in samenhang met een toekomstbestendige ontwikkeling van de landbouw. Grote opgaven waar we de komende jaren mee aan de slag gaan.

Stand van zaken gewenste resultaten

3.1 Natuur

Beleid

Tijd

Geld

3.2 Landbouw

Beleid

Tijd

Geld

Beleidsveld 3.1. Natuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 3.1.

Doelindicatoren

1. We willen de biodiversiteit herstellen en bevorderen.

- De basiskwaliteit en samenhang van leefgebieden herstellen, zoals de realisatie en kwaliteitsverbetering van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), Natura 2000 en de inzet van Natuurbeheer en Agrarisch Natuurbeheer.
- We willen de overlast van invasieve exoten verlagen.

2. We willen voorkomende soorten in stand houden en kwetsbare soorten beschermen en de schade door ganzen beperken.

- Een ombuiging van de neerwaartse trend in een opwaartse trend van weidevogels.
- Het duurzaam in stand houden van de internationaal beschermde ganzenpopulaties.
- We willen de schade van overlast gevende soorten beperken, waaronder het jaarlijks verlagen van de vraatschade van met name winterganzen.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde	Realisatie 2024
1. Herstel en bevorderen van biodiversiteit	In 2027 is het robuuste en samenhangende natuurnetwerk gerealiseerd.	vanaf 1-1-2022 betreft dit 750 ha verwerving/functiewijziging en 2000 ha inrichting. Zie voor toelichting paragraaf 9 grote projecten.	
	Agrarisch natuur- en landschapsbeheer: Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel agrarisch natuurbeheer	29.626 ha t/m 2027	
	Natuurbeheer: beheerde ha via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer	68.300 ha t/m 2027	
	Uitvoeren Bossenstrategie	538 ha bosuitbreiding 2795 ha bosrevitalisering 112 hectare uitbreiding landschapselementen 939 hectare revitalisering landschapselementen	

2. Soorten	Toename van het aantal broedparen grutto.	10.000 broedparen grutto in 2030	
------------	---	----------------------------------	--

Toelichting

Natuurbeheer

De grootste oppervlakten natuur waarvoor beheerders in aanmerking komen voor subsidie zit inmiddels al in de SNL. Verder toename zal met name moeten komen uit de nog te ontwikkelen natuur. Verwachting is dat vanwege de procedures van het omzetten van landbouwgrond in natuur het langer duurt om de nog te ontwikkelen natuur in de SNL onder te brengen.

Toename aantal broedparen grutto: 2024: circa 8300 broedparen grutto

Stand van zaken gewenste resultaten

Nationale parken: Het nieuwe – landelijke – beleidsprogramma voor de Nationale Parken uitwerken voor de Nationale Parken Alde Feanen, Schiermonnikoog, Lauwersmeer (samen met de provincie Groningen) en Drents-Friese Wold (samen met de prov. Drenthe).

Beleid

Tijd

Geld

Natura 2000: • opstellen van tien evaluaties (vier eilanden, Alde Feanen, Deelen, Wijneterperschar, Koningsdiep, Van Oordt's Mersken, Rottige Meenthe).

Beleid

Tijd

In overleg met de natuurbeheerders en Wetterskip Fryslân is de planning voor het schrijven van de evaluaties aangepast. Het opstellen van de evaluaties is nu gepland direct voorafgaand aan het opstellen van het nieuwe beheerplan voor een gebied. Dan is de evaluatie altijd actueel. In tegenstelling tot wanneer in 2024 10 evaluaties worden gedaan. Dan zal voor sommige gebieden een update nodig zijn als later met het opstellen van een nieuw beheerplan wordt gestart. Ook wordt met de nieuwe planning de gevraagde inzet van natuurbeheerders en Wetterskip Fryslân meer gespreid en worden capaciteitsproblemen bij hen voorkomen. In 2024 zijn nu evaluaties opgesteld voor de vier Waddeneilanden. In 2025 start dan voor de vier Waddeneilanden het opstellen van de nieuwe beheerplannen. In 2025 worden ook de eerste vier evaluaties voor Natura 2000-gebieden op het vaste land opgesteld.

Geld

Natura 2000: • uitvoering geven aan de tien natuurdoelanalyses, o.a. aan de slag met de onderzoeken en verzamelen monitoringsgegevens en starten met uitvoeren van maatregelen.
Beleid

Tijd

Geld

Natura 2000: • zorgdragen voor de uitvoering van de herstelmaatregelen in de Natura 2000 gebieden.
Beleid

Tijd

Geld

Programma Natuur: uitvoeren van de maatregelen in de SPUK Programma Natuur. Zie voor toelichting paragraaf 9 Grote projecten.
Beleid

Tijd

Geld

Natuurkwaliteit: uitvoering geven aan Grip op Kwaliteit.
Beleid

Tijd

Geld

Biodiversiteitsprogramma: opstellen biodiversiteitsprogramma, afhankelijk van besluitvorming door PS over het vervolg.

Beleid

In 2024 zijn door de interim manager verkennende gesprekken gevoerd over het vervolg op het herstelprogramma biodiversiteit na 2025. Al deze gesprekken wijzen uit dat het aansluiten op de landelijke Agenda Natuurinclusief kansrijk is. Begin 2025 wordt een plan van aanpak hiervoor aan de Stuurgroep, GS en PS voorgelegd.

Tijd

Geld

Natuur inclusieve samenleving: opstellen Agenda natuurinclusief, afhankelijk van besluitvorming door PS over het vervolg

Beleid

Het herstelprogramma biodiversiteit wordt afgerond in 2025.

Als vervolg op het programma wordt een verkenning uitgevoerd naar de realisatie van een Fryske netwerkorganisatie biodiversiteit welke aansluit op opgaven van de nationale Agenda Natuurinclusief 2.0.

Tijd

Herstelprogramma biodiversiteit zal worden afgerond in 2025

Geld

Pesticiden: uitvoeren van het pesticidenbeleid, dat is vastgesteld door PS voorjaar 2023.

Beleid

Tijd

Geld

Uitvoeren van actieplan beleidsnota invasieve exoten.

Beleid

Tijd

Geld

**Uitvoering geven aan het nieuw Fries ganzenbeleid.
Beleid**

Tijd

Geld

**Uitvoeren van het weidevogelbeleid op basis van de weidevogelnota en gruttoaanvalsplan.
Beleid**

Tijd

Geld

**Uitvoeren van de subsidieregeling wolf.
Beleid**

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
1. Herstel en bevorderen biodiversiteit	Agrarisch natuur- en landschapsbeheer: Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel agrarisch natuurbeheer (cumulatief) (Totaal (29.626 ha t/m 2027)	23.280 ha	26.220 ha
	Natuurbeheer: beheerde ha via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (68.300 ha t/m 2027) (cumulatief)	67.000 ha	66.787 ha
	Uitvoeren bossenstrategie	30 ha bosuitbreiding	0 ha
		150 ha bosrevitalisering	50 ha
		10 ha uitbreiding landschapselementen	5 ha
		40 ha revitalisering landschapselementen	20 ha
2. Biodiversiteit	Toename van het aantal broedparen grutto (10.000 broedparen grutto in 2030) (cumulatief).		8.300 paar

Toelichting

Natuurbeheer

In 2024 is 66.787 ha natuur beheerd via het Subsidie stelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer. Ten opzichte van 2023 is er 117 ha natuur extra in beheer gekomen. Naast deze ha had de provincie Fryslân in 2024 436 ha natuur in eigendom om te verkopen aan een natuurbeheerder. Een deel daarvan is verkocht en wordt (vanaf 2025) via het Subsidie stelsel Natuur en Landschap beheerd. Nog niet verkochte gronden worden tijdelijk verpacht en beheerd door It Fryske Gea en Staatsbosbeheer.

Bossenstrategie

Met het afronden van het NNN, Programma Natuur en POP-gelden maken we vordering, maar hebben we de gestelde resultaten nog niet behaald. Met het FPLG-maatregelpakket 'Bomen en bos' beogen we in 2025 een versnelling te maken. Daarnaast wordt samen met het Rijk gekeken naar een eenduidige manier van monitoren.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	86.306	106.757	105.204	1.554
Totaal baten	21.426	30.177	30.124	53
Saldo van lasten en baten	64.880	76.580	75.080	1.500

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	9.370	9.361	9.309	52
	Soorten in stand houden en de schade beperken	32	36	16	20
	Natuur overig	1.584	1.649	1.637	12
Structurele budgetten		10.986	11.047	10.962	85
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	4.156	2.191	2.019	171
	Soorten in stand houden en de schade beperken	47595	400	408	-8
	Natuur overig	240	673	258	415
Tijdelijke budgetten		4.444	3.263	2.685	578
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	41.655	43.434	39.794	3.640
	Soorten in stand houden en de schade beperken	14.436	22.016	25.021	-3.005
	Natuur overig	2.564	2.550	2.714	-164
Reserves		58.655	68.000	67.529	471
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	9.541	18.531	18.741	-210
	Soorten in stand houden en de schade beperken	0	217	618	-402
	Natuur overig	2.681	5.700	4.668	1.032
Overlopende passiva		12.221	24.448	24.028	420
Totaal lasten		86.306	106.757	105.204	1.554
Baten					
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	61	131	136	-5
	Natuur overig	0	200	183	17
Tijdelijke budgetten		61	331	319	12
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	8.685	5.398	5.305	93
	Soorten in stand houden en de schade beperken	458	0	472	-472
Reserves		9.143	5.398	5.777	-379
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	9.541	18.531	18.741	-210
	Soorten in stand houden en de schade beperken	0	217	618	-402
	Natuur overig	2.681	5.700	4.668	1.032
Overlopende passiva		12.221	24.448	24.028	420
Totaal baten		21.426	30.177	30.124	53
Saldo van lasten en baten		64.880	76.580	75.080	1.500
Mutatie reserves		-4.383	-12.954	-12.104	-850
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.884	-63	265	-328
Resultaat van lasten en baten		58.612	63.563	63.240	323

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 323.000,- op dit beleidsveld.

Tijdelijke budgetten

De lagere last € 578.000,- en een lagere inkomst € 12.000,- leidt tot een positief saldo van € 566.000,-.

Er is een onderbesteding Procesmiddelen Nationaal Park (NP) Lauwersmeer € 92.100,-. De provincie werkt samen met een aantal partijen in het NP. De stuurgroep Lauwersmeer heeft zich in 2024 gefocust op een advies over een programmatische aanpak over de opgaven in en rond het Lauwersmeergebied. De bestuurlijke besluitvorming hieromtrent duurt langer dan voorzien was. De resterende middelen blijven voor 2025 beschikbaar, dan zal de focus van de stuurgroep liggen op het opstellen van een plan van aanpak waar de besteding van de middelen een onderdeel van zal zijn.

De overbesteding van € 195.000,- binnen het Herstelprogramma Biodiversiteit is ontstaan door een onjuiste inschatting van de betalingen, waardoor opdrachten eerder zijn betaald dan verwacht. De betalingen zijn onderdeel van het Jaarplan 2024. De overbesteding wordt verrekend met de beschikbare middelen in 2025.

Er is een onderbesteding bij de post rente en aflossing convenants lening Groenfonds. De jaarlijkse aflossing en rentelast van de gehele periode van deze lening was een vast jaarlijks bedrag van € 1,3 mln. Mede door de variabele rente (vanaf 1998) was er nog een verplichting in 2024. Bij het autorisatiemoment in december zijn hier middelen voor beschikbaar gesteld. Bij de definitieve vaststelling in december 2024 hebben we een bedrag van € 206.000,- terug ontvangen van het Groenfonds, deze middelen vallen dan ook weer vrij.

Verder is er een onderbesteding op de lumpsum bijdrage voor de Regiodeal (€ 323.000,-), waarvan de regiokassiers hebben aangegeven dat ze alleen de middelen kunnen innen van de projecten die in het betreffende jaar zijn gestart. De resterende middelen die nog niet zijn besteed schuiven door naar 2025 en blijven beschikbaar als cofinanciering.

Reserves

Voor 2024 is een budget van € 68 mln. geraamd voor het Natuurpact bestaande uit de reserves Aankoop natuurterreinen en Natuurpact, daarnaast zijn er ook structurele middelen beschikbaar. Per saldo is er sprake van een overbesteding van circa € 1,3 miljoen over het gehele Natuurpact in 2024. Dit komt voort uit verschillende onder- en overbestedingen op budgetten die gekoppeld zijn aan de twee reserves.

Er is een onderbesteding van € 0,5 mln. bij de ontwikkelopgave. Dit is een saldo van verschillende onderdelen. Door heroverweging van de personele inzet voor Natuur mei de Mienskip en de strategische grondnota is minder besteed dan begroot. Aan rentetoerekening aan het Investeringskrediet Grond en verwerving grond door functieverandering is meer besteed dan begroot. Daarnaast is er onderbesteding van € 1,6 mln. bij het onderdeel N2000. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat leveranciers, waaronder terreinbeherende organisaties, opdrachten hebben gekregen waarbij de besteding in 2024 werd verwacht. Voor verschillende onderdelen zijn de werkzaamheden niet in 2024 uitgevoerd waardoor deze kosten ook niet betrekking hebben op dat jaar. Dit is mede het gevolg van slechte weersomstandigheden waardoor de uitvoering van de maatregelen is vertraagd.

Hier tegenover staat een overbesteding van € 3 mln. binnen het soortenbeleid voor ganzen. Naast een eerdere extra claim van € 5 mln. over 2023, die al wel in de raming was meegenomen, is er een aanzienlijke stijging in 2024 dat leidt tot een verdere toename van de uitgaven. Verder zijn er door de verkoop van natuurgrond extra middelen ontvangen. De werkelijke verkoopprijs is hoger dan de boekwaarde wat een positief resultaat oplevert voor het Natuurpact van € 1,8 mln.

Op het onderdeel De Nieuwe Afsluitdijk - Vismigratierivier (VMR) is een onderbesteding van € 1,9 mln. doordat dit project vertraging heeft opgelopen. Bij de Berap is hierop geanticipeerd. Daarnaast zijn er nog twee omstandigheden die ertoe leiden dat er alsnog sprake is van onderbesteding wat oploopt tot € 1 mln. Het proces om te komen tot een definitief ontwerp, passend binnen de gestelde kaders voor VMR deelgebied VI, kost meer tijd dan oorspronkelijk voorzien. Daarnaast beperkte het stormseizoen de werkzaamheden. Tot slot is op dit project € 888.500,- aan kosten geboekt op de overlopende passiva omdat een deel van deze Rijksmiddelen via een Specifieke Uitkering (SPUK) is ontvangen, zie ook de laatste alinea van toelichting.

Overlopende passiva (OP)

Per saldo is er een onderbesteding van € 0,4 mln. Dit betreft verschillende onder- en overbestedingen van onderstaande posten.

Voor de regievoering ontwikkeling en ondersteuning van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is er via de Specifieke Uitkering (SPUK) Indirecte Uitvoeringskosten een bedrag van € 5,2 mln. beschikbaar gesteld voor 2024. Mede door de ontwikkelingen van het stopzetten van het transitiefonds zijn niet alle middelen ingezet en is er een onderbesteding van € 531.700,-. In 2024 zijn er Rijksmiddelen ontvangen via een SPUK voor de uitvoering Regeling Provinciale Maatregelen Landelijk gebied (Rpml). Voor de aanvraag en organisatie van deze SPUK zijn de Rijksmiddelen uit de Indirecte Uitvoeringskosten ingezet. Dit heeft ertoe geleid dat er nog geen bestedingen zijn gedaan voor de Rpml, wat resulteert in een onderbesteding van € 500.000,-.

Gedurende het jaar is gebleken dat voor het project LIFE All4Biodiversity een aantal onderdelen niet uitvoerbaar zijn waardoor deze kosten niet bij de provincie in rekening zijn gebracht. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van € 104.000,-. De projectorganisatie is in gesprek om binnen de doelstelling van de subsidie daarvoor andere onderdelen aan te dragen zodat we de ontvangen middelen nog steeds kunnen inzetten voor dit project. Op het project LIFE Grassbirds is er een onderbesteding van € 544.100,-. Dit wordt veroorzaakt doordat het vestigen van de kwalitatieve verplichting (KV) van It Fryske Gea niet in 2024 heeft plaatsgevonden, maar is doorgeschoven naar begin 2025. Doordat er kadastrale percelen moesten worden opgesplitst was een nieuwe taxatie nodig, dit kostte meer tijd kost waardoor het niet haalbaar was om de KV nog in 2024 te vestigen. De aangepaste verleningsbeschikking is op 19 december 2024 in GS vastgesteld.

Er is een overbesteding van € 888.500,- op de SPUK Natuur ecologisch impuls pakket Vismigratierivier. Bij de Berap 2024 was rekening gehouden met een bijdrage van het ministerie van LNV van € 850.000,-, echter was dit niet als een bijdrage via een SPUK voorzien. Daarom was in de begroting geen rekening gehouden met dit bedrag bij de overlopende passiva maar bij de reserve.

Beleidsveld 3.2. Landbouw

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 3.2.

1. Werken aan een toekomstbestendige landbouw , met een rijke natuur
2. Optimaal inzetten van de niet-grondgebonden instrumenten van het GLB in de vorm van de regeling Europese landbouwsubsidies provincie Fryslân 2023-2027

Doelindicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)	Aantal openstellingen. Optimale inzet van de niet-grondgebonden instrumenten van het GLB via de regeling Europese landbouwsubsidies provincie Fryslân 2023-2027	In 2024 vier openstellingen in het kader van het niet-grondgebonden deel van het GLB; t/m 2027 in totaal zeven.	
Landbouwgrond zoveel mogelijk behouden voor de sector	Nieuw geformuleerd beleid t.a.v. het zoveel mogelijk behouden van landbouwgrond.	• Een visie op het behoud van landbouwgrond en het principe "Water en Bodem Sturend" in Fryslân in het nieuwe landbouwbeleid (najaar '24) . • Een afwegingskader functieverandering landbouwgrond, landend in de nieuwe POVI en Omgevingsverordening (2025)	
Landbouw en natuur versterken elkaar.	1. Aantrekkelijke vergoedingen voor natuurbeheer en natuurdoelen (zoals ANLb, weidevogels) motiveren boeren om deel te nemen. 2. Een visie op de het behoud van landbouwgrond en het principe "Water en Bodem Sturend" in Fryslân in het nieuwe	1. /2. Het in 2024/begin 2025 (mede) opgesteld hebben van een plan, in overleg met de stakeholders, voor goede besteding van de extra ANB-gelden uit het hoofdlijnenakkoord.	

	landbouwbeleid (najaar '24) .		
Kringlopen van mest, mineralen en grondstoffen zoveel mogelijk sluiten, inclusief die uit menselijke plas en poep.	Een heldere beleidsvisie die aangeeft wat nodig is om kringlopen zoveel mogelijk te sluiten, mogelijk ook in noordelijk verband, ondersteund door wetenschappelijk inzicht.	• Opstellen van een beleidsvisie. • Opstellen en uitvoeren van een actieplan om de afschaffing van de derogatie zo goed mogelijk op te vangen (2024-2025).	

Toelichting

In 2024 zijn vijf openstellingen (inclusief LEADER) gedaan waardoor de doelwaarde voor 2024 is gehaald en de doelwaarde van 2027 vooralsnog ook op schema ligt.

Stand van zaken gewenste resultaten

Uitvoering geven aan de prioritaire actiepunten van de landbouwagenda.

Beleid

Tijd

Geld

Uitvoering geven aan de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw .

Beleid

Tijd

Geld

We doen in 2024 vier openstellingen in het kader van het niet-grondgebonden deel van het GLB.

Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

1. Werken aan een toekomstbestendige landbouw , met een rijke natuur
2. Optimaal inzetten van de niet-grondgebonden instrumenten van het GLB in de vorm van de regeling Europese landbouwsubsidies provincie Fryslân 2023-2027

Doelindicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)	Aantal openstellingen. Optimale inzet van de niet-grondgebonden instrumenten van het GLB via de regeling Europese landbouwsubsidies provincie Fryslân 2023-2027	In 2024 vier openstellingen in het kader van het niet-grondgebonden deel van het GLB; t/m 2027 in totaal zeven.	In 2024 zijn vijf openstellingen gerealiseerd.
Landbouwgrond zoveel mogelijk behouden voor de sector	Nieuw geformuleerd beleid t.a.v. het zoveel mogelijk behouden van landbouwgrond.	• Een visie op de het behoud van landbouwgrond en het principe "Water en Bodem Sturend" in Fryslân in het nieuwe landbouwbeleid (najaar '24) . • Een afwegingskader functieverandering landbouwgrond, landend in de nieuwe POVI en Omgevingsverordening (2025?)	De Beleidsbrief Landbouw Fryslân 2025-2030 bevat een aanzet tot een visie en afwegingskader maar deze zijn nog niet compleet. Verdere concretisering zal plaatsvinden in '25 en verder, in het kader van de Landbouwagenda en nieuwe POVI.
Landbouw en natuur versterken elkaar.	1. Aantrekkelijke vergoedingen voor natuurbeheer en natuurdoelen (zoals ANLb, weidevogels) motiveren boeren om deel te nemen.	1. /2. Het in 2024/begin 2025 (mede) opgesteld hebben van een plan, in overleg met de stakeholders, voor goede besteding van de extra ANLb-gelden uit het hoofdlijnenakkoord.	1. /2. De Beleidsbrief Landbouw Fryslân 2025-2030 bevat een aanzet tot een visie. Verdere concretisering van deze visie en goede besteding van de ANLb-gelden zal

	2. Een visie op de het behoud van landbouwgrond en het principe "Water en Bodem Sturend" in Fryslân in het nieuwe landbouwbeleid (najaar '24) .		plaatsvinden in '25 en verder, in het kader van Landbouwwagen da en nieuwe POVI.
Kringlopen van mest, mineralen en grondstoffen zoveel mogelijk sluiten, inclusief die uit menselijke plas en poep.	Een heldere beleidsvisie die aangeeft wat nodig is om kringlopen zoveel mogelijk te sluiten, mogelijk ook in noordelijk verband, ondersteund door wetenschappelijk inzicht.	• Opstellen van een beleidsvisie. • Opstellen en uitvoeren van een actieplan om de afschaffing van de derogatie zo goed mogelijk op te vangen (2024-2025).	De Beleidsbrief Landbouw Fryslân 2025-2030 bevat een visie op kringlopen. Het actieplan derogatie ("propositie") is vastgesteld in het bestuurlijk Noordelijk Overleg Landelijk Gebied (NOLG).

Toelichting

In 2024 zijn vijf openstellingen gedaan in het kader van het niet-grondgebonden deel van het GLB:

- Productieve investeringen (januari-februari)
- Niet productieve investeringen niet-landbouwbedrijven (april-juli)
- EIP (innovatie) (mei-augustus)
- Planvorming integrale gebiedsontwikkeling (december '24 - april '25)
- LEADER (februari '24 - oktober '27)

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	3.486	2.446	4.310	-1.864
Totaal baten	1.843	465	419	45
Saldo van lasten en baten	1.643	1.981	3.891	-1.910

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	1.685	1.156	1.158	-1
Tijdelijke budgetten		1.685	1.156	1.158	-1
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	1.294	1.168	2.140	-972
	Landbouw overig	413	-269	823	-1.092
Reserves		1.707	899	2.962	-2.064
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	0	55	82	-28
	Landbouw overig	95	336	108	228
Overlopende passiva		95	391	190	201
Totaal lasten		3.486	2.446	4.310	-1.864
Baten					
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	6	62	92	-30
Tijdelijke budgetten		6	62	92	-30
	Landbouw overig	1.743	12	137	-125
Reserves		1.743	12	137	-125
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	0	55	82	-28
	Landbouw overig	95	336	108	228
Overlopende passiva		95	391	190	201
Totaal baten		1.843	465	419	45
Saldo van lasten en baten		1.643	1.981	3.891	-1.910
Mutatie reserves		-524	-1.778	-3.717	1.939
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.741	-95	-117	23
Resultaat van lasten en baten		-621	108	57	52

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 52.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Reserves

De overbesteding betreft de POP3 maatregel 2 fysieke investeringen (€ 0,9 mln.). De overbesteding op landbouw algemeen betreft het overcommitteren die op POP3 is toegestaan (€ 1,6 mln.). De declaraties van het RVO op de verschillende maatregelen zijn hoger in 2024 dan verwacht. De hogere bate betreft de hogere dan begrote ontvangst van middelen voor uitvoeringskosten POP3 € 16.300,-. De mutatie reserves betreft het naar voren halen van deze cofinanciering op de POP3 maatregelen.

Overlopende passiva

De onderbesteding (€ 201.000,-) wordt met name veroorzaakt door Programma Natuurinclusieve Landbouw (NIL) Friese Kleiweide. Dit wordt veroorzaakt door het aflopen van de Regiodeal NIL (uitvoering in Noordelijk verband, met provincie Groningen als kassier). De resterende middelen in de laatste fase van deze regiodeal hebben we zo veel als mogelijk aangesproken om deze optimaal te benutten. Dit heeft ertoe geleid dat we met de Regiodeal NIL middelen kunnen voorzien in dekking voor het opzetten van een nieuw programma dat vanaf 2025 gaat lopen.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 3.1 Natuur	86.306	106.757	105.204	1.554
Beleidsveld 3.2 Landbouw	3.486	2.446	4.310	-1.864
Totaal lasten	89.792	109.203	109.514	-311
Baten				
Beleidsveld 3.1 Natuur	21.426	30.177	30.124	53
Beleidsveld 3.2 Landbouw	1.843	465	419	45
Totaal baten	23.269	30.642	30.543	99
Saldo van lasten en baten	66.523	78.561	78.971	-409
Mutatie reserves	-4.907	-14.732	-15.821	1.089
Mutatie tijdelijke budgetten	-3.625	-158	147	-305
Resultaat van lasten en baten	57.991	63.672	63.297	375

Toelichting

De toelichting op de grootste afwijkingen staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investeringen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2024
Onderhanden werken	37.991	13.096	7.550	43.536
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	0	0	0
Totaal	37.991	13.096	7.550	43.536

Toelichting

Onder de post onderhanden werk is de voorraad Investeringskrediet Grond (IKG) natuur opgenomen. De aan- en verkopen zijn gronden binnen de internationale - en provinciale opgave en ruil- en restgronden.

Zie verder bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Aankoop natuurterreinen (fase 1)	4.490	806	0	5.297
R. De Nieuwe Afsluitdijk	17.009	2.393	5.208	14.194
R. Natuurpact 2014	42.226	5.313	13.718	33.821
R. Reserve verstrekte subsidies	1.391	0	254	1.138
Totaal	65.117	8.512	19.180	54.449

Toelichting

Reserve Aankoop natuurterreinen (fase 1) prov. opgave

Deze reserve is gevormd om benodigde middelen voor aankopen natuurterreinen fase 1 ter beschikking te kunnen stellen. Het betreft de provinciale opgave en gaat dus niet om de wettelijke opgave.

Reserve DNA De nieuwe afsluitdijk

In het kader van het samenwerkingsverband van de provincies Fryslân, Noord-Holland en de gemeenten Hollands Kroon, Harlingen en Súdwest-Fryslân is deze reserve voor het programma DNA gevormd. De provincie Fryslân is penvoerder van het programma.

Reserve Natuurpact 2014

Deze reserve is gevormd voor rijksmiddelen en bestedingen voor de uitvoering van het programma Natuurpact.

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidielastneming van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000 en betreft de volgende projecten: Wij en Wadvogels, Zuivelhoeve Schiermonnikoog.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
A121 V. Risicovoorziening grondaankopen	745	1.013	259	1.499
Totaal	745	1.013	259	1.499

Toelichting

Voorziening Risicovoorziening grondaankopen

Deze voorziening dekt het risico van verlies-dragende grondtransacties natuur. Als de marktwaarde van de grond lager is dan de boekwaarde wordt de voorziening gevormd ten laste van de Natuurpactmiddelen.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
OP Bodemleernetwerk Noordelijke kleischil	55	0	55	0
OP Life Alde Feanen N2000 voorbereiding	790	0	790	0
OP Life19/IP/DL00004 Grassbird Habitats		0	0	0
OP Life19/IP/NL000011 All 4 Biodiversity	84	0	84	0
OP Nog af te sluiten weidevogelcompensatie	1.473	54	1	1.526
OP NP 21 POP3 Fluessen en Morra		0	0	0
OP P29C POP3 Subsidie kavelruil		0	0	0
OP POP3 Groote Wielen 01396 KRW doelen 2022		0	0	0
OP POP3 SNN 01255 Beekdal Linde+Drogehamstermiede		0	0	0
OP Programma NIL Friese Kleiweide	234	98	108	225
OP SPUK C75B Regiodeal ZuidOost Friesland	572	0	293	278
OP SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2		848	286	562
OP SPUK J117 en J117B versnel natuurincl isoleren	2.110	2.661	618	4.152
OP SPUK L12 Experiment strorijke stalment	0			0
OP SPUK L16 PN Programma Natuur	32.783	0	14.297	18.486
OP SPUK L24 Voorbereiding NPLG		341	0	341
OP SPUK L25 Versnellingsvoorstellen	22.794	0	34	22.759
OP SPUK L25B Gelijkw pos boeren in gebiedsproces	2.663	0	263	2.401
OP SPUK L29 Capaciteit natuurmonitoring	116	0	116	0
OP SPUK L32 Piekbelasting		430	107	323
OP SPUK L33 PN Programma Natuur 2e fase		28.780	33	28.747
OP SPUK L34 Indirecte uitvoeringskst NPLG 2024		5.225	4.668	557
OP SPUK L35 Rpm1 gebiedsproces en maatregelen		107.492	0	107.492
OP SPUK L37 PAS-melders		7.800	0	7.800
OP SPUK L40 Natuur-ecolog impuls pakket VMR 2024-25		1.417	889	528
OP SPUK L8 prov aank veehouderijen nabij natuurgeb	4.886	114	0	5.000
OP Weidevogelcompensatie	2.426	0	239	2.187
Totaal	70.985	155.260	22.880	203.365

Toelichting

OP Bodemleernetwerk Noordelijke kleischil

De OP is ingericht voor het project Leernetwerk Bodem, dit is de uitkomst van het gebiedsproces als onderdeel van de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw in de Noordelijke Kleischil. De subsidie is toegekend vanuit de Regiodeal Noordoost Fryslân.

OP Life Alde Feanen

De OP is ingericht voor de kasstromen van het project LIFE Alde Feanen N2000.

OP Life19/IP/DL00004 Grassbird Habitats

De OP is ingericht voor de kasstromen van het project LIFE Grassbirds. Project is opgestart in 2021 en loopt tien jaar.

OP Life19/IP/NL000011 All4Biodiversity

De OP is ingericht voor de kasstromen van het project LIFE All4biodiversity. Project is opgestart in 2021 en loopt zes jaar.

OP Nog af te sluiten weidevogelcompensatie

De OP is ingericht voor middelen afkomstig van projecten, Vermillion en gemeenten voor compensatie m.b.t. aangaan langdurige beheercontracten, deze middelen worden ingezet voor weidevogelcompensatie.

OP NP POP3 Fluessen Morra

De OP is ingericht voor de POP3 middelen voor het project Fluessen Morra.

OP P29C POP3 Subsidie kavelruil

De OP is ingericht voor de POP3 middelen voor het project kavelruil.

OP POP3 Groote Wielen 01396 KRW doelen

De OP is ingericht voor de POP3 middelen voor het project Groote Wielen.

OP Programma NIL Friese Kleiweide

De OP is ingericht vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw voor compensatie in relatie tot experiment storrijke stalmest.

OP SPUK L05B Regiodeal ZuidOost Friesland

De OP is ingericht om het door het rijk gefinancierde deel, € 15 mln., van de door de provincie uitgevoerde onderdelen van de Regio Deal Zuidoost Friesland te verantwoorden.

OP SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2

De OP is ingericht voor de regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater.

OP SPUK J117 en J117B versnel natuur inclusief isoleren

De OP is ingericht voor de bijdragen aan gemeenten ten behoeve van activiteiten die gericht zijn op het voorbereiden, opstellen, implementeren, uitvoeren of monitoren van soortenmanagementplannen (SHP) op een manier bijdraagt aan een doelmatige versnelling van de isolatie van gebouwen. Daarnaast kunnen de middelen ingezet worden voor advisering, beoordelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op dit gebied en voor het realiseren en financieren van alternatieve verblijfplaatsen ter bescherming van beschermde diersoorten.

OP SPUK L12 experiment storrijke stalmest

De OP is ingericht voor de specifiek uitkering experiment storrijke stalmest. In 2023 is de eindverantwoording verstuurd.

OP SPUK L16 PN Programma Natuur

De OP is ingericht voor het uitvoeren van de maatregelen vallend onder de regeling programma Natuur.

OP SPUK L24 Voorbereiding NPLG

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering in verband met de regievoering ontwikkeling en ondersteuning van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De middelen zijn beschikbaar tot 2024.

OP SPUK L25 Versnellingsvoorstellen

De OP is ingericht als voorloper van het provinciale gebiedsprogramma en is bedoeld om bij te dragen aan de doelen op het gebied van versterking van de natuur, waterkwaliteit en klimaatopgave.

OP SPUK L25B Gelijkwaardige positie boeren in gebiedsproces

De OP is ingericht als voorloper van het provinciale gebiedsprogramma en is bedoeld om bij te dragen aan de doelen op het gebied van versterking van de natuur, waterkwaliteit en klimaatopgave. De aanvraag en verantwoording van deze SPUK ligt bij de provincie Groningen.

OP SPUK L29 Capaciteit natuur monitoring

De OP is ingericht voor provinciale ondersteuning in het uitvoeren van de businesscase VHR, natuur monitoring in de vorm van meedenken en uitwerken van methodieken.

OP SPUK L32 Piekbelasting

De OP is ingericht voor de uitvoering aanpak piekbelasting om regionale uitvoeringsteams te vormen, bezetten en/of te ondersteunen.

OP SPUK L33 PN Programma Natuur 2e fase

De OP is ingericht voor het uitvoeren van de maatregelen vallend onder de regeling programma Natuur.

OP SPUK L34 Voorbereiding NPLG

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering in verband met de regievoering ontwikkeling en ondersteuning van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De middelen zijn beschikbaar tot 2025.

OP SPUK L35 RpmI gebiedsproces en maatregelen

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering in verband met de uitvoering van het provinciale maatregelpakket landelijk gebied.

OP SPUK L37 PAS-melders

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering in verband met de uitvoering van maatregelen die met voldoende zekerheid een oplossing bieden voor gemelde PAS-projecten .

OP SPUK L40 Natuur ecologisch impuls pakket VMR 2024-25

De OP is ingericht voor de eenmalige specifieke uitkering voor de provincie Fryslân voor de aanvullende maatregelen die aangelegd worden ter bevordering van een meer natuurlijke Zoet-Zout verbinding zijnde de Vismigratierivier Afsluitdijk (VMR).

OP SPUK L8 provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden

De OP is ingericht voor de regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden.

OP Weidevogelcompensatie

De OP is opgericht om meerjarige contracten te kunnen financieren.

Programma 4: Ruimte en Klimaat

Portefeuillehouders

Gedeputeerden Friso Douwstra, Sijbe Knol, Matthijs de Vries en Abel Kooistra

Wat hebben we gezien?

Ruimte en klimaat zijn twee brede en integrale thema's.

Ruimte:

Het Rijk werkt aan een Nota Ruimte. In juni 2024 is het voorontwerp van deze Nota Ruimte naar de Tweede Kamer gestuurd. Uit het voorontwerp blijkt dat het Rijk streeft naar meer nationale regie op de ruimtelijke inrichting van Nederland, maar wil ook ruimte geven aan diverse regio's, steden en dorpen om op hun eigen wijze en vanuit de eigen geschiedenis en geografische kenmerken bij te dragen aan een toekomstbestendig Nederland. De opgaven waar Nederland voor staat zijn in het voorontwerp gebundeld in 3 'bewegingen'. Deze 'bewegingen' gebruiken wij ook bij het opstellen van onze POVI. Fryslân wordt in het voorontwerp gezien als een van de luwere regio's. Het Rijk geeft aan in deze regio's de samenwerking te gaan zoeken om een kleinschaliger ontwikkeling mogelijk te maken, evenals voorzieningen en versterking van de lokale economie. Voor Fryslân is het belangrijk om dit gezamenlijk met Wetterskip en de gemeenten op te pakken. Uit de verder uitwerking van de Nota Ruimte zal blijken hoe dit uitgewerkt wordt voor Fryslân en welke gevolgen dit heeft.

Duidelijk is al wel dat ook Fryslân bij het Rijk in beeld is voor de nieuwe ruimte behoefte vanuit Defensie. Daarnaast kan de doorvertaling van het programma 'water en bodem sturend' grote invloed op de inrichting van Fryslân hebben.

Omgevingswet:

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Gemeenten hun omgevingstafels inmiddels op diverse wijze vorm gegeven. Soms met een heel breed gezelschap, soms kiest een gemeente voor een tafel in kleiner verband. Als provincie worden we daar meestal bij betrokken.

Wonen:

Het Rijk heeft de herijking van de woondeals verplaatst van 2024 naar 2025. De voorgenomen herijking heeft daarom nog niet plaatsgevonden.

We liggen op koers met de afspraken uit de woondeals over het aantal te realiseren woning. T.o.v. van de afspraken zitten we op 128%.

We hebben de samenwerking met gemeenten t.b.v. het opstellen van het Friese Woonplan gestart.

Water en bodem:

Een gezonde bodem, schoon en voldoende zoet water en een veilig watersysteem zijn van groot belang voor de huidige- en toekomstige brede welvaart van Fryslân. Klimatologische- en sociaaleconomische ontwikkelingen zetten het Friese water- en bodemsysteem onder druk. Zo zorgde een combinatie van langdurige regenval, meerdere stormen, beperkte spui mogelijkheden en hoge rivierafvoeren voor extreem hoge waterstanden in de regio IJsselmeergebied, begin 2024. Het onderstreepte eens te meer het belang van adequaat waterbeheer en lange termijn denken.

In 2024 werkten we verder aan een klimaatrobuuste provincie, waarin we nadrukkelijker rekening houden met de natuurlijke kenmerken van ons water- en bodemsysteem in onze ruimtelijke keuzes. Dit deden we onder andere door het uitvoeren van onze (inter)nationale wettelijke taken. We werkten aan de Kaderrichtlijn Water, de uitvoering van ons Regionaal Waterprogramma 2022 - 2027 en het ontwikkelen van de Friese Bodemagenda.

Milieu:

Via vergunningen, toezicht en handhaving (VTH) zien we er op toe dat we wat schoon is ook schoon houden.

Energie:

Netcongestie blijft een voortdurend punt van zorg. Ook zien we dat de energieprijzen nog sterk kunnen fluctueren door ontwikkelingen in de rest van de wereld. Het Rijk is gestart met de programma-aanpak

voor kleine kerncentrales (SMR's). Hier zijn wij bij aangesloten. Vanuit het Rijk zijn er weer stappen gezet voor de 380KV. De waterstofbackbone is met enkele jaren vertraagd. Bij beide nationale projecten onderzoeken we de meerwaarde voor Fryslân bijvoorbeeld door ervan af te kunnen tappen.

Het samenwerkingsverband van de Friese Energietafel heeft een Energievisie opgeleverd. De Energievisie laat zien dat we tot 2050 nog een stevige opgave hebben. De Energievisie is een bouwsteen voor de POVI.

Vastgestelde beleidsnotities

Voor Ruimte en wonen:

- Omgevingsvisie De romte diele (2020)
- Omgevingsverordening Fryslân 2022 (actuele versie in DSO)
- Thematische structuurvisie Grutsk op 'e Romte (2014)
- Beleidsbrief Leefbaarheid (2018)
- Uitvoeringsagenda Wonen 2021-2023 (2021)
- Startnotitie Programma Landschap (2021)

Voor Water en Bodem:

- Regionaal Water Programma 2022 - 2027
- KRW Nota Fryslân (2021)
- Startnotitie Bodembeleid (2022)
- Veenweide visie (januari 2015)
- Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse Veenweide (2020)
- Veenweideprogramma 2021 -2030, Foarút mei de Fryske Feangreiden (2021)
- Fryslân Klimaatbestendig 2050+, water en bodem sturend in de ruimtelijke inrichting van Fryslân (2023)

Voor VTH -Milieu

- VTH beleid provincie Fryslân 2019-2023 (wordt verlengd t/m 2024)
- Beleidsregel tijdelijk en uitzonderlijk gebruik Wet luchtvaart provincie Fryslân (2012)
- Beleidsregels geur Bedrijven Fryslân 2019
- Beleidsregel Wet Bibob provincie Fryslân (2021)
- Landelijke handhavingsstrategie (2014)
- VTH-beleid Fryslân, uniform beleid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving van de provinciale en gemeentelijke basistaken (2020)
- Verordening Wet natuurbescherming (december 2016)
- Wadloopverordening (2019)

Voor Energie :

- Energieprogramma 2022 -2025
- Missy Wetterwaarmte (2023)
- Waterstofagenda (2023)
- Friese Energievisie (2024)

Voor Klimaat:

- Notitie Uitvoering Klimaatakkoord

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) leveren een bijdrage aan de doelen en resultaten van het programma Economie. Een overzicht met aanvullende informatie staat in paragraaf 5 van deze jaarstukken. Betreft de volgende partijen:

Vanuit Water en Bodem geen verbonden partijen.

vanuit VTH-Milieu:

- Fryske Útfieringstsjinst Milieu en Omjouwing (FUMO), Grou
- Stichting Nazorg Ouwsterhaule
- Fonds Nazorg Stortplaatsen

vanuit Energietransitie:

- Fûns Skjinne Fryske Enerzjy BV (FSFE)
- Fryslân Hurde Wyn BV (FHW)

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 4

Ambitie Provinciale Omgevingsvisie (POVI):

Brede welvaart in een vitaal, veerkrachtig, karakteristiek en gezond Fryslân. Dat is de hoofdambitie van de provincie Fryslân voor de Friese leefomgeving. Met de leefomgeving bedoelen we: de gedeelde ruimte waarin de mensen in de provincie samenleven. Fryslân is van alle mensen die er wonen, werken of te gast zijn.

Ambities Landschap:

- Friese landschapstypen en hun ontstaansgeschiedenis blijven herkenbaar.
- Een karakteristiek Fryslân waarin het Friese Landschap een fundament is voor leefbaarheid, biodiversiteit, recreatie, landbouw en zo mogelijk ook voor andere opgaven en benut wordt als ontwerpbasis voor nieuwe opgaven en ontwikkelingen.

Ambitie wonen:

Een toekomstbestendige woningvoorraad en aantrekkelijke leefomgeving voor alle (toekomstige) inwoners van Fryslân.

Ambitie water en bodem:

We ambiëren dat Fryslân in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht en een goede bodem- en waterkwaliteit heeft. Met 'waterrobuust' bedoelen wij dat de waterhuishoudkundige inrichting van gebieden ook zonder acuut menselijk ingrijpen bestand is tegen extreem natte omstandigheden of juist extreme droogte. Fryslân blijft beschermd tegen overstromingen, zowel vanuit het hoofd-, als in het regionaal watersysteem. Door zowel technische als ruimtelijke maatregelen zijn en blijven we in staat om de weersextremen op te vangen. Afwenteling op andere watersystemen of toekomstige generaties vinden we hierbij onwenselijk.

Karakteristiek en gezond watersysteem. We willen een goede bodem- en waterkwaliteit. Grond- en oppervlaktewater dient van een goede kwaliteit te zijn om gebruikt te kunnen worden voor alle functies zoals drinkwater, natuur, landbouw, industrie en overige (economische) toepassingen en zwemmen; het drinken van water uit de kraan dient veilig te zijn, nu en in de toekomst. Vervuiling - een slechte toestand en verslechtering van de toestand - wordt voorkomen en/of verholpen. Afwenteling op andere watersystemen of toekomstige generaties is onwenselijk. Het samenhangende waterstelsel Waddenzee en eilanden, kustzone, IJsselmeer, binnenmeren en waterplassen, kanalen en beken is karakteristiek voor onze provincie. Dit willen we in de toekomst behouden. Bij alle maatregelen voor een toekomstbestendig watersysteem worden ook kansen voor versterking van (recreatieve) beleving, identiteit en gezondheid benut.

Het Friese oppervlakte- en grondwater hebben een nauwe onderlinge relatie. Vanuit het Drents plateau

stroomt grondwater in westelijke richting, dat via kwel in het Veenweidegebied bovenkomt en als oppervlaktewater naar de Waddenzee wordt afgevoerd. We willen dit water graag hoogwaardig gebruiken (met name voor drinkwater) en daarmee in de toekomst waardevol zuiver grondwater minder afvoeren naar de Waddenzee. De doorlevering van oppervlaktewater naar de buurprovincies Groningen en Drenthe via de sluis in Gaarkeuken blijft uiteraard behouden. Belangrijk instrumenten om het waterbeleid uitvoering te geven zijn het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de NOVEX. Het uitvoeringsprogramma NPLG is één van de Rijksprogramma's die doorwerken in onze provincie en ook voor het beleidsveld Water relevant zijn. De uitgangspunten en leidende principes uit de Kamerbrief 'Water en bodem sturend in de ruimtelijke inrichting' (november 2022) zijn voor onze provincie vertaald in de visie 'Fryslân Klimaatbestendig 2050+'. Deze vormen voor het provinciale NOVEX-vraagstuk de 'tafel waarop wordt gepuzzeld'. Op het moment van schrijven van deze begroting zit de vaststelling van de visie in het besluitvormingstraject.

Ambitie milieu:

De ambitie voor Milieu is het uitvoeren van de wettelijke taken vergunningverlening, toezicht en handhaving en het leveren van een bijdrage aan een duurzame leefomgeving.

Ambitie Energietransitie:

We werken aan de energietransitie via de 5 programmalijnen uit het Energieprogramma 2022-2025. Hierin zijn de volgende ambities geformuleerd:

- We stimuleren en faciliteren inwoners en lokale initiatieven
- We zetten in op een Fries plan voor energiebesparing
- We stimuleren de opwek van energie uit hernieuwbare bronnen
- We bereiden ons voor op de warmtetransitie met een bijzondere aandacht voor de rol van aquathermie
- Samen met de netwerkbeheerder werken we aan een robuust energienetwerk.

Stand van zaken gewenste resultaten

4.1 Ruimtelijke ordening en wonen

Beleid

Tijd

Geld

4.2 Water en Bodem

Beleid

Tijd

Geld

4.3 Milieu Beleid

Tijd

Geld

4.4 Energietransitie Beleid

Tijd

Geld

Beleidsveld 4.1. Ruimtelijke ordening en wonen

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.1.

1. Wij werken samen met gemeenten en Wetterskip aan de ruimtelijke inrichting van Fryslân en ondersteunen hen bij de omslag naar de Omgevingswet. Daarnaast borgen wij de uitvoering van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening in voorkantsamenwerking met onze partners en zetten indien nodig of wenselijk ons wettelijk ruimtelijk instrumentarium in.
2. Een toekomstbestendige woningvoorraad met voldoende betaalbare woningen, aansluitend op de (toekomstige) (zorg)vraag van inwoners en van mensen die zich in Fryslân willen vestigen, waarbij de doorstroom wordt bevorderd.
3. Zorgvuldig ruimtegebruik door optimale benutting van woningbouwmogelijkheden binnen bestaand bebouwd gebied en door herbestemming en tijdelijke woonvormen.
4. Wij houden de Omgevingsvisie (POVI) en Omgevingsverordening actueel en werken aan een actualisatie van de POVI met de bijbehorende keuzes voor de ruimtelijke inpassing van diverse urgente opgaven (zoals klimaatadaptatie, energietransitie, landbouwtransitie, herstel biodiversiteit, woningbouw en circulaire bedrijven) staat voor 2024 op het programma.
5. Samen met onze partners een programma Landschap opstellen waarin we gezamenlijk uitvoering kunnen geven aan de opgaven voor het landschap.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
1. Voorkantsamenwerking bevorderen	Deelname participatietrajecten en omgevingstafels	Actieve betrokkenheid 25	
2. Aanpak huidige woningtekort	Gerealiseerde nieuwe woningen in 2030 (gebaseerd op beleid 2021)	14.000 woning	
3. Tevredenheid met de woning en de woonomgeving	Waardering Fries panel van Planbureau Fryslân	Waardering is 8	

Stand van zaken gewenste resultaten

We werken met onze partners aan de invoering van de Omgevingswet. De komende jaren is herziening van de POVI en -verordening nodig. Om het beleid uit te voeren, werken we via voorkantsamenwerking samen met partners.

Beleid

Tijd

Geld

Inzet op Landschap (behoud, herstel en versterking) is gerealiseerd (sturing, middelen, organisatie).

Beleid

Tijd

Geld

Handvatten gereed om ruimtelijke kwaliteit te integreren in ruimtelijke opgaven en ontwikkelingen (analyse en redeneerlijn op basis waarvan keuzes kunnen worden gemaakt).

Beleid

Tijd

Geld

Een geactualiseerd Grutsk op 'e Romte (onderdeel van Programma Landschap).

Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Omgevingswet	Samenwerking en betrokkenheid bij strategische complexe projecten	100%	100%
Programma Landschap	Gedragen programma i.s.m. partners en geactualiseerd Grutsk op 'e Romte	100%	0

Versnelling woningbouw	Weggenomen geïnventariseerde knelpunten Omgevingsverordening	100%	100%
Tevredenheid woonomgeving en woning	Plan voor de aanpak van de bestaande woningvoorraad	1	0
Herijken woondeals	Aantal actuele regionale woondeals	6	0

Toelichting:

Samenwerking en betrokkenheid diverse projecten: We zitten als provincie bij een breed palet aan complexe projecten als partner aan tafel. Het gaat o.a. om ontwikkelingen rond zandwinplassen, OER A32, recreatieve ontwikkelingen, woningbouwontwikkelingen, stoppersregelingen, pilot hub Hallum etc.

Weggenomen knelpunten Omgevingsverordening: Er is een wijzigingsvoorstel Verordening opgesteld. Hierin is o.a. opgenomen dat bilaterale woningbouwafspraken tussen gemeente en provincie rechtskracht hebben. Verder is het nu toegestaan om op voormalige boerenerven max 3 woningen via bepaalde regelingen in de Verordening toe te staan, zonder dat die op het woningbouwprogramma drukken. Hierdoor meer flexibiliteit voor gemeenten mogelijk om kleinschalige woningbouw te realiseren en stoppers perspectief te bieden.

Programma Landschap wordt parallel aan de Provinciale Omgevingsvisie ontwikkeld. De vernieuwing van de Provinciale Omgevingsvisie is een vervolg op het NOVEX-proces. Omdat de Omgevingsprogramma's en Omgevingsvisie sterk verbonden zijn, is het logisch om dit gelijk op te laten lopen.

Versnelling Woningbouw: Doelstelling is het realiseren van 14.000 woningen in 2030. Momenteel worden er procentueel meer gebouwd dan conform de afspraken in de Woondeal.

Tevredenheid woonomgeving en woning: Het Planbureau Fryslân start in 2025 weer met een nieuwe monitor wonen en neemt daarin ook de tevredenheid van de woonomgeving mee. In het Woonplan wordt hier verder op ingegaan en zal een plan van aanpak worden gemaakt.

Herijking Woondeals: Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft haar planning aangepast waardoor de herijking van de woondeals verschoven is van 2024 naar 2025.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	1.492	2.023	1.427	595
Totaal baten	212	250	157	93
Saldo van lasten en baten	1.280	1.773	1.270	502

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Ruimtelijke ordening	430	466	419	47
	Wonen	13	45	23	22
Structurele budgetten		443	510	442	69
	Ruimtelijke ordening	0	632	519	113
	Wonen	837	630	300	330
Tijdelijke budgetten		837	1.262	819	443
	Wonen	212	250	167	83
Overlopende passiva		212	250	167	83
Totaal lasten		1.492	2.023	1.427	595
Baten					
	Wonen	212	250	157	93
Overlopende passiva		212	250	157	93
Totaal baten		212	250	157	93
Saldo van lasten en baten		1.280	1.773	1.270	502
Mutatie tijdelijke budgetten		-903	3.176	3.602	-426
Resultaat van lasten en baten		377	4.949	4.872	76

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 76.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 69.000,- wordt met name veroorzaakt op het vraaggestuurde budget Ruimtelijke ordening en wonen (€ 67.200,-), omdat er minder adviesvragen zijn gedaan en er minder proceskosten zijn gemaakt dan begroot.

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 443.000,- betreft voor € 23.000,- vrijval Wonen, omdat er binnen de subsidieregeling Herbestemming gebouwen uit 2022 enkele lagere vaststellingen zijn gedaan. Daarnaast stond een lumpsum-bijdrage van € 206.000,- voor de Regiodeals begroot, maar de regiokassiers hebben aangegeven dat ze alleen de middelen kunnen innen van de projecten die in het betreffende jaar zijn gestart. Via de mutatie tijdelijke budgetten schuift deze € 206.000,- door naar 2025 en blijft beschikbaar als cofinanciering. Ook de resterende € 290.000,- van de regeling Herbestemming gebouwen 2024 schuift via de mutatie tijdelijke budgetten door naar 2025, omdat de resterende aanvragen die onder dit plafond zijn binnengekomen in 2025 afgehandeld worden. Voor Monitoring Landschap (€ 49.000,-) en POVI (€ 44.000,-) zijn juist meer kosten gemaakt dan begroot, doordat we vanuit Landschap ook hebben bijgedragen aan de regiodeals en voor de POVI een aantal onderzoeken naar voren zijn gehaald, waaronder de MER en externe begeleiding bij de tot standkoming van de contourenschets. Bij deze twee budgetten schuiven die middelen vanuit 2025 via de mutatie tijdelijke budgetten naar 2024.

Overlopende passiva

Het saldo van € 83.000,- op Wonen aan zowel de lasten- als de batenkant wordt veroorzaakt door lagere kosten voor de SPUK Flexibele inzet woningbouw, doordat het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak met de gemeenten vertraagd is en nu begin 2025 zal worden afgerond.

Beleidsveld 4.2. Water en Bodem

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.2.

1. Waterveiligheid: De inwoners van Fryslân en de Friese economie zijn goed beschermd tegen overstromingen en wateroverlast. We werken met het principe van meerlaagsveiligheid, dit is verwoord in het Friese provinciale waterprogramma (Regionaal Water Programma). Meerlaagsveiligheid is het principe dat wordt gebruikt om voorbereid te zijn op extreme situaties. Het bestaat uit drie lagen: preventie (met waterkeringen en ruimtelijke reserveringszones), ruimtelijke inrichting en locatiekeuze, en calamiteitenbeheersing. Preventie omvat het beschermen van het achterland tegen overstromingen. Ruimtelijke inrichting en locatiekeuze spelen een rol bij het voorkomen van schade en wateroverlast. Calamiteitenbeheersing omvat het hebben van een plan voor noodsituaties.
2. Voldoende water: Het watersysteem is in balans waarbij droogte en verzilting zoveel mogelijk beperkt zijn en de voeten droog blijven.
3. Schoon water: Het bewaken en herstellen van kwaliteit van oppervlaktewater en grondwater. Zoals verwoord in het Friese provinciaal waterprogramma en de KRW-nota. Dit houdt in dat de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater voldoen aan specifieke ecologische en chemische normen die voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en Zwemwaterrichtlijn. We voldoen aan de doelstellingen van de drinkwaterrichtlijn.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
1. Waterveiligheid en klimaatadaptatie	Het systeem van regionale keringen is in goede staat en er is invulling gegeven aan meerlaagse veiligheid.	100%	
2. Voldoende water	De KRW kwantitatieve toestand grondwater voldoet in 2027 aan de daarbij behorende normen.	100%	
3. Schoon water	De KRW kwaliteit voor grond- en oppervlaktewater is in 2027 op orde.	100%	
	De leveringszekerheid van het Friese drinkwater is op orde. Nu en t/m 2050.	100%	

Toelichting:

- KRW: In 2025 wordt de midterm-review KRW aan PS voorgelegd. Deze brengt in beeld of uitvoering van de KRW Nota Fryslân op koers ligt om de doelstellingen 2027 te behalen en welke eventuele aanpassingen/aanvullingen hierop worden voorgesteld.
- Leveringszekerheid drinkwater: De leveringszekerheid van drinkwater in Fryslân is op dit moment goed. De strategie om dit in de toekomst zo te houden is verwoord in de Drinkwaterstrategie Fryslân 2050 van provincie en Vitens.

Stand van zaken gewenste resultaten

We voeren onze wettelijke taken uit op grond van o.a. de EU Kaderrichtlijn water, de Zwemwaterrichtlijn, de Waterwet, Wet natuurbescherming, de Drinkwaterrichtlijn en de wettelijke bodemtaken in relatie tot het overgangsrecht in de Omgevingswet.

Beleid

Tijd

Geld

We voeren de acties uit op het gebied van de 3 lagen van meerlaagsveiligheid (preventie van overstromingen en wateroverlast, ruimtelijke inrichting en locatiekeuze en calamiteitenbeheersing).

Beleid

Tijd

Geld

We brengen in beeld de nog benodigde maatregelen en de effecten voor de Natura2000 gebieden.

Beleid

De uitvoering is licht vertraagd. Voor de N2000 gebieden zullen Landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) opgesteld worden. De aanvullende hydrologische maatregelen zullen in dit traject in beeld worden gebracht.

Tijd

De uitvoering is licht vertraagd. Voor de N2000 gebieden zullen Landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) opgesteld worden. De aanvullende hydrologische maatregelen zullen in dit traject in beeld worden gebracht.

Geld

De aanvullende strategische grondwatervoorraden gaan we borgen in Omgevingsverordening.

Beleid

Tijd

Dit is nog niet gerealiseerd, maar het proces is wel in gang gezet: vanaf 2025 start een plan-MER procedure voor het aanwijzen in de Omgevingsverordening van zoekgebieden t.b.v. Aanvullende strategische grondwatervoorraden (ASV's).

Geld

Voor een deel van de natura2000-gebieden brengen we de hydrologische toestand, maatregelen en effect op de doelen in beeld.

Beleid

De uitvoering is licht vertraagd. Voor de N2000 gebieden zullen Landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) opgesteld worden. De aanvullende hydrologische maatregelen zullen in dit traject in beeld worden gebracht.

Tijd

De uitvoering is licht vertraagd. Voor de N2000 gebieden zullen Landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) opgesteld worden. De aanvullende hydrologische maatregelen zullen in dit traject in beeld worden gebracht.

Geld

We rapporteren aan Provinciale Staten over de voortgang en resultaten waterkwaliteit aan de hand van de zogenoemde midterm review.

Beleid

Tijd

De oplevering van de midterm review is licht vertraagd: de midterm-review wordt behandeld in de PS-vergadering van 23 april 2025.

Geld

De ambities en doelen omtrent het ontwikkelingsbeleid voor bodemvitaliteit zullen in lijn met de startnotitie ter besluitvorming worden voorgelegd aan PS.

Beleid

Tijd

Geld

We leveren een bijdrage aan een Integraal ruimtelijk ontwerp voor Programma Harlingen, waarin het principe water en bodem sturend wordt toegepast.

Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Waterveiligheid	De acties op het gebied van de 3 lagen van meerlaagsveiligheid (preventie van overstromingen en wateroverlast, ruimtelijke inrichting en locatiekeuze en calamiteitenbeheersing) zijn uitgevoerd.	100%	100%
Voldoende water	Aantal natura2000-gebieden waarvoor de hydrologische toestand, maatregelen en effect op de doelen in beeld is gebracht.	50%	0%
	% Aanvullende strategische grondwatervoorraden geborgd in Omgevingsverordening.	100%	0%
Algemeen	Integraal ruimtelijk ontwerp Programma Harlingen opgesteld, waarin het principe water en bodem sturend is toegepast.	50%	50%

- T.a.v. voldoende water (Natura2000-gebieden): De uitvoering is licht vertraagd. Voor de N2000 gebieden zullen Landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) opgesteld worden. De aanvullende hydrologische maatregelen zullen in dit traject in beeld worden gebracht.
- T.a.v. voldoende water (aanvullende strategische grondwatervoorraden): Dit is nog niet gerealiseerd, maar het proces is wel in gang gezet: vanaf 2025 start een plan-MER procedure voor het aanwijzen in de Omgevingsverordening van de zoekgebieden t.b.v. de Aanvullende strategische grondwatervoorraden (ASV's).

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	16.175	28.466	19.973	8.494
Totaal baten	8.368	21.894	17.033	4.861
Saldo van lasten en baten	7.807	6.572	2.939	3.633

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Bodem	35	9	5	4
	Schoon water	68	180	218	-38
	Voldoende water	510	356	260	96
	Waterveiligheid	110	97	58	39
	Water en bodem overig	110	108	200	-92
Structurele budgetten		832	750	741	9
	Bodem	187	400	266	134
	Schoon water	-278	373	150	223
	Veenweide/gebiedsprocessen	4.106	6.559	3.828	2.731
	Voldoende water	71	7	0	7
	Waterveiligheid	-31	130	237	-107
	Water en bodem overig	161	123	113	9
Tijdelijke budgetten		4.215	7.592	4.594	2.997
	Bodem	0	5.794	5.515	279
	Schoon water	0	19	0	19
	Waterveiligheid	3.601	310	174	136
	Water en bodem overig	0	200	200	0
Reserves		3.601	6.322	5.889	434
	Voldoende water	771	775	774	1
Voorzieningen		771	775	774	1
	Bodem	28	70	56	14
	Veenweide/gebiedsprocessen	1.941	5.420	3.336	2.084
	Voldoende water	2.000	2.700	0	2.700
	Waterveiligheid	2.788	4.744	4.546	198
	Water en bodem overig	0	93	36	56
Overlopende passiva		6.757	13.027	7.974	5.053
Totaal lasten		16.175	28.466	19.973	8.494
Baten					
	Voldoende water	0	0	18	-18
Structurele budgetten		0	0	18	-18
	Bodem	50	0	0	0
	Schoon water	0	50	50	0
	Veenweide/gebiedsprocessen	439	1.662	1.694	-33
	Waterveiligheid	377	637	767	-130
	Water en bodem overig	19	0	0	0
Tijdelijke budgetten		884	2.349	2.511	-163
	Bodem	726	5.794	5.793	0
Reserves		726	5.794	5.793	0
	Voldoende water	0	726	737	-11
Voorzieningen		0	726	737	-11
	Bodem	28	70	56	14
	Veenweide/gebiedsprocessen	1.941	5.420	3.336	2.084
	Voldoende water	2.000	2.700	0	2.700
	Waterveiligheid	2.788	4.744	4.546	198
	Water en bodem overig	0	93	36	56
Overlopende passiva		6.757	13.027	7.974	5.053
Totaal baten		8.368	21.894	17.033	4.861

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Saldo van lasten en baten		7.807	6.572	2.939	3.633
Mutatie reserves		-3.386	1.338	1.771	-434
Mutatie tijdelijke budgetten		420	-1.589	1.428	-3.016
Resultaat van lasten en baten		4.842	6.321	6.138	183

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 183.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De structurele budgetten zijn voor uitvoering van het Regionaal Waterprogramma (RWP) Binnen dit RWP zijn de kosten net wat anders verdeeld over de onderwerpen dan begroot, maar per saldo is er nauwelijks afwijking van de begroting.

Tijdelijke budgetten

Bij de tijdelijke budgetten vindt er vrijval van € 134.000,- plaats bij Bodem op het bodemconvenant, omdat de uitvoering van de opdracht voor bodemonderzoek doorloopt over de jaargrens en dus niet in 2024 als last genomen kan worden. De overige € 3 mln. schuift via de mutatie tijdelijke budgetten door naar 2025 en bestaat uit enkele onderwerpen. Bij Schoon water schuift er € 223.000,- door, omdat de subsidie voor de DAW-coördinator van de regionale samenwerking Kaderrichtlijn Water (KRW) niet meer in 2024 verstrekt is, dit wordt nu 2025.

Op het tijdelijke budget Funderingsaanpak in het Veenweidegebied is er een onderbesteding van € 2,4 mln. De uitvoering van de moties uit december 2022, met name de code rood gevallen, vraagt om een innovatieve aanpak die meer voorbereidingstijd vergt dan voorzien. Juridische zorgvuldigheid vereist dat de code rood gevallen eerst worden afgehandeld voordat de herstelregeling kan worden opengesteld. Daarnaast blijven de aanvragen voor funderingsonderzoek achter omdat woningeigenaren wachten op de nog niet opengestelde herstelregeling.

Er is een overbesteding op het budget Versterken Friese IJsselmeerkust van € 107.200,-. Dit betreft een BTW-correctie uit voorgaande jaren. Ten onrechte is toen BTW gecompenseerd. Dit is in 2024 gecorrigeerd en als kostenpost opgenomen op het tijdelijk budget. Op hetzelfde budget zijn er ook meer inkomsten ontvangen (€ 130.000,-). Dit betreft de bijdrage van de Vogelbescherming die in eerste instantie in 2025 ontvangen zou worden. Overeengekomen is om deze bijdrage, samen met die van 2024, in één keer in 2024 op te halen.

Reserves

Er is een onderbesteding van € 434.000,- aan de lastenkant. Dit betreft voor € 136.000,- op de Windpark Fryslân Ambitieagenda IJsselmeerkust en is te verklaren door de lagere werkelijke kosten van de verkenning (die in 2024 is uitgevoerd) dan op voorhand was ingeschat. De verwachting is dat er nog een vervolgoopdracht gaat komen. Daarnaast is er een onderbesteding van € 278.800,- op het Europese Horizon project Soilcrates. Wij zijn hierbij afhankelijk van de voortgang die grotendeels door externen of samenwerkingsverbanden wordt behaald. Deze middelen blijven via de reserve hiervoor beschikbaar.

Overlopende passiva

Per saldo is er een onderbesteding van € 5,0 mln. Dit wordt met name veroorzaakt door onderstaande onder- en overbestedingen van onderstaande posten.

Er is een onderbesteding van € 2,7 mln. bij het onderdeel FRESHEM NL. In 2024 zijn subsidiebeschikkingen afgegeven voor dit project, vorig jaar zijn hiervoor minder werkzaamheden verricht. Als gevolg van de regels voor de lastneming subsidies wordt dit bedrag daarom niet in 2024 verantwoord maar later.

Met betrekking tot Specifieke Uitkering (SPUK) NL2120 zijn in 2024 subsidieverzoeken ingediend door Landgoedcoöperatie Akkrumer Goedland en Stichting Veen Innovatiepolder Hege Warren. De beoordeling van deze specifieke subsidieverzoeken heeft meer tijd gekost dan verwacht. Hierdoor is het niet gelukt de beschikkingen nog in 2024 af te geven en is een onderbesteding van € 1,5 mln. op dit onderdeel ontstaan. Inmiddels zijn de beschikkingen begin 2025 verleend.

Er is een overbesteding van € 260.500,- op de overlopende passiva voor het Versterken Friese IJsselmeerkust. Dit komt met name voort uit extra werkzaamheden die bij het ingenieursbureau zijn neergelegd, daarnaast zijn er extra onderzoeken (bijvoorbeeld voor het onderwerp PFAS) uitgevoerd om de bestekken op een goed niveau (met minder onzekerheden en dus minder risico's) in de markt te kunnen zetten.

Beleidsveld 4.3. Milieu

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.3.

1. Versterking en borging van de VTH beleids- en operationele cyclus
2. Een bijdrage leveren aan verduurzaming, waaronder een circulaire economie, vanuit de VTH-taken aan een circulaire economie door aandacht te vragen bij provinciale inrichtingen (op het gebied van afval) voor dit onderwerp
3. Stikstof vergunningen verlenen die er voor zorgen dat er uitvoering gegeven kan worden aan het FPLG en het uitvoeringsprogramma stikstof

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
VTH taken	Aantal afgehandelde PAS-melder dossiers	220 dossiers	52

Toelichting

52 dossiers komen niet in aanmerking voor legalisatie en zijn daarmee afgehandeld. Uit de verificatie zijn daar de volgende redenen voor gebleken: Activiteit was niet meldingsplichtig ($<0,05$ mol/ha/jr.), de activiteit was tijdelijk en reeds beëindigd, de activiteit voldoet om een andere reden niet aan de voorwaarden Rijk t.a.v. realisatie, het is geen PAS-melding, het project is inmiddels al gelegaliseerd middels een natuurvergunning of de gerealiseerde activiteit wijkt substantieel veel af t.o.v. van gemelde activiteit.

Stand van zaken gewenste resultaten

We gaan onze wettelijke taken uitvoeren op grond van o.a Wet natuurbescherming en Algemene wet bestuursrecht. Vergunningverleners worden geattendeerd op het belang van tijdigheid en er zal gestuurd worden op het tijdig verstrekken van vergunningen.

Beleid

Er is actief aandacht voor tijdig verstrekken van vergunningen.

Tijd

De complexiteit van aanvragen heeft invloed op het behalen van het termijn. Tevens heeft de invoering van de Omgevingswet ook invloed gehad op de tijdigheid, niet alle aanvragen kwamen in Q1 en 2 goed binnen of kwamen met vertraging binnen. Waardoor het beslistermijn korter werd.

Geld

Voor de uitvoering van de VTH-taken wordt een VTH-jaarprogramma en een VTH-jaarverslag opgesteld. Het huidige VTH beleid 2019-2023 (en de onderliggende risicoanalyses) wordt tot eind 2024 verlengd omdat het Omgevingswetproof wordt gemaakt.

Beleid

Tijd

Het VTH-beleid 2029-2023 is op 22 oktober 2024 door Gedeputeerde Staten nogmaals verlengd tot eind 2025. De opvolger van het VTH-beleidsplan, de U&H strategie 2025-2029, is in voorbereiding en zal voor de zomer 2025 aan Gedeputeerde Staten worden aangeboden. Dit vormt dan de nieuwe basis voor het jaarlijkse programma vanaf 2026.

Geld

Uitvoeren van het opdrachtgeverschap van de VTH-taken die bij de FUMO en de ODG zijn neergelegd.
Beleid

Tijd

Geld

Om een bijdrage te leveren aan circulaire economie vanuit de VTH-taken worden de prov.inrichtingen door de FUMO benaderd om te inventariseren waar kansen en wensen liggen op dit gebied. Mogelijk zal dit in 2024 leiden tot een vervolgproj.voor de FUMO
Beleid

Tijd

Geld

De PAS-melders dossiers (circa 220) zullen in meerdere jaren worden afgerond. Voor 2024 is dat naar verwachting 10.
Beleid

Door gewijzigde jurisprudentie en het niet hebben van “stikstofruimte” hebben we bij de PAS-melders geen vergunningen afgeven. De eerste verificatieronde, inclusief communicatie naar de pas melders, is in 2024 afgerond.

Tijd

Er is niet voldoende stikstofruimte beschikbaar om tijdig te legaliseren.

Geld

Resultaat indicatoren

Toelichting Wnb: De realisatie is lager als gewenst. Dit komt doordat aanvragen complexer worden en door de invoering van de Omgevingswet. Zie de nadere toelichting bij de eerste doelstelling over de vergunningverlener hierboven.

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Wet natuurbescherming	Percentage tijdig verleende vergunningen en ontheffingen	95%	75%
Circulaire economie	Percentage provinciale inrichtingen waarbij inventarisatie is uitgevoerd	95%	100%
Vergunningen	Aantal PAS-melders dossiers	10	52

Toelichting:

Circulaire economie

In 2024 is samen met de FUMO een project uitgevoerd om vanuit VTH een bijdrage te leveren door een inventarisatie uit te voeren waar kansen liggen op gebied van circulaire economie bij bedrijven. Voor de inventarisatie was uitgegaan van een lijst met 61 inrichtingen die onder bevoegd gezag van de provincie vallen. Daarbij was het doel gesteld om bij 95% van deze inrichtingen een inventarisatie uit te voeren. Alle bedrijven zijn daarover benaderd en bevraagd. Van deze lijst bleken een aantal inrichtingen onder bevoegd gezag van gemeenten te vallen, een aantal onder toezicht te staan en was een deel van de benaderde bedrijven niet geïnteresseerd in een inventarisatie. Om die reden is maar bij een derde van de provinciale inrichtingen daadwerkelijk een nader onderzoek naar waar de kansen liggen uitgevoerd. Om een bijdrage te leveren aan circulaire economie vanuit de VTH-taken hebben de Provincie en de FUMO sinds 2023 een implementatietraject lopen. 2025 is het laatste jaar van de looptijd van het huidige plan van aanpak waarbij een verdieping en verbreding van de lopende activiteiten uitgevoerd wordt. Verder wordt onderzocht hoe dit onderwerp voor 2026 en verder kan leiden tot een vervolg.

Wat mag het gaan kosten?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	9.904	9.990	9.298	692
Totaal baten	723	739	730	9
Saldo van lasten en baten	9.181	9.251	8.568	683

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	VTH-cyclus	9.447	9.750	9.079	671
	Milieu overig	269	37	38	-1
Structurele budgetten		9.715	9.787	9.117	670
	VTH-cyclus	53	86	66	21
	Milieu overig	3	0	0	0
Tijdelijke budgetten		56	86	66	21
	Milieu overig	133	116	115	2
Overlopende passiva		133	116	115	2
Totaal lasten		9.904	9.990	9.298	692
Baten					
	VTH-cyclus	576	623	601	22
Structurele budgetten		576	623	601	22
	VTH-cyclus	14	0	14	-14
Tijdelijke budgetten		14	0	14	-14
	Milieu overig	133	116	115	2
Overlopende passiva		133	116	115	2
Totaal baten		723	739	730	9
Saldo van lasten en baten		9.181	9.251	8.568	683
Mutatie tijdelijke budgetten		246	-101	-101	0
Resultaat van lasten en baten		9.427	9.150	8.467	683

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 683.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten € 670.000,- en de lagere baten € 22.000,- leiden tot een positief saldo van € 648.000.

Er is een onderbesteding op de provinciale bijdrage aan de FUMO (€ 210.400,-) en de ODG (€ 140.500,-). Voor beide geldt dat er nog een eindafrekening over 2024 volgt, dit zal in 2025 worden verwerkt. Naar verwachting zal het geraamde bedrag redelijk in overeenstemming zijn met de werkelijke kosten. Op het budget milieubeleidsplan wettelijke taken is een onderbesteding van € 106.600,-. Er was rekening gehouden met kosten voor een aantal projecten, maar die hebben vertraging opgelopen en zullen komend jaar worden opgepakt. Daarnaast is in vergelijking met voorgaande jaren minder inzet op juridische ondersteuning bij complexe dossiers nodig, terwijl daar in de begroting wel rekening mee was gehouden. Verder is er een onderbesteding op het budget toezicht Wet Natuurbescherming (€ 70.000,-). Omdat we wilden aansluiten bij de IPO-lijn met betrekking tot controles is het Toezichtsplan Stikstof later in het eerste kwartaal in 2024 door GS is vastgesteld. Daardoor zijn diverse controles later uitgevoerd en zijn niet alle begrote kosten gemaakt.

Op een aantal activiteiten waar leges over worden geheven zijn meer baten ontvangen en op een aantal minder. Per saldo is er € 106.600,- minder aan leges ontvangen. Voor Milieubelastende activiteiten is € 227.100,- minder aan baten ontvangen dan was geraamd. Met de komst van de Omgevingswet is de mogelijkheid ontstaan om hiervoor leges te heffen. In 2024 zijn voor dit onderdeel slechts twee omgevingsvergunningen verleend. In de begroting was rekening gehouden met 68 vergunningen. De onbekendheid en onzekerheid ten aanzien van de Omgevingswet is mogelijk oorzaak voor het lage aantal aanvragen. Wellicht speelt het ook een rol dat er onder de Omgevingswet leges kunnen worden geheven

voor deze activiteit. Op basis van de geringe ervaringen die in 2024 zijn opgedaan is het moeilijk om te voorspellen hoe zich dit in de toekomst ontwikkeld. Naar verwachting wordt 2025 daarvoor een belangrijk jaar. Dit beeld komt ook overeen met de ervaringen van andere provincies. In 2024 zijn uiteraard wel omgevingsvergunning verleend voor milieuaspecten, maar die zijn ingediend voor 1-1-2024. Daarom zijn deze afgehandeld onder het oude Wabo-regime, waarbij geen mogelijkheid was om leges te heffen voor milieuaspecten.

Voor de Omgevingsplan activiteiten en bouwactiviteiten is € 101.100,- meer aan baten ontvangen dan was geraamd, hoewel er minder aanvragen zijn ontvangen dan was verwacht. Door een aantal grotere projecten zijn echter meer leges ontvangen, de leges zijn namelijk gerelateerd aan de hoogte van de bouwkosten. Ook is op dit budget minder inzet nodig geweest voor juridische ondersteuning in het kader van procedures onder de Omgevingswet dan was voorzien. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van € 55.000,-. Op het budget Ontgrondingen activiteit zijn € 27.900,- meer legesinkomsten ontvangen doordat er meer vergunningen zijn verstrekt. Dit komt door de vele grondwerkzaamheden in de provincie voor onder andere het aanleggen van kabels en leidingen. Dit is deels toe te schrijven aan legalisatie van illegale situaties die in het veld zijn aangetroffen doordat er meer toezicht is ingesteld.

Beleidsveld 4.4. Energietransitie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.4.

Binnen het programma Energie werkt de Provincie Fryslân aan drie doelen:

1. in 2030 wekken we 33% van de energie die we gebruiken zelf op
2. in 2030 besparen we 25% energie t.o.v. 2010
3. in 2050 zijn we onafhankelijk van fossiele brandstoffen

Deze doelen zijn de basis voor het Energieprogramma dat in 2022 is vastgesteld. Voor de uitvoering van het energieprogramma stellen GS jaarlijks een jaarplan vast. Dit wordt ter informatie naar Provinciale Staten gestuurd cf de afspraken met PS hierover.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Energiebesparing	Percentage Energieverbruik	25% besparen in 2030 tov 2010	
Opwekken energie uit duurzame bronnen	Percentage hernieuwbaar opgewekte energie in Fryslân	25% in 2025; 33% in 2030	
Reductie emissie broeikasgassen	Bijdrage aan landelijke reductiedoelstelling	Landelijke 55% reductie in 2030	

Toelichting

De energiebesparing is van veel factoren afhankelijk. De meest recente cijfers geven aan dat er eind 2022 15% minder energie gebruikt was tov 2010. Er zijn echter verschillen tussen de sectoren. In de gebouwde omgeving was de besparing bijvoorbeeld 25,8%, terwijl de besparing in de verkeer en vervoer het laagst was met 14,3%.

Stand van zaken gewenste resultaten

Uitvoeren regeling extra gelden uit Windpark Fryslân (WPF) gelden, ten behoeve van het isoleren van woningen.

Beleid

Tijd

Geld

We voeren de landelijke SPUK regeling verduurzaming bedrijfsmatig vastgoed uit.

Beleid

Tijd

De SPUK is pas eind 2024 beschikbaar gesteld. Omdat de voorbereiding al wel getroffen waren zijn we eind 2024 gestart met de uitvoering.

Geld

We zetten een ondersteuningsstructuur voor het MKB op o.a. via het bedrijvenloket Ynbusiness.

Beleid

Tijd

Geld

Overleg met gemeenten (via Friese Energie Tafel) en initiatiefnemers om initiatieven voor de opwek van energie verder te helpen.

Beleid

Tijd

Geld

Uitvoering van de Missy Wetterwaarmte en ondersteuning van projecten.

Beleid

Tijd

in 2024 zijn weliswaar 18 initiatieven voor een warmtenet ondersteund maar dit heeft er nog niet toe geleid dat er extra woningen aangesloten zijn op een warmtenet. Hoewel in de praktijk blijkt dat

warmtenetten lastig te financieren zijn, verwachten wij dat een van de projecten op korte termijn wel van start kan gaan.

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Besparen	Aantal woningen dat m.b.v. WPF gelden is geïsoleerd	1000 woningen	300
	Aantal bedrijven dat advies van energicoach heeft gekregen	50 bedrijven	> 50
Opwek	Aantal gerealiseerde monomestvergisters	25 mestvergisters	0
	Aantal MegaWatt zonneveld gerealiseerd	50 MW zon	14
	Aantal pilots biogas/groengas productie met monitoring reductie emissies	3 pilots productie biogas/groen gas	3
Warmte	Aantal woningen aangesloten op een warmtenet	500 woningen	0
	Aantal warmte-initiatieven (warmtenetten in ontwikkeling)	20 warmtenetten	18
Mienskipsenergie	Aantal aanvragen via het Friese Energiehuis voor lokale energie initiatieven	25 aanvragen	26

Het aantal woningen dat met WPF gelden is geïsoleerd is achter gebleven bij de doelwaarde omdat de Europese aanbesteding en inrichting van het gezamenlijke uitvoeringsloket meer tijd kostte dan verwacht en als gevolg daarvan pas in september 2024 gereed was.

Er zijn geen nieuwe monomestvergisters in gebruik genomen. Er is wel een pijplijn van ruim 100 monomestvergisters (hiervan hebben 75 een SDE beschikking), maar die zijn nog niet gebouwd.

In de eerste helft van 2024 is er 14 MW aan zonnenvelden gerealiseerd. Cijfers over de tweede helft van 2024 zijn nog niet beschikbaar.

Het aantal woningen dat aangesloten wordt op een warmtenet blijft achter bij de verwachting. Er zijn wel voldoende initiatieven maar die zijn nog niet gerealiseerd. Hoewel in de praktijk blijkt dat warmtenetten lastig te financieren zijn, verwachten wij dat een van de projecten op korte termijn wel van start kan gaan.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	10.999	11.006	10.813	194
Totaal baten	5.154	2.629	3.837	-1.208
Saldo van lasten en baten	5.845	8.378	6.976	1.402

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Energietransitie algemeen	336	0	0	0
Structurele budgetten		336	0	0	0
	Energietransitie algemeen	197	930	924	6
	Opwek duurzame bron	60	54	73	-19
Tijdelijke budgetten		257	984	997	-13
	Energiebesparing	2.387	5.155	5.000	154
	Energietransitie algemeen	520	99	76	24
	Opwek duurzame bron	2.410	2.926	1.632	1.294
Reserves		5.317	8.180	6.708	1.472
	Energiebesparing	1.624	320	280	40
	Energietransitie algemeen	879	1.522	1.974	-452
	Opwek duurzame bron	2.586	0	854	-854
Overlopende passiva		5.090	1.843	3.108	-1.265
Totaal lasten		10.999	11.006	10.813	194
Baten					
	Opwek duurzame bron	0	0	39	-39
Tijdelijke budgetten		0	0	39	-39
	Energietransitie algemeen	0	6	0	6
	Opwek duurzame bron	64	780	690	90
Reserves		64	786	690	96
	Energiebesparing	1.624	320	280	40
	Energietransitie algemeen	879	1.522	1.974	-452
	Opwek duurzame bron	2.586	0	854	-854
Overlopende passiva		5.090	1.843	3.108	-1.265
Totaal baten		5.154	2.629	3.837	-1.208
Saldo van lasten en baten		5.845	8.378	6.976	1.402
Mutatie reserves		-17.445	-5.629	-4.253	-1.376
Mutatie tijdelijke budgetten		375	-54	-48	-6
Resultaat van lasten en baten		-11.224	2.695	2.675	20

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 20.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

De vrijval aan de batenkant van € 20.000 wordt veroorzaakt bij Opwek duurzame bron, doordat een subsidie voor energie-initiatieven lager afgerekend is dan beschikt.

Reserves

De baten en lasten met saldo € 1.376.000,- schuiven via de mutatie reserves door naar 2025 en bestaan uit enkele onderwerpen. Bij Energiebesparing wordt de afwijking van € 154.000,- veroorzaakt op de IMF-middelen voor verduurzaming maatschappelijk vastgoed, doordat er bij enkele verstrekte subsidies voorwaarden zijn gesteld, waaraan de ontvangers naar verwachting in 2025 kunnen voldoen, waarna wij de lasten in 2025 kunnen nemen. Bij Opwek duurzame bron betreft de afwijking van € 1.204.000,- de provinciale subsidie en de cofinanciering bij de IKW-subsidie aan Blue Energy of de Afsluitdijk. Doordat er in 2024 geen inhoudelijke projectvoortgang is geweest, mogen we geen lasten in 2024 verantwoorden.

Overlopende passiva

Het saldo van - € 452.000,- aan zowel de lasten- als de batenkant op Energietransitie algemeen wordt veroorzaakt bij de SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid, omdat de herziene beschikking van deze regeling (ook wel bekend als CDOKE) eind oktober is ontvangen en daardoor niet meer in de begroting opgenomen kon worden. Het saldo van - € 854.000,- wordt veroorzaakt bij de SPUK H23 Thialf Energiehub, omdat wij deze kosten hebben voorgefinancierd en nog een betaling van het Rijk op de SPUK zullen ontvangen.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 4.1 Ruimtelijke ordening en wonen	1.492	2.023	1.427	595
Beleidsveld 4.2 Water en bodem	16.175	28.466	19.973	8.494
Beleidsveld 4.3 Milieu	9.904	9.990	9.298	692
Beleidsveld 4.4 Energietransitie	10.999	11.006	10.813	194
Totaal lasten	38.570	51.485	41.510	9.974
Baten				
Beleidsveld 4.1 Ruimtelijke ordening en wonen	212	250	157	93
Beleidsveld 4.2 Water en bodem	8.368	21.894	17.033	4.861
Beleidsveld 4.3 Milieu	723	739	730	9
Beleidsveld 4.4 Energietransitie	5.154	2.629	3.837	-1.208
Totaal baten	14.456	25.512	21.757	3.755
Saldo van lasten en baten	24.114	25.973	19.754	6.219
Mutatie reserves	-20.830	-4.291	-2.482	-1.809
Mutatie tijdelijke budgetten	139	1.433	4.881	-3.448
Resultaat van lasten en baten	3.422	23.115	22.153	962

Toelichting

De toelichting op de grootste afwijkingen staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2024
Onderhanden werken	658	3.854	3.877	635
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	0	0	0
Totaal	658	3.854	3.877	635

Toelichting

Het betreft hier de investeringen: Veenweidevisie grond De Welle Woudsend, Gebiedsproject Aldeboarn-De Deelen, Gebiedsproject Hege Warren en Gebiedsproject Idzegea. Deze zijn allemaal nog onderhanden.

Zie verder bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Reserve verstrekte subsidies	1.996	0	0	1.996
Totaal	1.996	0	0	1.996

Toelichting

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidieaanname van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000 en betreft het project DNA Blue Energy incl. de provinciale cofinanciering bij de IKW-beschikking voor hetzelfde project.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
V. Grondwaterplan	1.419	774	1.098	1.095
Totaal	1.419	774	1.098	1.095

Toelichting

Voorziening Grondwaterplan

Deze voorziening wordt gevormd middels de legesinkomsten. De uitgaven in het kader van het grondwaterplan gaan ten laste hiervan.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
OP Deltaprogramma Waddengebied	127	176	195	108
OP Fries Bestuursakkoord Waterketen 3 2021-2025	143	105	19	228
OP GRO06c Kennismiddelen Regiodeal NIL VW HW	111	0	32	80
OP GRO06c Regiodeal NIL Aldeboarn-De Deelen	176	0	162	14
OP GRO06c Regiodeal NIL Veenweide 2022-2024	389	0	12	377
OP Horizon Europe project NBRACER		187	36	150
OP SPUK C103 Opst en uitv woondeals 2e tranche	589			589
OP SPUK C118 Bedrijfsmatig vastgoed		3.236	666	2.570
OP SPUK C13 Ontzorgingsprogr maatschapp vastgoed	16	0	16	0
OP SPUK C210 Flexibele inzet woningbouw 2e fase	856	0	0	856
OP SPUK C41 Flexibele inzet woningbouw	81	0	-24	105
OP SPUK C81 Opstellen en uitvoeren woondeals	181	0	181	0
OP SPUK C86 Ontzorgingspr maatsch vastg 2e tranche	304	954	264	995
OP SPUK E118 NL2120		9.552	7.745	1.807
OP SPUK E3 Sanering verkeerslawaaï	105			105
OP SPUK E44 FBW klimaatadaptatie 2021-2027	7.323	0	3.071	4.252
OP SPUK E83 PFAS Bodemopgaven 2022	360	0	2	358
OP SPUK E87 FRESHEM-NL fase 2	2.900	0	0	2.900
OP SPUK E97 Bodem buitenprop difuus lood Fryslan	595	0	54	541
OP SPUK E99 Versterken Friese IJsselmeerkust	12.460	0	1.260	11.199
OP SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid	239	3.660	1.308	2.591
OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden	1.081	316		1.396
OP SPUK H23 Thialf Energiehub		500	500	0
OP SPUK J5 Opstellen en uitvoeren woondeal 3e fase		594	0	594
OP SPUK J6 Flexibele inzet woningbouw 3e fase		902	0	902
OP SPUK L10 Impulsgelden veenweiden	8.970	0	2.093	6.877
OP SPUK L7 IBP vitaal platteland	3.536	0	392	3.144
OP Wadlopen	62	119	115	67
Totaal	40.604	20.301	18.099	42.806

Toelichting

OP Deltaprogramma Waddengebied

De OP is ingericht voor middelen afkomstig van provincie Groningen, Rijkswaterstaat, waddengemeenten en waterschappen, voor o.a. voorbereiden op klimaatadaptatie en waterveiligheid.

OP Fries Bestuursakkoord Waterketen 3 2021-2025

De OP dient ter kasvoering van budgetten uit het Fries bestuursakkoord. Het FBWK is een samenwerkingsverband tussen alle Friese waterketen partijen.

OP GRO06c Kennismiddelen Regiodeal NIL VW HW

De OP is ingericht voor het project kennismiddelen Regiodeal NIL Veenweideprogramma

OP Regiodeal NIL Aldeboarn-De Deelen

De OP is ingericht voor onderzoek en advisering in het gebiedsproces Aldeboarn-DeDeelen vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw

OP GRO06c Regiodeal NIL Veenweide 2022-2024

De OP is ingericht voor de programmatische aanpak Regiodeal NIL Veenweide Fryslan 2022-2024

OP Horizon Europe project NBRACER

De OP is ingericht voor de provinciale deelname aan het Europese Horizon project NBRACER waarin onderzoek gedaan wordt naar het uitrollen en opschalen van nature based solutions t.b.v. het vergroten van klimaatbestendigheid.

OP SPUK C81, C103 en J5 Opstellen en uitvoeren woondeals

De SPUK's C81, C103 en J5 Opstellen en uitvoeren woondeals is voor de inhuur van capaciteit of expertise om intern ondersteuning te bieden, of om gemeenten te ondersteunen in het opstellen en uitvoeren van de woondeals.

OP SPUK C118 Bedrijfsmatig vastgoed

Het doel van de SPUK Bedrijfsmatig Vastgoed is om door middel van een gecoördineerde aanpak het Friese MKB en de bedrijventerreinen actief te stimuleren tot verduurzaming.

OP SPUK C13 en C86 Ontzorgingspr maatsch vastgoed

De OP betreft de 2e tranche van de specifieke uitkering van het Rijk aan de provincie Fryslân bestemd voor activiteiten die tot doel hebben om kleine maatschappelijke vastgoedeigenaren te ontzorgen bij het verduurzamen van hun maatschappelijke vastgoed

OP SPUK C41, C210 en J6 Flexibele inzet woningbouw

De SPUK C41 Flexibele inzet woningbouw is ingezet voor de gelijknamige subsidieregeling. Daarnaast wordt er gewerkt aan de opbouw van een Fries versnellingsteam. De SPUK's C210 en J6 zijn het vervolg op SPUK C41 en de middelen worden ingezet voor het Fries versnellingsteam.

OP SPUK E118 NL2120

Het programma NL2120 is gericht op onderzoek naar natuurlijke oplossingen ('nature-based solutions') om klimaateffecten op te vangen, biodiversiteit te herstellen en tegelijkertijd het productievermogen te behouden en brede welvaart te versterken. Het programma combineert een nationaal kennisprogramma met het opdoen van ervaring in lopende gebiedsprojecten in verschillende landschapstypen.

OP SPUK E3 Sanering verkeerslawaaï

De OP is ingericht om maatregelen te nemen om geluidhinder langs provinciale wegen te beperken. De maatregelen zijn afgerond en het ministerie zal de rijksbijdrage in 2025 vaststellen.

OP SPUK E44 FBW klimaatadaptatie 2021-2027

De OP is ingericht om de impulsregeling klimaatadaptatie uit te voeren, de financiering is vanuit het Deltafonds.

OP SPUK E83 bodemopgaven 2022

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering om de nieuwe bodemkwaliteitsopgave te signaleren en daarop te reageren met een passende aanpak.

OP SPUK E87 Freshem-NL fase 2

De OP is ingericht voor het project Freshem wat bedoelt is om de zoet- en zoutwater en kleilagen in de grond te meten.

OP SPUK E97 Bodem buitenprop difuus lood Fryslân

De OP is ingericht om het bevoegd gezag in staat te stellen nieuwe bodemkwaliteits-opgaven te signaleren en daarop te reageren met een passende aanpak conform §3 van de regeling (buitenproportionele opgaven).

OP SPUK E99 Versterken Friese IJsselmeerkust

De OP is ingericht om activiteiten uit te voeren die dragen bij aan kustherstel en een duurzame inrichting van de Friese IJsselmeerkust.

OP SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid

De OP is ingericht voor de extra inzet capaciteit voor de uitvoering van klimaat- en energiebeleid.

OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden

De OP is ingericht om als penvoerder van het project de impulsregeling klimaatadaptatie uit te voeren. De bijdragen in deze OP komt van alle deelnemers.

OP SPUK H23 Thialf Energiehub

De OP is ingericht voor de investering in de energiehub bij Thialf waarvoor het Rijk € 3,44 miljoen beschikbaar gesteld heeft.

OP SPUK L10 Impulsgelden veenweiden

De OP is ingericht voor de impulsgelden die betrekking hebben op de rijksmiddelen die we ontvangen voor de projecten Hege Warren en Aldeboarn/de Deelen.

OP SPUK L7 IBP vitaal platteland

De OP is ingericht voor de ontvangen rijksmiddelen in het kader van het interbestuurlijk programma vitaal platteland ten behoeve van het uitvoeren van het gebiedsproces Aldeboarn-De Deelen.

OP Wadlopen

De OP is ingericht voor de kasvoering van wadloopovereenkomsten tussen de drie waddenprovincies.

Programma 5: Economie en Mienskip

Portefeuillehouders

Gedeputeerden Friso Douwstra, Eke Folkerts, Sijbe Knol, Matthijs de Vries en Abel Kooistra

Wat hebben we gezien?

De lonen zijn in 2024 flink gestegen, met een gemiddelde cao-loonstijging van ruim 6% (bron CBS). Dit komt mede door de inflatiecorrectie en krapte op de arbeidsmarkt. Vooral in de zorgsector, het onderwijs en de bouwsector waren er forse loonstijgingen. We zien dat bedrijven fors in AI en automatisering investeren, vooral in de financiële sector en industrie. De Nederlandse overheid stimuleert vooral verduurzaming en stimuleert de verduurzaming van bedrijven met subsidies voor CO2-reductie en circulaire economie. Specifiek in de gastvrijheidssector zien we een stijging van het aantal verblijfgasten ten opzichte van het voorgaande jaar. Zowel binnenlands als inkomend toerisme droegen bij aan deze groei. De cultuursector daarentegen heeft in de breedte veel last van bezuinigingen, dan wel rijksplannen om bv de BTW te verhogen. Er is binnen de sector daardoor in de breedte veel onzekerheid over de toekomst en eigen continuïteit.

Op het gebied van Taal is in april de nieuwe BFTK ondertekend en in aanloop daarnaar toe is er vanuit de Tweede Kamer meerdere keren aandacht voor gevraagd en over vergaderd. In juni is de provinciale Taalnota Fryske Taal vastgesteld en in juli de Sportnota Fryslân yn beweging: eltsenien docht mei. Het inwoneraantal in Fryslân was op 1 januari 661.904 en daarmee was de provinciale bevolking niet eerder zo groot (bron: Planbureau Fryslân). Sinds 2019 is de bevolking in alle Friese gemeenten gegroeid, op een kleine daling in Súdwest-Fryslân in 2023 na. Ondanks dat er sprake is van afname van de natuurlijke aanwas (geboorte minus sterfte), is het zeer aannemelijk dat - mede gelet op de geopolitieke ontwikkelingen - de bevolking in Fryslân de komende tijd zal groeien, met name veroorzaakt door een positief binnenlands en buitenlands migratiesaldo. De ontwikkeling dat dit op relatief korte termijn kantelt naar dubbele vergrijzing en bevolkingsafname is zichtbaar en vraagt om beleidsanticipatie.

Vastgestelde (beleids)notities

Voor Economie:

- Beleidsbrief Circulaire Economie (januari 2018)
- Beleidsbrief Europa (2020)
- Beleidsnota Economie (januari 2021)

Voor Gastvrijheid:

- Beleidsnota Gastvrij Fryslân 2028 (april 2020)

Voor Taal, Cultuur, Erfgoed en Sport:

- Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer 2024-2028 (BFTK) (april 2024)
- Beleidsnota Fryske Taal (juni 2024)
- Werkplan Takomst Fryske Pleats (februari 2021)
- Beleidsbrief Sport 2025-2028 Fryslân yn beweging, eltsenien docht mei (juli 2024)
- Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028 (december 2024)

Voor Leefbaarheid:

- Beleidsbrief Leefberens (september 2018)
- Beleidsbrief Grote Maatschappelijke Initiatieven (september 2020)
- Plan van aanpak sociale leefbaarheid 2020-2023 (brief 11 juni 2020)
- Plan van aanpak blue zone (brief 10 juni 2020)
- Thematische structuurvisie Grutsk op 'e Romte (maart 2014)

- Omgevingsvisie De Romte Diele (september 2020)
- Startnotitie Regionale Samenwerking (november 2020)
- Kader Fries Sociaal Planbureau (januari 2021)
- Iepen Mienskipsfûns (januari 2024)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) levert een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staat in paragraaf 5 van deze jaarstukken.

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NV (NOM), Groningen
- Friese Ontwikkelingsmaatschappij BV (FOM, voorheen Doefonds), Leeuwarden
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Groningen
- Gemeenschappelijke Regeling Marrekrite, Leeuwarden
- Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds, Leeuwarden
- Gemeenschappelijke Regeling Letterhoeke (Tresoar), Leeuwarden
- Thialf Onroerend Goed BV, Heerenveen

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 5

De ambities die we vanuit economie hebben zijn:

Ambitie 1: Fryslân is en blijft de 'rijkste' brede welvaartsregio van Nederland

Ambitie 2: Fryslân behoort in 2025 tot de top 3 van Europese regio's in de transitie naar circulaire economie

Ambitie 3: Fryslân verandert van krimp- naar kansregio

Ambitie 4: De samenwerkingskracht van de Friese Mienskip resulteert in een sterk verbonden ecosysteem waarin de zogenoemde drie o's (onderwijs, ondernemers en overheid) optimaal samenwerken.

Het beleidsveld Gastvrijheidseconomie richt zich op het versterken & beschikbaar maken van al het moois dat Fryslân te bieden heeft, voor haar inwoners (recreatie) en bezoekers (toerisme). In de afgelopen jaren is de focus verschoven van toerisme als doel op zich (met economische waarde en aantal bezoekers als dominant uitgangspunt) naar het inzetten van recreatie en toerisme als middel om brede welvaart te realiseren. Dit is vertaald in de onderstaande ambities:

Ambitie 1: Toerisme zorgt voor een prettige en gezonde woon- en leefomgeving

Ambitie 2: Toerisme versterkt het behoud en ontwikkeling van cultuur- en natuurerfgoed

Ambitie 3: Toerisme zorgt voor toekomstbestendige banen

Het beleidsveld Taal, cultuur, erfgoed en sport bepaalt in hoge mate de kwaliteit van onze leefomgeving en onze identiteit, draagt zo bij aan brede welvaart, leefbaarheid, recreatie en toerisme en de grote ruimtelijke opgaven die nu voor ons liggen (NOVEX, FPLG, Omgevingsvisie). Of het nu archieven, musea, geschiedenisonderzoek, terpen, monumenten, dorpsgezichten, archeologie of cultuurlandschappen zijn: samen vertellen zij het Ferhaal fan Fryslân.

Ambitie 1: We willen het Het Frysk Eigene, datgene wat bepalend en onderscheidend is voor Fryslân, borgen in het Ferhaal fan Fryslân om inwoners en bezoekers van Fryslân er kennis mee te kunnen laten maken (ambitie 5 Nij Poadium).

Ambitie 2: We willen dat cultuurhistorische waarden zijn behouden, ontwikkeld, onderzocht en zichtbaar (ambitie 8a Nij Poadium)

Ambitie 3: We willen archeologische waarden onderzoeken, beschermen en een groter publieksbereik (ambitie 8b)

Ambitie 4: We streven naar het behoud, ontwikkeling, onderzoek en een groter publieksbereik van gebouwde en groene monumenten (ambitie 8c)

Het beleidsveld leefbaarheid is een integraal beleidsveld die een bijdrage levert aan de brede welvaart van Fryslân.

Ambitie 1: Door middel van onze rollen als wakkerschudder, inzichtgever, gespreksaanjager en perspectiefschetser realiseren wij een provincie met een toekomstbestendig en bereikbaar voorzieningenniveau.

Ambitie 2: We ondersteunen inwoners en initiatieven met de integrale ontwikkeling van hun leefomgeving.

Ambitie 3: We coördineren en faciliteren het gesprek over betaalbare en bereikbare zorg.

Ambitie 4: Op basis van bovenstaande ambities zorgen wij ervoor dat "onze regio telt."

Stand van zaken gewenste resultaten

5.1 Economie

Beleid

Tijd

Geld

5.2 Gastvrijheid

Beleid

Tijd

Geld

5.3 Taal, cultuur, erfgoed en sport

Beleid

Tijd

Geld

5.4 Leefbaarheid

Beleid

Tijd

Geld

Beleidsveld 5.1. Economie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 5.1.

We hebben de volgende vier ambities:

1. Fryslân is en blijft de 'rijkste' brede welvaartsregio van Nederland
2. Fryslân behoort in 2025 tot de top 3 van Europese regio's in de transitie naar circulaire economie
3. Fryslân verandert van krimp- naar kansregio door veerkrachtig ondernemerschap
4. De samenwerkingskracht van de Friese Mienskip resulteert in een sterk verbonden ecosysteem waarin de zogenoemde drie o's (onderwijs, ondernemers en overheid) optimaal samenwerken.

Op basis van deze ambities en de hierboven beschreven ontwikkelingen zijn onderstaande doelindicatoren geformuleerd. Het beleid is gericht op het bevorderen van samenwerking in het ecosysteem. We blijven daarbij onze partners InnovatiePact Fryslân, Innovatie Cluster Drachten, Ynbusiness, Vereniging Circulair Fryslân, de NOM en Wetsus/Watercampus ondersteunen. Brede welvaart en de transitie naar een circulaire economie zijn daarbij de uitgangspunten. Fryslân wil de rijkste brede welvaartsregio van Nederland zijn en blijven en daarnaast in de top 3 van Europese regio's staan in de transitie naar een circulaire economie.

Wij werken aan één economische agenda voor Fryslân. Aan een schoon, gelukkig en gezond Fryslân. Door op de koers die met bedrijven, onderwijs en gemeenten is ingezet. Net als met het onderwijsakkoord. Wij zetten in op zes speerpunten met de bijbehorende campussen: agrofood, watertechnologie, circulaire herbruikbare materialen, hoogwaardige systemen en materialen, maritieme technologie en de gastvrijheidssector. Daarin ondersteunen wij vernieuwingen en het aantrekken van bedrijven. Dit staat beschreven in de 'Blue Delta'-economische Samenwerkingsagenda Fryslân.

Voor de speerpunten worden investeringsagenda's opgesteld om de duurzame economie aan te jagen. Door samenwerking in de Friese mienskip te bevorderen wordt het ecosysteem sterker en onderling beter verbonden. Dit doen we o.a. door samen met de overheden, onderwijs en ondernemers meer en betere projecten op te zetten, om zo onze ambitie te realiseren om € 130 mln. Europese middelen naar Fryslân te halen ter versterking van de Friese economie. Aansluitend op ons beleid voor het Rijk en Europa is de beleidsbrief Europa en de agenda voor economische samenwerking met Duitsland opgesteld.

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Fryslân is en blijft de 'rijkste' brede welvaartsregio	Brede welvaart	Top 3 provincies in metingen in 2025	
Fryslân behoort in 2025 tot de top 3 van Europese regio's in de transitie naar circulaire economie	Aantal bedrijven dat potentieel bijdraagt aan circulaire economie.	Jaarlijkse groei 3%	
Sterk verbonden ecosysteem	Europese middelen in Friese projecten	€ 130 mln. in 2025	

Toelichting

Op basis van de beschikbare gegevens uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is Fryslân in 2024 in de top 5 van de meest welvarende regio's van Nederland op onderdeel 'later'. Samen met Flevoland scoort Fryslân relatief hoog op brede welvaart 'later'. De provincie Utrecht en Overijssel scoren relatief hoog op brede welvaart 'hier en nu', Fryslân scoort dus hoog op aspecten die belangrijk zijn voor de welvaart van toekomstige generaties, zoals natuurlijk kapitaal en sociale cohesie.

Stand van zaken gewenste resultaten

Circulaire Materialen is een van de Friese Speerpunten. Streven is om circulariteit steeds meer als overkoepelden uitgangspunt te hanteren. VCF heeft daarbij een belangrijke rol.

Beleid

Tijd

Geld

De inhoud is hierbij leidend, o.a. zoals die is vastgelegd in de investeringsagenda's van de vijf speerpunten. Samen met o.a. EuropaPact Fryslân zullen projecten voorbereid worden voor indiening bij Europese fondsen.

Beleid

Tijd

Geld

We gaan de investeringsagenda's van de vijf speerpunten uitvoeren, samen met alle stakeholders. De toegevoegde waarde per arbeidsplaats is in de speerpunten hoger dan gemiddeld in Fryslân.

Beleid

Tijd

Geld

Resultaatindicatoren

Onderwerp	Indicatoren	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Duurzame economie aanjagen vanuit vijf investeringsagenda's	Aantal bedrijven dat potentieel bijdraagt aan circulaire economie.	> 3% t.o.v. voorgaand jaar (4565 in 2022)	>3%

Sterk verbonden ecosysteem	Europese middelen in Friese projecten	15 mln. in 2024	15 mln.
Sociaal - economische effecten verbinden in programmering rondom o.a. Novex (Nationale Omgevingsvisie Extra) en FPLG	Toegevoegde waarde per arbeidskracht in Fryslân vergroten	Toename met 3%	3%

Het gaat om bedrijven die potentieel bijdragen aan circulaire economie. Vanuit ons ecosysteem weten we dat het aantal leden bij VCF van bedrijven dat zicht bezig houdt met circulariteit in 2024 met 21 nieuwe leden is uitgebreid. Op een totaal van 150 leden, waar ca 80 bedrijven van waren, is dit een stijging van ca. 25%. Op basis hiervan is er vertrouwen dat de stijging van bedrijven dat zich bezig houdt met circulariteit stijgend is.

In de blue delta monitor wordt de toegevoegde waarde per arbeidskracht gemonitord. Voor 2024 kunnen we dit nu nog niet aangeven. Maar als de cijfers bekend zijn zal dit in de blue delta monitor af te lezen zijn.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	23.309	19.658	15.502	4.156
Totaal baten	2.769	4.300	2.028	2.272
Saldo van lasten en baten	20.540	15.358	13.474	1.884

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Innovatie en circulaire economie	487	216	347	-132
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	281	229	219	9
Structurele budgetten		767	444	567	-123
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	1.252	96	91	5
	Economische structuurversterking	70	4.774	3.047	1.726
	Europa	689	471	471	0
	Innovatie en circulaire economie	5	0	0	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	764	1.989	1.787	202
	Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby	0	39	50	-11
	Onderwijsakkoord en RUG campus	23	56	0	56
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	7.331	3.174	3.599	-425
	Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat	4.947	150	153	-3
Tijdelijke budgetten		15.081	10.749	9.199	1.550
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	-500	600	467	132
	Europa	4.996	4.729	3.404	1.325
	Innovatie en circulaire economie	0	562	113	449
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	346	143	203
	Onderwijsakkoord en RUG campus	2.762	0	0	0
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	341	-546	-546	0
	Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat	-989	989	989	0
Reserves		6.610	6.681	4.571	2.110
	Europa	850	1.755	1.166	589
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	29	0	29
Overlopende passiva		850	1.784	1.166	618
Totaal lasten		23.309	19.658	15.502	4.156
Baten					
	Innovatie en circulaire economie	40	39	40	-1
Structurele budgetten		40	39	40	-1
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	11	0	0	0
	Europa	76	0	0	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	1	0	1	-1
	Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby	0	0	33	-33
Tijdelijke budgetten		87	0	34	-34
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	0	3	0	3
	Europa	1.792	2.023	788	1.235
	Innovatie en circulaire economie	0	0	0	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	451	0	451
Reserves		1.792	2.477	788	1.689
	Europa	850	1.755	1.166	589
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	29	0	29
Overlopende passiva		850	1.784	1.166	618

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal baten		2.769	4.300	2.028	2.272
Saldo van lasten en baten		20.540	15.358	13.474	1.884
Mutatie reserves		-3.415	-3.626	-3.205	-421
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.125	-6.016	-4.701	-1.315
Resultaat van lasten en baten		16.000	5.716	5.568	148

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 148.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

Het saldo van -/- € 122.000 op de baten en lasten wordt veroorzaakt bij Innovatie en circulaire economie, doordat cf. de administratieve regels rondom subsidies de last van een subsidieverhoging uit december 2024 volledig in 2024 genomen is, terwijl het budget voor deze verhoging over de jaren verspreid was. Dit verschil wordt verrekend met de mutatie reserves.

Tijdelijke budgetten

Het lagere saldo op de lasten en baten van € 844.000,- betreft voor € 270.000,- vrijval. Dit gaat om € 179.000,- voor Water circulair vanwege 2 redenen. Het is gelukt om via EFRO een vervolg aan het wateractieplan te geven, waardoor een groot deel van dit budget, bestemd voor een zachte landing, niet meer nodig was. Daarnaast zijn enkele projecten die wij zouden financieren vanuit ons partnership met water4all, binnen dat programma niet verder gekomen. De overige € 91.000 vrijval betreft restanten uit de vorige beleidsnota-periode.

Daarnaast schuift er per saldo € 575.000 via de mutatie tijdelijke budgetten van 2024 door naar 2025. Aan de ene kant gaat dit om € 1,7 mln. voor Breedband, vanwege iets vertraagde uitvoering, waardoor de kosten ten laste van 2025 worden gebracht en diverse kleine bedragen voor subsidie lastneming of binnen samenwerkingsovereenkomsten. Aan de andere kant komt via diezelfde mutatie tijdelijke budgetten een bedrag van € 1,24 mln. vanuit latere jaren terug naar 2024, omdat de subsidiebeschikking voor het Watercampus Actieplan aangepast is en er daarom in 2024 een reserve voor lastneming moet worden gevormd, terwijl eerder uitgegaan was van lastneming per jaar volgens het boekjaarsubsidieregime.

Reserves

De mutatie reserves van € 421.000,- bestaat uit een optelsom van alle lopende financieringen van Europese projecten. Wij zijn hierbij afhankelijk van de voortgang die grotendeels door externen of samenwerkingsverbanden wordt behaald. Hieronder vallen bijvoorbeeld: een bedrag van € 268.000,- dat begroot was voor financiering van het Nationaal Groeifonds programma, maar nog niet tot besteding is gekomen, doordat afstemming tussen projectpartners en de daarbij behorende governance meer tijd neemt. En een bedrag van € 207.000 voor financiering van het Interreg NSR project BBoBB, doordat de uitbetaling van het 1^e report BBoBB-subsidie aan projectpartners niet meer in 2024 plaats heeft gevonden. Maar tegelijk ook € 221.000 meer besteed dan verwacht aan financiering voor het Interreg-project FREIIA, doordat we in 2024 erachter kwamen dat kosten van voor 2024 nog met dit budget verrekend moesten worden.

Beleidsveld 5.2. Gastvrijheid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 5.2.

1. We willen dat de gastvrijheidssector bijdraagt aan een prettige en gezonde woon- en leefomgeving door in te zetten op slimme groei i.p.v. op economische groei. Waarbij we laten zien dat deze sector er voor elke inkomensgroep is.
2. Zowel onze inwoners als bezoekers gebruiken het landschap om te verblijven en recreëren. Wij willen dat recreatieve & toeristische belangen en de kansen die de sector biedt worden meegewogen en waar mogelijk worden geborgd bij ruimtelijke ontwikkelingen.
3. Ons doel is een vitale en duurzame gastvrijheidssector, die zorgt voor toekomstbestendige banen in Fryslân. Daarom werken we samen met een breed netwerk (triple helix) van partners in en buiten de gastvrijheidssector aan een uitvoeringsprogramma.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Slimme groei i.p.v. economische groei	% van de inwoners dat niet eens is met stelling "toerisme vermindert de leefbaarheid van mijn woonomgeving"	>68% van de inwoners in 2028	
Positie in ruimtelijke transitie / gebiedsontwikkelingen	Aantal omgevingsvisies/gebiedsprocessen in Fryslân waarin de rol van Recreatie en Toerisme is geborgd	60% in 2028	
Uitvoeringsprogramma samen met het netwerk	Aantal projecten/programma's dat binnen beschikbare tijd & budget de gewenste doelstelling behaalt.	Minimaal 12 projecten/programma's voor de gehele periode 2024-2027	

Toelichting

Naar verwachting zullen de gestelde doelwaarden voor in 2027 en 2028 gerealiseerd worden.

Stand van zaken gewenste resultaten

We verlenen subsidie aan Merk Fryslân voor het verzorgen van de toeristische marketing activiteiten gericht op slimme groei.

Beleid

Tijd

Geld

We dragen (financieel) bij aan het beheer en onderhoud van de wandel- en fietsinfrastructuur (incl. routes) in Fryslân door deel te nemen aan samenwerkingsverbanden zoals Wandelnet en stichting Landelijk Fietsplatform.

Beleid

Tijd

Geld

We verlenen een bijdrage aan Innovatie Pact Fryslân voor de Toerisme Alliantie Fryslân (TAF) als aanjager en denktank voor het netwerk.

Beleid

Tijd

Geld

We dragen (financieel) bij aan het beheer en waar mogelijk verrijken en up-to-date houden van verschillende monitors ten behoeve van de gastvrijheidssector.

Beleid

Tijd

Geld

We dragen (financieel) bij aan het beheren, actualiseren en structureel borgen van een digitale infrastructuur voor toeristische informatie over het dagrecreatieve aanbod in Fryslân.

Beleid

Tijd

Geld

We ontwikkelen een ruimtelijke visie op recreatie en toerisme in Fryslân in de vorm van een gebruiksvisie Landrecreatie (in aanvulling op eerder opgestelde Gebruiksvisie waterrecreatie Fryslân 2050).

Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
1. Toeristische marketing t.b.v. Slimme groei	Aantal marketing activiteiten/projecten gericht op verbreden seizoen en spreiding door provincie	1	1
2. Bijdrage aan beheer en onderhoud van de wandel- en fietsinfrastructuur in Fryslân	Aantal samenwerkingsverbanden waarin we (financieel) deelnemen, zoals wandelnet en fietsplatform	2	2
3. Bijdrage aan IPF voor de TAF als aanjager en denktank voor het netwerk.	Aantal door de TAF georganiseerde (netwerk)activiteiten	4	4
4. Bijdrage aan beheer en ontwikkeling van monitors t.b.v. gastvrijheidssector	Aantal monitors dat beheerd wordt, publiek toegankelijk en waar mogelijk verrijkt is	4	4
5. Bijdrage aan (beheer en actualisatie van) een digitale infrastructuur voor toeristische informatie	Aantal actieve gebruikers, dat gebruikt maakt van het platform voor toeristische informatie (ODP)	3.200	>4000

6. Start opstellen gebruiksvisie landrecreatie en het hierbij aanhaken van zoveel mogelijk gemeenten	Aantal gemeenten dat is aangehaakt bij opstellen gebruiksvisie	18	18
--	--	----	----

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	7.763	7.287	7.198	89
Totaal baten	1.661	483	292	191
Saldo van lasten en baten	6.102	6.804	6.906	-102

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Slimme groei	660	489	472	16
	Destinatiemanagement	738	768	768	0
	Vitale waterrecreatie	800	836	742	93
	Toeristische data op orde	29	21	19	1
Structurele budgetten		2.227	2.113	2.002	110
	Slimme groei	545	423	418	5
	Destinatiemanagement	1.273	1.332	1.332	0
	Vitale waterrecreatie	360	0	0	0
	Vitale logiesaccommodaties	164	0	0	0
	Dagrecreatieve netwerken compleet	458	0	0	0
	Toeristische data op orde	183	0	0	0
	IDH/Oudega aan het water	271	2.226	2.741	-515
	Gastvrijheid GS voorwaardelijk	671	10	0	10
Tijdelijke budgetten		3.924	3.991	4.491	-501
	Slimme groei	0	78	83	-5
	Vitale logiesaccommodaties	463	824	371	453
	Dagrecreatieve netwerken compleet	817	542	542	0
	IDH/Oudega aan het water	0	-472	-472	0
	Afsluitdijk Wadden Center	120	211	181	30
	Gastvrijheid overig	205	1	0	1
Reserves		1.604	1.184	704	480
	Vitale logiesaccommodaties	7	0	0	0
Overlopende passiva		7	0	0	0
Totaal lasten		7.763	7.287	7.198	89
Baten					
	Slimme groei	0	0	1	-1
	Vitale waterrecreatie	373	272	102	170
Structurele budgetten		373	272	103	169
	Vitale waterrecreatie	20	0	0	0
Tijdelijke budgetten		20	0	0	0
	Slimme groei	0	65	0	65
	Afsluitdijk Wadden Center	908	142	185	-42
	Gastvrijheid overig	21	0	0	0
Reserves		928	207	185	22
	Vitale logiesaccommodaties	7	4	4	0
	Gastvrijheid overig	333	0	0	0
Overlopende passiva		340	4	4	0
Totaal baten		1.661	483	292	191
Saldo van lasten en baten		6.102	6.804	6.906	-102
Mutatie reserves		-611	-934	-476	-457
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.536	-2.465	-2.981	515
Resultaat van lasten en baten		3.955	3.405	3.449	-44

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van -/- € 44.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

Het saldo van de lasten en de baten bedraagt -/- € 60.000,-. Dit wordt vooral veroorzaakt bij het budget van Gemeenschappelijke Regeling Marrekrite, er is een onderbesteding van € 93.200,- aan de lastenkant en aan de batenkant is er € 170.500,- minder aan inkomsten ontvangen. Per saldo is er een overbesteding van € 77.300,-, dit wordt veroorzaakt doordat de gegarandeerde winstuitkering van de GR over 2024 (€ 96.800,-) niet als vordering in dat jaar is opgenomen. Deze inkomst wordt in 2025 geboekt.

Tijdelijke budgetten

Het saldo van € 515.000,- bij Oudega aan het water wordt veroorzaakt doordat besloten is om rijplaten aan te schaffen i.p.v. te huren, dus de kosten in eens te nemen i.p.v. een jaarlijks huurbedrag. De rijplaten worden zodra het project gereed is weer verkocht. Dit bedrag gaat via de mutatie reserve mee naar 2025. In 2025 vindt aanpassing van de begroting plaats.

Reserves

De baten en lasten met saldo € 457.000,- schuiven via de mutatie reserves naar 2025. Voor het Actieplan Vitale logiesaccommodaties is het afrekenverzoek ontvangen. Deze laat een lagere projectuitvoering zien dan waarvoor subsidie is ontvangen, dus mogen wij deze lasten niet in 2024 verantwoorden. Het bedrag schuift door, zodat wij in 2025 de eindafrekening met de aanvrager kunnen doen.

Beleidsveld 5.3. Taal, cultuur, erfgoed en sport

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 5.3.

De ambities en doelstellingen voor 2024 zijn vastgelegd in de nota Nij Poadium. Voor de langere termijn beoogt het beleid het volgende:

Taal

De provincie wil de vitaliteit van het Fries versterken. Door de afspraken en ambities uit de BFTK 2024-2028 en Taalplan Frysk 2030 na te komen gaat dat lukken. Het gebruik van het Fries neemt toe en in 2030 bieden alle scholen in het Friese taalgebied de kerndoelen verstaan, spreken, lezen en schrijven op voldoende niveau aan. De doorgaande leerlijn Frysk fan pjut oant promovendus is gecreëerd. Fryslân heeft een bloeiend meertalig literair klimaat en is internationaal een inspirerend voorbeeld voor andere meertalige regio's. Door een aantrekkelijk literair aanbod voor jong tot oud in traditionele en nieuwe vormen te stimuleren willen we laaggeletterdheid en ontleding tegengaan.

Cultuur

De provincie wil het culturele veld in Fryslân, inclusief de musea, in gelegenheid stellen zich te blijven ontwikkelen. Niet alleen in de kwaliteit van de voorstellingen, tentoonstellingen en andere producties, maar ook waar het gaat om professionaliteit, toegankelijkheid en duurzaamheid. Een steeds grotere diversiteit aan bezoekers weet de producties te vinden en te waarderen.

Bij deze doelstelling is op dit moment nog geen meetbare doelindicator te geven. In 2023 is een nulmeting opgeleverd voor een Fryske Kultuermonitor. Met dit meetinstrument hopen we in de toekomst belangrijke trends in het Friese cultuurveld inzichtelijk te maken. Dat moet het ook makkelijker maken om gevolgen van gevoerd beleid te meten.

Erfgoed

Via onze afspraken met instellingen en netwerken op het gebied van erfgoed, en diverse regelingen, zorgen wij voor het beheer en behoud en doorontwikkeling van ons erfgoed (archeologie, monumenten en cultuurhistorische landschappen) en zorgen we voor verankering van erfgoed in de omgevingswet en -visie en in de Novex.

Sport

We willen dat iedereen die dat wil de mogelijkheid heeft om te bewegen en sporten en streven een veilig en inclusief sportklimaat na.

We richten ons op de verdere ontwikkeling en beoefenen van de Fryske sporten, de talentontwikkeling en topsport.

We zetten ons in om de toegang tot digitale sport technologieën te verhogen.

Thialf

We werken verder aan het behoud van Thialf als (top)sportaccommodatie voor het schaatsen en andere ijssporten.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
1. Beschermen en bevorderen Friese taal	Het uitvoeren van de afspraken en behalen van de ambities vastgelegd in de BFTK 2024-2028.	100% in 2029	
2. Taalplan Frysk 2030	Scholen in het Friese taalgebied bieden alle kerndoelen op voldoende niveau aan.	100% in 2030	
3. Bloeiend literair klimaat	De positie van Fryslân als het gaat om lezen en laaggeletterdheid verbetert ten opzichte van andere provincies, door vergroten aanbod aan (Fryske) literatuur	In landelijke top 3 in 2030	

	voor jong en oud in traditionele en nieuwe vormen.		
4. In stand houden van de basisinfrastructuur van erfgoed	Het stimuleren van de basisinfrastructuur via regelingen, projecten en basisinstellingen.	5 basisinstellingen worden ondersteund.	
		Tenminste 1 voortgangsgesprek per jaar.	
		1 subsidieregeling voor monumenten is uitgevoerd	
		1 subsidieregeling voor boerderijdaken is uitgevoerd	
5. Breedtesport	Aantal gemeenten dat aangesloten is op het platform Fryslân Yn Beweging.	12 gemeenten in 2024	

Toelichting:

De subsidieregeling voor boerderijdaken is niet uitgevoerd in 2024 door het ontbreken van middelen.

Het platform Fryslân Yn Beweging maakt het sportaanbod live inzichtelijk bij de aangesloten Gemeenten.

De Kultuermonitor zal in 2025 opgeleverd worden en daarmee inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid.

Samen met Thialf en mede aandeelhouder gemeente Heerenveen willen we het inzicht in het meerjarenonderhoudsplan verbeteren om zo het behoud van Thialf als (top)sportaccommodatie voor het schaatsen te kunnen managen.

Stand van zaken gewenste resultaten

We geven uitvoering aan de afspraken en ambities die in de BFTK 2024-2028 zijn vastgelegd.
Beleid

Tijd

Geld

We voeren structureel overleg met de betrokken organisaties rondom Taalplan Frysk 2030 om het aanbod Frysk in het onderwijs te verbeteren. M.b.v. skoalstippers ondersteunen we scholen om een goed aanbod voor de Fryske taal en cultuur lessen te bieden.

Beleid

Tijd

Geld

Actie 1: We ondersteunen instellingen en initiatieven met structurele en incidentele subsidies op het gebied van Fryske literatuur die gericht zijn op innovaties en samenwerking met podiumkunsten, performance en andere creatieve uitingen.

Beleid

Tijd

Geld

Actie 2: We stellen regelingen open om het schrijven, uitgeven, vertalen, promoten en herdrukken van Fryske literatuur te stimuleren en mogelijk te maken.

Beleid

Tijd

Geld

We stellen verschillende onderdelen van de Stimuleringsregeling Cultuur weer open. Via deze regeling ondersteunen we cursussen, onderzoeken, pilotprojecten en grotere culturele producties.

Beleid

Tijd

Geld

We ontwikkelen samen met Keunstwurk een methode om bij een representatief 'panel' van belanghebbenden hun tevredenheid te meten over de uitvoering van steunfuncties voor zowel de amateurkunst als de kunsteducatie.

Beleid

Met betrekking tot kunsteducatie is de tevredenheidsmeting door Keunstwurk op een andere manier uitgevoerd, in de algemene evaluatie van het programma *Kultueredukaasje mei Kwaliteit (KEK)*.

Tijd

In verband met prioriteitsstelling is de uitwerking van tevredenheidsmeting steunactiviteiten voor de amateurkunst in 2024 niet opgepakt.

Geld

We financieren 7 musea en 27 kunstinstellingen via de Regeling Musea en Kunstinfrastructuur. Vanuit de ambitie om te ontwikkelen van accounthouderschap naar partnerschap, steken we ook in 2024 tijd en energie in de relatie met de cult. instellingen.

Beleid

Tijd

Geld

Stimuleren van de basisinfrastructuur erfgoed en het opzetten van diverse subsidieregelingen en projecten.

Beleid

Tijd

Geld

Wij stimuleren het project “Fryske Sport yn dyn Klasse”.

Beleid

Ook vanuit Taalplan Frysk 2030 wordt hier financieel een bijdrage aan geleverd.

Tijd

Geld

Wij hebben het fonds inclusie Sport in het leven geroepen.

Beleid

Tijd

Geld

Wij subsidiëren het project "Schoolschaatsen".

Beleid

Tijd

Geld

Exploitatiebijdrage voor instandhouding Thialf.

Beleid

Tijd

Geld

We komen met Arcadia tot een subs.verl. voor de voorber. en uitv. van de tweede triënnale in 2025. Daarbij horen ook afspraken over de invulling en monitoring van de doelstellingen die Arcadia van de prov. Fryslân en de gemeente Leeuwarden meekrijgt.

Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Innovatie en experiment in de culturele sector	Aantal innovatieve en/of experimentele projecten dat via de Stimuleringsregeling Cultuur ondersteund wordt.	20 verleende subsidies	25 verleende subsidies
Fryslân as taalproduksjehûs	Aantal ondersteunde instellingen en initiatieven	Minstens 5 verschillende instellingen en initiatieven, en minimaal 5 verschillende regelingen	Er zijn meer dan 8 instellingen en initiatieven ondersteund vanuit 5 verschillende regelingen
Musea en Kunstinfrastructuur	Gevoerde inhoudelijke voortgangsgesprekken.	Minimaal 1 gesprek per instelling.	Minimaal 1 per instelling, in veel gevallen is er vaker contact geweest.
Fanselsprekkend plak Frysk yn it ûnderwiis	Aantal bezoeken van skoalstippers om scholen te ondersteunen hun aanbod voor de lessen Friese taal en cultuur te verbeteren en vergroten.	Gemiddeld 2 schoolbezoeken per jaar	Is gerealiseerd
Fanselsprekkend plak fan it Frysk yn it iepenbiere libben en frije tiid	Er wordt uitvoering gegeven aan afspraken en ambities in de nieuwe BFTK (2024-2028)	Gemiddeld 20% voortgang	Is gerealiseerd
Erfgoed ûntwikkele - cultuurhistorie	Aantal projecten uit de Erfgoeddeal en De Fryske Pleats	5	5
	Aantal basisinstellingen erfgoed	5	5

	Aantal gerestaureerde en herbestemde monumenten (subsidieregeling)	35	79
Erfgoed ûntwikkele - archeologie	Aantal bij te houden waardenkaarten	3	3
	Aantal archeologische steunpunten	11	11
Fryske Sporten	Aantal scholen dat gebruik maakt van het aanbod van "Fryske sport yn dyn Klasse".	100	110
Breedtesport	Aantal projecten via Sport Fryslân bij sportverenigingen gericht op inclusie.	50	51
	Aantal kinderen dat gebruik maakt van mogelijkheid schoolschaatsen.	9.000	7.995
Arcadia	Subsidieverlening o.b.v. plan voor triënnale 2025	Subsidie verleend	Subsidie verleend

Aantal gerestaureerde en her bestemde monumenten: 59 molens , 9 kerken, 4 boerderijen, 2 begraafplaatsen, 1 tuinkoepel, 1 schoolgebouw, 1 school en 1 groen monument. Nieuw aan de regeling in 2024 is dat voortaan ook groene monumenten subsidie kunnen aanvragen.

In 2024 hebben circa 110 Friese basisscholen via Sport Fryslân kennisgemaakt met de Fryske Sporten.

In 2024 heeft Sport Fryslân 51 sportverenigingen met een project kunnen ondersteunen op het gebied van inclusiviteit. De projecten richten zich op diverse doelgroepen.

In seizoen 2023-2024 hebben 185 scholen en 7.995 kinderen gebruik gemaakt van het aanbod schoolschaatsen. Er zijn meer scholen met kleinere klassen bereikt. Daarmee is een nieuwere groep kinderen bereikt die nog niet eerder kennis heeft gemaakt met het ijs. Naar verwachting zal in het seizoen 2024-2025 het aantal van 9.000 kinderen gebruik maken van het schoolschaatsen.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	48.066	44.314	45.106	-792
Totaal baten	968	124	192	-68
Saldo van lasten en baten	47.099	44.190	44.914	-724

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Taal	17.859	18.565	18.471	94
	Cultuur	9.168	9.110	9.109	1
	Erfgoed	4.794	4.161	3.489	673
	Sport	1.355	1.297	1.291	6
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	533	655	641	14
Structurele budgetten		33.710	33.789	33.001	788
	Taal	2.471	2.847	2.738	109
	Cultuur	4.372	4.060	3.839	221
	Erfgoed	1.457	635	578	57
	Sport	209	200	152	48
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	847	402	386	16
Tijdelijke budgetten		9.356	8.145	7.693	451
	Taal	250	374	374	0
	Sport	4.000	2.000	4.000	-2.000
Reserves		4.250	2.374	4.374	-2.000
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	4	6	16	-10
Voozieningen		4	6	16	-10
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	747	0	22	-22
Overlopende passiva		747	0	22	-22
Totaal lasten		48.066	44.314	45.106	-792
Baten					
	Taal	12	6	12	-6
	Erfgoed	20	8	18	-10
Structurele budgetten		33	14	30	-16
	Cultuur	1	3	2	1
	Erfgoed	188	0	33	-33
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	0	104	106	-1
Tijdelijke budgetten		188	107	141	-34
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	0	3	0	3
Voozieningen		0	3	0	3
	Taal, cultuur, erfgoed en sport overig	747	0	22	-22
Overlopende passiva		747	0	22	-22
Totaal baten		968	124	192	-68
Saldo van lasten en baten		47.099	44.190	44.914	-724
Mutatie reserves		-5.261	-2.374	-4.374	2.000
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.305	4.534	4.909	-375
Mutatie structurele budgetten		-1.471	-375	268	-643
Resultaat van lasten en baten		39.061	45.975	45.716	258

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 258.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

Er is vrijval van € 161.000,- op de structurele budgetten. Dit zit voornamelijk bij Erfgoed op het budget Samenwerking Archeologie (€ 101.600,-) waarvan circa € 80.000,- voor het onderdeel Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE). De geplande bestedingen zijn niet gedaan door drukte op de archeologische markt (onderzoeksbureaus) en drukte bij onze samenwerkingspartners (gemeenten en kennisinstellingen). Tevens speelt mee dat de Omgevingswet nog moet landen, dit werkt remmend op de doorontwikkeling van de FAMKE en heeft een negatief effect op efficiëntie van de besluitvorming.

Het overige saldo op de structurele budgetten van € 643.000,- schuift via de mutatie structurele budgetten door naar 2025 en bestaat uit subsidieplafonds van de Subsidieregeling Monumenten (SUMO) en de regeling Taal en Onderwijs die in 2024 hebben open gestaan en waarvan de resterende aanvragen worden afgehandeld in 2025.

Tijdelijke budgetten

Op de tijdelijke budgetten is er € 107.000 vrijval. Voor Taal gaat dit om € 44.000,- op Taalbelied en Sichtberens, omdat bij in het laatste kwartaal bij afgegeven opdrachten de factuur lager was en bij subsidie-aanvragen de uiteindelijke subsidieverleningen lager waren dan begroot. De overige € 61.000,- vrijval betreft restantmiddelen Sport (€ 45.000,-) en Cultuur (€ 16.000,-) uit de eind 2024 beëindigde beleidsnotaperiodes Altyd Priis en Nij Poadium.

Het overige saldo op de tijdelijke budgetten van € 375.000,- schuift via de mutatie tijdelijke budgetten door naar 2025 en bestaat uit subsidieplafonds van regelingen die in 2024 hebben open gestaan en waarvan de resterende aanvragen worden afgehandeld in 2025. O.a. bij Taal de regelingen Frysk foar no en letter, Sichtberens fan it Frysk en Lesoeren Frysk en bij Cultuur de regeling Culturele producties.

Reserves

De € 2 mln. saldo op de reserves Sport die via de mutatie reserves van 2025 naar 2024 wordt verschoven, betreft de subsidie voor De Welle. De rapportage over de projectvoortgang (gereedmelding subsidiabele activiteiten) in 2024 zorgt ervoor dat we het resterende bedrag in 2024 als last moeten verantwoorden, terwijl de vorige rapportage aangaf dat de gereedmelding begin 2025 zou plaatsvinden.

Beleidsveld 5.4. Leefbaarheid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 5.4.

1. In aansluiting op de behoeften van de Mienskip nemen wij de rol van wakkerschudder, inzichtgever, gespreksaanjager en perspectiefschetsers aan om de leefbaarheid in Fryslân hoog te houden met oog voor de lange lijn en participatie en inclusie van al haar inwoners. Daarbij streven we, door tijdig te anticiperen op demografische ontwikkelingen en door regionaal de krachten te bundelen, een toekomstbestendig en bereikbaar voorzieningenniveau na in een inclusieve samenleving.
2. In het omgaan met initiatieven vanuit de Mienskip ondersteunen we deze door middel van het Iepen Mienskipsfûns, LEADER, met participatie volgens de DOM-methode (Dorpsontwikkelingsmaatschappijen) en maatwerk voor grote maatschappelijke initiatieven.
3. De provincie faciliteert het brede en integrale gesprek over de toekomst van de zorg in Fryslân om de zorg toegankelijk en betaalbaar te houden voor alle inwoners.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Spreidingsniveau voorzieningen hoog houden	Waardering bereikbaarheid voorzieningen	8	
Betaalbaarheid en toegankelijkheid zorg	Aantal te organiseren bestuursafdelingen om gesprek over toegankelijke en betaalbare zorg te faciliteren	4	
Faciliteren regionale samenwerking	Aantal regio's waarin we participeren in de samenwerking	5	

Toelichting

"Het behalen van deze doelen laat zien dat we als regio zorgzaam, strategisch en toekomstgericht opereren. De resultaten versterken niet alleen de toegankelijkheid, maar ook het vertrouwen van onze inwoners. Samen leggen we zo een basis voor de leefbaarheid in de provincie."

Stand van zaken gewenste resultaten

We organiseren op basis van actuele thema's masterclasses en inspiratiesessies voor ambtenaren, bestuurder en maatschappelijk organisaties. Te denken valt aan brede thema's zoals wonen, mobiliteit en toekomstbestendige voorzieningen.

Beleid

Tijd

Geld

We maken in aanvulling op de gegevens die CBS en Planbureau Fryslân leveren in eigen huis prognoses over bevolkingsontwikkeling, huishoudenssamenstelling en migratie om op basis hiervan ons beleid te vormen en in inspiratiesessies kennis te delen.

Beleid

Tijd

Geld

We zijn betrokken bij de verschillende vormen van regionale samenwerking (ANNO, Regiodeals, ...) en zorgen dat voor elke regio een aanspreekpunt beschikbaar is, die bekend is in het regionale netwerk.

Beleid

Tijd

Geld

Na de pilots die in Regio's Zuidwest en Wadden zijn gedaan voor het vormen van het netwerk voor de ondersteuning van initiatieven breiden we dit netwerk uit met minimaal 2 andere regio's.

Beleid

Tijd

Geld

Op basis van (de evaluatie van de) beleidsbrief Grote Maatschappelijke Initiatieven ondersteunen we bestaande en eventueel nieuwe initiatieven met maatwerk.

Beleid

Tijd

De evaluatie is nog niet opgestart, is later in 2025 voorzien.

Geld

We ondersteunen initiatiefnemers met het doen van een aanvraag voor LEADERmiddelen.

Beleid

Tijd

Geld

Om onze wettelijke taak uit te voeren op het gebied van volksgezondheid organiseren we zogenaamde bestuurstafels Seker en Sûn waarin we het gesprek over toegankelijke en betaalbare zorg faciliteren.

Beleid

Tijd

Geld

We ondersteunen initiatiefnemers met het doen van een IMF aanvraag en stellen bij een positief advies van de IMF adviescommissie deze middelen beschikbaar.

Beleid

Tijd

Geld

Resultaatindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
-----------	-----------	--------------------	--------------------

Kennisniveau ontwikkelen	Organiseren inspiratiesessie en masterclasses	5	4
	Prognoses uitvoeren over bevolking, huishoudens en migratie	3	1
Ondersteunen initiatieven vanuit de mienskip	Per regio een netwerk voor ondersteuning voor initiatieven opzetten	4	2
	Grote maatschappelijke initiatieven op basis van maatwerk ondersteunen	2	2
	Aantal gehonoreerde Leaderaanvragen	24	20
Gesprek faciliteren over toegankelijke en betaalbare zorg	Aantal bestuurstafels Seker en sûn	4	4
Vrijwilligers in het zonnetje zetten en helpen met de binding aan verenigingen en stichtingen.	Aantal Fryslân Ferbynt aanvragen	500	295
Mienskipsgebouwen worden verduurzaamd met behulp van provinciale subsidie uit het Iepen Mienskipsfûns	Aantal mienskipsgebouwen die met subsidie worden geholpen bij het verduurzamen	28	35
Integrale Mienskipsinitiatieven worden met subsidie vanuit het Iepen Mienskipsfûns geholpen zodat ze kunnen bijdragen aan de leefbaarheid in Fryslân	Aantal initiatieven dat subsidie heeft gekregen.	100	138

Kennisniveau ontwikkelen: er zijn aan De Uitkijkers, een Fries platform voor toekomstperspectieven, een aantal opdrachten verstrekt voor de organisatie van 5 kennisbijeenkomsten over demografische ontwikkelingen. Hiervan is één bijeenkomst verschoven naar februari als gevolg van slechte weersomstandigheden (code geel) .

Er is voor gekozen om voortaan alleen de bevolkingsprognoses jaarlijks te actualiseren en de prognoses over huishoudens en migratie een keer in de drie jaar te publiceren. In maart 2024 zijn de provinciale bevolkingsprognoses tot en met 2050 vastgesteld.

Ondersteunen initiatieven vanuit de mienskip: in de twee pilotregio's Zuidwest-Fryslân en Wadden zijn positieve ervaringen opgedaan met samenwerking tussen de instellingen (Doarpswurk, Keunstwurk, Sport Fryslân), de provincie en de gemeenten. Voor de provinciebrede ontwikkeling moeten netwerken nog in drie regio's worden opgezet. Dit vraagt een investering in tijd en inzet vanuit de instellingen en de provincie. De omslag om tot deze werkwijze te komen duurt langer dan vooraf was gedacht. Met een externe begeleider zijn wij in gesprek met de instellingen om tot een verdere uitrol van de

ondersteuningsstructuur naar de andere regio's te komen. De verkennende gesprekken zijn inmiddels gevoerd in de regio's Noord- en Zuidoost-Fryslân.

In de drie Leadergebieden (regio's Zuidoost-, Zuidwest- en Noordwest-Fryslân) zijn in totaal 47 aanvragen ingediend. Hiervan konden 20 aanvragen worden gehonoreerd. De niet-gehonoreerde aanvragen voldeden wel aan alle voorwaarden, maar kwamen niet voor subsidie in aanmerking omdat het subsidieplafond was bereikt.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	12.090	19.191	12.836	6.355
Totaal baten	475	1.481	1.198	283
Saldo van lasten en baten	11.614	17.710	11.638	6.072

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Spreadingsniveau voorzieningen	1.694	1.764	1.764	0
	Mienskipsinitiatieven	690	0	0	0
	Leefbaarheid overig	47	49	49	0
Structurele budgetten		2.431	1.813	1.813	0
	Spreadingsniveau voorzieningen	570	850	851	-1
	Mienskipsinitiatieven	3.602	4.755	2.837	1.918
	Zorg en sociaal	103	95	78	18
	Regionale samenwerking	2.297	4.592	3.148	1.445
	Leefbaarheid overig	188	2.236	1.526	710
Tijdelijke budgetten		6.760	12.529	8.440	4.089
	Mienskipsinitiatieven	1.006	1.084	1.305	-220
	Regionale samenwerking	1.843	3.355	961	2.394
Reserves		2.850	4.439	2.266	2.174
	Mienskipsinitiatieven	48	410	297	113
	Leefbaarheid overig	0	0	21	-21
Overlopende passiva		48	410	318	92
Totaal lasten		12.090	19.191	12.836	6.355
Baten					
	Regionale samenwerking	352	138	139	-1
Tijdelijke budgetten		352	138	139	-1
	Mienskipsinitiatieven	75	552	360	192
	Regionale samenwerking	0	381	381	0
Reserves		75	933	741	192
	Mienskipsinitiatieven	48	410	297	113
	Leefbaarheid overig	0	0	21	-21
Overlopende passiva		48	410	318	92
Totaal baten		475	1.481	1.198	283
Saldo van lasten en baten		11.614	17.710	11.638	6.072
Mutatie reserves		-2.775	-1.956	27	-1.982
Mutatie tijdelijke budgetten		-807	-4.017	-91	-3.926
Mutatie structurele budgetten		29	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		29	11.738	11.573	164

Toelichting

Per saldo is er een positief resultaat van € 164.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

De vrijval zit grotendeels, voor € 129.000,- bij Mienskipsinitiatieven. Dit wordt voor € 43.000,- veroorzaakt doordat diverse IMF-subsidies vanuit de vorige periode lager afgerekend zijn dan beschikt. Op het huidige IMF valt € 28.000 vrij, door iets lagere beschikkingen dan verwacht. Op het Netwerk

mienshipsinitiatieven valt € 33.000,- vrij, omdat er minder uitvoeringskosten zijn gemaakt dan voorzien (verloopt wel conform de planning). Voor de DOM's zijn in 2024 geen voorbereidingskosten meer gemaakt, omdat de regeling later open gesteld zal worden.

Het overige saldo op de tijdelijke budgetten van € 3.926.000,- schuift via de mutatie tijdelijke budgetten door naar 2025 en bestaat uit veel diverse onderwerpen. Waaronder lopende en nog te beschikken tenders van het huidige IMF en de lumpsum-bijdrage voor de Regiodeals, waarvan de regiokassiers hebben aangegeven dat ze alleen de middelen kunnen innen van de projecten die in het betreffende jaar zijn gestart.

Reserves

De baten en lasten met saldo € 2.043.000,- schuiven via de mutatie reserves door naar 2025 en bestaan uit enkele onderwerpen. Bij Mienshipsinitiatieven wordt de overschrijding van € 160.000,- grotendeels veroorzaakt bij POP3 Leader maatregel 9, doordat de declaraties vanuit RVO op de verschillende maatregelen hoger zijn in 2024 dan verwacht. Bij Regionale samenwerking betreft de afwijking van € 2.394.000,- de provinciale subsidie aan Sud Ie Nog niet afgeronde onderdelen. Doordat er in 2024 geen inhoudelijke projectvoortgang is geweest, mogen we geen lasten in 2024 verantwoorden.

Overlopende passiva

Er is een onderbesteding voor het onderdeel LEADER GLB Beheerskosten van circa € 113.000,-. In 2024 is in de regio's Noordwest-, Zuidoost- en Zuidwest-Fryslân het nieuwe Leaderprogramma gestart. Met name doordat er minder inzet van personeel nodig was dan vooraf ingeschat, zijn de uitvoeringskosten € 108.000,- lager uitgevallen dan begroot.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 5.1 Economie	23.309	19.658	15.502	4.156
Beleidsveld 5.2 Gastvrijheid	7.763	7.287	7.198	89
Beleidsveld 5.3 Taal, cultuur, erfgoed en sport	48.066	44.314	45.106	-792
Beleidsveld 5.3 Leefbaarheid	12.090	19.191	12.836	6.355
Totaal lasten	91.228	90.450	80.642	9.808
Baten				
Beleidsveld 5.1 Economie	2.769	4.300	2.028	2.272
Beleidsveld 5.2 Gastvrijheid	1.661	483	292	191
Beleidsveld 5.3 Taal, cultuur, erfgoed en sport	968	124	192	-68
Beleidsveld 5.3 Leefbaarheid	475	1.481	1.198	283
Totaal baten	5.873	6.388	3.711	2.677
Saldo van lasten en baten	85.355	84.062	76.931	7.131
Mutatie reserves	-12.062	-8.890	-8.029	-861
Mutatie tijdelijke budgetten	-4.773	-7.965	-2.864	-5.100
Mutatie structurele budgetten	-1.443	-375	268	-643
Resultaat van lasten en baten	67.077	66.833	66.307	526

Toelichting

De toelichting op de grootste afwijkingen staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2024
Onderhanden werken	19.240	7.050	467	25.823
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	252	-36	216	0
Totaal	19.492	7.014	683	25.823

Toelichting

De afgerekende werken betreffen: Turfroute, Electric Only route Bûtenfjild en Afstandsbediening bruggen cluster Dokkum.

Zie verder bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Jaarovergang structurele budgetten	375	659	390	643
R. Reserve verstrekte subsidies	9.378	1.212	6.069	4.521
Totaal	9.752	1.870	6.459	5.164

Toelichting

Reserve Jaarovergang structurele budgetten

Deze reserve is gevormd om restanten van subsidieplafonds die vanuit structurele budgetten worden bekostigd en waaruit nog aanvragen afgehandeld moeten worden, mee te nemen naar het volgende boekjaar.

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidieaanname van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000,- en betreft de volgende projecten: Impactprogramma Watercampus, IVC Drachten, Wurktalent, Gebiedsontwikkeling WTC fase II, Investeringsagenda Waterfront Drachten, Actieplan vitale logiesaccommodaties, Afûk lisinsjes/begelijding Spoor 8 & Searje 36, Zwembad De Welle en Sud Ie nog af te ronden onderdelen.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
V. Legaat van Harinxma thoe Sloten	24	1	0	25
V. Jorritsma-Boschmafonds	132	4	0	136
V. Buma-legaten	360	11	6	366
Totaal	516	16	6	527

Toelichting

Deze drie voorzieningen betreffen in het verleden ontvangen legaten of schenkingen. Per legaat/schenking zijn er destijds afspraken gemaakt over de rol van en activiteiten door de provincie met deze middelen.

De gelden uit het in 1910 verkregen Buma-legaat worden gebruikt voor aankopen voor de Buma-bibliotheek die onderdeel vormt van Tresoar. Rente en dividendinkomsten worden doorbetaald aan Tresoar.

Uit het Jorritsma-Boschmafonds, een legaat dat door de provincie Fryslân wordt beheerd sinds de jaren zestig, wordt vanaf 2011, eens in de vier jaar uit de renteopbrengsten van het stamkapitaal, aan jonge mensen met een laag of geen inkomen een bijdrage toegekend. De bijdrage is bedoeld als tegemoetkoming in de studiekosten in het volgen van een opleiding in het voortgezet onderwijs of het middelbaar of hoger beroepsonderwijs.

De gelden uit het in 1957 verkregen Van Harinxma Thoe Sloten-legaat is bedoeld voor het in goede staat houden van de A.C.E.W. Els Collot d'Escurykamer in het Fries Museum en voor het onderhouden van enkele graven.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
OP Economic Board Noord Nederland	14			14
OP Europa Pact Fryslan	727	970	1.166	531
OP Leader GLB beheerskosten		402	301	101
OP Leader/POP 3 Lopende kosten		106	102	4
OP SPUK C26 Culturele voorzieningen prov 2020	16	0	16	0
OP SPUK C96B Regiodeal NW		207	21	185
OP SPUK C99 Vitale logiesaccommodaties	4	0	4	0
OP SPUK D13 Matching Rijk - Verbreding en vernieuw		333	311	22
OP SPUK F11 MKB-deal Skillsbooster	398			398
Totaal	1.160	2.018	1.921	1.256

Toelichting

OP Economic Board Noord Nederland

De OP is in 2019 opgericht voor de incidentele subsidie aan VNO-NCW als penvoerder van EBNN. De totale subsidie bedroeg € 300.000. De bijdrage van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Leeuwarden bedroegen € 225.000. In 2020 zijn alle bijdragen ontvangen. In 2022 heeft de afrekening plaatsgevonden op de verstrekte subsidie. De lagere vaststelling heeft geleid tot een ontvangst van € 14.000 voor de provincie, die verantwoord is op de OP.

OP Europa Pact Fryslan (voorheen Friese Projectenmachine)

De provincie Fryslân, de achttien Friese gemeenten en de kennisinstellingen NHL Stenden Hogeschool, ROC Friesland College en ROC Friese Poort hebben besloten tot oprichting van Europa Pact Fryslan. Dit samenwerkingsverband heeft als doel de ontwikkeling van meer en betere projecten te bevorderen waarmee een beroep kan worden gedaan op Europese middelen, ter versterking van de brede welvaart in de regio Fryslân. Voor Europa pact een Samenwerkingsovereenkomst afgesloten waarin de afspraken zijn vastgelegd. De provincie Fryslân treedt op als penvoerder.

OP Leader GLB beheerskosten

De Provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de uitvoering van het LEADER-programma, onderdeel van het GLB/NSP-programma 2023-2027 (opvolger van het POP3-programma). Deze OP voor de beheerskosten is om de Lokale Actiegroepen in staat te stellen om de organisatie van hun plannen te bewerkstelligen. Dit zijn o.a. kosten voor promotie, websites, de organisatie van netwerkbijeenkomsten, (vrijwilligers)vergoedingen voor LAG-leden, secretariële ondersteuning en een LEADER-coördinator die in de gebieden projectaanvragers ondersteunt.

OP Leader/POP 3 Lopende kosten

Vanuit het LEADER programma, onderdeel van het POP3-programma, ontvangen de LEADER Locale Actie Groepen (LAG's) een financiële bijdragen vanuit POP3 gelden voor het dekken van lopende kosten, promotie en voorlichting. Momenteel vinden hiervoor de laatste afrekening plaats.

OP SPUK C26 Culturele voorzieningen

De SPUK Culturele voorzieningen is de compensatie aan culturele instellingen voor door corona geleden schade in 2020. Door de late uitbetaling van het rijk van de tranche 2e halfjaar 2020 zijn deze middelen pas begin 2022 aan de instellingen overgemaakt worden. De resterende € 16.000 is via de Sisa-methodiek

in de jaarrekening 2022 gerapporteerd aan het rijk. Het rijk moet de afrekening nog doen, op basis daarvan zullen we dit resterende bedrag aan het rijk terugbetalen.

OP SPUK C96B Regiodeal NW

Het doel van de Regiodeal Noordwest Fryslân is om met een integrale aanpak de regio te ontwikkelen tot koploper duurzame brede welvaart in perifere regio's binnen Nederland. Als uitvoerende regiopartner zijn wij verantwoordelijk voor de uitvoering en voortgang van de onderdelen Programmasturing en Mobiliteit. Hiervoor is deze OP gevormd vanuit de Regiodeal-middelen.

OP SPUK C99 Vitale logiesaccommodaties

Deze SPUK is voor de registratie van standplaatsen en verblijfsobjecten ten behoeve van recreatie in de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG). Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de registratie. Provincies zijn verantwoordelijk voor opdrachtverlening aan een externe partij die gemeenten ondersteunt. Het Rijk levert een financiële bijdrage in de vorm van cofinanciering.

OP SPUK D13 Verbreding en Vernieuwing

De SPUK Verbreding en vernieuwing is bedoeld voor een impuls binnen de cultuursector en middels enkele subsidiebeschikkingen in uitvoering.

OP SPUK F11 MKB-deal Skillbooster

De OP is ingericht voor het project MKB-Skillbooster. Naast de reeds in 2020 ontvangen middelen van het Min. EZK, heeft de provincie in 2021 besloten om € 200.000 bij te dragen aan het project. MKB Skills Booster heeft als ambitie een versnelling te realiseren in de transitie naar een skills-based arbeidsmarkt. Door de introductie van een innovatieve competentietool, de MKB-Skillsbooster, kunnen MKB ondernemers primair hun ondernemende vaardigheden en kennis opwaarderen. De private cofinanciering kan niet via deze OP lopen. Hiermee voldoet het project niet meer aan de verstrekte subsidievoorwaarden. Het zoeken naar alternatieve mogelijkheden voor een doorstart is tot op heden niet gelukt. Het project is daarom on hold gezet.

Programma 6: Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder

Gedeputeerde Eke Folkerts

Wat hebben we gezien?

2024 was voor de organisatie een turbulent jaar. De organisatie is vanaf januari 2024 gaan werken volgens een nieuw organisatiemodel. Met als doel om als organisatie wendbaar te blijven met het vermogen om zich aan te passen aan de toekomstige opgaven en vragen vanuit de mienskip. Een organisatie die resultaatgericht werkt aan de wettelijke taken en bestuurlijke ambities, mét energie, leiderschap, eigenaarschap en met plezier.

Deze 'kanteling' heeft veel opgeroepen. In de uitgevoerde 0-meting is een duidelijk signaal naar voren gekomen van medewerkers dat de implementatie van de veranderende manier van werken nog niet overal goed functioneert. Dit heeft waardevolle inzichten opgeleverd ter verbetering en de directie is hierover in gesprek gegaan met alle teams. Er zijn acties afgesproken en opgepakt.

Vastgestelde beleidsnotities

- Strategisch personeelsbeleid (PS september 2018 en juni 2020, inclusief aanvulling juni 2022)
- Geactualiseerde notitie SPP (behandeld in PS juni 2022)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij levert een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staan in paragraaf 5 van deze jaarstukken.

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO), Den Haag

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 6

Onze ambitie is om als provinciale organisatie optimaal bij te dragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven en de realisatie van de ambities van het provinciaal bestuur. Om dat te bereiken willen we dat de organisatie wendbaar is. Wendbaar binnen de kaders van ons bestuur en samen met al onze partners in Fryslân en daarbuiten.

Dit programma is verdeeld in de beleidsvelden Mensen en Middelen en digitalisering, met daarin de doelen, resultaten en kosten. Een uitgebreidere beschrijving en toelichting staat in de paragraaf bedrijfsvoering.

Stand van zaken gewenste resultaten

6.1 Mensen

Beleid

Tijd

Hoewel het organisatieplan een scope heeft tot en met 2027, is in 2024 duidelijk geworden dat de werking van het nieuwe organisatiemodel extra aandacht heeft gevraagd.

Geld

6.2 Middelen en digitalisering

Beleid

We lichten dit verder toe in beleidsveld 6.2 en in de paragraaf bedrijfsvoering.

Tijd

We lichten dit verder toe in beleidsveld 6.2 en in de paragraaf bedrijfsvoering.

Geld

Beleidsveld 6.1. Mensen

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 6.1.

1. We willen dat medewerkers optimaal bijdragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven, de realisatie van de ambities van het provinciaal bestuur en de uitvoering van onze wettelijke taken, binnen de daartoe gestelde kaders, zoals het capaciteitsbudget.
2. We willen dat de verschillende 'HR thema's', zoals goede werkgeverschap, diversiteit, leiderschap, leren en ontwikkelen en goed werkgeverschap, integraal en gestructureerd onderdeel uitmaken van de cultuur, processen en structuren binnen de organisatie

Doelindicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Bijdragen aan provinciale opgaven en realiseren van bestuurlijke ambities	Effectieve en efficiënte inzet van de medewerkers in de organisatie gericht op de uitvoering van het gehele provinciale takenpakket.	De inzet van personeel is in overeenstemming met de door PS vastgestelde taken.	

Stand van zaken gewenste resultaten

We zorgen ervoor dat de inzet van personeel, vast, tijdelijk en inhuur, in balans zijn en blijven binnen het beschikbare capaciteitsbudget.

Beleid

Tijd

Geld

We voldoen aan de verplichting in het kader van Banenafpraak aan het in dienst nemen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Beleid

Tijd

In de begroting 2024 hebben we een doelwaarde opgenomen van 30 fta (1 fta staat voor een werkweek van 25,5 uur). De doelwaarde is bijgesteld naar 31,5 fta. We hebben uiteindelijk 26,6 fta kunnen realiseren. Dat is een lichte afname ten opzichte van de bestuursrapportage 2024. Via onze dienstverleningscontracten is er nog 2,92 fta gerealiseerd in 2024. Het totaal zou daarmee uitkomen op 29,52 fta. Uw staten hebben met een motie verzocht de benodigde inspanningen te leveren om de doelwaarde wel te halen. We hebben dit opgepakt en informeren uw staten hierover in de eerstvolgende bestuursrapportage.

Geld

Resultaat indicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Inzet van capaciteit	We lichten dit toe in de paragraaf bedrijfsvoering		
Diversiteit	Aantal wettelijk verplichte participatiebanen (in fta)	30	

Toelichting

Zie toelichting bij de resultaten.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	70.922	72.723	71.128	1.595
Totaal baten	2.312	1.437	1.823	-386
Saldo van lasten en baten	68.610	71.286	69.305	1.981

Uitgebreide tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Mensen algemeen	47.276	48.956	46.819	2.137
Structurele budgetten		47.276	48.956	46.819	2.137
	Mensen algemeen	0	0	525	-525
Voorzieningen		0	0	525	-525
	Mensen algemeen	23.646	23.767	23.784	-17
Overhead		23.646	23.767	23.784	-17
Totaal lasten		70.922	72.723	71.128	1.595
Baten					
	Mensen algemeen	23	25	34	-9
Structurele budgetten		23	25	34	-9
	Mensen algemeen	2.289	1.412	1.788	-377
Overhead		2.289	1.412	1.788	-377
Totaal baten		2.312	1.437	1.823	-386
Saldo van lasten en baten		68.610	71.286	69.305	1.981
Mutatie reserves		896	7.128	271	6.857
Resultaat van lasten en baten		69.506	78.414	69.576	8.838

Toelichting

Voor een integrale toelichting op het bedrijfsvoeringsbudget wordt verwezen naar paragraaf 7. Bedrijfsvoering.

Beleidsveld 6.2. Middelen en digitalisering

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 6.2.

1. We willen met digitalisering, data en/of innovatie publieke waarde leveren
2. We willen de randvoorwaarden creëren voor stabiele, duurzame en toekomstgerichte informatievoorziening
3. We willen dat onze huisvesting bijdraagt aan optimaal samenwerken aan opgaven in Fryslân.
4. We willen een 'Energie-neutrale' organisatie zijn.

Doelindicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie
Publieke waarde	Digitalisering, data en innovatie zijn succesvol ingezet bij het realiseren van organisatie- en opgaven-doelstellingen	Organisatie behaalt aantoonbaar doelstellingen door inzet data, digitalisering en innovatie	
Randvoorwaarden informatievoorziening	• Digitale vaardigheid organisatie • ICT basis op orde • Voldoen aan wet- en regelgeving	Digitale vaardigheid organisatie is toegenomen	
		De organisatie voldoet aan geldende wet- en regelgeving	

Toelichting

In 2024 hebben we concrete successen geboekt met digitale innovaties, zoals AI voor natuurmonitoring en een provincie-brede datastrategie. De uitgevoerde digiscan geeft richting aan de ontwikkeling van digitale vaardigheden. Tegelijkertijd heeft analyse aangetoond dat we het fundament verder moeten verstevigen voor duurzame digitalisering. We hebben de benodigde versterkingen in kaart gebracht en vertalen deze naar gerichte investeringen.

De doel- en resultaatindicatoren maken onderdeel uit van het programma Digitalisering. Dit programma lichten we uitgebreider toe in de paragraaf bedrijfsvoering.

Stand van zaken gewenste resultaten

Deelprogramma Fundament: Operationeel modern, efficiënt, schaalbaar en marktconform platform voor procesondersteuning. Nodig voor o.m. het subsidieproces en het beheren van klantgegevens.

Beleid

Tijd

Voor een betere aansluiting op de behoeften hebben we, na de analyse van de eerste fase, de planning bij moeten stellen naar 2025.

Geld

Deelprogramma KlantContactCentrum (KCC) (Digitale Dienstverlening): Operationeel en ingericht platform inclusief proces gericht op het optimaal bedienen van de Mienskip.

Beleid

Tijd

Geld

Deelprogramma Subsidies (Digitale Dienstverlening): Operationeel en ingericht platform inclusief proces om de provincie Fryslân in staat te stellen om een modern, efficiënt, duurzaam en door de Mienskip hoog gewaardeerd subsidie-proces uit te voeren.

Beleid

Het management heeft een aantal principebesluiten genomen over het subsidieproces. We zijn gestart met de vertaling naar beleidskaders voor standaardisatie en vereenvoudiging, met behoud van kwaliteit.

Tijd

Grondige analyse van behoeften en complexiteit heeft geleid tot een realistische planning van 18 tot 24 maanden voor een toekomstbestendige oplossing.

Geld

We voeren de geplande energiebesparende maatregelen en duurzame opwek van energie uit in het provinciehuis, de provinciale steunpunten en provinciale gronden.

Beleid

Tijd

Geld

We werken stapsgewijs verder aan de herinrichting van het provinciehuis, gebaseerd op de ervaringen met de pilots die nu draaien en op basis van de gewijzigde behoefte uit de dienst. Beleid

Tijd

Geld

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2024	Realisatie 2024
Digitalisering	1. Deelprogramma Fundament: Operationeel modern, efficiënt, schaalbaar en marktconform platform voor procesondersteuning. Nodig voor o.m. het subsidieproces en het beheren van klantgegevens. Snelle, efficiënte, transparante processen in het kader van een betrouwbare en rechtvaardige overheid. Procesgericht werken wordt technisch goed ondersteund. BIO-compliant (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) en daarmee 27001-certificeerbaar. We zijn de betrouwbare organisatie die we moeten zijn.	Platform voor procesondersteuning is gereed	
	2. Deelprogramma KCC (Digitale Dienstverlening): Operationeel en ingericht platform inclusief proces gericht op het optimaal bedienen van de Mienskip, met hierin een integraal klantbeeld: weten wat een aanvrager uit de Mienskip doet en wil.	Platform KCC is ingericht en operationeel; gericht op klantvragen Mienskip	
	3. Deelprogramma Subsidies (Digitale Dienstverlening): Operationeel en ingericht platform inclusief proces om de provincie Fryslân in staat te stellen om een modern, efficiënt, duurzaam en door de Mienskip hoog gewaardeerd subsidie-	Platform subsidies is ingericht en operationeel dat voldoet aan richtlijnen en kaders en hoog wordt	

	proces uit te voeren. Wat voldoet aan de gestelde richtlijnen (ASV 2022) en geldende wettelijke kaders.	gewaardeerd door de Mienskip.	
Energie neutrale organisatie	bouwkundige en installatietechnische maatregelen	Het monumentale deel van het Provinsjehûs is voorzien van glas isolatie	
	verduurzaming wegensteunpunten, door bouwkundige en installatietechnische maatregelen en voorzien daken van zonnepanelen	Al onze primaire steunpunten zijn verduurzaamd	

Toelichting

Het KCC-platform is operationeel maar vraagt doorontwikkeling voor een integraal klantbeeld. Voor het fundament- en subsidieplatform is na analyse een heroriëntatie nodig gebleken. De nieuwe aanpak zorgt voor een betere aansluiting op onze behoeften, met concrete roadmap voor implementatie.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	19.920	23.222	18.138	5.083
Totaal baten	308	487	483	4
Saldo van lasten en baten	19.612	22.735	17.655	5.079

Uitgebreide tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Onderwerp omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Middelen algemeen	182	1.007	314	692
Structurele budgetten		182	1.007	314	692
	Middelen algemeen	177	103	101	2
Tijdelijke budgetten		177	103	101	2
	Middelen algemeen	19.562	22.112	17.723	4.390
Overhead		19.562	22.112	17.723	4.390
Totaal lasten		19.920	23.222	18.138	5.083
Baten					
	Middelen algemeen	0	5	3	2
Structurele budgetten		0	5	3	2
	Middelen algemeen	308	482	480	2
Overhead		308	482	480	2
Totaal baten		308	487	483	4
Saldo van lasten en baten		19.612	22.735	17.655	5.079
Mutatie reserves		91	-917	-502	-415
Mutatie tijdelijke budgetten		1.710	509	476	33
Resultaat van lasten en baten		21.413	22.327	17.629	4.698

Toelichting

Voor een integrale toelichting op het bedrijfsvoeringsbudget wordt verwezen naar paragraaf 7. Bedrijfsvoering.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 6.1 Mensen	70.922	72.723	71.128	1.595
Beleidsveld 6.2 Middelen	19.920	23.222	18.138	5.083
Totaal lasten	90.843	95.945	89.266	6.679
Baten				
Beleidsveld 6.1 Mensen	2.312	1.437	1.823	-386
Beleidsveld 6.2 Middelen	308	487	483	4
Totaal baten	2.621	1.924	2.306	-382
Saldo van lasten en baten	88.222	94.021	86.960	7.060
Mutatie reserves	987	6.212	-230	6.442
Mutatie tijdelijke budgetten	1.710	509	476	33
Resultaat van lasten en baten	90.919	100.742	87.206	13.536

Toelichting

De toelichting op de grootste afwijkingen staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2024
Onderhanden werken	0	554	0	554
Opgeleverde werken	214	1.469	0	1.683
Afgerekende werken	21	81	0	101
Totaal	235	2.104	0	2.338

Toelichting

Het betreft hier met name de investeringen in de huisvesting en ICT.

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Generatiepact	398	0	172	226
R. Groot onderhoud Gebouwen	2.139	0	502	1.637
R. Spaarverlof	1.181	444		1.625
Totaal	3.718	444	674	3.487

Toelichting

De reserve generatiepact zal de komende paar jaar nog ingezet worden voor de medewerkers die hiervan gebruik hebben gemaakt.

De toevoeging aan de reserve spaarverlof betreft het gekochte verlof door medewerkers welke men later op zal gaan nemen.

Reserve indirecte uitvoeringskosten NPLG

Bij de verwerking van de decembercirculaire provinciefonds 2024 was voorgesteld om voor de decentralisatie uitkering van het Rijk (€ 7.298.100) een reserve te vormen. De middelen zijn namelijk bedoeld voor extra inzet van personeel voor de uitvoering de maatregelpakketten en gebiedsprocessen in de komende jaren. De accountant heeft echter aangegeven dat het vormen van de reserve pas na resultaatbestemming kan, vandaar dat deze bij het vaststellen van de jaarstukken aan PS wordt voorgelegd.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
V. Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)	0	525	0	525
Totaal	0	525	0	525

In 2024 hebben een aantal medewerkers gebruik gemaakt van de Regeling Vervroegd Uittreden. Voor de maandelijkse uitkering die zij tot maximaal 2 jaar kunnen ontvangen is een voorziening gevormd conform de voorschriften van de commissie BBV.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
OP SPUK C10-2 Verb dig dienstv Zicht op stikstofk	104			104
OP SPUK C130 Compensatie VS Wet Open Overheid		80		80
Totaal	104	80	0	184

Toelichting

Dit betreft 2 specifieke uitkeringen die wij van het Rijk hebben ontvangen.

Programma 7: Provinciefinanciën

Portefeuillehouder

Gedeputeerde Eke Folkerts

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) leveren een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staat in paragraaf 5 van deze jaarstukken.

- Alliander NV
- Vitens NV
- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Lasten, baten en onvoorzien

Dit 'programma' is niet beleidsinhoudelijk van aard. Hier worden de zogenoemde algemene dekkingsmiddelen geraamd, zoals de algemene uitkering uit het provinciefonds, de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting en het rendement op het vermogen. Deze dekkingsmiddelen hebben geen specifieke bestemming gekregen. Ze dienen als dekking van de lasten in de beleidsinhoudelijke programma's die niet worden gedekt door (specifieke) uitkeringen van andere overheden.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 7.4 Financieringsrente en interne financiering	1.618	1.340	1.373	-33
Beleidsveld 7.5 Overige algemene dekkingsmiddelen	6.324	2.386	8.890	-6.504
Beleidsveld 7.6 Werken voor derden	3.529	3.956	3.354	602
Beleidsveld 7.7 Onvoorzien	-782	-1.269	1.322	-2.591
Totaal lasten	10.690	6.413	14.939	-8.525
Baten				
Beleidsveld 7.1 Provinciefonds	244.322	308.555	308.555	0
Beleidsveld 7.2 Opcenten motorrijtuigenbelasting	72.889	76.323	78.502	-2.179
Beleidsveld 7.3 Dividenden	21.840	24.004	24.004	0
Beleidsveld 7.4 Financieringsrente en interne financiering	16.292	17.953	18.727	-775
Beleidsveld 7.5 Overige algemene dekkingsmiddelen	5.715	4.336	5.020	-684
Beleidsveld 7.6 Werken voor derden	3.529	3.956	3.354	602
Beleidsveld 7.7 Onvoorzien	63	2.166	2.232	-65
Totaal baten	364.650	437.293	440.394	-3.101
Saldo van lasten en baten	-353.960	-430.880	-425.456	-5.424
Mutatie reserves	-24.872	-16.464	-22.218	5.754
Mutatie tijdelijke budgetten	-258	-3.491	-3.490	-2
Resultaat van lasten en baten	-379.090	-450.835	-451.163	328

Toelichting

De toelichting is bij de afzonderlijke beleidsvelden opgenomen.

Beleidsveld 7.1. Provinciefonds

De raming van het provinciefonds voor onze provincie is gebaseerd op de decembercirculaire 2024 van het rijk. Deze raming bestaat deels uit de algemene uitkering en deels uit zogenoemde decentralisatie-uitkeringen. Deze laatste uitkering worden voor een bepaald doel aan de provincie toegekend. In onderstaande tabel is aangegeven hoe de raming is opgebouwd.

Wat heeft het opgeleverd?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Algemene uitkering – structureel	264.522	252.822	245.571	252.167	259.083
Algemene uitkering (nog niet in uitkeringsfactor)				9.625	9.625
Algemene uitkering – afrekening 2023	-455				
<i>Subtotaal algemene uitkering</i>	<i>264.067</i>	<i>252.822</i>	<i>245.571</i>	<i>261.792</i>	<i>268.708</i>
Decentralisatie uitkeringen:					
<u>Programma 1</u>					
Waddenfonds	9.626	9.626	9.626		
Veilig wonen	7	7	7		
Weerbaar bestuur kleine gemeenten	136				
Spreadingswet	450				
Deltaprogramma waddengebied	91				
<u>Programma 2</u>					
Verkeersveiligheid	176	176	176	176	176
Voorkomen tariefstijging	3.927	3.927	3.927	-	-
Verbeteren toegankelijkheid OV	1.779				
Compensatie studenten OV-reisproduct	7.256				
OV-aanbod verbeteren en op peil houden	5.702	5.698	5.698		
<u>Programma 3</u>					
Drugsdumpingen	10				
Versterking omgevingsdiensten	26				
Hergebruik stedelijk afvalwater	21	21	21	21	21
Uitvoeringskosten Lbv en Lbv-plus	19				
Natuurbrand- preventie en -mitigatie	63				
<u>Programma 4</u>					
Uitvoeringskosten omgevingswet	76				
Ondersteuning provincies opstellen ruimtelijk arrangement	80				
<u>Programma 5</u>					
Monumentenzorg	1.349	1.349	1.349	1.349	1.349
Fryske Akademie	1.559	1.559	1.559	1.559	1.559
Amendement Fries taal (mei 2024)	1.400				
BTFK	2.968	268	268	268	268
BFTK cultuur en media	375	375	375	375	375
<u>Programma 6</u>					
IBT domein erfgoed	94	94	94	94	94
Indirecte uitvoeringskosten NPLG	7.298				
<i>Subtotaal decentralisatie uitkeringen</i>	<i>44.488</i>	<i>23.100</i>	<i>23.100</i>	<i>3.842</i>	<i>3.842</i>
Totaal	308.555	275.922	268.671	265.634	272.550
In bestedingsritme gezet via begrotingssaldo	-839	839			
Totaal na aanpassing bestedingsritme	307.716	276.761	268.671	265.634	272.550

Toelichting

De totale inkomsten uit het provinciefonds in 2024 bedragen € 308,6 mln.. Een deel hiervan betreft de afrekening over 2023 ad. € 455.000 negatief. Tevens is een deel van de inkomsten via het begrotingssaldo doorgeschoven naar 2025 e.v. ter dekking van toekomstige uitgaven voor betreffende onderwerpen. Het gaat daarbij om een bedrag van ruim € 0,8 miljoen. De gerealiseerde inkomsten voor 2024 komen daarmee op € 307,7 mln..

In de decembercirculaire 2024 is de decentralisatie uitkering indirecte uitvoeringskosten NPLG opgenomen. In de brief aan PS over de consequenties decembercirculaire was opgenomen dat wij hiervoor een reserve vormen omdat nog onzeker is wanneer deze middelen de komende jaren ingezet worden. De accountant heeft echter aangegeven dat het vormen van de reserve pas na resultaatbestemming kan plaatsvinden vandaar dat deze middelen eerst zijn toegevoegd aan het begrotingssaldo. Bij de besluitvorming over de jaarstukken is voorgelegd om alsnog de reserve te vormen voor deze middelen.

Beleidsveld 7.2. Opcenten motorrijtuigenbelasting

De raming van de opcenten is gebaseerd op de realisatie van de ontvangsten in 2023. Daarnaast wordt jaarlijks gekeken naar de ontwikkeling van de omvang van het wagenpark waarover belasting wordt geheven.

Het rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van de opcentenheffing vast. Het verschil tussen dit maximale tarief en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten bepaalt de zogenoemde onbenutte belastingcapaciteit. Voor onze provincie bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit in 2024 € 34 mln.

De samenstelling van de opcenten inclusief een nadere toelichting is opgenomen in paragraaf 1 Provinciale heffingen.

Wat heeft het opgeleverd?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Vershil begroting en rekening
Baten				
Opbrengst opcenten MRB	72.889	76.323	78.502	-2.179
Totaal baten	72.889	76.323	78.502	-2.179

Opcenten

Hieronder een overzicht van de realisatie en begroting opcenten met het aantal opcenten (aantal punten) en de gemiddelde opbrengst per punt. Dit voor de realisatie 2023, begroting 2024 en de realisatie 2024.

	Realisatie 2023	Begroting 2024	Realisatie 2024
Aantal opcenten (aantal punten)	87,0	89,6	89,6
Gemiddelde opbrengst per punt	837.800	851.819	876.139

Toelichting

In 2024 is er per saldo sprake van een toename van het wagenpark (volume). De verwachte 'vergroening' in de samenstelling van het wagenpark blijft achter bij de verwachtingen. Hierdoor is per saldo een stijging zichtbaar in de totale opbrengsten MRB als in de gemiddelde opbrengsten per punt. De inkomsten van de opcenten MRB fluctueren per maand waarbij de maand december een grote positieve afwijking liet zien ten opzichte van eerdere maanden. Hierdoor is de bijgestelde begroting bij het autorisatiemoment alsnog te laag geraamd.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Provinciale Heffingen.

Beleidsveld 7.3. Dividenden

De provincie Fryslân neemt deel in het aandelenkapitaal van een aantal bedrijven. In het onderstaande overzicht staan de begrote- en gerealiseerde dividenden.

Wat heeft het opgeleverd?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Verschil begroting en rekening
Baten				
Alliander	10.357	21.916	21.916	0
Fryslân Hurde Wyn	11.244	1.875	1.875	0
Nederlandse Waterschapsbank (NWB)	51	51	51	0
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	188	163	163	0
Totaal baten	21.840	24.004	24.004	0

Toelichting

Het dividend van Alliander is fors hoger dan begroot omdat er een incidenteel dividend is uitgekeerd van € 6,7 mln. als gevolg van de verkoop van bedrijfsonderdeel Kenter B.V. Daarnaast viel het reguliere dividend van Alliander hoger uit dooronverwachte financiële meevallers.

De overige dividenden zijn conform planning ontvangen.

Beleidsveld 7.4. Financieringsrente en interne financiering

In de onderstaande tabel staan de rentebaten en – lasten van de financiering van de provinciale uitgaven voor 2024.

In paragraaf 4 Financiering en beleggingen wordt hierop een nadere toelichting gegeven.

Wat heeft het gekost en opgeleverd?

Exoïtatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Verschil begroting en rekening
Lasten				
Inflatievergoeding RSP gelden	805	420	438	-18
Kosten vermogensbeheer	2	0	0	0
Rente kort	10	8	34	-26
Rente nazorgfonds	801	854	901	-47
Rente verstrekte geldleningen	0	58	0	58
Totaal lasten	1.618	1.340	1.373	-33
Baten				
Rente kort	8.218	9.100	9.727	-627
Rente lang	1.557	1.550	1.749	-199
Rente vermogensbeheer	211	150	149	1
Rente verstrekte geldleningen	5.971	5.863	5.778	85
Rentetoerekening vaste activa	334	1.290	1.325	-35
Totaal baten	16.292	17.953	18.727	-775
Saldo van lasten en baten	-14.674	-16.613	-17.355	742

Toelichting

Rentelasten

Provincie Fryslân heeft geen bancaire rentelasten. Er wordt wel rente vergoed aan het Nazorgfonds over de bij de provincie ondergebrachte gelden. Daarnaast worden de vanuit het rijk vooruit ontvangen RSP-gelden ieder jaar geïndexeerd totdat de gelden zijn uitgegeven/geïnvesteerd.

Rentebaten

Er is in 2024 meer rente ontvangen dan begroot. Dit komt door minder hoge uitgaven en de ontvangst van extra Rijksgelden die niet waren begroot. Ook de rentepercentages die worden ontvangen over het rekening courant-tegoed bij de schatkist daalden minder snel dan verwacht.

De rentebaten van het Hybride kapitaal en Leningen aan decentrale overheden zijn conform planning gerealiseerd. Alle rentebaten vanuit het belegde vermogen komen ten gunste van de algemene dekkingsmiddelen.

Beleidsveld 7.5. Overige algemene dekkingsmiddelen

Wat heeft het gekost?

Hieronder wordt een specificatie van de overige algemene dekkingsmiddelen weergegeven.

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Vershil begroting en rekening
Lasten				
Bijdrage aan provincie Zeeland	501	0	0	0
Bijdrage Rijk vervangingen Thialf	711	0	0	0
Exploitatiebijdrage Thialf	608	577	576	1
Lening herstelplan Thialf	66	94	66	28
Risicobuffer	2.889	0	8.248	-8.248
Risicobuffer Breedband	1.553	0	0	0
Voorwaardelijk budget GS: Breed cofinancieringsbudget	0	1.716	0	1.716
Voorwaardelijk budget GS: Breed coronabudget	-4	0	0	0
Totaal lasten	6.324	2.386	8.890	-6.504
Baten				
Bijdrage Rijk vervangingen Thialf	711	0	0	0
BTW compensatiefonds	25	49	44	5
Rendementsderving inzet vermogen	10	10	9	1
Rente kapitaalverstrekking Alliander	1.609	1.613	1.622	-9
Risicobuffer revolverderende middelen	854	1.032	1.021	11
Risicobuffer	1.159	0	11	-11
Risicobuffer Breedband	1.348	1.240	1.921	-681
Voorwaardelijk budget GS: Breed cofinancieringsbudget	0	393	393	0
Totaal baten	5.715	4.336	5.020	-684
Saldo van lasten en baten	609	-1.950	3.870	-5.820
Mutatie reserves	-29.197	-16.406	-22.221	5.815
Mutatie tijdelijke budgetten	-258	-3.491	-3.490	-2
Resultaat van lasten en baten	-28.846	-21.847	-21.840	-6

Toelichting

De bijdrage aan de provincie Zeeland vanwege een weeffout in het huidige provinciefonds wordt vanaf 2024 verantwoord onder programma 1. Wanneer het nieuwe verdeelmodel provinciefonds wordt ingevoerd, zal ook deze compensatie aan Zeeland komen te vervallen.

Het restant breed cofinancieringsbudget betreft dat deel wat nog niet voor concrete projecten is ingezet in 2024. Via de reserve breed cofinancieringsbudget schuift dit door naar 2025.

Bij de risicobuffer is sprake van hogere rentebaten voor het onderdeel breedband. Dit betreft de rente op rente boekingen vanaf 2018 op de achtergestelde lening. Dit wordt via de mutatie reserves toegevoegd aan de reserve risicobuffer.

In 2024 is een bedrag van € 8.247.800 toegevoegd aan de voorziening deelnemingen dit in verband met de afwaardering van FSFE en de FOM. De dekking hiervoor komt vanuit de reserve risicobuffer.

Beleidsveld 7.6. Werken voor derden

De provincie voert een aantal werkzaamheden voor derden uit waarvoor een vergoeding wordt ontvangen.

De component bedrijfsvoering (inzet capaciteit) hierin is opgenomen in programma 6 Bedrijfsvoering. De overige lasten zijn in principe geraamd in de inhoudelijke beleidsprogramma's, tenzij er geen directe relatie is met de doelen en resultaten van de provincie.

In dat geval worden de lasten in dit beleidsveld geraamd. De lasten worden gedekt door de bijdrage van derden die wij hiervoor ontvangen.

Hieronder is een overzicht opgenomen van de betreffende werken voor derden.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Verschil begroting en rekening
Lasten				
Brugbediening Leeuwarden	109	105	114	-10
Brugbediening Noardeast-Fryslân	42	40	44	-4
Fietstunnels Bolsward	0	77	0	77
FUMO	1.125	650	664	-14
Holwerd aan Zee	427	804	773	31
IPO BIJ12: Onderzoek ganzen	543	385	335	49
Marrekrite	9	8	9	-1
RWS realisatie KRW en N2000 IJsselmeerkust	0	162	0	162
Waddenfonds	1.171	1.405	1.136	269
Overige kleine werken voor derden	104	320	278	42
Totaal lasten	3.529	3.956	3.354	602
Baten				
Brugbediening Leeuwarden	109	105	114	-10
Brugbediening Noardeast-Fryslân	42	40	44	-4
Fietstunnels Bolsward	0	77	0	77
FUMO	1.125	650	664	-14
Holwerd aan Zee	427	804	773	31
IPO BIJ12: Onderzoek ganzen	543	385	335	49
Marrekrite	9	8	9	-1
RWS realisatie KRW en N2000 IJsselmeerkust	0	162	0	162
Waddenfonds	1.171	1.405	1.136	269
Overige kleine werken voor derden	104	320	278	42
Totaal baten	3.529	3.956	3.354	602
Saldo van lasten en baten	0	0	0	0

Toelichting

De werken voor derden worden budgettair neutraal uitgevoerd door de provincie.

Beleidsveld 7.7. Onvoorzien

Via de post onvoorzien lopen onder andere de vaststelling van eerder afgegeven subsidiebeschikkingen en overige posten die geen rechtstreeks verband meer hebben met de beleidsprogramma's.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Verschil begroting en rekening
Lasten				
Afwaardering Thialf	53	0	0	0
Afwikkeling FUMO 2023	0	0	142	-142
Afwikkeling subsidies voorgaande jaren	-954	-1.239	-2.207	968
Afwikkeling voorschotten	1	0	0	0
Dubieuze debiteuren	89	0	177	-177
Nog te verwachten facturen 2023	30	-30	-30	0
Nog te verwachten facturen 2024	0	0	317	-317
Storting Nazorgfonds	0	0	2.923	-2.923
Totaal lasten	-782	-1.269	1.322	-2.591
Baten				
Afwikkeling subsidies voorgaande jaren	63	173	210	-37
Vrijval Turfroute profielverruiming	0	1.650	1.650	0
Vrijval vaarweg Lemmer-Delfzijl	0	344	344	0
Vrijval voorziening Thialf	0	0	28	-28
Totaal baten	63	2.166	2.232	-65
Saldo van lasten en baten	-844	-3.435	-909	-2.526

Toelichting

Afwikkeling FUMO 2023 betreft de afrekening van de werken voor derden welke wij voor de FUMO verrichten.

De afwikkeling van subsidies voorgaande jaren betreft lagere subsidievestigingen wat een doorlopend proces is en wat moeilijk vooraf is in te schatten qua omvang.

De post dubieuze debiteuren betreft de debiteuren die in 2024 daadwerkelijk zijn afgeboekt als oninbaar.

Bij de actualisatie van het nazorgplan van de stortplaats Skinkeskâns is begin 2025 gebleken dat het doelvermogen € 2.923.100 te laag was. Aangezien wij als provincie verantwoordelijk zijn voor deze overgedragen stortplaats is bij de jaarrekening 2024 dit bedrag via onvoorzien aan het nazorgfonds overgemaakt.

Investeringen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2024
Onderhanden werken	182.992	5.000	25.555	162.437
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	0	0	0
Totaal	182.992	5.000	25.555	162.437

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2024
R. Afwaardering aandelenkapitaal windpark Fryslân	2.000	1.000		3.000
R. Algemene reserve	10.000	0		10.000
R. Breed cofinancieringsbudget	42.175	6.974	12.884	36.265
R. Rente kapitaalverstrekking Alliander	3.291	1.622		4.913
R. Risicobuffer revolverende middelen	104.589	-2.493	8.248	93.848
R. Risicoreserve lening herstelplan Thialf	965	28		993
R. Risicoreserve strategische grondvoorraad	1.200	0		1.200
R. Vrij aanwendbare reserve	201.384	0	21.852	179.532
R. Weerstandsbuffer	100.000	0		100.000
R. Windpark Fryslân	11.190	2.770	5.318	8.643
Totaal	476.795	9.900	48.302	438.394

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2024	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2024
A1322 V. Leningen aan deelnemingen	1.261	66	0	1.327
A1311 V. Deelnemingen	13.515	8.248	28	21.735
Totaal	14.776	8.314	28	23.062

Toelichting

De voorziening deelnemingen betreft de afwaardering van de boekwaarde van de deelnemingen in de afgelopen jaren. De voorziening is gevormd ten laste van de reserve risicobuffer.

Paragraafs

Paragraaf 1. Provinciale heffingen

De provincie heeft verschillende inkomstenbronnen. Eén van die bronnen is de provinciale heffingen. In afnemende volgorde van omvang bestaan die heffingen uit:

1. Opcenten motorrijtuigenbelasting
2. Grondwaterbelasting
3. Leges

1 – Opcenten motorrijtuigenbelasting

Jaarlijks stelt het rijk het maximaal toegestane niveau van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting vast. Dit wettelijke maximum gaat in op 1 januari van het volgende belastingjaar.

Het verschil tussen dit maximaal mogelijke tarief en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten, bepaalt de zogenoemde vrije ruimte. Dit is de onbenutte (belasting)capaciteit die de provincie heeft tot verhoging van haar inkomsten. Deze capaciteit wordt betrokken bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit. Zie paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ontwikkeling heffing opcenten motorrijtuigenbelasting in punten

	2024	2025	2026	2027	2028
Heffing	87,0	89,6	92,1	94,6	97,0
Jaarlijkse inflatiecorrectie (in punten)	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4
Totaal heffing	89,6	92,1	94,6	97,0	99,4
Wettelijk maximum	138,3				

In het bestuursakkoord 2023-2027 is vastgesteld dat de opcenten jaarlijks geïndexeerd worden met de inflatiecorrectie. De inflatiecorrectie voor 2024 is gebaseerd op de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp).

(bedragen x € 1 mln.)	Begroot	Realisatie	Verschil
Opbrengst	76,3	78,5	-2,2

Bij het vaststellen van het financieel kader is rekening gehouden met een afslag van de omvang van het wagenpark van 1% op basis van de ontwikkeling en de samenstelling van het wagenpark. In tegenstelling tot de verwachtingen is er per saldo sprake van een lichte stijging van het wagenpark (1%). Bovendien neemt het aandeel van elektrische auto's, die t/m 2024 volledig zijn vrijgesteld voor de motorrijtuigenbelasting, minder snel toe dan verondersteld. De genoemde factoren hebben ervoor gezorgd dat de gerealiseerde opbrengsten hoger zijn dan initieel begroot.

	Begroting 2024	Realisatie 2024
Gemiddelde opbrengst per punt	835.078	876.139

2 – Grondwaterbelasting

Op het onttrekken van grondwater wordt door de provincie een heffing geheven. Dit is een wettelijke bevoegdheid. De wet en de daarop gebaseerde Algemene Maatregel van Bestuur geven nauwkeurig aan waar de provincie de opbrengst van de heffing aan mag besteden. Het betreft met name het monitoren van

de kwaliteit en kwantiteit van het Friese grondwater en onderzoek aan grondwatersysteem in het algemeen, met het oog op het vormen van beleid.

Tot 1 januari was de omvang van de heffing opgenomen in de provinciale waterverordening. Deze heffing (tarief) bedraagt sinds 1 januari 2017 1,32 eurocent per m³ gewonnen grondwater voor heffingsplichtige 'onttrekkers'. Met inwerkingtreding van de omgevingswet zal met het oog op de heffing een specifieke grondwaterbelasting worden opgesteld. De hoogte van de heffing (tarief) blijft hierbij ongewijzigd. De grondwaterbelasting voor 2023 zal geïnd worden na vaststelling van deze verordening. Verwacht wordt, dat de inkomsten iets lager zullen uitvallen dan vorig in verband met een lager totaal onttrekkingsvolume.

Onderwerp - Bedragen x € 1.000,-	Begroting 2024	Realisatie 2024
Opbrengst grondwaterbelasting	725	737

3 – Leges

Toelichting

3.1 Algemeen

In de tarieventabel voor 2024 is als gevolg van de inwerkingtreding van de Omgevingswet een groot aantal wijzigingen doorgevoerd. Een deel is technisch vanwege wijzigingen in grondslagen en indelingen maar er hebben ook inhoudelijke veranderingen plaatsgevonden. De Legesverordening en Tarieventabel 2024 zijn op 18 oktober 2023 vastgesteld door Provinciale Staten, tegelijk met de Nota Actualisatie.

De belangrijkste wijziging is dat er tarieven vastgesteld zijn voor het behandelen van vergunningsaanvragen voor milieubelastende activiteiten. Dit was in eerdere jaren niet mogelijk. Daarnaast zijn er tarieven geïntroduceerd voor vergunningsaanvragen in stilte- en waterwingebieden.

In hoofdstuk Vaarwegen is differentiatie aangebracht in de activiteiten waarvoor een vergunning aangevraagd kan worden. Omdat niet alle tarieven correct gepubliceerd waren per 1 januari 2024 is een wijziging voorgesteld aan Provinciale Staten. Het voorstel is op 29 mei 2024 aangenomen en vervolgens is de correctie op 8 juni 2024 gepubliceerd.

In het deel dat over Wadlopen gaat, is onderscheid geïntroduceerd tussen natuurlijke en rechtspersonen. In het nieuwe hoofdstuk Natuur zijn nihil tarieven verschenen voor sommige activiteiten om die te stimuleren.

Tot slot zijn de tarieven geïndexeerd aan de hand van de stijging van de externe uurtarieven die Gedeputeerde Staten hebben vastgesteld (4%) en de FUMO-uurtarieven (-1,5%). Daarin zijn de wijzigingen verwerkt met betrekking tot de kosten van het ambtelijk apparaat dat zich bezighoudt met de behandeling van vergunningsaanvragen.

In het Bestuursakkoord 2023-2027 zijn geen specifieke uitgangspunten opgenomen omtrent leges. Provinciale Staten hebben vastgesteld dat bepaalde beleidsnota's iedere vier jaar (opnieuw) ter vaststelling worden aangeboden. De eerstvolgende Nota Actualisatie Legesverordening is voorzien voor behandeling in de Staten in het najaar van 2027.

3.2 Beleidskader

De juridische grondslag voor het kunnen heffen van leges is voor provincies geregeld in de Provinciewet. De provincie heft leges voor diverse diensten en producten op basis van de Legesverordening Fryslân 2024 met de bijbehorende Tarieventabel. De leges dienen ter dekking van de kosten die gemoeid zijn met de behandeling van een aanvraag. Degene in wiens belang de aanvraag gedaan is, draagt bij aan de kosten ervan. Bij het vaststellen van de tarieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Tarieven zijn gebaseerd op het gemiddeld aantal uren van ambtelijke inzet voor de behandeling van de aanvraag, vermenigvuldigd met het vastgestelde externe uurtarief behorende bij de salarisschaal van de hiermee belaste medewerker.
- Bij het vaststellen van de tarieven wordt maximaal 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat het beginsel van de opbrengstlimiet wordt gevolgd: de geraamde baten mogen de ter zake geraamde lasten niet overschrijden.

- De tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen).
- Bij de jaarlijkse indexering van de tarieven wordt er aanvullend getoetst op kostendekkendheid.

De provincie heft en int de leges grotendeels zelf en heeft hiervoor deels mandaat gegeven aan de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW). De provincie Fryslân heeft de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving gemandateerd aan twee omgevingsdiensten, de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) en de Omgevingsdienst Groningen (ODG). Met hen zijn afspraken gemaakt over de uit te voeren werkzaamheden in het Vergunning-, Toezicht- en Handhavingsdomein (VTH -domein). Daarnaast wordt de behandeling van de aanvraag schadevergoeding Faunafonds uitgevoerd door BIJ12.

Naast de bovengenoemde uitgangspunten wordt de nadruk gelegd op het principe van redelijkheid en billijkheid. De legestarieven mogen niet zo hoog worden vastgesteld, dat sprake is van een heffing die in de Mienskip als onacceptabel wordt beschouwd.

Samengevat levert dit de volgende beleidskeuzes op:

- de gebruiker (aanvrager of degene voor wie de aanvraag gedaan wordt) betaalt
- de tarieven zijn maatschappelijk acceptabel;
- de tarieven zijn redelijk en billijk;
- de tarieven zijn zo mogelijk kostendekkend.

3.3 Baten en toelichting

Legesbaten

Aantal aanvragen 2024 (excl. Faunaschade)				
Programma - bedragen x € 1.000	Onderdeel	Begroot	Realisatie	Verschil
	2 Vaarwegen	293	268	25
	2 Wegen	177	161	16
	4 Wadlopen	91	45	46
	4 Omgevingsact. en Bouw	24	21	3
	4 Milieubelastende activiteiten	68	2	66
	4 Water	1	0	1
	4 Ontgrondingen	13	51	-38
	4 Natuur (excl. Schade)	145	120	25
	4 Omgevingsverordening	14	88	-74
	Totaal	826	756	70

Legesbaten 2024				
Programma - bedragen x € 1.000	Onderdeel	Begroot	Realisatie	Verschil
	2 Vaarwegen	29	42	-13
	2 Wegen	59	60	-1
	4 Wadlopen	2	5	-3
	4 Omgevingsactiviteiten en bouw	107	208	-101
	4 Milieubelastende activiteiten	244	16	227
	4 Water	1	0	1
	4 Ontgrondingen	47	75	-28
	4 Natuur (exclusief schade) en PAS-melders	205	196	9
	4 Omgevingsverordening	0	0	0
	Totaal	693	602	91

Toelichting

Rubriek A VERKEER EN VERVOER

De legesopbrengsten in deze rubriek wijken niet sterk af van de begrote baten. Er zijn geen bijzonderheden geconstateerd in de aantallen aanvragen. Een aantal aanvragen uit het hoofdstuk Omgevingsverordening is verantwoord onder Vaarwegen en Wegen.

Rubriek B OMGEVINGSRECHT

Bij het onderdeel Omgevingsplan en bouwactiviteiten is het aantal gerealiseerde omgevingsvergunningen is iets lager (22) dan wat is begroot (24) maar de baten zijn hoger dan begroot

Dit wordt verklaard door het aantal omgevingsvergunningen voor de activiteit bouw waarbij de bouwkosten meer dan € 5.000.000 maar minder dan € 25.000.000 (7 stuks) bedragen.

De grondslag van de leges voor het onderdeel bouwen wordt bepaald naar de hoogte van de bouwkosten. In de begrote legesbaten worden aanvragen met deze relatief hoge bouwkosten eens in de 10 jaar begroot en jaarlijks voor 1/10e deel meegenomen in de begroting.

3. Milieubelastende activiteiten

Bij het onderdeel Milieubelastende activiteiten zijn de gerealiseerde baten fors achtergebleven bij wat is begroot. Het aantal verleende vergunningen voor milieubelastende activiteiten onder de Omgevingswet is namelijk fors minder (2) dan begroot (68). In 2024 zijn wel omgevingsvergunningen verleend met een milieu-onderdeel maar deze vallen nog onder het Wabo-regime en leveren geen legesbaten op. Voor milieubelastende activiteiten, een nieuwe term die met de Omgevingswet is geïntroduceerd, kunnen wel leges in rekening worden gebracht. Gebruikelijk is om leges op te leggen nadat het vergunningverleningstraject afgerond is.

4. Water

Er waren geen aanvragen in 2024.

5. Ontgrondingen

Voor het onderdeel Ontgrondingen zijn de gerealiseerde baten hoger dan begroot. In totaal zijn 13 aanvragen begroot maar er zijn 51 gerealiseerd. Dat er meer legesopbrengsten zijn dan verwacht komt doordat behoorlijk meer vergunningen zijn verstrekt dan verwacht. Dit is veroorzaakt doordat er veel grondwerkzaamheden voor het aanleggen van kabels en leidingen hebben plaats gevonden waarvoor een vergunning nodig is. Daarnaast heeft extra inzet op toezicht geleid tot extra aanvragen voor het legaliseren van niet eerder vergunde situaties. Het merendeel van de verleende toestemmingen (17) gaat om ontgrondingen waarbij <3000 m3 grond wordt verwerkt.

6. Natuur taken in de omgevingswet

Er zijn geen bijzonderheden. De opbrengsten en aantallen aanvragen zijn in lijn met de verwachting. Een aantal aanvragen uit het hoofdstuk Omgevingsverordening is verantwoord onder Natuur.

7. PAS-melders

Er zijn geen aanvragen behandeld. Het gaat om een bedrag van € 222.400 dat primair begroot was. De resterende realisatie van natuurlegesopbrengst komt overeen met de verwachting.

3.4 Begrote kostendekkendheid

Kostendekkendheid 2024 (begroot)					
Programma	Onderdeel	Lasten begroot (€ 1.000)	Baten begroot (€ 1.000)	Kostendekkendheid begroot (%)	Baten werkelijk (€ 1.000)
2	Vaarwegen	39	29	75%	42
2	Wegen	90	59	65%	60
4	Wadlopen	6	2	34%	5
4	Omgevingsact. en Bouw	86	107	124%	208
4	Milieubelastende activiteiten	244	244	100%	16
4	Water	1	1	100%	0
4	Ontgrondingen	126	47	37%	75
4	Natuur	342	205	60%	196
4	Legalisatie PAS-melders	0	0	0%	0
	Totaal	934	693	74%	602

Volgens artikel 10 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) mogen de geraamde baten de ter zake geraamde lasten (incl. overheadkosten) niet overschrijden, de kostendekkendheid mag maximaal 100% zijn.

De ramingen komen tot stand door de gemiddelde verwachte tijdsbesteding te vermenigvuldigen met een gemiddeld uurtarief horend bij de schaal van de ambtenaar die met vergunningverlening belast is. Hierover wordt een opslag voor overheadkosten berekend. Het gevonden bedrag vormt de kostprijs van de behandeling van een aanvraag. De mate waarin deze kostprijs wordt doorberekend bepaalt de mate waarin de leges kostendekkend zijn.

3.5 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de invordering van leges bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. Wel is er in de legesverordening een artikel opgenomen voor teruggaaf en kent de verordening een zogenaamde hardheidsclausule. Dit geeft het college van Gedeputeerde Staten de mogelijkheid af te wijken van de verordening indien die niet gevolgd zou kunnen worden, gelet op het belang van een doelmatige en evenwichtige heffing van leges.

3.6 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale heffingen zich verhouden in vergelijking met de tarieven in de andere provincies.

De activiteiten waarvoor leges worden geheven verschillen per provincie, waardoor een interprovinciale vergelijking van de legestarieven niet goed mogelijk is.

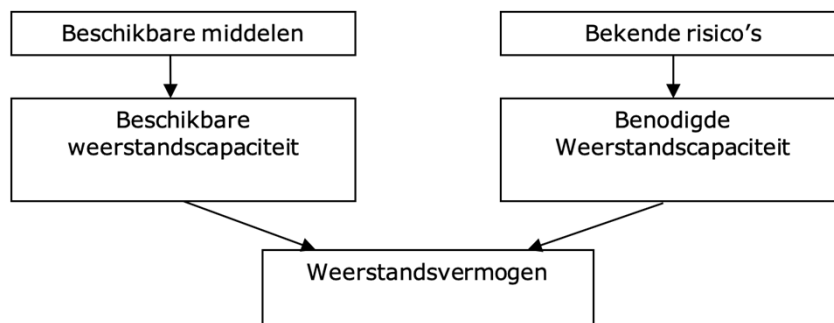
Paragraaf 2. Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Dit zonder dat daarbij de continuïteit van de uitvoering van taken in gevaar komt of de provincie het beleid moet wijzigen.

In de nota Nota Weerstandsvermogen is het beleid rond weerstandscapaciteit geformuleerd. De nota geeft de methodiek en berekeningswijze van de afzonderlijke delen van het weerstandsvermogen aan, evenals de norm voor het gewenste niveau van het weerstandsvermogen.

In deze paragraaf komen de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit aan de orde. Hieruit volgt het weerstandsvermogen van onze provincie. Daarna worden de risico's behandeld. Tot slot is de verplichte set van vijf financiële kengetallen opgenomen.

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit. In onderstaand schema is dit schematisch weergegeven.

In het vervolg van deze paragraaf is de

nadere toelichting en onderbouwing van de bedragen opgenomen.

1 – Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is de optelsom van alle elementen uit de provinciale financiële huishouding die we daadwerkelijk kunnen inzetten om onvoorziene, niet begrote kosten te dekken. Deze elementen behoren alleen tot de weerstandscapaciteit als hierdoor de continuïteit van het bestaande beleid niet wordt aangetast. Bovendien mag er niet al een bestemming aan gegeven zijn.

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit:

- reserves waar geen claim op rust. Dit zijn de reserves ná verwerking van vastgestelde beleidsverplichtingen, uitgesplitst in algemene en bestemmingsreserves;
- stille reserves. Vanwege de aard van deze reserves worden ze bij voorbaat niet gekwantificeerd, maar als p.m.-post opgenomen;
- onbenutte belastingcapaciteit. Deze kent een structureel karakter in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Hieronder is de beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van weerstandscapaciteit zoals berekend in de begroting 2024 weergegeven.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Type beschikbare weerstandscapaciteit	1-1-2025	31-12-2024
Bedragen x € 1.000	(begroting 2025)	(jaarrekening 2024)
Reserves:		
Algemene reserve	10.000	10.000
Algemene reserve, vrij aanwendbaar (VAR)	122.600	178.900
Bestemmingsreserves	202.400	199.700
Stille reserves	0	0
Onbenutte belastingcapaciteit	45.900	42.700
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	380.900	431.300
Waarvan:		
Structureel	45.900	42.700
Incidenteel	335.000	388.600

Reserves

De reserves van de provincie Fryslân bedragen op kasbasis eind 2024 € 857 mln. (excl. rekeningresultaat 2024). Er rusten op deze reserves echter vastgestelde beleidsverplichtingen: verplichtingen die zijn vastgesteld door Provinciale Staten via begrotingen en begrotingswijzigingen. Voor de bepaling of de reserves in aanmerking komen voor de beschikbare weerstandscapaciteit moeten deze verplichtingen in mindering worden gebracht op de stand van de reserve. Hieronder wordt de stand van de reserves eind 2024 aangegeven zowel op kasbasis als op transactiebasis.

Reserves: Bedragen x € 1.000	Saldo op kasbasis Eind 2024	Saldo op transactiebasis
Algemene reserve		
Basisreserve	10.000	10.000
Vrij aanwendbare reserve	179.532	178.900
<i>Subtotaal algemene reserve</i>	<i>189.532</i>	<i>188.900</i>
Bestemmingsreserves		
Fractieondersteuning	345	0
De Nieuwe Afsluitdijk	14.194	0
Investering eigendom derden	34.441	0
Groot onderhoud Wegen	20.292	0
Groot onderhoud Water	23.516	0
Oeverbeheer	764	0
Natuurpact 2014	33.821	0
Aankoop natuurterreinen (fase 1)	5.297	0
Breed cofinancieringsbudget	36.265	0
Reserves Windpark Fryslân	8.643	0
Groot onderhoud Gebouwen	1.637	0
Generatiepact	226	0
Spaarverlof	1.625	0
Jaarovergang structurele budgetten	643	0
Rente kapitaalverstrekking Alliander	4.913	4.900
Afwaardering aandelenkapitaal windpark Fryslân	3.000	0
Risicoreserve lening herstelplan Thialf	993	1.000
Risicoreserve strategische grondvoorraad	1.200	0
Weerstandsbuffer	100.000	100.000
Risicoreserve revolverende middelen	93.848	93.800
Tijdelijke budgetten categorie A	45.547	0
Tijdelijke budgetten categorie B	34.433	0
Dekkingsreserve kapitaallasten	178.657	0
Beklemd reserves verstrekte subsidies	23.289	0
<i>Subtotaal bestemmingsreserves</i>	<i>667.587</i>	<i>199.700</i>
Totaal	857.119	388.600

Toelichting

Algemene reserve

De algemene reserve is opgebouwd van uit een basisreserve van € 10 mln. en de vrij aanwendbare reserve. De stand van de vrij aanwendbare reserve is conform het financieel kader opgenomen, stand einde begrotingsperiode (2027). Hierbij is conform het Bestuursakkoord rekening gehouden met een minimale stand van de VAR van € 10 mln. Daarnaast is hierbij al wel het rekeningsaldo 2024 toegevoegd aan de stand van de VAR op transactiebasis. Zie bijlage 1 - Financieel kader.

Bestemmingsreserves

- De reserve fractieondersteuning is gevormd om nog beschikbare middelen aan het einde van het jaar in de toekomst in te kunnen zetten voor de fracties.
- De reserve De Nieuwe Afsluitdijk is bestemd voor projecten Afsluitdijk.
- De reserve investeringen in eigendom van derden is bedoeld voor onze bijdrage in projecten die niet in eigendom zijn van de provincie.
- Met de reserves groot onderhoud wegen, water en gebouwen worden de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud aan wegen, water en gebouwen verrekend. Dit zijn drie reserves die onderling niet uitwisselbaar zijn.

- De reserve spaarverlof betreft een reservering ter dekking van het gekochte maar nog niet opgenomen verlof door personeel.
- De reserve natuurpact zal de komende jaren worden ingezet voor de uitvoering van dit natuurpact.
- De reserve aankoop natuurterreinen (fase 1) zal worden ingezet voor de aankoop van natuurterreinen.
- De reserve generatiepact is bedoeld voor de dekking van de toekomstige lasten van personeel dat deelneemt aan het generatiepact.
- De weerstandsbuffer is bedoeld voor het opvangen van het risico zoals berekend in de stresstest.
- De risicobuffer is bedoeld voor het opvangen van het risico van de uitgezette en nog uit te zetten revolverende middelen.
- De reserve breed co-financieringsbudget creëert voor de cofinancieringsbudgetten meer flexibiliteit in de begroting en is volledig belegd.
- Reserves Windpark Fryslân: het saldo op kasbasis is de reserve die is gevormd uit de opbrengst van het deelnemen in en financieren van Windpark Fryslân Holding BV (WPF) via Fryslân Hurde Wyn BV. De reserve WPF bestaat uit meerdere onderdelen.
 - Eén onderdeel wordt gevormd om richting einde van de exploitatiefase ons aandelenkapitaal (€ 20 mln.) af te kunnen waarderen. Op basis van de voorzichtige businesscase scenario wordt ingeschat dat er vanaf 2022 gemiddeld jaarlijks € 6 mln. aan rente en dividend binnenkomt. Daarvan gaan we jaarlijks € 1 mln. (20 jaar) toevoegen aan deze reserve.
 - Conform besluitvorming van PS wordt € 1,67 mln. bestemd voor duurzaamheid en € 1,67 mln. bestemd voor ambitieagenda IJsselmeer. Omdat hier een expliciete bestemming aan gekoppeld is, zijn deze onderdelen op transactiebasis nul.
 - De overige € 1,67 mln. aan rendement komt ten gunste van de algemene middelen. Dit is volgens PS besluit op 26 februari 2020. In het bestuursakkoord 2023-2027 is opgenomen dat voortaan het jaarlijks dividend hoger dan € 6 miljoen ook toegevoegd wordt aan de algemene middelen.
 - Het hogere rendement van de afgelopen jaren en de eerder ontvangen rente tijdens de bouw zijn als volgt ingezet: tweemaal amendementen PS 26 januari 2023. Het betreft het beschikbaar stellen voor middelen voor 'isoleren van koopwoningen minima' (€ 5 mln.) en 'verduurzaming gemeenschapsvoorzieningen' (€ 5 mln.). Het resterende saldo is bij het bestuursakkoord 2023-2027 toegevoegd aan de algemene middelen.
- Op 30 juni 2021 hebben Provinciale Staten besloten tot vorming van de reserve lening herstelplan Thialf. Deze reserve is bedoeld ter dekking van de eventueel te vormen risicovoorziening voor de verstrekte lening herstelplan Thialf.
- De staten hebben middels een motie besloten tot het reserveren van de rente op de kapitaalverstrekking Alliander ter dekking van mogelijk lager dividend in de toekomst. Het betreft een hybride converteerbare lening die mogelijk op termijn wordt omgezet in aandelenkapitaal. Daarom zijn de toekomstige rentebaten niet toegevoegd aan het saldo op transactiebasis.
- Vanuit de risicoreserve strategische grondvoorraad zal bij een negatieve marktprijsontwikkeling van de aankopen strategische gronden een risicovoorziening strategische grondvoorraad worden gevormd.
- De dekkingsreserve kapitaallasten wordt de komende jaren ingezet om de afschrijvingslasten van infrastructurele projecten die éénmalig gefinancierd zijn af te dekken.
- De beklemd reserve verstrekte subsidies is in 2020 gevormd naar aanleiding van de stelselwijziging lastneming subsidie en is volledig belegd.
- De reserves van de tijdelijke budgetten categorie A en B zijn volledig belegd

Stille reserves

Stille reserves zijn de meeropbrengsten van direct verkoopbare activa, waarvan de verkoopwaarde hoger is dan de boekwaarde. Bij de provincie Fryslân gaat het om stille reserves op de dienstwoningen, gronden en deelnemingen. Naast enkele kleine deelnemingen zijn het aandeelhouderschap van Alliander, Windpark Fryslân, en Vitens onze grootste deelnemingen.

Stille reserves maken slechts deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit als het betreffende activum op korte termijn (binnen één jaar) verkoopbaar is én verkoop de taakuitoefening van de provincie niet aantast.

De stille reserves worden bij voorbaat niet gekwantificeerd. Mocht de beschikbare weerstandscapaciteit niet toereikend zijn om de risico's op te vangen, dan worden de stille reserves wél betrokken om de afweging te maken of de beschikbare weerstandscapaciteit moet worden aangevuld.

Onbenutte belastingcapaciteit

Jaarlijks stelt het rijk het maximaal toegestane niveau van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting vast. Dit wettelijke maximum gaat in op 1 januari van het volgende belastingjaar. Het verschil tussen het maximaal mogelijke tarief en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten, bepaalt de vrije of onbenutte belastingcapaciteit. Zie paragraaf 1 Provinciale heffingen.

De onbenutte belastingcapaciteit is structureel omdat deze potentiële opbrengst zich in beginsel elk jaar voordoet. Dit in tegenstelling tot een reserve die na aanwending is verdwenen.

2 – Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit is de optelsom van alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen. Het gaat hierbij om risico's die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie. Een risico heeft voor de provincie een materiële betekenis als die meer bedraagt dan € 50.000,-. Dit lijkt een laag bedrag, maar moet gezien worden als een grens om een risico te identificeren.

Nettorisico

De risico's die relevant zijn voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit kunnen niet op een andere manier worden ondervangen. De reguliere risico's die zich regelmatig voordoen en die meestal vrij goed meetbaar zijn, behoren hier niet toe. Voor deze risico's kan de provincie verzekeringen afsluiten of voorzieningen vormen. Ook kunnen risico's worden beperkt met beheersmaatregelen, zoals budgetafspraken en versobering van investeringsprojecten bij stijgende prijzen. Voor de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit is dan ook het nettorisico van toepassing. Dit zijn de risico's na aftrek van voorzieningen, beheersmaatregelen, enz.

Deze risico's worden zo goed mogelijk benaderd op basis van schattingen. Zie hiervoor onderdeel 5 van deze paragraaf. Omdat risico's per definitie niet zijn te kwantificeren, gaat het om grove schattingen.

Bij het 'kwantificeren' wordt onderscheid gemaakt tussen risico's met eenmalige gevolgen en risico's met structurele gevolgen. Voor de bepaling van de verwachte impact van een risico met een structureel gevolg, wordt een tijdsperspectief aangehouden van twee jaar. Dit risico wordt vermenigvuldigd met de factor twee. Binnen een reactietijd van twee jaar moet het risico geminimaliseerd kunnen worden door het bijsturen of aanpassen van het beleid. Of het risico wordt opgevangen binnen de (reguliere) exploitatie.

De verwachte impact van de incidentele en structurele risico's wordt berekend door het nettorisico te vermenigvuldigen met de kans dat het risico zich voordoet. Deze kans is een grove schatting.

Stresstest

Jaarlijks voeren we een 'stresstest' uit. Deze stresstest geeft een inzicht in de verwachte gevolgen van exogene risico's op de financiële positie van de provincie. Exogene risico's zijn variabelen die van grote invloed kunnen zijn op de financiële positie van de provincie, maar niet in eerste instantie door de provincie zelf te beïnvloeden zijn.

Voor de exogene risico's worden drie scenario's in beeld gebracht. Ten opzicht van het gekozen (reële) scenario bij het opstellen van de begroting wordt daarnaast een somber en een midden scenario uitgewerkt. Het resultaat van het sombere scenario, waarin de exogene variabelen zich negatief ontwikkelen, wordt meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

De meest recente stresstest betreft die van de begroting 2025.

Benodigde weerstandscapaciteit

In onderdeel 5 wordt per risico een toelichting gegeven.

Pogramma	Omschrijving risico's	Nettorisico (afgerond) Bedragen x € 1.000	Kans - %	Incidenteel (afgerond) Bedragen x € 1.000
3	Negatieve waarde afvalbedrijven	15.100	8%	1.200
3	Respressieve handhaving	5.000	2%	100
3	Onvoldoende overheidstoezicht	35.000	4%	1.400
3	Vergunningverlening en toezicht	35.000	0%	0
7	Verstrekte leningen, borgstellingen en deelnemingen*)	8.300	1%	100
7	Revolverende middelen uitgezet	263.400	33%	87.400
Div.	Verbonden partijen	158.400	0%	100
Div.	Juridische procedures	5.800	18%	1.000
Div.	Informatiebeveiliging en privacy (boete)	20.000	5%	1.000
Div.	Informatiebeveiliging en privacy (schade)	9.000	13%	1.100
	<i>Subtotaal risico's (afgerond)</i>	<i>566.600</i>		<i>93.400</i>
	Stresstest begroting 2025			129.900
	Benodigde weerstandscapaciteit (afgerond)			223.300

*) niet opgenomen bij verbonden partijen

3 – Weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit is iets verhoogd ten opzichte van de begroting 2025 in verband met de verhoogde inschatting van de risico's bij de uitgezette revolverende middelen.

De beschikbare weerstandscapaciteit is hoger door met name een toename van de VAR (Vrij Aanwendbare Reserve) in verband met een hogere uitkering provinciefonds de komende jaren.

Hierdoor is de weerstandsratio *) toegenomen van 1,5 naar 1,7. Hiermee is de weerstandsratio op het bij het bestuursakkoord afgesproken niveau van ruim voldoende.

*) bij het weerstandsvermogen wordt gekeken naar de ratio excl. de onbenutte belastingcapaciteit. Er wordt namelijk vanuit gegaan dat PS er niet voor kiest om de opcenten de komende jaren met meer dan de indexering te verhogen.

Weerstandsvermogen Bedragen x € 1.000	Jaarstukken 2023	Begroting 2025	Jaarstukken 2024
Benodigde weerstandscapaciteit (A)	219.300	217.800	223.300
Beschikbare weerstandscapaciteit (B)	324.000	380.900	431.300
Weerstandsvermogen B/A (ratio)	1,5	1,7	1,9
Weerstandsvermogen B - A	104.700	163.100	208.000
Weerstandsvermogen exclusief onbenutte belastingcapaciteit (C)	291.500	335.000	388.600
Weerstandsvermogen C/A (ratio)	1,3	1,5	1,7
Weerstandsvermogen C - A	72.200	117.200	165.300

4 – Mutaties risico's

Inhoudelijk zijn de risico's conform de weerstandsparagraaf in de begroting 2025. Wel is de inschatting van de omvang en kans voor een aantal risico's aangepast waardoor sprake is van een toename van de

benodigde weerstandscapaciteit, van € 217,8 mln. (begroting 2025) naar € 223 mln. (jaarstukken 2024). De toename is veroorzaakt door de risico's die samenhangen met de revolverende middelen.

Een deel van de uitgezette middelen aan FSFE en FOM zijn afgewaardeerd ten laste van de risicobuffer en daar is een voorziening voor getroffen. Voor dit deel (totaal € 17,8 mln.) is een reservering via de risicobuffer niet meer nodig.

5 – De risico's

In de onderstaande tabel staat een toelichting op de risico's.

Omschrijving	Programma	Bedrag en kanspercentage
Negatieve waarden afvalbedrijven De provincie verleent omgevingsvergunningen, voor bedrijven waarvoor GS het bevoegd gezag is, aan onder andere bedrijven die afval bewerken, verwerken en/of opslaan. Voor het bepalen van het actuele risico is over 2024 per afvalverwerker de kans waarop het netto risico zich voordoet bepaald. Het risicobedrag op basis van dit onderzoek bedraagt € 1,2 mln. (voor 50 bedrijven). Het risicopercentage is gebaseerd op een combinatie van een inschatting van de financiële impact van de negatieve waarde van het afval en een inschatting van de financiële positie waarin een bedrijf verkeert a.h.v. financiële jaarverslagen. Het netto risico omvat de kosten voor het verwerken van het resterende afval door de provincie als de afvalverwerker wegens faillissement en/of calamiteiten niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden. In deze berekening staat het netto risico gelijk aan de gemiddelde marktwaarde van de negatieve afvalwaarde. Onder de Omgevingswet kan de provincie voor majeure risico bedrijven en k de afvalbedrijven in een omgevingsvergunning voorschriften opnemen die de vergunninghouder verplichten tot financiële zekerheidstelling. Voor de risicobedrijven geldt een algehele verplichting (MOET-bepaling) en voor afvalbedrijven een bevoegdheid om FiZe te eisen (KAN-bepaling). De Omgevingswet is per 1-1-2024 van kracht. Er wordt gestart met een FiZe pilotperiode 2024-2025 door de ODG voor Noord-Nederland. Het aanpassen van de bestaande vergunningen zal dan nog ruim 4 à 5 jaren in beslag nemen.	Omgeving	Max € 14,4 mln. Kans: 5,1%
Repressieve handhaving Op grond van een aantal milieuwetten is de provincie verantwoordelijk voor handhaving bij bepaalde categorieën van inrichtingen. Bij deze handhaving is incidenteel bestuursdwang nodig zonder dat financiële verrekening is verzekerd. Vanaf 1-1-2024 is de Omgevingswet van kracht.	Omgeving	Min. € 10.000,- Max. € 10 mln. Kans: 2%
Vergunningverlening & toezicht Bij vergunningverlening bestaan er risico's dat er onterecht (dan wel onvolledig, niet doelmatig of niet tijdig) vergunningen en dergelijke worden verleend, gewijzigd of geweigerd. Daarnaast kunnen er financiële gevolgen voor bedrijven of derden ontstaan als gevolg van termijnoverschrijdingen bij het aanvragen van vergunningen waar de provincie aansprakelijk voor kan worden gesteld. Ook kan gedacht worden aan financiële gevolgen van het niet correct tot stand komen van een handhavingsbesluit of rechtsongelijkheid bij toezicht. Hoewel bedrijven en saneerders zelf verantwoordelijk zijn en blijven voor het voldoen aan de betreffende milieureggeving, kan de provincie te maken krijgen met claims vanwege uitgesteld of onvoldoende toezicht. Uit jurisprudentie blijkt dat de overheid onder omstandigheden aansprakelijk kan zijn indien er onvoldoende toezicht is gehouden op naleving van regelgeving. Vanaf 1-1-2024 is de Omgevingswet van kracht.	Omgeving	Min. € 10.000,- Max. € 70 mln. Kans: 4%
Europese programma's Overcommitting EFRO/EZ, Interreg en POP3/GLB. Het is een bekend verschijnsel dat de bedragen uit een subsidieaanvraag van een project hoger zijn dan de bedragen uit het afrekeningsverzoek. Dit leidt dan tot vrijval van cofinancieringsmiddelen. Om te voorkomen dat Europese middelen terugvloeden, wordt zowel door het SNN als door de provincie tot overcommitting van de beschikbare middelen overgegaan. In de loop der jaren zijn ervaringscijfers beschikbaar gekomen (10 tot 15% vrijval). De provincie blijft met de gepleegde overcommitting van 10% beneden dat percentage. De vrijval die ontstaat bij de eindafrekening van de projecten, wordt aangewend ter dekking van de overcommittingruimte.	Verschillende programma's	p.m.
Verstrekte leningen, borgstellingen en deelnemingen Wanneer de begunstigde van een borgstelling of de ontvanger van een verstrekte geldlening niet aan zijn verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie. De deelnemingen en verstrekte geldleningen zijn van dien aard dat het risico gering is. Voor die enkele keer dat de provincie naar eigen inschatting wel enig risico loopt, is een voorziening getroffen. De risico's van de huidige gewaarborgde geldleningen zijn gering. Indien de provincie naar eigen inschatting wel een verhoogd risico loopt, wordt een voorziening getroffen. Eind 2024 staat de provincie borg voor € 8,3 mln.	Algemene dekkingsmiddelen	Max. € 8,6 mln. Kans: 1%
Revolverende middelen uitgezet In paragraaf 4 Financieringen is opgenomen welke revolverende middelen zijn uitgezet door de provincie. Eind 2024 bedraagt het bedrag waarover de provincie risico loopt € 263 mln.	Algemene dekkingsmiddelen	€ 263,0 mln. Kans 33%
Verbonden partijen In paragraaf 5 Verbonden partijen is aangegeven welk risico de provincie loopt. Per 31 december 2024 is het bedrag waarover provincie Fryslân heeft uitstaan in de vorm van langlopende leningen of een mogelijk risico loopt vastgesteld op € 158,4 mln..	Verschillende programma's	€ 158,4 mln. Kans: 0%
Juridische procedures	Verschillende	€ 5,8 mln.

Omschrijving	Programma	Bedrag en kanspercentage
Hieronder vallen de nog lopende juridische procedures van derden tegen de provincie. Gelet op de onderliggende risico's komt het risicopercentage uit op gemiddeld 18%.	programma's	Kans: 18%
Informatieveiligheid en privacy De algemene verordening gegevensbescherming (AVG) vraagt van organisaties dat zij zorgvuldig omgaan met de verwerking van persoonsgegevens. In deze verordening staat dat de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) bevoegd is om sancties op te leggen als een organisatie de privacywetgeving overtreedt. De belangrijkste sancties zijn de boete, de last onder dwangsom, het verwerkingsverbod, de berisping en de waarschuwing. Overtreedt een organisatie de beginselen of grondslagen van de AVG of de privacyrechten van betrokkenen, dan is een boete maximaal 20 miljoen euro. Komt een organisatie de onder de AVG bepaalde verplichtingen niet na (o.a. verwerkingsregister) dan kan de AP een boete opleggen van maximaal 10 miljoen. Het risico bestaat dat door het onzorgvuldig omgaan met persoonsgegevens of het niet tijdig melden van datalekken de provincie (een) boete(s) kan krijgen van de AP. Wij trachten dit risico te beheersen door gebruik te maken van een continue proces van verbetering rondom informatieveiligheid en privacy waardoor nieuwe risico's tijdig kunnen worden gesignaleerd en aanvullende beheersmaatregelen kunnen worden getroffen. Onze samenleving is sterk gedigitaliseerd. Er bestaan amper nog processen zonder digitale ondersteuning. Overheid en burgers maken allemaal veelvuldig gebruik van digitale processen en kunnen niet zonder. De bescherming van deze processen en informatie gaat is breder dan alleen persoonsgegevens en ook de kans op schade kan zich op andere vlakken manifesteren, zeker in de huidige (geo)politieke situatie. Mogelijke risico: de provincie wordt slachtoffer van een hack waardoor informatie wordt vernietigd of ontoegankelijk wordt gemaakt. De processen kunnen hierdoor geen doorgang hebben en er is sprake van significante herstelkosten. De kosten van een hack waarbij criminelen binnendringen in de fysieke infrastructuur van de provincie, met mogelijk fysieke schade en imago schade, wordt geraamd op € 100.000,- tot € 9 mln.	Verschillende programma's	Max. (boete) € 20 mln. Kans: 1% Max. (schade) € 8 mln. Kans: 12%

6 – Financiële kengetallen

Omschrijving (toelichting)

Met ingang van de begroting 2016 is in de BBV voorgeschreven dat in deze paragraaf een set van vijf verplichte financiële kengetallen opgenomen moet worden voorzien van een toelichting. Voor statenleden is het van belang dat ze de betekenis van de kengetallen begrijpen en inzicht krijgen in de financiële positie van hun provincie. Een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie is daarvoor essentieel. Daarbij is het ook relevant om inzicht te hebben in de ontwikkeling van de kengetallen over de jaren heen.

1A. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Excel-tabel

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024
A	Vaste schulden	59.199	50.755	50.755
B	Netto vlottende schuld	117.984	184.348	117.724
C	Overlopende passiva	143.182	51.332	266.791
D	Financiële activa	0	0	0
E	Uitzettingen < 1 jaar	298.916	31.484	428.374
F	Liquide middelen	359	0	603
G	Overlopende activa	47.438	6.000	47.645
H	Totale baten (excl. mutaties reserves)	420.734	432.840	525.867
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/Hx100%	-6%	58%	-8%

Toelichting

Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een schuldenlast, maar een overschot aan middelen.

Er wordt, anders dan hierboven weergegeven, verwacht dat de schuldquote langer negatief zal blijven en er dus langer een overschot aan middelen zal zijn, omdat een deel van de uitgaven later in de tijd of maar ten dele zullen plaatsvinden. Bij een positieve schuldquote is er wel sprake van een schuldenlast.

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van het verstrekken van leningen uit hoofde van de publieke taak wordt de netto schuldquote ook inclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen (vanuit de publieke taak) is en wat dit betekent voor de schuldquote.

Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024
A Vaste schulden	59.199	50.755	50.755
B Netto vlottende schuld	117.984	184.348	117.724
C Overlopende passiva	143.182	51.332	266.791
D Financiële activa (incl. verstrekte leningen)	355.828	306.732	340.908
E Uitzettingen < 1 jaar	298.916	31.484	428.374
F Liquide middelen	359	0	603
G Overlopende activa	47.438	6.000	47.645
H Totale baten (excl. mutaties reserves)	420.734	432.840	525.867
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A+B+C-D-E-F-G)/Hx100%	-91%	-13%	-73%

Toelichting

Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een schuldenlast, maar een overschot aan middelen. Bij een positieve schuldquote is er wel sprake van een schuldenlast.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een provincie bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat van baten en lasten.

Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024	
A Eigen vermogen	903.103	723.801	932.950	incl. rekeningresultaat
B Balanstotaal	1.231.487	1.018.157	1.377.449	
Solvabiliteit (A/B) x 100%	73%	71%	68%	

Toelichting

Door de grote reserves van de provincie is de solvabiliteit hoog. Door de inzet van een deel van de reserves daalt het eigen vermogen van de provincie de komende jaren.

Bij het eigen vermogen is al rekening gehouden met het rekeningresultaat 2024.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van decentrale overheden. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024
A	Bouwgronden in exploitatie	5.644	0	1.593
B	Totale baten (excl. mutatie reserves)	420.734	432.840	525.867
	Grondexploitatie (A/B) x 100%	1%	0%	0%

Toelichting

De gronden van de provincie betreffen met name de natuurgronden en de gronden voor infrastructuur. Daarnaast is er in beperkte mate sprake van een strategische grondvoorraad. De natuurgronden worden ingericht als natuur of worden verkocht wanneer ze niet passen in de EHS. Met de opbrengst daarvan moet andere gronden die wel binnen de EHS passen aangekocht worden (de zogenaamde grond voor grond constructie). Bij de infraprojecten worden de gronden die niet noodzakelijk zijn voor de aanleg van de weg weer verkocht.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024
A	Totale structurele lasten	306.230	297.000	319.605
B	Totale structurele lasten	344.424	330.847	413.460
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	0	0	
E	Totale baten	420.734	432.840	525.867
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	9%	8%	18%

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

5. Belastingcapaciteit: Opcenten

Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot de maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De ruimte die provincies hebben, wordt vaak gerelateerd aan de tarieven, die andere provincies hanteren.

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024
A	Aantal opcenten motorrijtuigenbelasting	87	89,6	89,6
B	Landelijk gemiddelde aantal opcenten	84,7	87,8	87,8
	Aantal opcenten tov. Landelijk gemiddelde in jaar ervoor (A/B) x 100%	102,7%	102,1%	102,1%

Toelichting

De opcenten zijn voor provincies de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval landelijk gemiddelde tarieven.

Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Deze paragraaf bevat de beleidslijnen voor het onderhoud en beheer van onze 'kapitaalgoederen'. Het gaat om de infrastructuur incl. groenvoorzieningen (wegen, vaarwegen en kunstwerken). Daarnaast gaat het om de gebouwen waaronder het provinciehuis, de steunpunten, centraal bedienpunt en het Afsluitdijk Wadden Center.

Uitgangspunt voor het onderhoud en beheer van de infrastructuur zijn de door Provinciale Staten in 2020 vastgestelde Actualisatie Onderhoudsbeleidskaders.

1 – Onderhoud infrastructuur

Onderhoud en planning infrastructuur

We zijn verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. Het betreft wegen, fietspaden, vaarwegen met de oevers en kunstwerken.

Voor de onderdelen van de infrastructuur wordt een optimale planning gemaakt (assetmanagement) voor het jaarlijks terugkerend onderhoud (JTO) en het groot onderhoud (G.O.) op basis van inspecties en meerjarenplannen.

Voor het jaarlijks terugkerend onderhoud en het groot onderhoud worden jaarlijks middelen beschikbaar gesteld, aansluitend bij het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau. Daarnaast is er nog het dagelijks onderhoud wat vooral bedoeld is om de beschikbaarheid van de infrastructuur te borgen (calamiteiten en storingen).

Wij werken volgens de methodiek van Asset Management. Het assetmanagement betreft het continue proces van beleid en strategie, beheren en programmeren, plannen en voorbereiding, bouwen onderhouden en exploiteren, inspecteren en analyseren en evalueren en bijsturen waarbij er optimaal gestuurd wordt op risico's, prestaties en kosten.

Van alle assets wordt de conditie bepaald op basis van het schouw- en inspectieplan. Op basis van de gegevens uit de beheersystemen wordt jaarlijks een onderhoudsmeerjarenplanning (MJP) opgesteld. Het opstellen van het MJP is een onderdeel van beheren en programmeren.

In het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma RMP is de uitvoeringsplanning van het groot onderhoud opgenomen.

De gewenste kwaliteit voor ons areaal is *een "6"*. Dit is de PS vergadering van 29-6-2022 besloten'. Hiermee wordt een voldoende onderhoudsniveau gegarandeerd. In het verlengde hiervan kijken we ook naar mogelijkheden om met het onderhoud aan andere provinciale doelen bij te kunnen dragen. Met als uiteindelijk streven het zo doeltreffend mogelijk uitvoeren van onderhoud.

De opgave van het oeverbeheer betreft alleen die oevers die wij in eigendom en beheer hebben. Dit is dus niet de lengte van betreffende vaarwegen

2 – Onderhoud gebouwen

Gebouwen

De gebouwen en de bedrijfsgebouwen betreffen het Provinciehuis, kantoor Uitwellingerga, de steunpunten, het centrale bedienpunt (Swettehûs), het Afsluitdijk Wadden Center en de busstations in Dokkum, Heerenveen, Leeuwarden en Sneek en het CNG tankstation voor de bussen in Leeuwarden.. Daarnaast is door PS de keuze gemaakt om ook de bus-remises voor 2029 zelf in eigendom te hebben. Het streven is om deze gebouwen technisch gezien in een goede staat van onderhoud te houden.

Het CNG tankstation in Leeuwarden wordt niet meer gebruikt, is al deels ontmanteld en zal t.z.t. worden gesloopt. Het busstation Oosterwolde is in 2024 overgegaan naar de gemeente Ooststellingwerf. Op station Herenveen en Sneek zijn de chauffeursgebouwen gesloopt. De chauffeurs worden in Heerenveen

gehuisvest in het NS gebouw en in Sneek is een tijdelijk unit geplaatst. Op termijn is het doel om ook in Sneek in het treinstation een plekje te vinden voor de buschauffeurs.

Provinciehuis

Voor het Provinciehuis is een meerjaren onderhoudsplan (MJOP) voor een periode van 50 jaar opgesteld. Met dit plan wordt gewaarborgd dat het gebouw en de daarin aanwezige installaties, apparatuur, losse en vaste inrichting op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. Het meerjaren onderhoudsplan is opgesteld op basis van de NEN-2767 (conditiemeting). In het meerjaren onderhoudsplan zijn het jaarlijks onderhoud, het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen opgenomen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om te voldoen aan regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het niet jaarlijks onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, installaties, apparatuur en inrichting. Dit omvat onder meer onderhoud aan dakbedekking, gevels, zonwering, vloeren, wanden, verwarming, koeling, verlichting, liften, brandbeveiliging en binnen- en buitenschilderwerk. De uitvoering vindt gemiddeld om de 5 tot 10 jaar plaats. Voor het beheer en onderhoud van het provinciehuis is, na een aanbestedingsprocedure in 2023, een overeenkomst voor 5 jaar (maximaal 9 jaar) aangegaan met drie partijen voor het onderhoud (bouwkundig, elektrotechnisch en werktuigbouwkundig).

De vervangingsinvesteringen zijn begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn). Op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt onderzocht of het betreffende onderdeel nog langer mee kan.

De lasten van het dagelijks en jaarlijks terugkerend onderhoud zijn opgenomen in de structurele lasten en het groot onderhoud staat jaarlijks voor een vast bedrag opgenomen in de begroting. Op basis van de programmering wordt het meerder of mindere beschikt of gevormd vanuit de Reserve groot onderhoud gebouwen

Overige bedrijfsgebouwen

De overige bedrijfsgebouwen betreffen 12 voormalige dienstwoningen, het kantoor Uitwellingerga, 6 steunpunten, 3 schiphuizen, Skûlherne, (het ontvangstgebouw voor het Statenjacht), het centrale bedienpunt (Swettehûs) in Leeuwarden, het Afsluitdijk Wadden Center en de busstations in Dokkum, Heerenveen, Oosterwolde, Leeuwarden en Sneek, bus-remises en het CNG tankstation voor de bussen in Leeuwarden.

Het onderzoek naar herstructurering van de steunpunten wordt momenteel verder uitgewerkt. Bij het onderhouden van steunpunten wordt hierop geanticipeerd en is er de laatste jaren zo minimaal mogelijk onderhoud uitgevoerd.

in 2024 is een start gemaakt met de verwerving van bus-remises :

- Ameland: busremise aangekocht.
- Leeuwarden (tijdelijk): busremise gerealiseerd.
- Dokkum: grond in eigendom.
- Schiermonnikoog: start van de bouw van een nieuwe busremise. Verwachte oplevering is Q1 2025.

Locaties waar wij als provincie vóór 2029 nog graag eigendom willen hebben van een busremise zijn: Drachten, Heerenveen, Oosterwolde, Lemmer, Bolsward, Harlingen, Terschelling, Vlieland en Leeuwarden (definitief).

Verder worden er nog een aantal “tijdelijke opstallen”, voornamelijk boerderijen, onderhouden, op dit moment 12 stuks . Deze zijn aangekocht in het kader van een natuur-, infra- of ander project of doel. Hoewel het tijdelijke aankopen zijn en sommige binnen het jaar weer worden doorverkocht of gesloopt, zijn enkele panden al tussen de 5 en 10 jaar (of langer) in provinciaal bezit. Hoewel er geen “hard besluit” aan ten grondslag ligt, is afgesproken dat alleen het woongedeelte en hoofdgebouw minimaal worden onderhouden. Dit omdat vaak de toekomstige bestemming niet vast ligt. Hierdoor kan er aan de overige opstallen enige verpaupering en mogelijk waardevermindering optreden. De onderhoudskosten worden uit de betreffende projectmiddelen betaald.

We streven er wel naar de gebouwen technisch gezien in een goede staat van onderhoud te houden. Afgelopen jaren is er slechts minimaal onderhoud uitgevoerd.

Momenteel loopt een project om de steunpunten energieneutraal en zoveel als mogelijk zelfvoorzienend te maken. Per steunpunt wordt bekeken welke maatregelen hiervoor nodig en mogelijk zijn. Aanpassingen aan de steunpunten kunnen het gevolg zijn. Met het reguliere onderhoud zal hier rekening mee worden gehouden.

Alle gebouwen zullen worden geïmplementeerd in het Asset Managementsysteem. Hiermee wordt gewaarborgd dat de gebouwen en de daarin aanwezige installaties op een goede wijze worden beheerd en onderhouden. Het meerjaren onderhoudsplan zal waarschijnlijk worden opgesteld op basis van de NEN-2767 (conditiemeting). In het meerjaren onderhoudsplan zijn het jaarlijks onderhoud, het niet jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen opgenomen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om te voldoen aan regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het niet jaarlijks onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, installaties, apparatuur en inrichting. Dit omvat onder meer onderhoud aan dakbedekking, gevels, zonwering, vloeren, wanden, verwarming, koeling, verlichting, inbraak- en brandbeveiliging en binnen- en buitenschilderwerk. De uitvoering vindt gemiddeld tussen de 5 en 10 jaar plaats.

3 – Middelen kapitaalgoederen

Overzicht bestede middelen 2024 van het jaarlijks onderhoud (incl. beheerskosten en afschrijving).

Peildatum 5 februari 2025

Toelichting is terug te vinden bij de betreffende beleidsvelden

	Dienstjaar	2023	2024	2024	2024
Beleidsveld	Bedragen x € 1.000	jaarrekening	Begroet na wijziging	jaarrekening	saldo
B.2.03	Jaarlijks en dagelijks onderhoud provinciale wegen	10.044	10.652	10.797	-145
B.2.03	Groot onderhoud provinciale wegen	7.178	4.974	4.986	-12
B.2.03	Jaarlijks en dagelijks onderhoud vaarwegen	2.912	4.025	2.292	1.733
B.2.03	Groot onderhoud vaarwegen	844	719	676	42
B.2.03	R. Oeverbeheer	-	340	96	244
B.2.03	R. Bijdrage aan activa in eigendom van derden	-	0	802	-802
B.2.03	Jaarlijks en dagelijks onderhoud kunstwerken	3.203	3.438	3.272	166
B.2.03	Groot onderhoud kunstwerken	565	1.662	909	753
B.2.03	Onderhoud steunpunten en opstallen	1.321	1.282	1.542	-260
B.6.02	Onderhoud provinciehuis	2.417	2.421	2.204	217
B.6.02	Groot onderhoud provinciehuis	137	1.145	730	415
	Totaal	28.620	30.657	28.307	2.350

Paragraaf 4. Financiering en beleggingen

Deze paragraaf gaat over het beheer van de financiële middelen (treasury), de revolverende middelen en de risicobuffer die wij aanhouden ter dekking hiervan.

De kaders voor het op een verantwoorde manier beheren van de financiële middelen worden gevormd door het Treasury Statuut en de Wet Financiering decentrale overheden (Fido). Het Treasury Statuut omvat kaders en richtlijnen voor risicobeheer, financiering, werkkapitaalbeheer, rapportage en verantwoording, bevoegdheden en controles.

1 - Ontwikkeling financieringssaldo

Het saldo van de liquide middelen is in 2024 gestegen met € 131 mln. en bedraagt per einde van het jaar € 390 mln. positief. Er was een daling van de liquide middelen verwacht, maar er is minder uitgegeven dan gepland en er zijn specifieke uitkeringen (SPUK) van het Rijk ontvangen ter waarde van € 144 mln. die in pas in de komende jaren worden uitgegeven. De liquide middelen van de provincie worden nagenoeg geheel aangehouden bij de schatkist. Een beperkt saldo staat op de rekening courant bij huisbank Rabobank.

Het financieringssaldo (EMU-saldo) voor 2024 is € 6,9 mln. negatief, wat betekent dat er in het jaar meer is uitgegeven dan er is ontvangen. Het EMU-saldo wijkt af van de mutatie van de liquide middelen omdat het EMU-saldo op een andere manier wordt berekend, zie ook bijlage 3 EMU-saldo.

2 - Financiering en beleggingen

Beleggingen Nuon-vermogen

In de afgelopen jaren zijn de middelen die zijn verkregen uit de verkoop van de provinciale aandelen van Nuon Energy voor een groot deel belegd. De provincie heeft beleggingen in de vorm van leningen aan decentrale overheden, deposito's bij de schatkist en Hybride kapitaal (achtergesteld vermogen voor een sectorbank waarvan de provincie aandeelhouder is). Daarnaast worden gelden aangehouden op de rekening courant bij de schatkist.

Lenen aan decentrale overheden

In 2016 hebben Provinciale Staten besloten om leningen te gaan verstrekken aan decentrale overheden. Het verstrekken van leningen aan decentrale overheden dient als alternatief voor het verplichte schatkistbankieren. Vanwege de hoge rente bij de schatkist worden er momenteel geen nieuwe leningen verstrekt.

Het saldo van het verstrekte leningen aan decentrale overheden bedraagt per einde 2024: € 9,5 mln.. Het gerealiseerde rendement op de leningen aan decentrale overheden in 2024 bedraagt € 149.000.

Hybride kapitaal

In 2015 hebben Provinciale Staten besloten om een bedrag van € 50 mln. aan Hybride kapitaal te verstrekken aan de Nederlandsche Waterschapsbank (NWB). Hybride kapitaal is een achtergestelde lening die vanwege de achterstelling gedeeltelijk kan worden meegerekend tot het eigen vermogen van de bank. Provincie Fryslân is aandeelhouder van de NWB en het Hybride kapitaal is vanuit de publieke taak verstrekt.

Het saldo van het verstrekte Hybride kapitaal bedraagt per einde 2024: € 50 mln.. Het gerealiseerde rendement op het verstrekte Hybride kapitaal in 2024 bedraagt € 1,6 mln.

Schatkistbankieren

Vanwege de hoge rekening-courant rente en de lagere rentetarieven voor deposito's worden de middelen van de provincie nagenoeg geheel aangehouden in rekening courant bij de schatkist.

Per 31 12 2024 bedraagt het rekening-courant saldo bij de schatkist € 390 mln.. Het gerealiseerde rendement op rekening-courant in 2024 bedraagt € 9,7 mln.

Totaal gerealiseerde rendement 2024

Het gerealiseerde rendement op de deposito's bij de schatkist, het Hybride kapitaal, de leningen aan decentrale overheden en rekening courant bij de schatkist in 2024 bedraagt in totaal € 11,4 mln.

Financieringen

Provincie Fryslân heeft in 2021 voor de kapitaalversterking van haar deelneming in Alliander NV een lening afgesloten ter grootte van € 76 mln. Dit is gedaan omdat de huidige middelen zijn bedoeld voor de geplande uitgaven in de komende jaren, zoals opgenomen in de meerjaren begroting van de provincie.

Rentelasten 2024

De lening van € 76 mln. die is eind 2021 afgesloten en heeft een rentepercentage van -0,01%. Door het negatieve rentepercentage zijn er geen renteasten, maar rentebaten. Op de lening wordt jaarlijks afgelost. Het saldo van de lening bedraagt per einde 2024 € 50,7 mln.

Het Fonds Nazorg Stortplaatsen heeft al haar (liquide) middelen ondergebracht bij de provincie en ontvangt hierover een rentevergoeding van 4,24%. Dit percentage is overeengekomen met het Nazorgfonds (GS-besluit 10/3/2015). Daarnaast wordt over de vooruit ontvangen RSP-gelden een indexvergoeding betaald.

3 –Revolverende middelen

In het kader van de publieke taak zetten we diverse middelen uit als revolverende middelen. Daarnaast worden de ontwikkelingen bij het FSFE en de FOM in deze paragraaf nader toegelicht.

Hierna volgt een overzicht van de stand van zaken van de revolverende middelen bij de provincie. Hierbij is aangegeven wat er in totaliteit mag worden uitgezet en wat er tot op heden daadwerkelijk is uitgezet

Tabel 1: overzicht revolverende middelen

(bedragen x 1 mln.)	PS besluit	Totaal beschikbaar bedrag	Uitgezet t/m 2024
Wurkje foar Fryslân, revolverend deel	3-7-2013	18,3	0,24
FSFE	16-10-2013	90,0	79,70
Breedband	25-1-2017	54,2	35,00
	26-6-2019	-12,0	
Kredietfaciliteit Muizen	15-4-2015	0,7	0,30
NOM	22-6-2016	21,5	28,10
	26-2-2020	3,0	
	10-11-2021	3,9	
Windpark Fryslân	19-4-2017	100,0	97,90
FOM	GS 3-7-2018	30,9	19,60
Totaal		338,0	253,94

Risicobuffer

In 2022 is de methodiek voor de bepaling van risico's ter onderbouwing van de risicobuffer herijkt. De risico's die samenhangen met de revolverende zijn ingeschat op basis van de uitgezette en deels nog uit te zetten middelen. Per onderdeel van is daarbij een procentuele schatting van het mogelijke financiële risico gemaakt. Het risicodragende deel is daarbij berekend op € 285 mln. Tegen een gemiddeld risicopercentage van 33%, resulteert dit in een minimaal benodigde risicobuffer van € 94 mln.

De risicobuffer wordt aangevuld met een hogere rentevergoeding dan de rendementsderving die wij daadwerkelijk ontvangen van derden. Mochten de uitgezette middelen uiteindelijk niet terugkomen dan brengen we deze middelen ten laste van de risicobuffer. De stand van de risicobuffer is als volgt. De risicobuffer is derhalve toereikend om de ingeschatte risico's af te dekken.

Tabel 2: opbouw risicobuffer

(bedragen x 1 mln.)	
Beginstand risicobuffer(1/1/2015)	100
Mutaties t/m 2023 (verminderingen, vermeerderingen)	-6,3
Rente inkomsten t/m 2023	10,9
Stand 31/12/2023	104,6
Mutaties 2024 (verminderingen, vermeerderingen)	-13,7
Rente inkomsten 2024	2,9
Stand 31/12/2024	93,8

Fûns Skjinne Fryske Enerzjy BV

PS-besluiten

Op 16 oktober 2013 heeft PS aan gegeven geen wensen en bedenkingen te hebben t.a.v. het instellen van Fûns Skjinne Fryske Enerzjy besloten vennootschap (FSFE BV). FSFE BV is op 2 september 2014 opgericht voor een periode van 15 jaar en de provincie is enig aandeelhouder. Het doel van het fonds is het financieren van projecten op het gebied van duurzame energie.

Het fonds kan financieringen verstrekken middels garanties, (achtergestelde) leningen en/of participatie aan ondernemingen actief binnen het grondgebied van de provincie Fryslân.

Op 26 januari 2022 heeft PS ingestemd met:

- Het FSFE als primaire opdracht mee te geven: het leveren van een significante bijdrage aan de uitvoering van het Energieprogramma 2022-2025;
- In te stemmen met de gewenste wijzigingen in het fonds zoals omschreven in de samenvatting van de bijgevoegde Strategische Uitgangspuntennotitie FSFE 2022-2025;
- GS opdracht te geven de wijzigingen zoals onder 2 benoemd te verwerken in de betreffende investeringsdocumentatie en daarover, evenals over het uiteindelijke nieuwe Meerjarenplan van het FSFE, terug te rapporteren naar PS;
- GS opdracht te geven om medio 2023 te komen met een voorstel omtrent een mogelijke verlenging van de looptijd van het fonds en hierbij ook inzicht te geven in de verwachte consequenties en extra financieringsbehoefte van het fonds, inclusief mogelijke dekkingsvoorstellen. Deze zal naar verwachting rond de zomer van 2025 aan u worden voorgelegd.

Financiële stand van zaken

FSFE BV heeft de beschikking over een provinciaal budget van € 90 miljoen dat nominaal in stand wordt gehouden. FSFE kan hier van trekken naar gelang ze aan financieringen heeft uitstaan bij Friese ondernemers. Eind 2024 is door FSFE € 79,7 mln. getrokken en resteert nog € 10,3 mln..

Ter dekking van het risico dat het fonds het provinciale budget van maximaal € 90 mln. niet nominaal in stand blijft is bij de start op de provinciale reserve een reservering aangehouden van € 30 mln.. Tot nu toe is in de provinciale jaarstukken 2024 een kleine € 12,2 mln. Deze is in 2024 met een kleine €7,5

miljoen gestegen t.o.v. stand eind 2023. Deze is opgenomen in de Reserve risicobuffer. Dit zijn verliezen van het fonds die in de jaren daarna moeten worden terugverdiend op de uitstaande financieringen.

Maatschappelijke doelen stand van zaken

Het fonds heeft met het PS-besluit van 26 januari 2022 voor twee provinciale maatschappelijke doelen de opdracht gekregen om een substantiële bijdrage te verlenen namelijk:

- 33% duurzame energieproductie in 2030;
- In 2030, 25% energiebesparing t.o.v. 2010.

Jaarlijks zal door een externe partij gemeten worden in hoeverre FSFE heeft bijgedragen aan deze twee doelen en zal via deze paragraaf hierover consequent worden gerapporteerd.

Friese Ontwikkelingsmaatschappij BV

PS-besluiten

Op 16 oktober 2013 heeft PS aangegeven geen wensen en bedenkingen te hebben met betrekking tot de instelling van de rechtspersoon Doefonds BV en daarbij heeft ingestemd met een budget van € 8 mln. voor innovatiefinancieringen. Op 18 oktober 2017 heeft PS haar zienswijze geuit over de naamswijziging van besloten vennootschap (BV) van Doefonds naar Friese Ontwikkelingsmaatschappij (FOM) en de uitbreiding van het bestaande innovatie budget en een extra budget voor het versterken van exporterende ondernemers. Op 24 januari 2018 heeft PS ingestemd met de uitbreiding van de FOM op de doelstellingen groei en starters en daarbij een budget beschikbaar gesteld.

De provincie is daarmee enig aandeelhouder in de FOM BV. Deze FOM is opgericht voor een periode van 15 jaar. Doel van het fonds is het verstrekken van financieringen middels garanties, (achtergestelde) leningen en/of participatie aan ondernemingen actief binnen het grondgebied van de provincie Fryslân.

Financiële stand van zaken

FOM heeft de beschikking over een provinciaal budget van € 30,9 mln. verdeeld over de thema's: Innovatie maximaal € 12 mln., Groei maximaal € 12 mln., Export maximaal € 3 mln., Starters maximaal € 2,5 mln. en Ondernemersimpuls € 1,4 mln.. Het budget Ondernemersimpuls heeft alleen betrekking op beheer van leningen die al zijn verstrekt. Inkomsten uit het beheer vallen daarna onder het budget Starters. De FOM kan hier van trekken naar gelang ze aan financieringen heeft uitstaan bij Friese ondernemers. Eind 2024 is door de FOM € 19,6 mln. getrokken.

Bij de start is er vanuit gegaan dat de financieringen die de FOM verstrekt risicovol zijn en dat er een kans is dat een deel van het provinciale budget niet terugkomt. Hiervoor is voor elk budget bij de start een reservering op de provinciale reserve vastgelegd. Totaal is € 15,2 mln. ter dekking opgenomen in de Reserve risicobuffer.

Op basis van de verliezen van de BV FOM/Doefonds sinds de start in 2014 heeft de provincie in haar jaarrekening 2024 in totaal € 12,7 mln. opgenomen in de Reserve risicobuffer.

Maatschappelijke doelen stand van zaken

Het fonds heeft bij de start een aantal doelen (norm) op zich genomen. Deze bestaan uit het aantal investeringen per budget en het totale bedrag wat per budget wordt uitgezet. Deze doelen zijn opgenomen in het FOM meerjarenplan voor 2024. In onderstaande tabel is zichtbaar gemaakt wat de doelen (norm) zijn voor 2024 en het resultaat wat in dat jaar is behaald:

Kernprestatie-indicator (KPI)	Innovatie		Export		Groeï		Starters	
	Norm	resultaat	Norm	resultaat	Norm	resultaat	Norm	resultaat
Aantal investeringen per jaar	6	9	4	0	6	4	5	0
Uitzettingen per jaar in miljoenen	€ 1,20	€ 1,36	€ 0,70	€ 0,00	€ 1,25	€ 3,51	€ 0,38	€ 0,00

4 – Toerekening van rente

Dit onderdeel komt vanuit de BBV en is bedoeld om inzicht te geven in rentelasten die direct verband houden met een opgave of investering. De opzet is zodanig dat de negatieve waarden in het overzicht rentebaten zijn.

Provincie Fryslân heeft geen rentelasten vanuit financieringen en betaalt alleen een rentevergoeding aan het Nazorgfonds en een indexvergoeding over de RSP-gelden. De rentebaten komen vanuit de beleggingen van de Treasury middelen en vanuit de leningen aan Alliander, FSFE, Breedband, FOM, etc.

Een negatieve uitkomst betekent dat er sprake is van een positief renteresultaat. De provincie heeft geen langlopende financieringen en rekent derhalve geen rentelasten aan taakvelden toe. De rentebaten komen toe aan de algemene middelen van de provincie.

Renteschema jaarrekening 2024	bedragen x € 1.000
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	0
b1. De externe rentebaten over de korte en lange financiering Treasury	11.430 -/-
b2. De externe rentebaten over de korte en lange financiering overig	10.536 -/-
Saldo rentelasten en rentebaten	-21.965
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	0 - /-
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0 - /-
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0 - /-
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	0
d1. Rente over eigen vermogen	0 +/-
d2. Rente over voorzieningen	0 +/-
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	-21.965
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	0 -/-
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury	-21.965

5 - Risicobeheer Treasury

De voornaamste risico's op gebied van treasury management voor de provincie Fryslân zijn: renterisico, koersrisico, kredietrisico en debiteurenrisico. Hieronder volgen de genomen maatregelen om deze risico's te beheersen.

Renterisicobeheer

Vanuit de Wet Fido worden richtlijnen gegeven voor het renterisico op korte en lange financiering. Zo wordt het risico op kortlopende financieringen beperkt met een zogenoemde kasgeldlimiet (7% van de begrotingsomvang) en geldt voor de langlopende financieringen een renterisiconorm.

In verband met de huidige liquiditeitspositie verwachten we de komende jaren geen lang- of kortlopende geldleningen aan te hoeven trekken. Daarom zijn zowel de kasgeldlimiet als de renterisiconorm van de Wet Fido voor de provincie Fryslân de komende jaren niet relevant.

Fluctuaties van de geld- en kapitaalmarktrente zijn van invloed zijn op het verwachte rendement. Bij de huidige beleggingen vindt geen tussentijdse renteherziening plaats en daarnaast worden er vooralsnog geen nieuwe langlopende beleggingen gedaan. Daardoor is het renterisico op beleggingen voor de provincie nihil.

Koersrisicobeheer

De provincie belegt haar overtollige middelen alleen in vastrentende waarden zoals deposito's en leningen aan decentrale overheden. Het beleggen in aandelen, uitsluitend voor het behalen van een rendement, is niet toegestaan. Tevens wordt er uitsluitend belegd in financiële waarden in Euro's. Hierdoor is het valutakoersrisico nihil.

Kredietrisicobeheer

Sinds 15 december 2013 is het verplichte schatkistbankieren van kracht en dienen alle middelen te

worden ondergebracht / belegd bij het agentschap van het ministerie van Financiën, uitgezonderd het verstrekken van leningen aan decentrale overheden en uitzettingen uit hoofde van de publieke taak. Een groot deel van het vermogen van de provincie wordt aangehouden bij de schatkist op de rekening courant of in de vorm van deposito's, waardoor het kredietrisico voor de provincie zeer laag is. Het kredietrisico over de leningen verstrekt aan decentrale overheden en de hybride kapitaal verstrekkingen aan de sectorbanken (met AAA-rating) zijn ook zeer laag.

Debiteurenbeheer

Voor het debiteurenbeheer betreffende de levering van goederen en/of diensten hanteert de provincie een strikt beleid van herinnering en aanmaning. Indien de debiteur nalatig blijft, wordt de vordering overgedragen aan een incassobureau. Er is in 2024 een totaalbedrag van € 575 als definitief oninbaar afgeboekt betreffende 2 vorderingen en 2 debiteuren.

6 - Ontwikkeling financiële markten

De afgelopen crisisjaren en de huidige matige economische groei in Europa heeft geleid tot langjarig lage en veelal negatieve rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Sinds 2022 is de rente weer boven de 0% uitgekomen.

Geldmarktrente

De hoogte van de kortlopende rente wordt bepaald door de ontwikkelingen op de geldmarkt en deze wordt in belangrijke mate beïnvloed door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB heeft in 2024 de depositorente -de rente waartegen banken geld bij de ECB kunnen onderbrengen- in stappen verlaagd van 4% naar 3%. De rentevergoeding voor tegoeden die wij aanhouden bij de schatkist is gedurende het jaar gedaald van 3,9% naar 2,9%.

Kapitaalmarktrente

De langlopende rente is afhankelijk van de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. De hoogte van de langlopende rente wordt onder meer gebaseerd op de economische verwachtingen, de inflatie en de politieke ontwikkelingen. De Nederlandse kapitaalmarktrente (10 jaar) was begin 2024 2,3% en is in de eerste helft van het jaar gestegen tot 2,8% om daarna weer iets te dalen. Per eind 2024 is de kapitaalmarktrente voor 10 jaar 2,6%.

Paragraaf 5. Verbonden partijen

1 – Inleiding

In deze paragraaf staat een overzicht van de verbonden partijen conform artikel 15 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (het BBV). Het provinciale beleid voor samenwerking, zoals het vormen van verbonden partijen, staat in de Nota Grip op Samenwerking.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn organisaties waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft en waarbij sprake is van een publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon. Er is een bestuurlijk belang als de provincie zitting heeft in het bestuur of stemrecht heeft. Er is sprake van een financieel belang indien de provincie middelen ter beschikking stelt (of garanties afgeeft) waarover de provincie financieel risico loopt in geval van financiële problemen bij de verbonden partij.

De provincie neemt deel aan verbonden partijen voor de uitvoering van provinciaal beleid. De provincie gaat samenwerkingsrelaties aan wanneer de zelfstandige realisering duurder is, meer risico's met zich meebrengt of niet mogelijk is. Dit laatste is ook het geval bij een wettelijk verplichte samenwerking, zoals deelname aan een Gemeenschappelijke Regeling.

De provincie is en blijft zelf verantwoordelijk voor het bereiken van de provinciale doelstellingen door de samenwerking met verbonden partijen. Periodiek gaan we na of de verbonden partijen nog voldoende bijdragen aan de realisatie van de provinciale doelstellingen. Deze beoordeling is onderdeel van ons beleid voor het risicomanagement en maakt deel uit van de planning- en control cyclus, zie paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Financiële risico's

De financiële risico's voor de provincie bij verbonden partijen zijn in veel gevallen (vrijwel) gelijk aan de omvang van het directe financiële belang. Bijvoorbeeld: als een gemeenschappelijke regeling een tekort laat zien in haar boekjaar, moet de provincie naar rato van haar bijdrage een deel van het tekort bijleggen.

In een aantal gevallen is het potentiële financieel risico groter dan het directe financiële belang in de verbonden partij. De inschatting van deze financiële risico's staat in paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Categorieën van de verbonden partijen:

- **gemeenschappelijke regelingen**
- **vennootschappen en coöperaties**
- **stichtingen en verenigingen**
- **overige verbonden partijen**

Categorie 1: gemeenschappelijke regelingen	1.1 Noordelijke Rekenkamer (NRK) 1.2 Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) 1.3 Marrekrite 1.4 Waddenfonds 1.5 Letterhoeke (Tresoar) 1.6 Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) 1.7 Mobiliteitsbureau Noordoost-Friesland
Categorie 2: vennootschappen en coöperaties	2.1 Alliander NV 2.2 Vitens NV 2.3 BNG Bank NV 2.4 NWB Bank NV 2.5 Noordelijke OntwikkelingsMaatschappij (NOM NV) 2.6 Thialf OG BV 2.7 Friese Ontwikkelings Maatschappij BV (FOM BV) 2.8 Fûns Skjinne Fryske Enerzjy BV (FSFE BV)

	2.9 Fryslân Hurde Wyn BV (FHW BV) 2.10 Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân
Categorie 3: stichtingen en verenigingen	3.1 Interprovinciaal overleg, vereniging (IPO) 3.2 Huis van de Nederlandse Provinciën, vereniging naar Belgisch recht (HNP) 3.3 Stichting Nazorg Ouwsterhaule
Categorie 4: overige verbonden partijen	4.1 Fonds Nazorg Stortplaatsen 4.2 Omgevingsberaad Waddengebied (convenant) 4.3 Regioboard Noordoost Fryslân

2 – Overzicht verbonden partijen

Conform het tweede lid van artikel 15 van het BBV nemen we per verbonden partij in ieder geval de onderstaande informatie op:

- de wijze waarop de provincie Fryslân een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie Fryslân in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie Fryslân.

Categorie 1: Gemeenschappelijke regelingen

1.1 Gemeenschappelijke Regeling Noordelijke Rekenkamer (NRK), Assen

De NRK is op grond van de WGR een gemeenschappelijk orgaan van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe en heeft als taak onafhankelijk onderzoek te doen naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door de provincies gevoerde bestuur.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	De Statenleden C. Keuning (BBB) en J. Knol (GrienLinks) zijn in 2023 benoemd tot leden van de Raad van Advies van de NRK. Er staat nog een vacature open.
Resultaat	Rekening-resultaat 2022: € 211.000 Rekening-resultaat 2023: € 118.000
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2024: € 218.000 Bijdrage 2025: € 337.000 (begroot)

Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen per 31-12-2022: € 257.000 Eigen vermogen per 31-12-2023: € 208.000
Financiële risico's provincie	Geen

1.2 Gemeenschappelijke Regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Groningen

Stimulering van de ruimtelijke economische ontwikkeling van Noord-Nederland, onder meer door bestuurlijke afstemming en behartiging van de economische belangen van het Noorden in Den Haag en Brussel. Het publieke belang dat hiermee nagestreefd wordt, is 'werkgelegenheid en welvaart'.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Het SNN-voorzitterschap rouleert tweejaarlijks tussen de drie deelnemende provincies. Per 1 juli 2023 is de Commissaris van de Koning in de provincie Drenthe voorzitter.
Resultaat	Resultaat 2022: € 2,4 mln. Resultaat 2023: € 4,4 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2024: € 1.4 mln. Bijdrage 2025: € 1.7 mln. (begroot) Jaarlijkse bijdrage contributie/lidmaatschap
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 6,4 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 10,6 mln.
Financiële risico's provincie	EFRO programma 2021-2027. De EC betaalt 50% van de werkelijke uitvoeringskosten met een maximum van 3,5% van het totale EFRO-programma. De andere 50% is regionale cofinanciering. In het verleden is hiervoor gebruik gemaakt van de reserves van het SNN. Voor dit EFRO programma moet SNN ook weer 50% van de uitvoeringskosten zelf dekken.

1.3 Gemeenschappelijke Regeling Marrekrite, Leeuwarden

De Marrekrite behartigt binnen de opgedragen taken de gemeenschappelijke belangen van de colleges van aangesloten gemeenten en provincie, met als doel een evenwichtige en gecoördineerde ontwikkeling van de recreatie in de provincie Fryslân, rekening houdende met de belangen van natuur en landschap. Het betreft zowel een toeristisch als economisch publiek belang: goede watersportvoorzieningen/ routenetwerken en werkgelegenheid. Het maken van aanlegvoorzieningen in het buitengebied en het beheer en onderhoud ervan was eerder de hoofdactiviteit en betreft het deel waar de Provincie aan mee betaalt. Sinds 2011 komt daar de coördinatie van het door gemeenten gefinancierde beheer en onderhoud van het fietsknooppunten routenetwerk bij en ook steeds meer netwerken van wandelroutes. De Marrekrite doet dit werk namens de provincie Fryslân en 13 Friese gemeenten met het doel om een uniforme, toeristische recreatieve infrastructuur op het water en land te bewerkstelligen.

Samen met de deelnemers en nauw betrokken partijen zoals Merk Fryslân, Landschapsbeheer Fryslân, Wetterskip Fryslân, It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en vele anderen, werkt de Marrekrite aan het opschalen en professionaliseren van de recreatie en het toerisme in en naar Fryslân.

Programma	Economie en Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 0,2 mln. 2023: € 0,1 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Jaarlijkse bijdrage provincie: 2024: € 648.100 2025: € 667.500 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 4,7 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 4,3 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 4,8 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023: € 4,9 mln.
Financiële risico's provincie	Geen

1.4 Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds, Leeuwarden

Doel van het Waddenfonds is het subsidiëren van niet-reguliere investeringen gericht op :

- versterking natuur- en landschapswaarden,
- wegneming externe bedreigingen natuurlijke rijkdom,
- duurzame economische ontwikkeling of duurzame energiehuishouding,
- ontwikkeling duurzame kennishuishouding.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde M. De Vries)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 1,9 mln. 2023: € 2,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Gedecentraliseerde rijksmiddelen, geen bijdrage van de provincies aan de GR.

Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	EV per 31-12-2022: € 113,6 mln. EV per 31-12-2023: € 130,5 mln. Solvabiliteitsratio 31-12-2022: 57% 31-12-2023: 62%
Financiële risico's provincie	Geen

1.5 Gemeenschappelijke Regeling Letterhoeke (Tresoar), Leeuwarden

Het Rijk, de provincie Fryslân en de Stichting Frysk Letterkundich Museum en Dokumintaasjesintrum (FLMD) hebben de Gemeenschappelijke regeling Letterhoeke getroffen. Daarbij is het openbaar lichaam Tresoar ingesteld. Het doel van Tresoar is driedelig;

- Het behartigen van de belangen van de minister, het provinciaal bestuur en het bestuur van FLMD bij alle aangelegenheden betreffende de collecties en archiefbescheiden.
- Het toegankelijk maken en houden en onder de aandacht brengen van een breed publiek van het in de collecties en archieven ondergebrachte cultureel erfgoed.
- Het bevorderen van de Friese literatuur en het verbreden van het literaire klimaat in Fryslân.

Programma	Economie en Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Resultaat 2022: -/- € 129.000 Resultaat 2023: € 155.000
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage in 2024: € 4,3 mln. Bijdrage in 2025: € 4,2 mln. (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 0,7 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 0,9 mln.
Financiële risico's provincie	Geen

1.6 Gemeenschappelijke Regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), Grou

De FUMO is een wettelijk verplichte gemeenschappelijke regeling van de Provincie Fryslân, het Wetterskip Fryslân en de Friese gemeenten. De FUMO voert namens de provincie de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht, handhaving (VTH) en advies betreffende de omgevingswetgeving uit. De uitvoering van VTH taken bij de majeure risico bedrijven wordt door de Omgevingsdienst Groningen-Brzo Noord uitgevoerd (Besluit risico's zware ongevallen, onder de Omgevingswet Seveso). Dit is geen deelneming van de provincie, maar gaat met een samenwerkingsovereenkomst, mandaatregeling en uitvoeringsprogramma.

Programma	Ruimte en Klimaat
------------------	-------------------

Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke regeling (gedeputeerde E. Folkerts (DB), M. de Vries (AB))
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 zijn bovengenoemde gedeputeerden portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 72.032 2023: € 71.996
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 6,8 mln. Bijdrage 2024: € 6,5 mln. (exclusief majeure risico bedrijven, zie hiervoor Overige verbonden partijen Omgevingsdienst Groningen)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	EV 2022: € 1,2 mln. EV 2023: € 1,28 mln. VV 2022: € 3.8mln. VV 2023: € 5,01 mln.
Financiële risico's provincie	Tegenvallers bij de gemeenschappelijk regeling worden opgevangen door de deelnemers. De bijdrage per deelnemer is afhankelijk van haar belang in de GR en dit verschilt per jaar. Op basis van 2024 is dit voor de provincie 29%. In de afgelopen jaren is het weerstandsvermogen opgebouwd met als doel dat de Fumo risico's die onverwacht en substantieel zijn zelfstandig kan opvangen zonder dit direct in rekening te brengen bij de deelnemers.

1.7 Bedrijfsvoeringsorganisatie Mobiliteitsbureau Noordoost-Friesland

De bedrijfsvoeringsorganisatie Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Tytsjerksteradiel en de provincie Fryslân. De regeling heeft tot doel het behoud en/of verbeteren van de leefbaarheid in de regio Noordoost Fryslân. Dit doel dient te worden bereikt door het verhogen van de bereikbaarheid en het efficiënt organiseren van doelgroepenvervoer en openbaar vervoer door het realiseren van een samenhangend vervoersysteem.

Programma	Infrastructuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke regeling (bestuurslid gedeputeerde M. De Vries)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 0 2023: € 0

Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2024: € 97.000 Bijdrage 2025: € 31.000 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	EV 2022: € 0 EV 2023: € 0 VV 2022: € 0,9 mln. VV 2023: € 1,0 mln.
Financiële risico's provincie	Tegenvallers bij de gemeenschappelijk regeling worden opgevangen door de deelnemers. De bijdrage per deelnemer is afhankelijk van haar belang in de GR en dit verschilt per jaar.

Categorie 2: Vennootschappen en coöperaties

2.1 Alliander NV, Arnhem

De participatie in Alliander NV is in 2009 ontstaan na de splitsing van Nuon NV in een productie- en leveringsbedrijf (Nuon Energy dat is overgenomen door Vattenfall) en een netwerkbedrijf (Alliander NV). Alliander zorgt voor de distributie van gas en elektriciteit in grote delen van Nederland, waaronder Fryslân. Het openbaar belang van het aandeelhouderschap van de netbeheerders is verankerd in de wet. De aandelen dienen wettelijk in publieke handen te blijven.

Programma	Provinciefinanciën
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Netto resultaat 2024: € 219 mln. + € 757 mln. incidenteel Netto resultaat 2023: € 267 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Provincie Fryslân bezit 12,65% van de aandelen. Dividend 2024: € 12,5 mln. Dividend 2023: € 15,1 mln. + € 6,7 mln. eenmalig dividend vanwege de verkoop van bedrijfsonderdeel Kenter B.V. Provincie Fryslân heeft in 1992 een niet aflosbare achtergestelde lening verstrekt aan een rechtsvoorganger van Alliander (de PEB/ PEGM). De lening heeft een omvang van € 31,8 mln. en Alliander betaalt hierover jaarlijks 8% rente. Alliander heeft aangegeven van de lening af te willen. Over de voorwaarden waaronder Alliander de lening mag aflossen is in april 2023 overeenstemming bereikt; de lening eindigt per 31 december 2028. De grootschalige investeringen in de netten van Liander (100% dochter van Alliander) zijn in de afgelopen jaren sterk gestegen. In 2023 is er € 1,4 miljard geïnvesteerd (2022 € 1,3 miljard) en de

	komende jaren zal het jaarlijkse investeringsbedrag nog verder gaan oplopen. Door de combinatie van sterk toenemende investeringen en lange terugverdientijden (van circa 40 jaar) neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. De investeringen worden voornamelijk gefinancierd met vreemd vermogen (bankfinancieringen), maar er moet een zekere solvabiliteit worden gehandhaafd door voldoende eigen vermogen aan te houden. Om het eigen vermogen op peil te houden heeft Alliander in 2021 een reverse converteerbare hybride obligatielening van de aandeelhouders gekregen ter grootte van € 600 mln. Provincie Fryslân heeft hiervan € 76,5 mln. verstrekt. De lening telt voor 50% mee tot het eigen vermogen van Alliander en mag onder voorwaarden worden geconverteerd naar aandelen. Alliander heeft bij de Algemene aandeelhoudersvergadering in april 2024 aangekondigd het huidige dividendbeleid te willen aanpassen. Directe aanleiding voor de actualisering van het dividendbeleid is de investeringsopgave als gevolg van een sterke toename van de vraag naar elektriciteit. Omdat uitbreiding en verzwaring van elektriciteitskabels en de bouw van nieuwe onderstations veel geld kost, is veel kapitaal nodig. Alliander leent dat op de kapitaalmarkt, waardoor de kapitaallasten sterk oplopen. Netbeheerders mogen van de ACM steeds hogere tarieven doorberekenen aan de eindgebruikers ter dekking van de oplopende kapitaallasten. Hierdoor loopt de winst van de netbeheerders op en stijgt het dividend -bij ongewijzigd beleid- ook steeds verder. Daarom wordt door Alliander in aanvulling op het bestaande dividendbeleid een absoluut dividendplafond ingesteld. Het dividendplafond is gebaseerd op het gemiddelde dividendniveau van de afgelopen vijf jaar en is vastgesteld op € 100 mln. Met de voorgestelde aanpassing van het dividendbeleid blijft het percentage van de winst dat als dividend wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders ongewijzigd op 45%. Indien het dividend boven het dividendplafond uitkomt, wordt het bedrag afgetopt op € 100 mln. Vanaf boekjaar 2026 wordt het maximumbedrag jaarlijks geïndexeerd o.b.v. de Consumentenprijsindex (CPI) zodat de koopkracht voor de aandeelhouders in stand blijft. Door het Afsprakenkader die de Netbeheerders in 2023 zijn overeengekomen met het Rijk, kan Alliander bij toekomstige kapitaalbehoefte een beroep doen op het Rijk. Voorafgaand aan een kapitaalversterking
--	--

	vanuit het Rijk zal Alliander eerst de huidige aandeelhouders om additioneel kapitaal vragen. Indien het Rijk kapitaal gaat verstrekken, wordt zij ook mede aandeelhouder.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2024: € 6,0 miljard Eigen vermogen 31-12-2023: € 4,7 miljard Solvabiliteit 31-12-2024: 48,1% Solvabiliteit 31-12-2023: 46,1%
Financiële risico's provincie	Een toekomstige versterking van het eigen vermogen van de netbeheerders vanuit het Rijk, kan gevolgen hebben voor de zeggenschaps- verhoudingen en de hoogte van het dividend.

2.2 Vitens NV, Zwolle

Vitens NV is het grootste drinkwaterbedrijf van Nederland en levert topkwaliteit drinkwater aan 5,4 miljoen mensen en bedrijven in de provincies Fryslân, Flevoland, Gelderland, Utrecht en Overijssel. Het openbaar belang van het aandeelhouderschap is verankerd in de wet. Op grond van de wet dienen de aandelen in overheidshanden te blijven.

Doelstelling: Als Fryslân willen we in het kader van het publieke belang een sterke rol als aandeelhouder in Vitens met als doel 'Fries water in Friese handen'. Daarnaast wil de provincie de positie die het inneemt op het gebied van water (technologie) met een maximale inzet behouden en zo mogelijk uitbreiden, inclusief het behoud van werkgelegenheid.

Programma	Provinciefinanciën
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Geen
Resultaat	Bedrijfsresultaat 2022: € 33,9 mln. Bedrijfsresultaat 2023: € 61,0 mln. Netto resultaat 2022: € 8,2 mln. Netto resultaat 2023: € 27,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie bezit ongeveer 13% van de aandelen. Dividenduitkering 2022: € 0 Dividenduitkering 2023: € 0
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022 € 650 mln. Eigen vermogen 31-12-2023 € 678 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022 € 1.447 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023 € 1.560 mln. Solvabiliteit per 31-12-2023: 30%

Financiële risico's provincie	Geen
--------------------------------------	------

2.3 BNG Bank NV, Den Haag

De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. De bank beoogt met gespecialiseerde financiële dienstverlening tegen zo laag mogelijke kosten bij te dragen aan maatschappelijke voorzieningen voor burgers. De doelstelling voor de provincie is te behalen resultaat op beleggingen.

Programma	Provinciefinanciën
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Nettowinst 2024: € 294 mln. Nettowinst 2023: € 254 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie bezit 75.250 aandelen, dit is minder dan 1%. Dividend 2024: € 188.000 Dividend 2023: € 163.000
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2024: € 4,8 miljard Eigen vermogen 31-12-2023: € 4,7 miljard Vreemd vermogen 31-12-2024: € 123,2 miljard Vreemd vermogen 31-12-2023: € 110,8 miljard
Financiële risico's provincie	Geen

2.4 Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB), Den Haag

De Nederlandse Waterschapsbank NV richt zich met haar diensten exclusief op de publieke sector. Zij financiert van oudsher waterschappen, maar ook gemeenten, provincies en aan overheid gelieerde instellingen. Doelstelling voor de provincie is te behalen resultaat op beleggingen.

Programma	Provinciefinanciën
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Nettowinst 2024: € 94 mln. Nettowinst 2023: € 126 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Aandelen A (nominale waarde € 115): 24 stuks Aandelen B (nominale waarde € 460): 25 stuks

	Provincie Fryslân bezit minder dan 1% van de aandelen. Dividenduitkering 2024: € 42.000 Dividenduitkering 2023: € 50.500 Op 1 september 2015 heeft provincie Fryslân een hybride lening verstrekt aan de NWB ter waarde van € 50 mln. NWB kan in 2025 de lening geheel of gedeeltelijk aflossen.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2024: € 2,1 miljard Eigen vermogen 31-12-2023: € 2,1 miljard Vreemd vermogen 31-12-2024: € 76,7 miljard Vreemd vermogen 31-12-2023: € 73,8 miljard
Financiële risico's provincie	€ 50 mln. hybride lening; kans < 1%

2.5 Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NV (NOM), Groningen

Deze participatie, sinds de jaren negentig, vloeit voort uit afspraken tussen het rijk en de drie Noordelijke provincies over de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. De vennootschap heeft als doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen.

Programma	Economie en Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	
Resultaat	2022: € 10,8 mln. 2023: -€ 1.12 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie Fryslân heeft 16,7 % van de aandelen in de NOM.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 151,2 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 150 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 17,8 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023: € 18,1 mln.
Financiële risico's provincie	Het risico voor de provincie blijft beperkt tot haar kapitaal inbreng.

2.6 Thialf Onroerend Goed BV, Heerenveen

Openbaar belang is het behoud van het ijsstadion Thialf als voorziening die voor de provincie een bijdrage levert op het gebied van economie, sport en cultuur. Thialf OG BV bezit 100 % van de aandelen van Thialf B.V. NB: Het boekjaar loopt van 1 oktober tot 30 september van enig jaar.

Programma	Economie en Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerden E. Folkerts & A. Kooistra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 zijn bovengenoemde gedeputeerden portefeuillehouder
Resultaat	2023/2024: -/- € 158.595 2022/2023: € 39.402
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Sinds overname aandelen op 4-9-2013: € 4 mln.; 66,6% van het aandelenkapitaal. Aandeelhouders lening van € 2 mln. waarvan per 30-9-2023 € 1,6 mln. is opgenomen.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 30-9-2024: € 42.000 Eigen vermogen 30-9-2023: -/- € 116.000 Vreemd vermogen 30-9-2024: € 2,6 mln. Vreemd vermogen 30-9-2023: € 2,8 mln.
Financiële risico's provincie	De provincie is voor 2/3 aandeelhouder en gemeente Heerenveen voor 1/3. In 2013 is € 50 mln. geïnvesteerd in ver-/nieuwbouw en is € 1,5 mln. betaald voor de overname van de aandelen. Er is € 2,5 mln. gestoken in verbetering van de balanspositie. Na enkele moeilijke jaren kan Thialf voor tweede jaar een bescheiden positief resultaat laten zien. Weliswaar voor het grootste deel het gevolg van incidentele meevallers. Het positieve resultaat geeft de mogelijkheid de reserve groot onderhoud en vervanging te versterken. Dit is nodig omdat in het seizoen 2021-2022 door het rijk eenmalig is bijgedragen in vervangingsinvesteringen, maar voor de toekomst moet Thialf daarin zelf voorzien. Een intensieve lobby van Thialf en haar aandeelhouders heeft ertoe geleid dat de minister van Langdurige Zorg en Sport in het seizoen 2022 – 2023 € 3,44 mln. euro beschikbaar heeft gesteld voor de realisatie van een eigen energiemanagementsysteem met batterijopslag. De zonnepanelen op het stadion van Thialf zijn daarbij nu in bedrijf genomen. Tezamen met de aansluiting op de Energiehub (bestaande uit twee grote batterijen) heeft de RVC de verwachting dat daarmee de jaarlijkse energielasten substantieel verlaagd kunnen worden. De eerste resultaten zullen in 2025 gepresenteerd worden.

2.7 Friese Ontwikkelings Maatschappij BV (voorheen Doefonds), Leeuwarden

De provincie is enig aandeelhouder in de besloten vennootschap Doefonds BV. Deze BV is op 2 april 2014 opgericht. Doel is via dit fonds de regionale economie te versterken door innovatie door financiering

mogelijk te maken. Eind 2017 is Doefonds BV omgezet tot FOM BV met als doel dat de FOM in 2018 ook het adres is voor het Friese bedrijfsleven als het gaat om financiering van starters, export en groei.

Programma	Economie en Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	
Resultaat	Resultaat 2022: -/- € 2.646.286 Resultaat 2023: -/- € 2.804.040
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Budget per thema: Innovatie maximaal € 12 mln. Groei maximaal € 12 mln. Export maximaal € 3 mln. Starters maximaal € 3,9 mln.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 8,0 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 7,8 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 0,2 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023: € 0,6 mln.
Financiële risico's provincie	Er wordt maximaal € 30,9 mln. uitgezet. Uitgangspunt is dat investeringen vanuit het fonds de kans hebben om de financiering terug te betalen aan het fonds. Gezien de doelgroep waarin het fonds investeert is de provinciale inbreng uit voorzorg deels voorzien. De reservering op de reserve is per budget vastgelegd. Voor Innovatie is dit op voorhand 100%. Voor de overige budgetten dient ter dekking van de risico's de Reserve risicobuffer: Groei 33% Export 20% Starters 33% Dit is totaal €17,8 mln. en is nog hoger dan wat tot nu toe is voorzien op het fonds.

2.8 Fûns Skjinne Fryske Energzy BV (FSFE), Leeuwarden

De provincie is enig aandeelhouder in de besloten vennootschap Fûns Skjinne Fryske Energzy BV. Deze BV is 2 september 2014 opgericht. Doel van het fonds is het financieren van projecten op het gebied van duurzame energie.

Programma	Ruimte en Klimaat
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerde S. Knol)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	

Resultaat	Resultaat 2022: € 116.000 Resultaat 2023: € 295.000
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Maximaal € 90 mln.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 18,6 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 21,6 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 39,1 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023: € 50,1 mln.
Financiële risico's provincie	FSFE is in het jaar 2013/2014 ontwikkeld en aanbesteed. In januari 2022 is het nieuwe Energieprogramma Fryslân 2022-2025 vastgesteld en heeft Provinciale Staten ingestemd met een aantal uitgangspunten voor FSFE. Bij de start van het fonds is uitgegaan van 100% revolverendheid en die verwachting is niet veranderd. Voor de zekerheid is bij de start van het fonds wel een reservering op de provinciale risicobuffer van €30 mln. gemaakt, deze is nog ruim voldoende.

2.9 Fryslân Hurde Wyn BV (FHW), Leeuwarden

De provincie is enig aandeelhouder in de besloten vennootschap Fryslân Hurde Wyn (FHW). Deze BV is 13 maart 2019 opgericht. Het doel van deze BV is het namens de provincie, vanuit haar publieke verantwoordelijkheid, verwerven, houden en vervreemden van een deelneming in Windpark Fryslân Holding B.V. (WPFH). Deze holding heeft tot doel de realisatie en exploitatie van het windpark om zodoende namens de provincie mede een concrete bijdrage te leveren aan de realisatie van een fossielvrije en uiteindelijk volledig duurzame provincie.

Programma	Ruimte en Klimaat
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Op 16 juli 2024 is het enig bestuurslid, de heer Schippers, afgetreden en is hiervoor in de plaats de heer van Stralen aangetreden.
Resultaat	2024: € 1,9 mln 2023: € 11,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie Fryslân heeft 100% van de aandelen in FHW BV.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2024: € 20,0 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 20,0 mln.

	Vreemd vermogen 31-12-2024: € 79,6 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023: € 84,7 mln.
Financiële risico's provincie	Op 1 oktober 2019 heeft de provincie € 20 mln. eigen vermogen (Agio) en een achtergestelde lening van € 80 mln. aan FHW BV verstrekt. FHW BV heeft vervolgens op 1 oktober 2019 een bedrag van € 20 mln. aandelenkapitaal en een achtergestelde lening van € 80 mln. verstrekt aan Windpark Fryslân Holding BV. In 2022 is er vanuit de achtergestelde lening voor het eerst rente en aflossing ontvangen. Door het ontvangen van aflossing op de achtergestelde lening, daalt het geïnvesteerde vermogen in FHW en Windpark Fryslân. In 2022 voor het eerst dividend ontvangen vanuit het Windpark. Omdat de bouw van Windpark Fryslân is voltooid en in de operationele fase is beland, zijn er geen risico's meer op gebied van bouwvertraging en kostenoverschrijdingen. Risico in de exploitatiefase zijn er wel, bijvoorbeeld de beschikbaarheid van wind en de betrouwbaarheid van de windturbines. Het prijsrisico van de opgewekte stroom wordt grotendeels afgedekt door de Rijkssubsidie SDE.

2.10 OVEF (Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.) te IJlst

Voorheen SOVF (Stichting Openbare Verlichting Fryslân)

Samenwerkingsverband op het gebied van beheer en onderhoud van openbare verlichting en op het gebied van gezamenlijke inkoop duurzame energie.

Programma	Infrastructuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gedeputeerde S. Knol
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Verwacht resultaat: € 0
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Jaarlijkse bijdrage circa € 16.500,-
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Geen
Financiële risico's provincie	Geen we hebben geen garanties afgegeven op inkoop.

Categorie 3: Stichtingen en verenigingen

3.1 Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO), Den Haag

Gezamenlijke belangenbehartiging van provincies in algemene overheidsaangelegenheden en

kennisuitwisseling. In het bestuursakkoord zijn uitspraken gedaan over zichtbaarheid en aanwezigheid van de provincie. Op landelijk niveau heeft het IPO daarbij een nadrukkelijke rol, o.a. tot uitdrukking komend in het zgn. Kompas 2020. Onderdeel van IPO is ook het kantoor BIJ12, die onder andere de PAS-maatregelen en het Faunafonds voor de provincies regelt.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Vereniging (gedeputeerde A. Kooistra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 1 juli 2024 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Conform doelstelling Verwacht resultaat: € 0
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 2,2 mln. Bijdrage 2024: € 2,5 mln. Jaarlijkse bijdrage aan diverse kerntaken.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen. Het IPO beschikt niet over eigen vermogen. Een eventueel batig jaarsaldo wordt gerestitueerd aan de provincies of doorgeschoven naar het volgende jaar. Er worden daarnaast geormerkte middelen aangehouden voor beleidsdoelen die al in uitvoering zijn maar nog niet zijn afgerond.
Financiële risico's provincie	Geen

3.2 Vereniging naar Belgisch recht Huis van de Nederlandse Provinciën (HNP), Brussel (België)

Gezamenlijke huisvesting van de provincies en het IPO in Brussel ter verdediging van de Europese belangen van de Nederlandse provincies.

Het HNP vervult daarmee een groot praktisch nut: de gezamenlijke Nederlandse provincies en hun lobbyisten delen met elkaar huisvesting in Brussel, op een steenworp afstand van de belangrijkste Europese instanties als de Europese Commissie, het Europees Parlement en het Europees Comité van de Regio's. Deze gezamenlijke huisvesting maakt de provincies meer zichtbaar in Brussel dan afzonderlijke kantoor-tjes. De provincies hebben hiermee een eigen onderkomen waar vergaderd kan worden (HNP-bestuur, maar ook inhoudelijke bijeenkomsten) en dat kan dienen als ontvangstplek en uitvalsbasis voor bezoeken van bestuurlijke delegaties uit Nederland, die met grote regelmaat plaatsvinden. Bovendien is deze huisvesting voor de provincies aanzienlijk goedkoper dan afzonderlijke onderkomens. De gezamenlijke huisvesting bevordert daarnaast de samenwerking en uitwisseling tussen de provinciale lobbyisten: men stemt af en deelt de informatie die voor alle provincies van belang is en er is sprake van een zekere portefeuilledverdeling om te voorkomen dat alle provincies/landsdelen zich met dezelfde onderwerpen moeten bezighouden. Dit is zo georganiseerd dat de belangenbehartiging voor de eigen provincies/het eigen landsdeel niet in het gedrang komt: die is prioritair. Vanuit Noord-Nederland hebben drie lobbyisten hun kantoor in het HNP: de twee vertegenwoordigers van de gezamenlijk provincies (via SNN) en de lobbyist namens de vier grote gemeenten.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Vereniging/ INPA (volgens Belgisch recht) (gedeputeerde F. Douwstra)

Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	De resultaten variëren over de jaren. Positieve resultaten worden toegevoegd aan de reserve, negatieve resultaten worden uit de reserve gedekt.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage in 2023: € 66.000 Bijdrage in 2024: € 66.000 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Geen
Financiële risico's provincie	Geen

3.3 Stichting Nazorg Ouwsterhaule, Joure

De provincie Fryslân heeft als partij afval gestort op de voormalige stortplaats Ouwsterhaule. Alle partijen die afval hebben geleverd of de stortplaats hebben beheerd, participeren in de stichting nazorg Ouwsterhaule. Het publieke belang betreft het voorkomen van ongewenste milieueffecten van de voormalige stortplaats. Het financiële risico dat de provincie loopt is de schade in geval van lekkage in de bodemafdichting.

Programma	Ruimte en Klimaat
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Stichting (ambtelijke vertegenwoordiging)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Geen
Resultaat	Beheer stort conform doelstelling. Onderhoud wordt bekostigd uit het jaarlijkse rendement. Resultaat 2022: -/- € 140.000 Resultaat 2023: -/- € 32.000 De tekorten wordt gedekt uit het eigen vermogen
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Initiële storting circa € 780.000 (26% van nazorgkapitaal).
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Nazorgkapitaal in fonds (eigen vermogen) 31-12-2022: € 2,9 mln. 31-12-2023: € 2,8 mln.
Financiële risico's provincie	Min: € 20.000 Max: € 500.000 Participatie 26%, Kans: 1% Berekend risico: € 1.300

Categorie 4: Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Stortplaatsen, Leeuwarden

De betrokkenheid van de provincie vloeit voort uit de Wet milieubeheer. Het Nazorgfonds Stortplaatsen is een 'spaarpot' waaruit de kosten van nazorg van relatief jonge stortplaatsen worden gedekt. Deze nazorg beoogt te voorkomen dat het publieke belang wordt geschaad door milieuvervuiling als gevolg van gebrek aan onderhoud aan en tijdig vervangen van voorzieningen van overgedragen (gesloten) stortplaatsen.

Het belangrijkste financiële risico dat de provincie loopt zijn hoge opruimkosten wegens bodemverontreiniging als gevolg van falende beschermende voorzieningen. Lang onopgemerkte bodemverontreiniging kan leiden tot schade bij derden. In verband met dit soort risico's is een risicovoorziening in het fonds opgenomen.

Er vallen zeven stortplaatsen onder de nazorgregeling, waarvan 3 droge stortplaatsen, 3 kleinschalige baggerspeciestortplaatsen en 1 grote baggerspecie stortplaats. Aan zes van de zeven stortplaatsen is een voorlopige heffing opgelegd en geïnd, bij één stortplaats is de heffing definitief vastgesteld en geïnd.

Programma	Ruimte en Klimaat
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Fonds Wet Milieubeheer (gedeputeerde De Vries)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 218.350 2023: € 528.200
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Een jaarlijkse provinciale bijdrage t/m 2024 ter compensatie van de rekenrente verlaging in 2015. De gerealiseerde bijdrage voor 2023 bedraagt € 64.489. De begrote bijdrage voor 2024 bedraagt € 69.046. De gelden van Fonds Nazorg Stortplaatsen Fryslân zijn sinds 2008, na enkele jaren van tegenvallende beleggingsrendementen, uitgeleend aan provincie Fryslân. Hierover betaalt de provincie jaarlijks een vaste rentevergoeding van 4,24% aan het Nazorgfonds (rentevergoeding over 2023: € 736.821). Deze afspraak loopt tot 2025 (GS besluit 10/3/2015).
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 2022: € 2,5 mln. Eigen vermogen 2023: € 3,1 mln. Voorzieningen 2022: € 14,3 mln. Voorzieningen 2023: € 16,6 mln.
Financiële risico's provincie	Het eigen vermogen van het Nazorgfonds bedraagt per 31-12-2023 € 3,1 mln. De reserves van het Nazorgfonds zijn op het benodigde niveau. De Provincie loopt derhalve geen financieel risico. Provincie Fryslân is voornemens om de huidige regeling met het Nazorgfonds (die inhoudt dat de provincie de Nazorggelden leent en hierover een vergoeding van 4,24%) in 2025 niet te verlengen. Er worden voorbereidingen getroffen om mogelijk te

	maken dat het Nazorgfonds Fryslân de gelden in 2025 weer zelfstandig gaat beleggen.
--	---

4.2 Omgevingsberaad Waddengebied, Leeuwarden

In 2020 is het voormalige Regiecollege Waddengebied overgegaan in het Omgevingsberaad Waddengebied (OBW). Het OBW is een van de drie onderdelen van een nieuwe governance voor het Waddengebied, zoals medio 2019 aangekondigd door de minister van Infrastructuur en Waterstaat en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De andere twee onderdelen zijn: het Bestuurlijk Overleg Waddengebied en de Beheerautoriteit Waddenzee.

Het Omgevingsberaad Waddengebied is een platform waar gestructureerd discussies over het Waddengebied worden geïnitieerd en gevoerd, alsook informatie uitgewisseld. Gebruikers van het Waddengebied (zoals havens, visserij, landbouw, recreatie en toerisme), natuur- en milieuorganisaties en de Waddenacademie nemen deel aan dit beraad. Rijk en regionale overheden gebruiken het OBW voor het bespreken en toetsen van beleidsvoorstellen. De heer Brok, Commissaris van de Koning van Fryslân is in zijn functie als rijksheer, voorzitter van het OBW én vicevoorzitter van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied, zodat de connectie tussen beide overleggen goed geborgd is.

Financiering ervan vindt plaats door Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen. Afspraken zijn vastgelegd in een werkplan.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Convenant (Commissaris van de Koning in zijn rol als rijksheer)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Niet van toepassing.
Resultaat	2022: -/- € 1.343 (het negatieve resultaat is het gevolg van iets hoger dan begrote uitgaven) 2023: € 31.584,46
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De bijdrage zijn als volgt verdeeld: Rijk 30% Provincies 40% Gemeenten 20% Waterschappen 10% Bijdrage provincie Fryslân 2024: € 47.300 2025: € 47.300 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Niet van toepassing
Financiële risico's provincie	Geen

4.3 Regioboard Noordoost Fryslân, Leeuwarden

De Regioboard bestaat uit negen leden, drie vanuit overheid, drie vanuit het onderwijs en drie ondernemers. Samen met de onafhankelijk voorzitter en de programmaorganisatie werkt de Regioboard aan de economische groei van de regio, de stabilisatie van de werkgelegenheid en aan een grote innovatieslag. Daarnaast beoordeelt de Regioboard of projecten gesubsidieerd worden uit de Regiodealgelden.

Vanaf 1 januari 2020 worden projecten van de Regiodeal Noordoost Fryslân aangejaagd door een nieuwe programmaorganisatie, voorlopig genoemd Versnellingsagenda. Om de samenwerking in de regio slagvaardig aan te jagen wordt er nauw samengewerkt met het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid. Op 11 maart 2020 zijn vertegenwoordigers van deze partijen officieel geïnstalleerd in de Regioboard Noordoost Fryslân.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm, bestuurder GS	Convenant (gedeputeerde S. Knol)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	De resultaten worden per project gepresenteerd
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De bijdragen voor de diverse projecten worden opgebracht door de EU, gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs en provincie Fryslân
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Niet van toepassing
Financiële risico's provincie	Geen

Financiële risico's provincie

De financiële risico's van de verbonden partijen worden voor het grootste deel afgedekt door de Reserve risicobuffer, zie paragraaf 4.3 Risicobuffer revolverende middelen. Hierin staan de risico's van de verbonden partijen FOM, FSFE, NOM, Windpark Fryslân (FHW BV) en de revolverende uitzettingen opgenomen.

Het totaal van financiële risico's voor de provincie bij de andere verbonden partijen (die niet apart in de risicobuffer zijn vermeld) bedraagt per 31-12-2024 € 158,4 mln. Per einde van 2023 was dat eveneens € 158,4 mln.

Het grootste deel hiervan is de hybride lening uitgegeven aan de NWB; € 50 mln. en de converteerbare obligatielening van € 76,5 mln. en achtergestelde lening van € 31,8 mln. verstrekt aan Alliander. Het bedrag €130.000 heeft betrekking op het risico bij Stortplaats Ouwsterhaule.

Vanwege de hoge kredietwaardigheid van zowel Alliander als de NWB is het financieel risico tot verlies van een van de bovengenoemde leningen zich voordoet zeer laag. In paragraaf 2 Weerstandsvormen worden de bovengenoemde risico's meegenomen bij het berekenen van de benodigde weerstandscapaciteit.

Paragraaf 6. Grondbeleid

6.1 Samenvatting grondbezit

Grondbezit is geen provinciaal doel op zichzelf. Het aan- en verkopen van grond wordt ingezet om transitie ten bate van onze opgaven te faciliteren. Binnen onze opgaven Natuurontwikkeling, Veenweide, Natuur mei de Mienskip, Bossenstrategie, de Waddenkustversterking en de gebiedsontwikkeling Dongeradielen, ligt in dat kader reeds een aanzienlijke opgave rondom grondverwerving en grondruil. Na het wegvallen van het NPLG, wordt in de gebiedsgerichte aanpak opnieuw gezocht naar een integrale uitvoeringsbasis waarbij de inzet van grond en grondbezit een onderdeel vormt.

De Provinciale grondbank

In de provinciale grondbank zijn alle gronden opgenomen die bij de provincie in bezit zijn. Dit zijn gronden voor onze (vaar) wegen, gronden voor de aanleg van natuur, veenweide en infrastructuur, ruil- en restgronden. De provincie heeft ruim 15.100 ha grond, waarvan ruim 12.000 ha structureel bezit (wegen, meren, vaarwegen, etc.). De resterende gronden zijn gronden die in tijdelijk bezit zijn ten bate van de provinciale opgaven.

Naast infrastructurele werken hebben wij grote opgaven ten aanzien van de landbouw, natuur, veenweide en stikstof. Voor deze opgaves maken we gebiedsgerichte plannen die al uitgewerkt, of nog in voorbereiding zijn. Bij deze vraagstukken is de inzet van grond vaak één van de bepalende factoren. Bij de vaststelling van plannen wordt daarin ook het mandaat tot aankoop van gronden voor Gedeputeerde Staten opgenomen. Indien een plan nog in voorbereiding is dan is dit mandaat er nog niet, terwijl het wel wenselijk kan zijn om een strategische aankoop te doen. Er doen zich soms kansen voor die een bijdrage kunnen leveren aan bestaande of in voorbereiding zijnde plannen.

Provinciale Staten heeft hiervoor een investeringskrediet van € 23,5 mln. beschikbaar gesteld, De Strategische Grondvoorraad (SGV) om snel op deze kansen te kunnen inspringen. Deze kansen hebben zich sinds het beschikbaar stellen van het krediet zeker voorgedaan. Er is op dit ogenblik ruim 330 hectare voor € 19,1 mln. (stand 1 januari 2025) aan strategische gronden op voorraad aangekocht. De aankopen zijn gedaan met een beheersbaar risicoprofiel omdat alleen courante gronden worden aangekocht. De risicoreserve van € 1,5 mln. is dan ook nog niet aangesproken. De resterende middelen zijn op dit moment gekoppeld aan lopende onderhandelingen. De kans is reëel gezien de lopende dossiers dat hiermee het budget dat beschikbaar is voor strategische grondaankopen op korte termijn uitgeput zal raken.

Nationale Grondbank (NGB)

Het Rijk en het ministerie van LNV erkennen de verwervingsopgave die in het landelijk gebied. Het ministerie ziet ook dat er meerdere provincies zijn die de verwervingsopgave niet zelfstandig kunnen dragen of er voor kiezen dat niet te doen. Het ministerie heeft daarvoor de Nationale Grondbank (NGB) ingesteld.

De NGB is een aanvulling op het provinciaal grondinstrumentarium (grondbanken, grondvoorraden, etc.). Het doel van de NGB is het faciliteren van de gebiedsprocessen in het kader van de transitie landelijk gebied (realisatie opgaven Nationaal Programma Landelijk Gebied – NPLG) en de transitie van de landbouw. De NGB kan worden ingezet voor aan- en verkoop van agrarische gronden en bedrijven die geschikt zijn als alternatieve locatie voor agrarische bedrijven die willen verplaatsen. Zodoende vergroot de NGB de grondmobiliteit in het landelijk gebied en wordt ‘schuifruimte’ gecreëerd voor het gebiedsproces. (citaat uit Leidraad Nationale Grondbank). Aankopen die worden gedaan door middel van inzet van de NGB worden aangekocht met Rijksmiddelen, de eigendom van het aangekochte komt op naam van de Staat. Het NPLG bestaat niet meer maar het Rijk heeft ervoor gekozen om de NGB voor provincies beschikbaar te houden.

De NGB is operationeel vanaf 1 januari 2023. Het college van GS heeft een negental casussen bij de NGB voor verwerving ingebracht, waarvan twee zijn vervallen en zeven nog in behandeling zijn (stand 1 januari 2025), hiermee kan potentieel nog 290 hectare aan strategische posities worden verworven. Het college informeert Provinciale Staten over het verloop van deze casussen zodra overeenstemming met de aanbieder/eigenaar is bereikt.

De Fryske Grûntafel

In 2022 is de Fryske Grûnbank opgericht. Het college en de leden van de ‘grondbank’ hebben geconstateerd dat de titel “Fryske Grûnbank” her en der tot verwarring leidt. De term “bank” roept de associatie met een eigen zelfstandige financiering en/of grondbezit op. Daar dienen volgens de leden en

het college het provinciale investeringskrediet Strategische GrondVoorraad (SGV) en als alternatief de door het ministerie van LNV ter beschikking gestelde Nationale grondbank (NGB) voor.

De leden treden bewust niet in deze rol, nemen een adviserende en stimulerende rol aan. De leden hebben het college daarom in 2023 voorgesteld de titel van de samenwerking aan te passen en voortaan de term “Fryske Grûntafel” te hanteren. Deze titel doet volgens de leden meer recht aan het adviserende en stimulerende karakter van deze tafel. Het college onderschrijft de adviserende en bemiddelende rol en positionering van het instrument.

De Fryske Grûntafel (FGT) staat ter beschikking van gebiedscommissies. Om beter in beeld te zijn bij de commissies heeft de FGT zich, na het vervallen van het NPLG, in het najaar van 2024 opnieuw bij de voorzitters van de gebiedscommissies geïntroduceerd.

6.2 Grondaankopen per beleidsprogramma

Programma 2 – Infrastructuur

De grote infraprojecten zijn uitgevoerd of zitten in de fase van inrichting, maar achter de schermen wordt er nog hard gewerkt. Alle kavels moeten bij de juiste eigenaar terechtkomen en ook met andere overheden moeten percelen en strookjes worden geruild. Wij zijn tevens gestart met de verkoopopgave vanuit deze projecten. Dit doen wij in overleg met de andere projecten omdat wij mogelijk met slimme grondruilingen een win-win situatie kunnen creëren.

De projecten N354 Snitserdyk, N359 3 tunnels Wommels-Bolsward, N358 De Skieding en N358 Uterwei zijn voor wat betreft de grondverwerving afgerond.

Programma 3 – Omgeving

Twee grote opgaven domineren de grondverwerving in programma 3. De opgaven natuurontwikkeling. Binnen de natuurontwikkeling is sprake van langlopende gebiedsprocessen zoals Achtkarspelen Zuid, Beekdal-Linde, Dulf/De Mersken en Koningsdiep. De grondverwerving ten behoeve van de gebiedsprocessen vordert gestaag. Autonome ontwikkelingen zoals de afbouw van derogatie hebben invloed op de grondverwerving. Hierdoor wordt het belang van voldoende ruilgrond, die op de juiste plaats ligt, groter.

Het afgelopen jaar zijn vanuit Natuer mei de Mienskip met een groot deel van de grondeigenaren verkennende gesprekken gevoerd.

Programma 4 – Ruimte en Klimaat

De grondverwerving voor Veenweide temporiseert. Voor project de Hegewarren zijn de aankopen grotendeels gerealiseerd en met de resterende eigenaren vinden constructieve gesprekken plaats. Voor de overige projecten vanuit Veenweide vindt grondverwerving plaats in opdracht of in overleg met de Nationale Grondbank. Feitelijk worden door het rijk gronden aankopen gedaan, op voorspraak van de provincie, om in de toekomst in te zetten voor gebiedsprocessen.

Programma 5 – Mienskip

Het terpenproject is een doorlopend project en een samenwerking tussen provincie en rijk.

Landelijke regelingen

In 2023 is in opdracht van het Uitvoeringsprogramma Stikstof in samenwerking met het ministerie van LNV gestart met uitvoering te geven aan de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (de LBV en LBV+ regeling), de volksmond beter bekende opkoopregeling, gericht op piekbelasters en veehouderijen die vrijwillig willen stoppen.

Overig vastgoedbezit

Provincie Fryslân is eigenaar van ca. 15.000 hectare grond, waarvan 8.000 hectare Friese meren en ca. 2.300 hectare pachtgronden. De resterende gronden dienen voor de wegen en vaarwegen. Een deel van deze grond worden weer verhuurd en verpacht aan diverse bedrijven en burgers in de provincie. Het gaat hier om water/grond voor ligplaatsen, steigers, recreatie arken, oeverstroken, etc.

Het toezicht op het grondgebruik was voorheen vormgegeven in een project Onrechtmatig gebruik. Op deze wijze hebben wij een inhaalslag gemaakt en heeft het gebruik vaak tot het huren van ons water of

gronden geleid. Het project is dit jaar geëindigd en de werkzaamheden zijn opgenomen in het reguliere werkproces.

te verwerven ha	totaal te verwerven	verworven per 01-01-2025	verworven in 2024	nog te verwerven
programma 2 infra	3.272	3.236	4	36
programma 3 natuur, landbouw en veenweide	5.222	3.580	356	1.642
programma 5 terpenproject	11	4	0	7

x € 1.000.000	totaal te verwerven	verworven per 01-01-2025	verworven in 2024	nog te verwerven
programma 2 infra	130	130	0	0
programma 3 natuur, landbouw en veenweide	226	129	22	97
programma 5 terpenproject	1	0	0	0

te verkopen ha	totaal te verkopen	verkocht per 1-01-2025	verkocht in 2024	nog te verkopen
programma 2 infra	1.855	1.311	28	544
programma 3 natuur, landbouw en veenweide	4.996	1.560	268	3.436
programma 5 terpenproject	0	0	0	0

x € 1.000.000	totaal te verkopen	verkocht per 1-01-2025	verkocht in 2024	nog te verkopen
programma 2 infra	53	48	1	5
programma 3 natuur, landbouw en veenweide	181	34	9	119
programma 5 terpenproject	0	0	0	0

6.3 Risico's

Buiten de opgaves waarvoor een AankoopStrategiePlan (ASP) voert de provincie op aangeven van Provinciale Staten geen actief grondbeleid. Wij verwerven die grond die op de markt komt en die wij nodig achten om onze provinciale opgaven in het landelijk gebied vorm te geven. Een deel van onze grond wordt voor natuurinrichting gebruikt, het andere deel wordt weer als ruil- of compensatiegrond voor de toekomst van de landbouw ingezet.

De grondprijzen van agrarische - en akkerbouwgronden in de provincie stijgen nog steeds elk jaar. Op basis van deze stijging achten wij de risico's ten aanzien van een negatieve waardeontwikkeling klein. Afwaardering ten behoeve van functieverandering zoals bij natuurinrichting, waterpeilverhogingen worden vanuit andere beschikbare budgetten gedekt.

Voor onze strategische grondvoorraad is een risicoreserve van € 1,5 mln. beschikbaar. Hier hebben wij nog niet gebruik van hoeven te maken.

Paragraaf 7. Bedrijfsvoering

Inleiding

In het programma bedrijfsvoering staan onze ambities, doelen en resultaten op het gebied van de bedrijfsvoering. In deze paragraaf lichten we de volgende onderdelen nader toe:

- De ontwikkeling van de organisatie, de uitvoering van het HR-beleid (human resources) en ziekteverzuim
- Het programma digitaliseringstrategie
- De herinrichting van het provinciehuis en het hybride werken
- De Energie-neutrale organisatie.
- Financiën / de inzet van personeel, de ontwikkeling van het capaciteitsbudget, inclusief bezetting (vast en tijdelijk personeel) en inhuur
- Wetgeving
- Fraude en onregelmatigheden
- De rechtmatige organisatie

1. Programma O&O (organisatieontwikkeling) en de uitvoering van het HR-beleid

De ambitie van de organisatie is optimaal bij te dragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven en de realisatie van de ambities van het provinciaal bestuur.

In 2023 heeft de organisatie belangrijke stappen gezet om vanaf 2024 te gaan werken vanuit een nieuw organisatiemodel. Met ingang van januari 2024 is de organisatie 'gekanteld' naar het nieuwe organisatiemodel. Alle medewerkers zijn (deels) ingedeeld in nieuwe teams en deze teams werken vanuit een aantal domeinen en stafafdelingen aan de doelen van de provincie.

Deze 'kanteling' heeft veel opgeroepen. In de uitgevoerde 0-meting is een duidelijk signaal naar voren gekomen van medewerkers dat de implementatie van de veranderende manier van werken nog niet overal goed functioneert. Dit heeft waardevolle inzichten opgeleverd en de directie is hierover in gesprek gegaan met alle teams en acties zijn afgesproken en opgepakt.

Vanuit het organisatieplan 2023-2027 en op basis van de afspraken met de OR is in 2024 gewerkt aan onderwerpen als Cultuur en Leiderschap, de werkwijze van Programmatisch en Projectmatig werken, de interne huisvesting van alle teams etc. In 2025 wordt verder invulling gegeven aan het thema resultaatsturing en de strategische personeelsplanning.

Uitvoering HR beleid

Traineeprogramma

In 2024 was enkel het traineeship Statushouders in uitvoering. Dit is gestart in december 2023 en heeft na het eerste jaar positieve resultaten opgeleverd. De zes trainees hebben zich bewezen als gedreven, loyale en kundige medewerkers met een sterke ambitie om bij te dragen aan de organisatie. Het intensieve schakeltraject heeft hun taalvaardigheid verbeterd (van B2 naar C1) en inzicht gegeven in de Nederlandse en Friese werkcultuur. Echter blijft taal en cultuur een uitdaging, vooral bij het veelvuldig gebruik van Fries.

Naast dat dit programma de trainees beter laat integreren in de maatschappij, biedt het de organisatie ook een mooie aanleiding tot een meer divers personeelsbestand te komen, wat uiteindelijk kan helpen voor een inclusieve organisatie. Het succesvolle initiatief wordt ook erkend door externe partijen, die regelmatig interesse tonen.

Leren en Ontwikkelen

Naast de reguliere opleidingen vanuit het Centraal opleiding budget en het Persoonlijk Budget Duurzame Inzetbaarheid (PBDI) dat medewerkers zelf inzetten, lag de focus in 2024 bij de ontwikkeling van het management. Er is een aantal leiderschapsdagen gehouden in het kader van het leiderschapsontwikkeltraject (LOT). Het management heeft daarnaast een verplicht inwerkprogramma gevolgd, passend bij het nieuwe organisatiemodel. De start van de geplande Team Ontwikkeltrajecten (TOT) is in de planning verschoven naar 2025.

Banenaafspraak

Sinds de invoering van de participatiewet (2015) zijn organisaties met meer dan 25 medewerkers in dienst, verplicht om kandidaten uit het doelgroepenregister te plaatsen. Vanuit HR wordt de werving, selectie, matching en jobcoaching gecoördineerd.

In het realiseren van de doelstelling vinden we het belangrijk om te investeren in een duurzame relatie met al geplaatste medewerkers, het 'plaatsen' van nieuwe kandidaten uit het doelgroepenregister en het begeleiden van de organisatie onderdelen waar deze kandidaten worden geplaatst. Er is veel aandacht voor aanpassing van werkzaamheden en begeleiding daar omtrent.

In de begroting 2024 hebben we een doelwaarde opgenomen van 30 fta (1 fta staat voor een werkweek van 25,5 uur). De doelwaarde is in 2024 bijgesteld naar 31,5 fta. We hebben uiteindelijk 26,6 fta kunnen realiseren. Dat is een lichte afname ten opzichte van de bestuursrapportage 2024.

Via onze dienstverleningscontracten is er nog 2,92 fta gerealiseerd in 2024. Het totaal komt daarmee uit op 29,52 fta.

Uw Staten hebben met een motie verzocht de inspanningen te leveren om de doelwaarde wel te halen. We hebben dit opgepakt en informeren uw Staten hierover in de eerstvolgende bestuursrapportage.

Werving en selectie

Ondanks de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt hebben we in 2024 het grootste deel van de vacatures met vaste werving kunnen invullen (144 van de 178 vacatures). Daarnaast kon een aantal vacatures waar bij de eerste keer open stellen geen geschikte kandidaten werden gevonden, later alsnog worden ingevuld.

Om dit resultaat te kunnen halen hebben we extra ingezet op arbeidsmarktcommunicatie, door bijvoorbeeld meer publiciteit te genereren via onze 'werken bij provincie Fryslân' pagina en gerichte LinkedIn posts. Daarnaast hebben we actief samengewerkt met onze Friese partners, zoals de Friese gemeenten en Wetterskip Fryslân. Deze samenwerking is essentieel in het vergroten van de wervingskansen en het gezamenlijk aanpakken van gedeelde uitdagingen. Door de krachten te bundelen, konden we vacatures sneller en effectiever invullen, wat niet alleen onze organisatie, maar ook de regio als geheel ten goede is gekomen.

Ziekteverzuim

We willen dat iedereen binnen de provinciale organisatie zich fit en gezond voelt, maar er zal altijd sprake zijn van ziekteverzuim. Wij richten ons op een ziekteverzuim van maximaal 4,5%. Over 2024 komt het gemiddelde ziekteverzuim om 5,3%. Dit is een lichte daling ten opzichte van 2023 (gemiddelde in 2023 was 5,6%), maar wel een stijging ten opzichte van de bestuursrapportage 2024.

2. Het programma Digitale Transformatie

Provinciale Staten hebben vanaf 2023 extra middelen beschikbaar gesteld voor digitalisering. Begin 2023 gestart met de inrichting van de programmastructuur voor het programma Digitale Transformatie. Deze structuur zal de gedurende de looptijd van het programma de integrale sturing en het bereiken van de strategische doelen in brede samenhang gaan faciliteren.

Het Programma Digitalisering heeft in 2024 belangrijke fundamentele stappen gezet in onze digitale transformatie. Na de stevige basis die in 2023 is gelegd met de programmastructuur en governance, hebben we in 2024 weloverwogen keuzes gemaakt die cruciaal zijn voor onze lange-termijn digitaliseringsdoelen.

Een belangrijk inzicht uit dit jaar is dat duurzame digitale transformatie meer vraagt dan alleen technische vernieuwing. Dit heeft geleid tot een versterkte focus op het verstevigen van ons fundament, waarbij we nadrukkelijk kijken naar de samenhang tussen technologie, processen en mensen. Hoewel sommige oorspronkelijk beoogde resultaten meer tijd vragen dan voorzien, heeft deze grondige aanpak ons in staat gesteld om betere en meer toekomstbestendige keuzes te maken.

Concrete voortgang is geboekt bij het Klant Contact Centrum, waar de moderne digitale ondersteuning nu operationeel is en positief wordt ontvangen. Ook bij het complexe subsidiedomein hebben we, na zorgvuldige analyse, nu een helder beeld van de route voorwaarts. De vastgestelde roadmap combineert korte-termijn verbeteringen met een strategische visie op onze informatievoorziening.

Op het gebied van data hebben we belangrijke stappen gezet in het vertalen van onze ambities naar uitvoerbaar beleid. Dit versterken we door actieve kennisdeling met partners zoals de gemeente Leeuwarden in het Icoonproject Digitalisering, DataFryslân en het Planbureau Fryslân. Deze samenwerkingen bieden een waardevol platform voor het uitwisselen van ervaringen en inzichten op het gebied van data. Ook onze interprovinciale samenwerking heeft in 2024 meerwaarde bewezen, met name bij het maken van weloverwogen keuzes rond nieuwe technologieën zoals generatieve AI. Parallel hieraan zijn we gestart met het verstevigen van onze informatiebeveiliging, wat cruciaal is voor een betrouwbare en veilige digitale dienstverlening.

De uitgevoerde nulmeting voor digitale vaardigheden heeft ons waardevolle inzichten gegeven, waardoor we nu gericht kunnen investeren in de ontwikkeling van onze mensen via gerichte opleidingen en ontwikkeltrajecten.

Voor de komende jaren hebben we een duidelijke roadmap opgesteld met concrete fasering:

- 2025: Focus op digitaal fundament, informatieveiligheid, dataorganisatie en -governance
- 2026: Implementatie datagedreven werken
- 2027: Digitale volwassenheid op beoogd niveau

Deze roadmap richt zich op vijf hoofdelementen:

- Digitaal fundament
- Dataorganisatie
- Datagedreven werken
- Informatieveiligheid
- Digitale volwassenheid

Financieel liggen we op koers binnen het beschikbare programmabudget van €10,4 miljoen. De herijking van onze aanpak heeft geleid tot een scherpere prioritering van investeringen. We zien dat de complexiteit van digitale transformatie vraagt om een zorgvuldige balans tussen ambitie en realisme. Met de beschikbare middelen kunnen we de komende jaren verder bouwen aan een moderne, efficiënte en betrouwbare digitale provincie.

De inzichten en fundamentele stappen die we in 2024 hebben gezet, samen met de concrete stappen die we hebben gezet, geven ons vertrouwen in het vervolgtraject van onze digitale transformatie. We blijven daarbij vasthouden aan onze ambitie om de Mienskip optimaal te bedienen met moderne, gebruiksvriendelijke digitale dienstverlening.

3. De herinrichting van het provinciehuis en het hybride werken

Wat wilden we bereiken?

De herinrichting van het provinciehuis en het hybride werken

Samen werken in onze nieuwe organisatiestructuur

Als organisatie zijn we in 2024 gaan werken volgens het nieuw organisatiemodel. Alle medewerkers zijn hiervoor ingedeeld en 'geland' in (nieuwe) teams. Voor ieder team is een thuisbasis in het provinciehuis gecreëerd. Hierdoor kunnen medewerkers elkaar gemakkelijk vinden en samenwerken. Naast een 'thuisbasis' is het belangrijk dat teams met elkaar samenwerken. Om dit goed te faciliteren is er een aantal ruimtes ingericht voor projectmatig samenwerken. De verwachting is dat deze ontwikkeling de komende jaren doorzet en dat de behoefte aan 'samenwerkingsruimtes' toe zal nemen.

Naast het fysiek met elkaar samenwerken en overleggen is het ook belangrijk om op afstand met elkaar te kunnen samenwerken. Met collega's, maar ook met externe partners. Alle vergader/overleg ruimtes zijn daarom voorzien van beeldschermen en camera's om ook op afstand elkaar goed te kunnen vinden.

4. De Energie-neutrale organisatie

Wat wilden we bereiken?

De Energie-neutrale organisatie

De provinciale organisatie heeft de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. (Bestuursakkoord 2019-2023) Om dit doel te realiseren zijn er middels een implementatieplan 2 lijnen uitgezet:

1. Provinciale kantoren isoleren en energie besparen
2. Zelf duurzame energie opwekken op eigen daken en provinciale gronden. (zonne-energie en groen gas). De uitvoering loopt, waarbij de duurzame opwek van zonne-energie op provinciale gronden momenteel achter loopt op de planning.

In 2024 hebben we aanzienlijke vooruitgang geboekt met energiebesparende maatregelen op het Provinsjehûs en onze provinciale wegensteunpunten. Het Provinsjehûs is nu een energiezuinig gebouw met energielabel A+, inclusief het monumentale deel.

De belangrijkste maatregelen in 2024 waren de installatie van aanwezigheidsdetectie in combinatie met energiezuinige Ledverlichting en dubbele beglazing in het monumentale deel van het Provinsjehûs. Onze provinciale wegensteunpunten zijn in 2024 bijna allemaal voorzien van zonnepanelen, isolatie, Ledverlichting en aardgasvrije verwarming.

Dankzij de uitvoering van de meeste geplande maatregelen uit het implementatieplan voor een energieneutrale organisatie (2021) hebben we nu de meest rendabele energiebesparingen binnen onze gebouwen gerealiseerd. Dit heeft geleid tot een vermindering van het elektriciteitsverbruik met ruim 10% op het Provinsjehûs, terwijl het Swettehûs en de provinciale steunpunten nu energieneutraal zijn.

In 2025 ligt de focus op het vastleggen van concrete afspraken voor de ontwikkeling van eigen hernieuwbare energiebronnen, zoals elektriciteitsopwekking op provinciale gronden en groen gas uit bermgrasvergisting. Hiermee zetten we verdere stappen richting energieneutraliteit en zelfvoorzienendheid voor het Provinsjehûs, ons wagenpark en onze provinciale dienstverlening.

5. Financiën

De opbouw van dit deel van de paragraaf is aangepast naar aanleiding van de behandeling van de jaarstukken 2020 in Provinciale Staten. De basis voor deze paragraaf is het programma bedrijfsvoering en op verzoek van Provinciale Staten maken we in deze paragraaf op een eenduidige en navolgbare manier het capaciteitsbudget en de ontwikkeling daarvan inzichtelijk. In de tabel hieronder staat de omvang van het capaciteitsbudget, inclusief inzicht in het onderdeel dekking dat wij ontvangen voor capaciteit. Verder maken we inzichtelijk hoe het capaciteitsbudget zich heeft ontwikkeld na de bestuursrapportage 2023 en zo zullen we in elk P&C document de mutaties ten opzichte van het vorige document opnemen. Vervolgens visualiseren we meerjarig de ontwikkeling van het capaciteitsbudget vanuit de structurele en tijdelijke onderdelen.

Bedrijfsvoeringsbudget

Het bedrijfsvoeringsbudget is opgebouwd uit personele en materiële kosten. Een deel van deze kosten wordt gedekt door bijdragen van derden en vanuit tijdschrijven op met name projecten. In de volgende paragraaf gaan we nader in op de inzet van personeel, het capaciteitsbudget

Inzet beschikbare middelen – bedrijfsvoering

Inzet beschikbare middelen				
<i>Exploitatie</i>	Realisatie 2023	Begroting 2024 na wijziging	Realisatie 2024	Saldo
<i>Bedragen x € 1.000</i>				
Uitgaven				
Capaciteitsbudget				
- salarissen	78.769		80.389	
- inhuur	9.445		8.871	
Subtotaal capaciteitsbudget	88.215	94.617	89.260	5.357
Overige personeelskosten	1.345	1.799	2.671	-871
Kosten automatisering	7.865	8.272	6.907	1.365
Kosten huisvesting	6.999	7.850	5.674	2.177
Overig	5.056	6.780	5.234	1.546
Totaal bedrijfsvoeringskosten (A)	109.481	119.318	109.745	9.573
Dekking				
Dekking capaciteit	18.638	23.374	20.480	2.894
Bijdrage van derden	2.621	1.924	2.306	-382
Totaal dekking (B)	21.259	25.298	22.785	2.512
Saldo van lasten en baten (A-B)	88.222	94.021	86.960	7.060

Het capaciteitsbudget en de dekking wordt onder het kopje capaciteitsbudget nader toegelicht.

De overige bedrijfsvoeringkosten (overige personeelskosten, huisvesting, automatisering en overige kosten) vallen per saldo lager uit dan begroot.

De overige personeelskosten geven een overschrijding van € 1,4 mln. Binnen de provincie wordt gebruik gemaakt van de Regeling Vervroegd Uittreden. Voor toekomstige verplichtingen is een voorziening getroffen van € 525.000 welke niet was begroot. De Provincie heeft een naheffing gekregen voor de Werkkostenregeling van € 200.000. Deze was niet begroot. Aan salarisopslagen is € 421.000 besteedt. Hier is niets voor begroot. De begroting en salarisbetalingen voor participatiebanen en werkervaringsplaatsen worden verantwoord bij beleidsveld 6.1 Mensen. Sommige ervaringsplaatsen worden in opdrachtvorm (€ 186.000) weggezet en worden daarom bij 6.2 verantwoord. In 2024 is minder gebruik gemaakt van het Persoonlijk Budget Duurzame Inzetbaarheid (PBDI) waar elke medewerker recht op heeft (€ 479.000). Daarbij zijn de kosten van het centraal opleidingsbudget

overschreden met € 185.000. Tenslotte zijn de kosten van werving en selectie overschreden met € 119.000.

De automatiseringskosten vallen in totaal lager uit (totaal € 1,4 mln.). Door het in IPO verband laten factureren van de licenties, is er een wijziging in het factureringsritme, waardoor er voor 2024 minder lasten zijn genomen. Dit levert een onderbesteding in 2024 van € 420.000. Verder is er een positief effect op de bestedingen door per saldo lagere bijdragen aan IPO / BIJ12 voor ICT-beheerskosten (totaal afgerond circa € 330.000). Bij het bestuursakkoord 2024 is door de Staten structureel € 1,2 mln. beschikbaar gesteld om de kostenstijging van informatievoorziening op te vangen en € 800.000 voor informatiebeveiliging. Op het budget informatiebeveiliging is € 696.000 overgehouden. Door externe factoren is niet het gehele voor 2024 begrote budget uitgegeven. Zo heeft de organisatieontwikkeling geleid tot uitstel van de interne bewustzijns campagne met betrekking tot informatieveiligheid. Die campagne is inmiddels gestart en loopt door tot in 2025. Daarnaast was er vertraging bij de besteding van middelen door vertraging in totstandkoming van wetgeving (Cyberbeveiligingswet). Ook de geplande aansluiting op het National Cyber Security Center (NCSC) liep aan de kant van NCSC vertraging op.

Wat betreft de huisvestingskosten zien we dat vervangingsinvesteringen nog niet altijd hoeven plaats te vinden en dat vervangingsinvesteringen met het oog op het 'nieuwe provinciale werken' worden uitgesteld om beter aan te sluiten bij het Organisatie en Ontwikkeltraject. Ook zijn sommige gehanteerde afschrijvingstermijnen (bijvoorbeeld meubilair, data/telecom en casco elementen als vloerafwerking/plafonds) korter dan de werkelijke levensduur van het activum. Hierdoor blijven o.a. de kapitaalslasten achter bij de begroting. Ten opzichte van 2023 blijft er meer over omdat de activa met een afschrijvingstermijn van 12 jaar ook langer blijken mee te gaan. De totale onderbesteding is ca € 1,9 miljoen aan afschrijvingslasten. Bij het bestuursakkoord 2024 hebben de Staten € 167.000 structureel beschikbaar gesteld om de kostenstijging van gas/water/energie van het provinciehuis te dekken. In 2024 zijn deze kosten slechts met € 21.000 overschreden. De onderhoudskosten aan het provinciehuis vallen dit jaar lager uit (€ 159.000). Er is veel onderhoud gepleegd, maar in enkele gevallen is de planning net niet gehaald.

Onder de categorie 'Overig' zien we onder meer dat er lagere uitputting is van het budget van de reserve groot onderhoud (totaal € 450.000). Het geplande onderhoud 2024 was voor € 1,2 miljoen begroot, waarvan € 705.000 is uitgevoerd. De planning is niet altijd gehaald. Op programmaniveau (P06) loopt dit verschil weg tegen de mutatie van de reserve en is dan per saldo nul. De investeringen in laptops heeft inmiddels plaatsgevonden, echter gaan de afschrijvingslasten pas in per 2025. De investering in mobiele telefonie heeft enige vertraging opgelopen waardoor deze niet meer in 2024 kon plaatsvinden. Hierdoor blijven de kapitaallasten voor bedrijfsmiddelen achter op de begroting (€ 926.000).

Capaciteitsbudget

Ten opzichte van de begroting blijft de uitputting van de salarissen en inhuur achter. Vanwege de krapte op de arbeidsmarkt zijn sommige vacatures lastig in te vullen. Anderzijds is er minder inzet gepleegd op projecten en specifieke uitkeringen. Dit zien we ook terug in de lagere dekking hieruit. Gevolg hiervan is dat er ook minder dekking voor de indirecte kosten (overhead) is gerealiseerd. Naast de uitgaven voor salaris en inhuur is in de jaarrekening de mutatie van de reserve spaarverlof van € 0,5 mln. verwerkt en de vorming van de voorziening Regeling Vervroegd Uittreden (RVU) van € 0,5 mln. (zie hiervoor programma 6 bedrijfsvoering)

Het saldo van de baten en lasten met betrekking de capaciteit levert gesaldeerd een 'plus' op van circa € 1,8 mln. (lagere lasten van € 5,4 mln. versus lagere dekking van € 2,5 mln. en vorming reserve/voorziening € 1 mln.).

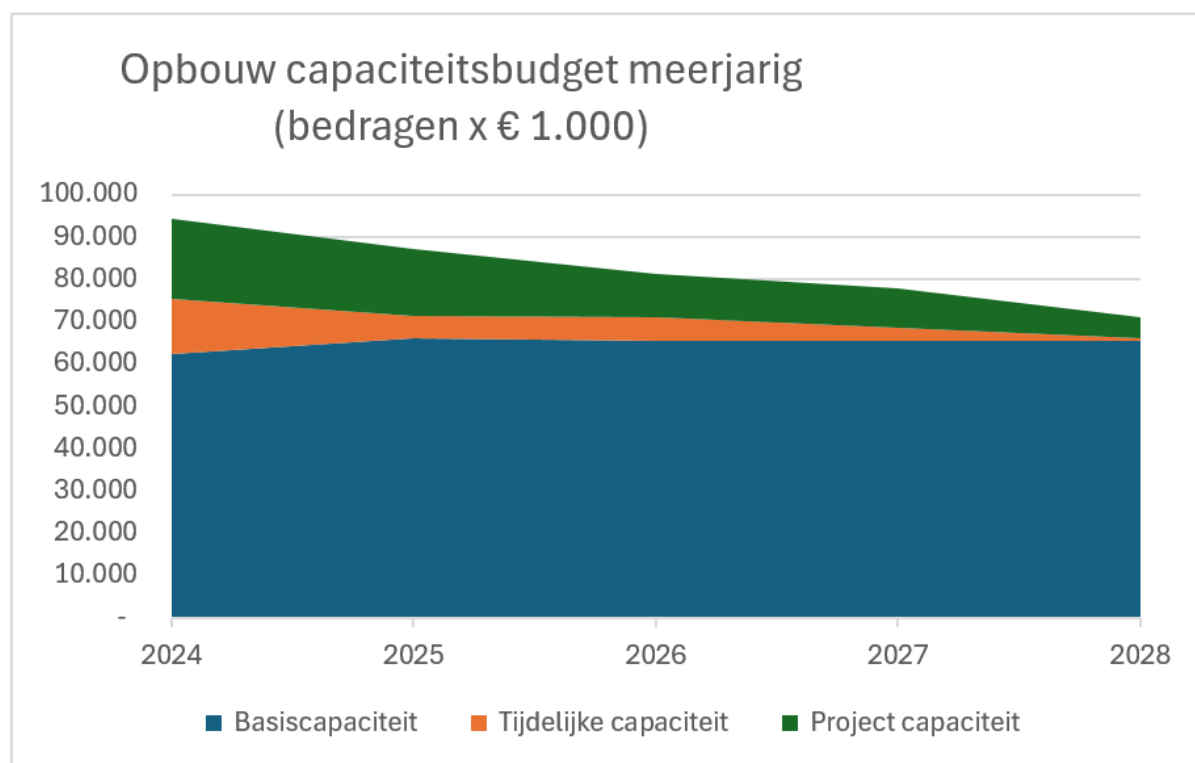
Onderstaand is het verloop van het capaciteitsbudget in de begroting ten opzichte van het autorisatiemoment 2024 weergegeven. Dit totaal sluit aan op het subtotaal capaciteitsbudget waarbij géén rekening is gehouden met het frictiebudget en de dekking vanuit tijdschrijven dan wel bijdragen van derden. In het overzicht is aangegeven of de uitbreiding van capaciteit wordt gedekt uit bijdragen derden of uit middelen van de provincie zelf. Tevens is aangegeven onder welk mandaat de wijzigingen zijn doorgevoerd.

Ontwikkeling capaciteitsbudget (bedragen x € 1.000)		Budget	Dekking	2024	2025	2026	2027	2028
autorisatiemoment december 2024				94.371	87.555	82.611	79.532	72.585
Wijzigingen onder GS mandaat	Financieel kader begroting 2025 (loonsom 2025 te hoog geraamd)	Basis			-1.742	-2.279	-2.279	-2.279
Wijzigingen onder GS mandaat	Septembecirculaire 2024 provinciefonds	Basis			291	291	291	291
Wijzigingen onder GS mandaat	Horizon project	Tijdelijk	Derden	25	415	323	323	323
Wijzigingen onder GS mandaat	Detacheringen	Tijdelijk	Derden	95				
Wijzigingen onder GS mandaat	Actualisatie projecten	Project	Derden	-160	587	187		
jaarstukken 2024				94.331	87.105	81.133	77.867	70.920

Ontwikkeling capaciteitsbudget meerjarig

Het capaciteitsbudget is meerjarig opgebouwd in de ruimte voor salarissen (vast en tijdelijk personeel) en inhuur. Een deel van dit budget is structureel. Het tijdelijke deel bestaat deels uit middelen die wij ontvangen van derden voor bijvoorbeeld de uitvoering van taken en projecten en deels uit middelen die Provinciale Staten beschikbaar stellen. Dit maakt dat het capaciteitsbudget flexibel is en fluctueert.

Dit leidt tot het volgende overzicht van het capaciteitsbudget waarin op hoofdlijnen zichtbaar wordt hoe het capaciteitsbudget zich meerjarig ontwikkelt op begrotingsbasis. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de basiscapaciteit (voor onze basis/structurele taken), tijdelijke capaciteit (budget voor extra taken met een bepaalde looptijd) en projectcapaciteit (verantwoording via tijdschrijven).

De toename van de basiscapaciteit in 2024 ten opzichte van 2023 komt door de extra middelen uit het bestuursakkoord (€ 3 mln.) en de ombuiging van bedrijfsvoeringsbudgetten naar capaciteit (€ 2 mln.). Dit deel van de bedrijfsvoeringskosten wordt namelijk gedekt uit de overheadopslag op de tarieven die worden doorberekend aan projecten. De totale capaciteit blijft daarmee gelijk. Er vindt alleen een verschuiving plaats tussen project- versus basiscapaciteit.

De afname van tijdelijke capaciteit (rode balk in bovenstaand overzicht) komt met name door de afloop van beleid en beschikbare middelen (waaronder Nij Poadium en Natuurpactmiddelen).

De afname projectcapaciteit komt met name door de afloop van de grote infraprojecten. In deze cijfers is nog geen rekening gehouden met te verwachten additionele capaciteit die samenhangt met nieuwe projecten zoals bijvoorbeeld het NPLG / FPLG, bruggen PM-kanaal en mogelijk op lange termijn de Lelylijn. De tijdelijke en projectcapaciteit fluctueren. Het capaciteitsbudget neemt toe als er nieuwe

middelen beschikbaar worden gesteld voor tijdelijke en projectcapaciteit door derden of door Provinciale Staten zelf. Het capaciteitsbudget neemt af als er tijdelijke projecten worden afgerond.

Meerjarig bezettingsoverzicht

In onderstaand overzicht staat de ontwikkeling van het aantal fte met een provinciaal dienstverband (vast en tijdelijk). In de berap presenteren we op peildatum ook een overzicht van de inhuur (aantallen).

Bezetting provincie Fryslân stand januari 2025 en prognose 2026-2028	Dec.'23	Jan.'25	Jan.'26	Jan.'27	Jan.'28
Prognose arbeidsovereenkomst bepaalde- en onbepaalde tijd (fte, bron begroting 2025)		772	692	677	654
Bezetting arbeidsovereenkomst onbepaalde tijd (fte)	707	714	694	681	663
Bezetting arbeidsovereenkomst bepaalde tijd (fte)	106	97	11	4	2
Totaal realisatie	813	811	705	685	665

bron: dashboard HR, Power BI, 8 januari 2025

De bezetting van medewerkers in provinciale dienst is eind 2024 uitgekomen op 813 fte.

Deze realisatie wijkt af van de prognose in de begroting 2024. Verklaring is dat de doelwaarde in de begroting 2024 is bepaald op basis van de beschikbare gegevens medio 2023 en uitgaat van de op dat moment geregistreerde gegevens. In 2024 zijn er ten opzichte van die prognose medewerkers 'ingestroomd' ter vervanging van medewerkers die met pensioen zijn gegaan of zijn overgestapt naar een andere werkgever en waarbij vervanging nodig was voor de continuïteit van het werk. Verder zijn dienstverbanden voor bepaalde tijd aangegaan. Het gaat hierbij om werkzaamheden die zijn gekoppeld aan bijvoorbeeld de uitvoering van het bestuursakkoord of besluitvorming van Provinciale Staten.

Toedeling bedrijfsvoeringskosten aan BBV taakvelden

In onderstaande tabel zijn de bedrijfsvoeringskosten onderverdeeld naar de BBV taakvelden. Doordat de inzet voor met name de spuk's op het gebied van natuur en landbouw en de realisatie van infrastructurele projecten is achtergebleven bij de planning, vallen ook de overheadkosten die samenhangen met 'Natuur' en 'Investerings' lager uit dan begroot. De lagere kosten 'Overhead' is het effect van de onderbesteding op bedrijfsvoeringsmiddelen zoals eerder aangegeven.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2024 na wijziging	Realisatie 2024	Verschil begroting en rekening
Bestuur	5.607	5.406	201
Verkeer en vervoer	17.723	17.277	446
Water	3.210	3.089	121
Milieu	6.801	7.084	-283
Natuur	16.241	14.049	2.192
Regionale economie	5.138	4.625	513
Cultuur en maatschappij	5.673	5.428	245
Ruimte	6.118	6.010	108
Overhead	45.486	41.358	4.128
Investerings	5.523	4.080	1.443
Voorzieningen	599	599	0
Onderhanden werken inrichtingsgebieden	1.199	741	458
Saldo bedrijfsvoeringskosten	119.318	109.745	9.573

6. Wetgeving

Wat wilden we bereiken?

Wetgeving

In 2022 is het programma Iepen Finster gestart. Onderdeel hiervan is de implementatie van de Wet open overheid (Woo).

Als onderdeel van de Woo moesten in 2024 vier informatiecategorieën openbaar worden gemaakt. Dit betreft de volgende categorieën: Wetten en algemeen verbindende voorschriften, Overige besluiten van algemene strekking, Informatie over organisatie en werkwijze en Informatie over organisatie en werkwijze. Deze zijn inmiddels openbaar gemaakt via [Open.fryslân.frl](https://open.fryslân.frl). Daarmee voldoen we als organisatie aan de Wet Open Overheid voor de eerste tranch. Verder is het Woo-team, dat zich bezighoudt met de passieve openbaarmaking van informatieverzoeken, uitgebreid.

Om de informatiehuishouding te verbeteren hebben we onder meer een toetsing uitgevoerd op de informatiehuishouding aan de hand van KIDO (Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Decentrale Overheden). Aan de hand van de uitkomsten is een aantal acties ter verbetering uitgezet.

7. Fraude en onregelmatigheden

Er is over 2024 geen fraude geconstateerd. Het in de bestuursrapportage aangekondigde frauderesponsplan is in concept afgerond.

8. De rechtmatige organisatie

Rechtmatigheidsverantwoording

Rechtmatigheid betekent dat alles wat de provincie doet volgens de wet- en regelgeving gebeurt. Dit geldt voor allerlei activiteiten van de provincie, zoals aanbestedingen, arbeidsomstandigheden, subsidieverstrekking en informatieverstrekking.

Bij de rechtmatigheidsverantwoording gaat het specifiek om het financieel beheer; alle inkomsten, uitgaven en veranderingen op de balans moeten volgens de regels zijn uitgevoerd.

Binnen de rechtmatigheidsverantwoording zijn drie begrippen belangrijk:

1. **Afwijkingen:** Wanneer iets niet volgens de regels is gegaan (fouten) of wanneer het college niet zeker weet of iets wel volgens de regel is gegaan (onduidelijkheden);
2. **Onrechtmatigheden (fouten):** Dit zijn duidelijke overtredingen van de regels bij financiële handelingen;
3. **Onduidelijkheden:** Het college kan soms ondanks zorgvuldig onderzoek en na het inwinnen van advies niet vaststellen of iets wel of niet volgens de regels is gegaan.

Deze begrippen hebben betrekking op drie rechtmatigheidscriteria: begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruikcriterium.

De geconstateerde onrechtmatigheden komen niet boven de op 23 oktober 2024 door u vastgestelde verantwoordingsgrens uit. Wel komen ze uit boven de vastgestelde rapporteringsgrens. De afwijkingen komen voort uit het voorwaardencriterium (het niet voldoen aan EU-aanbestedingsregels en de algemene subsidieverordening) en het begrotingscriterium. De eerste categorie is niet meer te herstellen. De tweede categorie, de begrotingsonrechtmatigheid, wordt bij de vaststelling van de jaarrekening 2024 alsnog rechtmatig omdat ze dan door u achteraf geautoriseerd worden.

Totale omvang (x €1.000)

Begrotingsonrechtmatigheid (bruto)	39.497
Totaal van de begrotingsonrechtmatigheid dat past binnen het vooraf vastgestelde beleid (acceptabel)	39.497
Resterend saldo aan begrotingsonrechtmatigheid (netto)	0
Aanbestedingen	411
Totaal	411

Begrotingscriterium

De begrotingsrechtmatigheid heeft betrekking op het financiële handelen binnen het kader van de geautoriseerde begroting. Dit wordt formeel als volgt omschreven:

“Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten (exploitatie), alsmede de balansposten (investeringen), dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma’s (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten en baten vermeld die door u zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.”

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dienen de afwijkingen in de jaarrekening herkenbaar te worden opgenomen en van een toelichting te worden voorzien. Als blijkt dat de gerealiseerde lasten en baten op programmaniveau hoger of lager zijn dan geautoriseerd, kan er sprake zijn van begrotingsonrechtmatigheid.

Over- en onderschrijdingen die gedurende het jaar bekend werden zijn in 2024 aan u voorgelegd, bijvoorbeeld via de bestuursrapportage of het autorisatiemoment december. Nog niet geautoriseerde over- en onderschrijdingen worden in de jaarstukken toegelicht en worden door de vaststelling van de jaarrekening door u alsnog geautoriseerd.

De verschillen tussen de geautoriseerde lasten en baten en de gerealiseerde lasten en baten worden in de jaarrekening onder 2.7 per beleidsprogramma weergegeven. Vanaf 2023 rapporteren wij ook over begrotingsrechtmatigheid bij de onderhanden en nog op te starten investeringen. Dit doen wij op het niveau waarop u krediet beschikbaar heeft gesteld waarbij beoordeeld wordt of er op totaal project- of programmaniveau een over- of onderschrijding plaatsvindt.

In 2024 is sprake van een bruto begrotingsonrechtmatigheid van € 39,5 mln. De over- en onderschrijdingen passen echter binnen het bestaande beleid zoals door u is vastgesteld en leiden daarom netto niet tot een begrotingsonrechtmatigheid (zie verder onderdeel 2.10 Rechtmatigheidsverantwoording van de jaarrekening). Daarbij is ook niet vastgesteld dat de over- of onderschrijdingen ten onrechte niet tijdig zijn gesignaleerd.

De over- en onderschrijdingen bij tijdelijke budgetten en reserves worden conform het gestelde in de nota uitvoering begroting en de nota reserves en voorzieningen verrekend met het volgende jaar. De budgetten waar dat niet volgens het vastgestelde beleid mogelijk is leiden tot een rekeningresultaat welke nader uitgewerkt is in onderdeel 2.8 van de jaarrekening. Een nadere toelichting hierop is te vinden in de beleidsprogramma's. Deze verschillen leiden niet tot een begrotingsonrechtmatigheid omdat ze als acceptabel worden beschouwd. Bij de overlopende passiva (met name specifieke uitkeringen) worden op de exploitatie de werkelijke uitgaven verantwoord, hiertegenover staat de bijdrage van derden veelal van het Rijk. Verschillen ten opzichte van de begroting zijn dan ook bij lasten en baten budgettair neutraal.

Voorwaarden criterium

Het voorwaarden criterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen/voorwaarden zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving, zowel intern als extern.

Met onze interne controles sluiten we aan bij de goedkeurings- en rapporteringstoleranties die de accountant hanteert. In nauwe samenspraak met de accountant hebben we de omvang van de steekproeven en de uit te voeren controles bepaald. De controles zijn uitgevoerd op de volgende processen: personeel, inkoop, subsidies en overige geldoverdrachten.

Aanbestedingsrechtmatigheid

De regels over aanbesteden staan in de Aanbestedingswet 2012 en het Aanbestedingsbesluit. In de Gids Proportionaliteit (flankerend beleid bij de aanbestedingswet 2012) zijn de voorschriften uitgewerkt over de eisen, voorwaarden en criteria die aan inschrijvers en inschrijvingen worden gesteld. Een aanbestedende dienst dient de voorschriften toe te passen of een afwijking in de aanbestedingsstukken te motiveren. Het ten onrechte niet toepassen van de Aanbestedingswet 2012 met betrekking tot deze Europese aanbestedingsnormbedragen bij een aanbesteding van opdrachten, leidt tot een financiële rechtmatigheidsfout. Het niet naleven van de overige normbedragen uit de Gids Proportionaliteit leidt niet tot financiële rechtmatigheidsfouten voor zover de provincie afwijking hiervan adequaat heeft gedocumenteerd en gemotiveerd.

Het EU-aanbestedingsproces bevat conform voorgaand jaar de meeste bevindingen ten aanzien van de rechtmatigheid. Het contractmanagement is decentraal belegd. De oorzaken van de onrechtmatigheden zijn divers maar liggen met name in het hebben van adequate kennis over het (EU)aanbestedingsproces/-recht, wijzigen van contracten maar ook in het inschatten van de opdrachtwaarde bij de start van de aanbesteding en het hebben van inzicht in de totale omvang van de opdracht. De organisatie dient hierin extra te investeren om het risico op onrechtmatigheden vanuit EU-aanbestedingen te mitigeren.

Bij vijf crediteuren is sprake geweest van het niet correct naleven van de aanbestedingsregels. In totaal betreft het een bedrag van € 410.886,-.

Het betreffen vijf onrechtmatigheden die in 2023 reeds zijn geconstateerd, maar waarbij geen nieuwe aanbesteding heeft plaatsgevonden waardoor de bestedingen ook dit jaar aangemerkt moeten worden als onrechtmatig.

Bij twee crediteuren is sprake van een langlopend contract. Het huidige contract zal opgebroken moeten worden om onrechtmatigheden in de toekomst te voorkomen.

Bij de drie overige aanbestedingen is reeds een aanbesteding in gang gezet of wordt onderzocht wat de mogelijkheden daartoe zijn.

Fouten of onzekerheden bij verstrekte subsidies

Wij hebben vanuit het oogpunt van efficiency gekozen voor een steekproefsgewijze controleaanpak. Dit leidt ertoe dat wanneer gevonden fouten in de steekproef niet “geïsoleerd” kunnen worden (dat wil zeggen: aantoonbaar dermate uniek dat zij op zichzelf staan en niet representatief te achten zijn voor de gehele populatie), deze geëxtrapoleerd moeten worden over (het relevante gedeelte van) de restpopulatie.

Bij de controle zijn bevindingen geconstateerd. Deze blijven onder de rapporteringsgrens en worden daarom niet vermeld.

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium

Het misbruik en oneigenlijk gebruik-beleid spitst zich toe op vergunningverlening, toezicht en handhaving en op misbruik en oneigenlijk gebruik bij subsidies.

Vergunningverlening toezicht en handhaving

Jaarlijks doet het college verslag over de uitvoering van de VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving). Met het VTH-jaarverslag wordt teruggeblikt op het programma van het desbetreffende jaar als het gaat om de uitvoering van de taken op het vlak van vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht. De provincie voert de taken deels zelf uit (o.a. ruimte, groene regelgeving (vaar)wegen). Het merendeel van de

VTH-taken wordt echter door de uitvoeringsinstanties FUMO en ODG (Omgevingsdienst Groningen) uitgevoerd.

Op dit moment wordt de nieuwe Uitvoerings- en Handhavingsstrategie (U&H-strategie) ontwikkeld. Dit beleid zal in de plaats treden van het huidige VTH-beleid 2019-2023 welke is verlengd tot eind 2025. De nieuwe U&H-strategie zal begin 2025 ter vaststelling aan GS worden voorgelegd en per 1 januari 2026 in werking treden.

Misbruik en oneigenlijk gebruik bij subsidies

In het Provinciaal Blad van 27 juli 2017 is de beleidsregel ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik bij subsidies 2017 gepubliceerd. Daarnaast zijn in de uitvoeringsregeling Asv provincie Fryslân 2022, die met terugwerkende kracht naar 1 juli 2024 in werking is getreden, bepalingen opgenomen met betrekking tot toezicht en handhaving.

Met betrekking tot het aantal controles is niet aan de omvang zoals vermeld in de beleidsregel voldaan. Oorzaak is gelegen in het feit dat de huidige capaciteit niet in overeenstemming is met wat een volledige steekproef vraagt van de toezichthouders. De communicatie met subsidieontvangers en intern vraagt meer tijd dan oorspronkelijk gedacht en de resultaten van de controles leiden tot meer werk, omdat gevonden onregelmatigheden tot meer controles leiden.

De bewaarplicht van vijf jaar van stukken die betrekking hebben op de subsidieverstreking die op subsidieontvangers rust en de begrenzing van de bevoegdheid tot terugvordering tot een termijn van vijf jaar na vaststelling leiden tot een termijn van vijf jaar na vaststelling waarin controles uitgevoerd en afgerond kunnen worden. Dat betekent dat in 2024 de vaststellingen uit de a-selecte steekproef over het jaar 2019 uitgevoerd en afgerond moesten worden.

De totale a-selecte steekproefomvang bedroeg in 2019 157 zaken. Daarvan zijn 81 zaken in behandeling genomen. Als gevolg van verjaring hebben we niet alle in behandeling genomen controles kunnen afronden. Daarnaast zijn er controles uitgevoerd die betrekking hebben op de steekproefjaren 2020 t/m 2024. Er zijn daarbij geen gevallen van misbruik of oneigenlijk gebruik geconstateerd.

Er zijn meerdere subsidies herzien lager vastgesteld. Verder zijn er tientallen onregelmatigheden geconstateerd. Voor één regeling is een rapportage opgesteld over de afgelopen vijf jaren.

Paragraaf 8. VTH taken

Deze paragraaf bevat een nadere toelichting op de vergunningverlenende -, toezichthoudende en handhavingstaken (VTH taken) van de provincie.

Bevoegd bestuursorgaan

Gedeputeerde Staten is het bevoegde bestuursorgaan voor de uitvoering van VTH taken. De juridische grondslag hiervoor ligt in landelijke wet- en regelgeving en provinciale verordeningen.

Uitvoering

De feitelijke uitvoering van VTH taken wordt deels uitgevoerd door GS zelf en deels namens GS door de uitvoeringsdiensten FUMO en Omgevingsdienst Groningen.

Bij de FUMO, de Friese omgevingsdienst, is een breed pakket aan milieutaken ondergebracht. Dit betreft voornamelijk VTH-taken voor bedrijven, ontgrondingen en groen toezicht en de advisering op specialistische terreinen als externe veiligheid, bodem en geluid.

De Omgevingsdienst Groningen (ODG) is één van de zes omgevingsdiensten die is aangewezen als Seveso - omgevingsdienst (voorheen Brzo -Besluit risico's zware ongevallen). De ODG voert de VTH-taken uit voor de majeure risicobedrijven in de drie Noordelijke provincies.

Mandaat

Gedeputeerde Staten hebben aan de ambtelijke provinciale organisatie en de FUMO en ODG mandaat verleend, zodat zij de aan hen opgedragen taken kunnen uitvoeren. Over gevoelige zaken vindt overleg en afstemming met de verantwoordelijk portefeuillehouder plaats.

VTH bijdrage aan doelen

Het karakter van het VTH instrumentarium maakt dat er veelal sprake is van een indirecte bijdrage aan de realisatie van doelen binnen de verschillende beleidsvelden.

De basisgedachte is dat normconform gedrag, een goede naleving van wet- en regelgeving, bijdraagt aan veiligheid, gezondheid en milieukwaliteit.

Zo versterkt een goede uitvoering van VTH taken de naleving van wet- en regelgeving. Aldus wordt met de inzet van het VTH instrumentarium bijgedragen aan de realisatie van doelen binnen de beleidsvelden:

- 2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur;
- 3.1 Natuur;
- 4.2 Water en Bodem;
- 4.3 Milieu;
- 4.4 Energietransitie.

VTH beleid

Voor de uitvoering van deze taken stellen Provinciale Staten verordeningen en Gedeputeerde Staten uitvoeringsbeleid vast. Het vaststellen van VTH-beleid volgt uit afdeling 13.2 van het Omgevingsbesluit. Onder de Omgevingswet is de benaming voor VTH-beleid gewijzigd naar Uitvoerings- en handavingsstrategie, ofwel U&H strategie.

Het vigerende VTH-beleid is in twee documenten vastgelegd:

- VTH-beleid 2019 – 2023 (verlengd tot en met 2025): Hierin is het algemene beleidskader voor VTH taken vastgesteld. Dit beleidskader beschrijft de uitgangspunten, doelen (wat) en strategieën

(hoe) voor de uitvoering van VTH-taken. Dit beleid is van toepassing op alle VTH taken waarvoor GS het bevoegd gezag is.

- Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân 2025-2028: Dit beleidsdocument bevat het uniforme beleid voor de provinciale en gemeentelijke basistaken die door de FUMO worden uitgevoerd. Het AB van de FUMO heeft hier op 19 december 2024 mee ingestemd en de formele vaststelling vindt plaats door de bevoegde gezagen begin 2025.

Gedeputeerde Staten hebben op 22 oktober 2024 besloten de looptijd van het provinciaal VTH-beleid met te verlengen, tot en met 2025. Actualisatie van het provinciaal VTH-beleid is in 2024 gestart en voor de zomer 2025 wordt een geactualiseerd beleidsdocument aan Gedeputeerde Staten voorgelegd.

Wat willen we bereiken?

De wet- en regelgeving waarin GS als het bevoegde gezag is aangewezen bevat specifieke doelen. GS heeft medebewind voor deze landelijke regelgeving en streeft op deze doelen goede naleving na.

De beleidsdoelen voor ambitie Uitvoeren wettelijke VTH-taken is voor de verschillende VTH programmaonderdelen nader uitgewerkt in het provinciaal VTH-beleid.

Inhoudelijke speerpunten

Hieronder worden enkele inhoudelijke speerpunten benoemd:

Beleidsontwikkeling

- Er is in IPO-verband bijgedragen aan de ontwikkeling van (landelijk) VTH-beleid. Daarbij sluiten wij aan bij de programmalijnen uit de bestuurlijke IPO-agenda VTH Gezonde, duurzame en veilige leefomgeving. Binnen deze programmalijnen vallen onderwerpen als financiële zekerheid bij afvalbedrijven, zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en kwaliteitscriteria. De beleidsontwikkeling dient mede ter voorbereiding op de actualisatie van het provinciaal VTH-beleid.
- De doorontwikkeling van het VTH-stelsel heeft een impuls gekregen naar aanleiding van het rapport “Om de leefomgeving” van de Commissie Van Aartsen. De aanbevelingen uit dit rapport zijn omgezet in het Interbestuurlijk programma VTH (IBP-VTH) waaraan vanuit het Rijk, VNG, IPO en OD-NL een bijdrage is geleverd. Het IBP-VTH is op 30 september 2024 afgerond. Betrokken partijen maken samenwerkingsafspraken om de resultaten uit het programma de komende jaren te implementeren en te borgen.

Majeure risicobedrijven

- Fryslân kent 15 majeure risicobedrijven (peildatum 1 januari 2024). De uitvoering van VTH-taken bij deze bedrijven is, zoals eerder aangegeven, opgedragen aan de ODG. De uitvoering van deze taken vindt plaats overeenkomstig de productie- en kwaliteitsnorm “Noordelijke Maat” zoals die tussen de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe met de ODG is overeengekomen.

Samenwerken

- Fries VTH-overleg. Gedeputeerde Staten hebben de wettelijke taak tot coördinatie en afstemming tussen overheden en andere organisaties in Fryslân die betrokken zijn bij de uitvoering van VTH-taken. Deze samenwerking heeft een beleidsmatig en kaderstellend karakter. De onderwerpen komen voort uit de meerjarenagenda, aangevuld met actuele thema's.
- Operationele samenwerking. Als provincie werken we veel en intensief samen met andere overheden, uitvoeringsorganisaties en andere instanties in concrete zaken. Deze samenwerking is erop gericht om daar waar nodig krachtadig en als één overheid te kunnen acteren. Wij doen dit zowel in:
 - Noordelijk verband: Groningen, Fryslân en Drenthe, Politie Noord-Nederland;
 - Waddengebied en hoofdvaarwegennet;
 - Samenwerking toezicht bij de Natura 2000 – gebieden.

Paragraaf 9. Grote projecten

In deze paragraaf staan alle grote projecten in de provincie Fryslân. Provinciale Staten hebben bepaald welke projecten zijn opgenomen. De verantwoording gebeurt aan de hand van de volgende vragen:

- Welke besluiten hebben Provinciale Staten in 2024 genomen?
- Wat heeft het gekost?
- Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken?
- Hoe hebben de risico's zich ontwikkeld?

Overzicht grote projecten

Projecten

1. Spoorprojecten
 - a. Lelylijn
 - b. ERTMS
2. Vismigratierivier
3. Bruggen/Sluis Kornwerderzand

Programma's

4. Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave
5. Programma Natuur
6. Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)
7. Veenweide
 - a. Veenweideprogramma 2021-2031
 - b. Aldeboarn-De Deelen
 - c. Hegewarren
 - d. Idzegea

1. Spoorprojecten (programma infrastructuur)

Wat wilden we bereiken?

1. Spoorprojecten (programma infrastructuur)

De spoorprojecten zijn onder te verdelen in twee hoofdprojecten:

- Lelylijn
- ERTMS

Stand van zaken gewenste resultaten

Lelylijn

Beleid

Tijd

In het bestuursakkoord Fryslân is de verwachting uitgesproken dat de Minister eind 2024 de startbeslissing (voor de Mirt Verkenning) heeft genomen. Het besluit over 'een volgende stap in het Lelylijn proces' is eind 2024 uitgesteld tot de Voorjaarsnota 2025.

Geld

ERTMS

Beleid

Tijd

Project is 9 maanden vertraagd, vanwege leveranties t.b.v. de inbouw.

Geld

1a. Lelylijn

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

Het kabinet heeft € 3 miljard gereserveerd voor de realisatie van de Lelylijn. In 2023-2024 is het MIRT- en NOVEX-onderzoek voor de Lelylijn uitgevoerd. Met het Rijk is afgesproken de kosten hiervan ad € 8 miljoen te verdelen in 50% voor het Rijk en 50% voor de regio. Dit is voor het MIRT- en NOVEX-onderzoek Lelylijn (€ 6 miljoen), Deltaplan (€ 1 miljoen), onderzoek Bestaand Spoor (€ 0,5 miljoen) en onderzoek Nedersaksenlijn (€ 0,5 miljoen). Voor de provincie Fryslân betekent dit een bijdrage aan de plankosten van € 1,3 miljoen. (Dit bedrag zit in het budget Lelylijn, opgenomen voor de bijdrage aan de plankosten voor Lelylijn en Deltaplan). Daarnaast dragen Friese gemeenten hieraan bij. In het Bestjoersakkoart 2023-2027, *Oparbeidzje foar Fryslân* is hiernaast nog 1 miljoen gereserveerd, die zal in 2025 en 2026 worden aangesproken voor de uitvoering van de vervolgstappen op basis van de afspraken

in het BO-MIRT 6 november en 20 december 2024.

In het hoofdlijnenakkoord van PVV, VVD, NSC en BBB is de Lelylijn opnieuw opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

De Lelylijn is begin 2024 opgenomen in het 'extended core network' van het Trans-European Transport Network (TEN-T). Er wordt lobby gevoerd richting Europa om cofinanciering voor de aanleg van de Lelylijn te krijgen uit de budgetten achter de TEN-T verordening en andere mogelijke Europese fondsen. Ook wordt samen met regionale partijen wordt gezocht naar mogelijkheden voor regionale cofinanciering.

In november 2024 is het MIRT- en NOVEX-onderzoek voor de Lelylijn afgerond. Doel van het onderzoek was het opleveren van voldoende informatie om de Startbeslissing Verkenning Tracéwet te nemen door de minister eind 2024, als start van de formele planvoorbereiding en realisatie van de Lelylijn. Het Rijk eist dat er zicht is op 75% van de benodigde middelen, dat ontbreekt nu en daarom is de Startbeslissing tot een MIRT-verkenning door de minister niet genomen ondanks dat Rijk en Regio van mening zijn dat de resultaten van de onderzoeken wel vervolgstap rechtvaardigen. Er is in het BO-MIRT december 2024 besloten om te komen tot een Masterplan Lelylijn om te kijken hoe de lijn ingebed kan worden in de ruimtelijke structuur van Nederland. Over de financiering van de Lelylijn zijn Rijk en Regio met elkaar in gesprek.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft het zicht op 75% van de financiering als spelregel voor het nemen van de Startbeslissing tot een MIRT-verkenning. Dit blijft een risico omdat tot op heden dit zicht voor de financiering van de Lelylijn er niet is.

1b. ERTMS

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

Het totale budget voor de ombouw van de treinen bedraagt € 99,5 miljoen. Hiervoor draagt de provincie Fryslân € 10 miljoen bij en de provincie Groningen € 20 miljoen (naar rato omvang van de concessie: 1/3 Fryslân en 2/3 Groningen). De bijdrage van de provincie wordt gedekt uit de te realiseren besparing in de concessie. Via een Specifieke Uitkering (SPUK) ontvangen de provincies van het Rijk naar rato het resterende bedrag. Arriva heeft op basis van een kasstroomregeling circa € 42 miljoen ontvangen; 1/3 van Fryslân en 2/3 van Groningen. Met deze middelen wordt het contract met Stadler gefinancierd, de partij die de treinstellen gaat ombouwen voor Arriva.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

ProRail heeft een projectorganisatie in het leven geroepen om de uitrol van ERTMS in Nederland te organiseren. De werkzaamheden voor de provincie bestaan vooreerst uit het laten opstellen van ontwerpen door ingenieursdiensten voor de benodigde aanpassingen in de treinen in Fryslân en Groningen. Vanaf 2026 worden de treinstellen daadwerkelijk omgebouwd. Parallel daaraan zal ProRail de noodzakelijke aanpassingen aan de spoorinfrastructuur uitwerken. Deze zijn inmiddels aanbesteed en gegund. De regie op planning en uitvoering is belegd bij de landelijke Programmadirectie die hiervoor door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is opgericht.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

- De beide provincies zijn volledig risicodragend voor de ombouw van het treinmaterieel naar verhouding van inbreng. In het totale budget heeft Arriva circa € 9 miljoen opgenomen voor risicodekking.
- De indexering is een risico. Het Rijk indexeert hun bijdrage en deze wordt inmiddels uitbetaald. Onze eigen bijdrage wordt niet geïndexeerd.
- Omdat de noordelijke lijnen als één van de eerste worden omgebouwd naar ERTMS kunnen er onvoorziene zaken optreden. Er is op dit moment sprake van enige vertraging (9 maanden).

2. Vismigratierivier

Wat wilden we bereiken?

Vismigratierivier

In 1932 is de Afsluitdijk gerealiseerd. De afsluiting van de toenmalige Zuiderzee heeft ecologisch grote negatieve gevolgen gehad. Door het realiseren van de Vismigratierivier (VMR) wordt de verbinding hersteld zodat trekvissen weer kunnen migreren tussen zout en zoet en andersom.

Stand van zaken gewenste resultaten

Vismigratierivier

Beleid

De Vismigratierivier draagt bij aan gezond water, het herstel van rijkdom aan soorten planten en dieren in het gebied en het biedt mogelijkheden voor recreatie.

Tijd

Als gevolg van genoemde ontwikkelingen kan realisatie op zijn vroegst eind 2025 opgestart worden en eind 2026 in gebruik worden genomen waarna de inregelfase met onderzoek en monitoring zal volgen.

Geld

Als gevolg van genoemde negatieve ontwikkelingen is voor de totale businesscase van de VMR een budgettoevoeging van € 13 mln. nodig. Zie hieronder voor een uitgebreidere toelichting.

Vismigratierivier

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

	Budget		Besteed
Project	Totaal budget	Aandeel provinciale bijdrage in budget	Gerealiseerd t/m 2024
Vismigratierivier deel 1	19.000.000	2.700.000	19.000.000
Vismigratierivier deel 2	47.400.000	5.700.000	24.100.000

Provincie Fryslân is sinds 2018 opdrachtgever namens de vijf initiatiefnemers van de VMR: de Waddenvereniging, It Fryske Gea, Sportvisserij Nederland, Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk en NetVISwerk. Het project wordt grotendeels gefinancierd door subsidies vanuit o.a. het Waddenfonds, Nationale Postcode Loterij en LIFE.

In 2020 is de realisatie van de VMR gestart. Het project is volop in realisatie. De VMR wordt op basis van zes deelcontracten gerealiseerd, inmiddels zijn alle delen aanbesteed met twee-fasen-overeenkomsten. In de 1e fase wordt een ontwerp opgesteld, worden randvoorwaarden meegegeven, waaronder het

taakstellend budget. De 1e fase wordt afgesloten met een realisatieovereenkomst welke uitgevoerd wordt in fase 2. Fase 2 start alleen mits het ontwerp past binnen de randvoorwaarden. Vier van de zes deelcontracten zijn gerealiseerd, het vijfde volgt in 2025. Het realisatiecontract (fase 2) voor het laatste deelgebied (VI) is nog niet gesloten.

Het project staat onder spanning. Sinds de vaststelling van het budget in 2018 zijn de omstandigheden gewijzigd door raakvlakken en afhankelijkheden met het rijksproject Versterking Afsluitdijk, hoge prijsindexatie als gevolg van Covid en de oorlog in Oekraïne, de verziltingsproblematiek in het IJsselmeer en daarmee de beschikbaarheid over zand voor de bouw van de VMR alsook complexe vergunningsprocedures.

Op 5 februari 2025 hebben wij u per brief geïnformeerd over de gevolgen van bovengenoemde negatieve ontwikkelingen op de totale businesscase van de VMR: een tekort van € 13 mln. Het doel is om een volledig functionele VMR te realiseren. De provincie en de initiatiefnemers zijn met de financierende partijen van de Vismigratierivier in gesprek over extra budget. Mocht het totaal benodigde budget niet op korte termijn verkregen worden, is het een optie om de VMR in een groeimodel te realiseren. Dan kan toegegroeid worden naar een volwaardig, functionerende VMR, mits er in de jaren daarna grondstromen en financiën beschikbaar gesteld worden.

Op basis van de hoeveelheid verkregen aanvullende middelen wordt medio 2025 de balans opgemaakt in welke vorm de VMR gerealiseerd gaat worden.

In 2024 hebben enkele begrotingswijzigingen plaatsgevonden. Waaronder een in 2023 aangevraagde financiële bijdrage aan het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) voor het toevoegen van ecologische meerwaarde aan de VMR (Ecologisch Impulspakket Waddenzee). LNV verstrekt deze middelen om een 'impuls' te geven aan natuurprojecten om het ecosysteem van de Waddenzee te versterken. De aanvraag is in januari 2024 gehonoreerd waardoor een bedrag van €875.000 kon worden toegevoegd aan het project. Aan het einde van 2024 is de financiële bijdrage van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur verhoogd tot € 1.645.000 inclusief BTW en uitgekeerd via een Specifieke Uitkering aan provincie. De begroting zal hierop in 2025 worden aangepast middels een wijziging.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Het project is opgedeeld in deelgebieden:

Contract I = Rijkscontract – Doorlaatmiddel Afsluitdijk en inzwemopeningen (gereed)

Contract II = Estuariëne deel Waddenzeezijde (gereed)

Contract III = Estuariëne deel IJsselmeerzijde (gereed)

Contract IV = Oostelijke en Zuidelijke Dam IJsselmeerzijde (gereed 2025)

Contract V = Westflank IJsselmeerzijde (gereed)

Contract VI = Binnenzijde VMR, afsluitmiddel, inregelfase en b&o (voorbereiding)

Vier van de zes deelgebieden zijn inmiddels afgerond, van noord naar zuid zijn dit: de Waddenzeezijde met de inzwemopeningen, het Doorlaatmiddel in de Afsluitdijk, het Estuariëne deel aan IJsselmeerzijde en de westelijke dam aan IJsselmeerzijde. In 2025 wordt het één na laatste deelgebied, de zuidelijke en oostelijke dam aan IJsselmeerzijde, aangelegd. Dit is het laatste deel van de contour van de Vismigratierivier. Het laatste deelgebied (Contract VI) bevindt zich in de voorbereidende fase.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

De raakvlakken en afhankelijkheid met het rijksproject Versterking Afsluitdijk heeft geleid tot een langere doorlooptijd met financiële consequenties (o.a. indexering, personeelslasten, en hogere bouwkosten) en maakte verlenging van de natuurwetvergunning noodzakelijk.

Generiek is er in de GWW-sector sprake van (enorme) prijsstijgingen.

Recent zijn onverwacht hoge kosten opgetreden door vergunningscomplexiteit.

In verband met verziltingsproblematiek zal er van uit moeten worden gegaan dat het benodigde zand voor het laatste deelgebied (VI) geheel aangekocht moet worden, in plaats van beschikbaar komen vanuit de verdieping vaargeulen.

Aangezien het laatste deelgebied is gegund en het beheer en onderhoud van de VMR geregeld moet worden, zal nog een natuurbeheerder moeten worden geselecteerd.

3. Bruggen/Sluis Kornwerderzand

Wat wilden we bereiken?

Bruggen/Sluis Kornwerderzand

Een brede regio heeft de wens het IJsselmeergebied toegankelijk te maken voor grotere schepen. Dit levert baten op voor een brede regio. Het project omvat het vervangen van de bruggen in de A7, het verruimen van de grote sluis te Kornwerderzand en het verruimen van de vaargeulen in het IJsselmeer. In 2019 is een bestuursovereenkomst (BOK) gesloten met Rijk over de realisatie en financiering. Sindsdien zijn omstandigheden gewijzigd en hebben ontwikkelingen plaatsgevonden die hebben geleid tot een herijking van het project en vraagt nieuwe afspraken tussen de betrokken regionale bestuurlijke partijen en het Rijk.

Stand van zaken gewenste resultaten

Bruggen/sluis Kornwerderzand

Beleid

Het project zorgt voor een verbeterde toegankelijkheid van het IJsselmeergebied. Dit komt ten goede aan de maritieme maakindustrie en de binnenhavens gelegen langs de IJsselmeerkust van Overijssel en Flevoland. Voor een brede regio leidt dit tot investeringen door het bedrijfsleven en extra werkgelegenheid. Tevens draagt het bedrijfsleven bij aan de financiering van het project.

Tijd

In de BOK zijn mijlpalen vastgelegd voor de bruggen en sluis en vervolgens herhaaldelijk bijgesteld. Vanwege diverse ontwikkelingen en herijking van het project zijn deze mijlpalen niet meer haalbaar. Op basis van nieuwe afspraken met het Rijk zullen nieuwe mijlpalen worden bepaald.

Geld

Vanwege gewijzigde omstandigheden en diverse ontwikkelingen heeft een herijking van het project plaatsgevonden. De geactualiseerde projectscope en een actueel prijspeil hebben ruwweg tot een verdubbeling van de kosten geleid. De regio zal met het Rijk onder andere tot nieuwe financiële afspraken moeten komen.

Bruggen/Sluis Kornwerderzand

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

	budget	budget	Besteed	
Project	totaal budget	Aandeel provinciale bijdrage in budget	Gerealiseerd t/m 2024	Toelichting
Sluis Kornwerderzand	80.000.000	16.000.000	3.000.000	Besteding betreft voorbereidingskosten

Fase 1 bruggen Kornwerd erzand	100.000.000	3.500.000	12.900.000	
--------------------------------------	-------------	-----------	------------	--

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

In 2019 is een bestuursovereenkomst (BOK) met het Rijk gesloten voor de realisatie van het project. Sindsdien hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan en zijn er risico's opgetreden die van invloed zijn op het gehele project. Dit vraagt een herijking van de afspraken zoals vastgelegd in de BOK.

Een belangrijk element in het geheel is het verziltingsvraagstuk in het IJsselmeer. Een eventuele oplossing voor dit probleem is bepalend voor het al dan niet kunnen verruimen van de vaargeulen in het IJsselmeer en het behalen van de projectdoelstelling.

Inmiddels heeft een herijking van het project plaatsgevonden. Rekening houdend met de diverse ontwikkelingen (waaronder geactualiseerde ontwerprichtlijnen, prijsstijgingen door o.a. Covid en de oorlog in Oekraïne en de verziltingsproblematiek in het IJsselmeer) en op basis van een geactualiseerde scope is een nieuwe raming met prijspeil 2024 opgesteld. In 2025 zullen nieuwe afspraken met het Rijk moeten worden gemaakt over het vervolg van het project. Deze afspraken zullen in een nieuwe bestuursovereenkomst moeten worden vastgelegd.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Voor het project zijn risico's benoemd m.b.t. de verruiming van de sluis, de bouw van de bruggen en het verdiepen van de vaargeulen. Naar aanleiding van de herijking van het project zijn sommige risico's komen te vervallen. De belangrijkste actuele risico's voor het project zijn hieronder opgenomen.

- De bruggen in de A7 bij Kornwerderzand zijn einde levensduur. Een storingsvrije afwikkeling van het weg- en vaarwegverkeer kan niet meer worden gegarandeerd. Het Rijk wil zo spoedig als mogelijk de bruggen aanpakken. Voor het Rijk kan dit aanleiding zijn prioriteit te geven aan een scenario waarbij alleen wordt ingezet op vervanging/renovatie van de bestaande bruggen in plaats van bredere bruggen conform de wens van de regio.
- Het risico is aanwezig dat er tussen Rijk en regio geen overeenstemming wordt bereikt over de financiering van het vervolg van het project. Er zullen dan afspraken moeten worden gemaakt over de verdeling van de gemaakte kosten.
- Onderzoek uitgevoerd door het Rijk laat zien dat het verziltingsprobleem in het IJsselmeer met een aantal effectieve maatregelen kan worden opgelost. Deze kansrijke maatregelen zijn nog niet in detail uitgewerkt en kennen nu nog diverse onzekerheden en risico's.
- Ons uitgangspunt is dat er over het regionale financieringsdeel BTW gecompenseerd kan worden. Tevens is de aanname dat de marktbijdrage leidt tot het kunnen verrekenen van BTW van € 4,6 mln. Hierover vindt nog overleg plaats met de belastingdienst. Bij het maken van nieuwe afspraken met het Rijk is de BTW een belangrijk aandachtspunt.
- De oorspronkelijke voorziene werkwijze om de vaargeulen in het IJsselmeer te verdiepen en de opgave die de provincie heeft zoals beschreven in de BOK, blijkt vanuit vergunningverlening in de praktijk slechts in zeer beperkte mate mogelijk. Bij de herijking van de afspraken met het Rijk is het logisch dat de verruiming van de geulen een opgave is van het Rijk.

4. Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

Wat wilden we bereiken?

Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

In 2011 hebben provincies en het Rijk in het Onderhandelingsakkoord Natuur afspraken gemaakt over de decentralisatie van het natuurbeleid. Hiermee zijn wij verantwoordelijk geworden voor de uitvoering van de Natuuropgave.

De decentralisatie is verder uitgewerkt in het Natuurpact. Het Natuurpact is afgesloten voor de periode 2014 – 2027. De uitvoering van het Natuurpact is in de begroting opgenomen in hoofdstuk 3.1 Natuur. Het betreft daar de planning voor het lopende begrotingsjaar op hoofdlijnen. In deze paragraaf Grote projecten wordt een toelichting gegeven op één van de onderdelen van het Natuurpact: natuurontwikkelingsopgave.

In het kader van het Natuurpact is met het Rijk afgesproken dat in 2027 het NatuurNetwerkNederland (NNN) wordt gerealiseerd. Fryslân heeft vanaf 1 januari 2022 nog een opgave van ca. 1600 ha verwerven/functiewijziging en 4000 ha inrichting NNN. Provinciale Staten heeft november 2022 besloten dat er maximaal wordt ingezet om het NNN te realiseren. Gelet op de beschikbaarheid van geld, menskracht en beschikbaar instrumentarium is gebleken dat niet zonder meer het gehele NNN kan worden gerealiseerd. Vooral het verkrijgen van de benodigde grond dan wel het geïnteresseerd krijgen van grondeigenaren voor natuurbeheer is een cruciale factor voor het slagen van de ambities. En natuurlijk moeten voldoende middelen voorhanden zijn. Fryslân heeft een realisatiestrategie opgesteld die uitgaat van de realisatie van 750 ha verwerven/functiewijziging en 2000 ha inrichting NNN in 2027. De realisatie van het NNN wordt in Fryslân gedaan middels vier grote gebiedsontwikkelingsprojecten (Achtkarpspeken Zuid, Alde Feanen, Beekdal Linde en Koningsdiep) en Natuer mei de Mienskip (NmdM). NmdM is in 2018 middels een Right to Challenge (RtC) gestart omdat op dat moment er minder budget beschikbaar was voor de realisatie van het NNN waardoor er minder NNN aangelegd kon worden; NmdM kwam met een voorstel hoe het NNN grotendeels wel te kunnen realiseren. In 2019 is het een RtC in samenwerking met de provincie geworden. Middels het uitwerken van een aantal pilots heeft NmdM een aanpak/werkwijze ontwikkeld en vastgelegd in een koersdocument. PS heeft maart 2022 aangegeven verder te willen gaan met NmdM en hiervoor 13 FTE beschikbaar te stellen.

Stand van zaken gewenste resultaten

Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

Beleid

De inschatting is dat de realisatie van de afgesproken opgave 750 ha verwerving/functiewijziging en 2000 ha inrichting NNN in 2027 niet volledig wordt gehaald.

Tijd

De inschatting is dat de realisatie van de afgesproken opgave in 2027 niet volledig wordt gehaald.

Geld

Voor de realisatie van het Natuurpact is berekend dat er een tekort is van € 30,5 mln. Conform eerdere afspraken met PS drukt dit tekort op de natuurontwikkelingsopgave. Op dit moment loopt de realisatie van het natuurontwikkelingsopgave achter waarbij het beeld is dat het beschikbare budget voor de natuurontwikkelingsopgave voldoende is. Als de afgesproken opgave met PS in 2027 wel wordt gehaald, dan is er een tekort van € 30,4 mln.

Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Te realiseren doelen

Met de realisatie van het NNN wordt invulling gegeven aan het vergroten van de biodiversiteit. Hiermee wordt een robuust netwerk gerealiseerd. PS heeft met de behandeling van de herziene planning NNN in november 2022 de opgave in 2027 vastgesteld op realisatie van 750 ha functiewijziging/verwerving en 2000 ha inrichting NNN. Hierbij wordt gerekend met de periode 1 januari 2023 t/m 31 december 2027.

Indicator	doelwaarde 2024	gerealiseerd 2024
Gerealiseerde hectare Natuurnetwerk Fryslân: grondverwerven / functieverandering (cumulatief)	300 ha	110 ha
Gerealiseerde hectare Natuurnetwerk Fryslân: inrichting (cumulatief)	690 ha	390 ha

NB: bij bepalen van de doelwaarde werd eerder uitgegaan vanaf 1 januari 2022 i.p.v. 1 januari 2023. Dit verklaart het grote verschil tussen de hectares doelwaarde en gerealiseerd. In onderstaande tabel de realisatie per jaar weergegeven.

Realisatie (ha)	2022	2023	2024
grondverwerven/functiewijziging	109	75	35
inrichting	438	107	283

In de toelichting bij "Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?" wordt ingegaan op de resultaten in 2024.

Eerder genomen besluiten door PS

- Op 21 december 2011 hebben Provinciale Staten besloten het onderhandelingsakkoord Natuur (2011) niet te aanvaarden. Provinciale Staten hebben wel de bereidheid uitgesproken te zullen meewerken aan de uitvoering van het akkoord.
- Op 27 juni 2012 hebben Provinciale Staten ingestemd met de Nota 'Natuur & Lanlik Gebiet' en gekozen voor scenario 2 plus: dit scenario betreft de realisatie van de EHS-taakstelling volgens het
- Onderhandelingsakkoord Natuur met als plus de prioritaire Friese natuurprojecten in Achtkarspelen Zuid, Beekdal Linde en Beekdal Koningsdiep (minimaal 200 en maximaal 500 ha).
- Op 22 januari 2014 zijn Provinciale Staten akkoord gegaan met het Natuurpact tussen de Provincies en het Rijk.
- Op 10 maart 2015 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de ontwikkelingen in het financiële kader van het program Lanlik Gebiet.
- Op 10 mei 2017 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de uitkomsten van het onderzoek naar de geconstateerde tekorten op de Natuuropgave door BMC.
- Naar aanleiding van dit onderzoek is een aantal scenario's uitgewerkt in het rapport Natuur in Fryslân - Haalbaar en Betaalbaar. Uitgangspunten van deze scenario's waren dat het tekort op de natuuropgave opgelost moest worden, én dat de oplossing gevonden moest worden in de natuurontwikkelingsopgave (1 van de onderdelen van de natuuropgave). Naast de provinciale scenario's is vanuit de mienskip ook een scenario ingebracht. Provinciale Staten hebben op 18 juli 2018 een besluit genomen over deze scenario's. Besloten is om drie scenario's verder uit te werken (waaronder het alternatieve scenario van de mienskip, dat als voorkeursscenario is aangemerkt).

- Op 10 juli 2019 zijn de uitgewerkte scenario's ter besluitvorming voorgelegd aan PS. PS hebben besloten om scenario 5b, Natuer mei de Mienskip (binnen bestaand budget) verder uit te werken door het uitvoeren van 3 pilots en in 2021 een definitieve scenariokeuze te maken. Als terugvaloptie is gekozen voor scenario 3+.
- Op 25 mei 2020 heeft PS het grondbeleid vastgesteld. Dit is relevant voor de grondverwerving voor natuur. M.b.t. onteigening is om verduidelijking door PS gevraagd: in 2022 moet een strategische nota worden opgeleverd.
- Op 1 juli 2020 heeft PS de evaluatiecriteria pilots Natuer mei de Mienskip vastgesteld.
- Op 1 december 2020 is PS geïnformeerd over de financiële voortgang Natuurpact.
- Op 24 november 2021 hebben Provinciale Staten de financiële voortgang natuurontwikkelingsopgave besproken. Hierin is een doorkijk gegeven welk budget beschikbaar is voor de komende jaren voor de realisatie van het NNN. In dit stuk is aan de orde geweest dat realisatie in 2027 niet lukt, vanwege onvoldoende inzet capaciteit, te weinig middelen en instrumentarium op basis van vrijwilligheid. PS heeft besloten dat er € 10 mln. in 2022 beschikbaar wordt gesteld voor realisatiekansen prioriteit 3 en 4 NNN (betreft aankopen/functiewijziging, niet voor inzet capaciteit).
- Op 23 maart 2022 hebben Provinciale Staten het aanbod van Natuer mei de Mienskip besproken. NmdM heeft najaar 2021 een aanbod gedaan om 500 ha aan functiewijziging en 1000 ha aan inrichting te doen in de periode t/m 2027 in het NNN buiten de vier gebiedsontwikkelingsprojecten Alde Feanen, Achtkarspelen Zuid, Beekdal Linde en Koningsdiep. PS heeft ingestemd met optie 2, principebesluit: GS op te dragen om m.b.t. NmdM een aantal voorwaarden uit het aanbod uit te werken, zodat dit in de uitwerking van het herziene planning van het natuurpact meegenomen kan worden.
- Op 20 april 2022 hebben Provinciale Staten de strategische grondnota NNN besproken. Hierin ligt een aantal opties voor over de inzet van instrumentarium om de gronden binnen het NNN te realiseren voor natuur. PS heeft ingestemd met optie 3. Dit betekent inzetten op maximale vrijwilligheid in de periode t/m 2027 en inzet op basis van volledige schadeloosstelling vanaf 2028 voor realisatie van prioriteit 1 en 2 NNN. Dit betekent dat er meer capaciteit beschikbaar gesteld moet worden om actiever met de grondaankoop aan de slag te gaan en om meer instrumentarium in te zetten.
- Op 22 november 2022 hebben Provinciale Staten de herziene planning NNN vastgesteld waarmee het mogelijk is om natuur te realiseren binnen het gehele NNN. En hierbij de procesgelden à 18 FTE (13 FTE voor NmdM en 1 FTE voor provinciaal adviseur en 4 FTE voor de uitvoering van de strategische grondnota) beschikbaar te stellen vanuit het Natuurpact. Het beschikbare budget voor de natuurontwikkelopgave is kaderstellend.

Wat heeft het gekost?

Onderstaand is het overzicht opgenomen van de stand van zaken van het Natuurpact. Dit is de tabel met de programmering van de totale natuuropgave in de nieuwe indeling op basis van het scenario 750 ha verwerven/functiewijziging en 2.000 ha inrichting NNN, conform het PS besluit over de herziene planning NNN (november 2022). Betreft de periode 2014-2027. In deze tabel zijn voor de realisatiecijfers de peildatum 1/1/2025 aangehouden. En is de financiële programmering aangepast naar de stand van zaken 1 juni 2024.

INKOMSTEN x € 1.000	Realisatie 2024	Realisatie 2014-2023	Programmering 2025-2027	Totaal
1. Rijksmiddelen	45.200	376.800	156.000	578.000
2. Provinciale middelen	11.500	111.700	37.500	160.700
3. Europese middelen	18.700	98.700	48.800	166.200
4. pMP middelen	0	20.900	0	20.900
5. Overige middelen	5.100	26.100	11.200	42.400
SUBTOTAAL	80.500	634.200	253.500	968.200

UITGAVEN x € 1.000	Realisatie 2024	Realisatie 2014-2023	Programmering 2025-2027	Totaal
1. Ontwikkelopgave	10.200	72.100	86.400	168.700
2. Natura 2000	1.200	19.600	27.700	48.500
3. Natuurbeheer	21.500	170.700	73.200	265.400
4. Agrarisch natuurbeheer	26.000	168.400	83.700	278.100
5. Wet natuurbescherming	0	1.000	200	1.100
6. Soortenbeleid - weidevogels	0	5.900	0	5.900
7. Soortenbeleid - Ganzen	24.700	111.400	34.900	171.000
8. Soortenbeleid overige soorten	500	1.600	1.900	4.000
9. Diversen	4.000	36.900	15.100	56.000
SUBTOTAAL	88.100	587.600	323.100	998.700

TOTAAL x € 1.000	Realisatie 2024	Realisatie 2014-2023	Programmering 2025-2027	Totaal
Subtotaal inkomsten	80.500	634.200	253.500	968.200
Subtotaal uitgaven	88.100	587.600	323.100	998.700
TOTAAL	-7.600	46.600	-69.600	-30.500

Bovenstaande tabel is gebaseerd op het door PS gekozen scenario 3 bij de behandeling van de herziene planning in november 2022. Dit gaat uit van een maximale inspanning en een realistische planning waarbij de inschatting is dat er 750 ha functiewijziging/verwerving en 2.000 ha inrichting in de periode t/m 2027 wordt gerealiseerd. Op basis van de huidige programmering is er berekend dat er dan een tekort is van ca. € 30,5 mln. Hierin is bijvoorbeeld rekening gehouden met: de verhoging van de indexatie voor het Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), de aanpassing standaardkostprijzen van Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL), de verhoogde kosten voor de ganzenschade, de benodigde inzet voor NmdM en uitvoering strategische grondnota NNN (totaal 18 FTE in de periode 2023 t/m 2027). Er is geen sprake van een financieel risico omdat het beschikbare budget kaderstellend is en we de komende tijd op zoek gaan naar aanvullend budget. Hierbij kan gedacht worden aan financiering vanuit de maatregelpakketten LG of uit Programma Natuur.

Realisatie 2024: In 2024 is in het kader van het Natuurpact een bedrag van € 88,1 mln. besteed waarbij het Natuurbeheer (SNL, € 21,5 mln.), het ANLb (€ 26 mln.) en de ganzenschade (€ 24,7 mln.) de grootste uitgaven waren. In de ontwikkelopgave (verwerving en inrichting) is een bedrag van € 10,2 mln. gerealiseerd. De gezamenlijke inkomsten voor het Natuurpact van het Rijk, Europa en eigen provinciale middelen bedroegen in 2024 € 80,5 mln. Per saldo is er in 2024 € 7,6 mln. meer uitgegeven dan er is binnen gekomen. Dit bedrag is in mindering gebracht op de reserve Natuurpact. De stand van de gezamenlijke reserves Natuurpact en Aankoop natuurterreinen bedraagt ultimo 2024 € 39 mln. Dit is het verschil tussen de cumulatieve gerealiseerde inkomsten en uitgaven in 2014 tot en met 2024.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Inhoudelijk rapporteren we hier alleen over de voortgang van de natuurontwikkelingsopgave. Voor de andere onderdelen wordt verwezen naar programma 3.1 Natuur. De natuurontwikkelingsopgave wordt

uitgevoerd middels Natuur mei de Mienskip en vier gebiedsontwikkelingsprojecten: Achtkarspelen Zuid, Alde Feanen, Beekdal Linde en Koningsdiep. Algemeen geldt dat we verder gaan met de uitvoering van de natuurontwikkelopgave conform de besluitvorming van PS. Hiervoor is een realisatiestrategie opgesteld waar uitvoering aan wordt gegeven. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan het verkopen van ingerichte provinciale grond conform het uitvoeringskader verkoop gronden NNN. In april 2025 komen we met de Midterm Review naar PS met een toelichting op de stand van zaken en voortgang van de realisatie van de opgave 750 ha verwerven/functiewijziging en 2000 ha inrichting NNN.

Natuur mei de Mienskip

NmdM heeft een aanbod gedaan dat zij in de periode t/m 2027 500 ha verwerven/functiewijziging en 1000 ha inrichting NNN gaan realiseren. In 2023 is de organisatie vormgegeven en is gestart met verkenningen. Op basis van de verkenningen wordt meer duidelijk waar de kansen liggen en vervolgens welke werkwijze hiervoor nodig/mogelijk is. Hierbij wordt bekeken of er aangesloten kan worden bij andere projecten/gebiedsprocessen of dat dit een zelfstandig project onder NmdM wordt (zoals bijvoorbeeld Burgumermar & De Leijen). In 2024 is gewerkt aan:

Aan het vervolg van de verkenningen. Op basis van de verkenningen wordt duidelijk in welke gebieden kansen liggen voor de realisatie. Voor de verkenningen zijn diverse gesprekken gevoerd met grondeigenaren. Dit wordt verder uitgewerkt in een aanpak per gebied en vervolgens wordt hier uitvoering aangegeven. De verkenningen worden afgerond in voorjaar 2025, dan wordt de aanpak per gebied verder uitgewerkt.

M.b.t. de mogelijkheden voor de inrichting is er een analyse gemaakt. Uit deze analyse is gebleken dat er al veel grond als ingericht aangemerkt kan worden. Voor 2024 is er 210 ha als ingericht verwerkt. In het gebiedsproject Burgumermar & De Leijen wordt gewerkt aan een inrichtingsplan voor het deelgebied 't Swartfean en een aanpak voor het gehele plangebied. Hierbij het uitzicht op de realisatie van 70 ha NNN.

Ook is er inzet op fondsenwerving en het vinden van koppelkansen om extra middelen beschikbaar te maken voor het NNN.

Gebiedsontwikkelingsprojecten

In 2024 is in gebiedsontwikkelingsproject Beekdal Linde de uitvoering van het hermeanderingsbestek Linde gestart. En heeft de uitvoering van de 4e module, waaronder de realisatie van de deelgebieden "Polder Ykenverlaat" (26 ha) en "gronden Ter Schure" (25 ha) en de uitvoering van de 5e module "Stuttebosch" plaatsgevonden.

In 2024 is in het gebiedsontwikkelingsproject Achtkarspelen Zuid gestart met de voorbereiding van de uitvoering van de Drogehamstermieden, is gestart met de voorbereiding van de uitvoering van Reahel-East en is gestart met de voorbereiding van de uitvoering van Surhuzumermieden Noard West. Het beeld is dat in al deze gebieden in 2025 gestart wordt met de uitvoering. In z'n algemeenheid is verder gegaan met de uitvoering van het plan "Mieden op z'n Mooist". Er zijn diverse grondruilen waarmee er grond binnen het NNN beschikbaar komt t.b.v. de natuurontwikkeling.

In 2024 is in het gebiedsontwikkelingsproject Alde Feanen gestart met de uitvoering van de 4e module en met de voorbereiding van verschillende aanvullende inrichtingswerkzaamheden.

In 2024 is in het gebiedsontwikkelingsproject Koningsdiep een vervolg gegeven aan de uitvoering van de aanleg van een aantal fietspaden, deze zijn in 2024 opgeleverd. Daarnaast is gewerkt aan de inrichting natuur perceel Mjûmsterwei (3,5 ha), inrichting natuur & aanleg faunapassage perceel De Poasen (3,5 ha) en de inrichting natuur gebied Hemrikkerscharren Midden (19,4 ha). Op basis van de uitkomsten van de MER voor de boven- en middenloop zal een inrichtingsplan worden opgesteld.

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Algemeen:

In deze paragraaf lichten we alleen de risico's toe van de natuurontwikkelopgave. Over de risico's van de rest van het Natuurpact rapporteren we in hoofdstuk 3.1 Natuur van deze jaarstukken.

Ontwikkelopgave:

Tempo grondverwerving te laag - Indien het tempo van vrijwillige grondverwerving te laag is zullen de doelen voor de ontwikkelopgave en daarmee de KaderRichtlijn Water (KRW) en Natura 2000 niet worden gehaald. In april 2022 heeft PS op basis van de strategisch grondnota NNN een besluit genomen over het in te zetten instrumentarium. Hiermee wordt ingezet op het maximaal vrijwillig realiseren van natuur. Na 2028 kan voor prioriteit 1 en 2 NNN gerealiseerd worden op basis van volledige schadeloosstelling.. Het eventueel inzetten van schadeloosstelling brengt wel hogere kosten met zich mee en voor maximaal vrijwillig kunnen realiseren is meer capaciteit nodig. Dit heeft op zichzelf weer een negatief effect op het aantal ha's dat kan worden gerealiseerd met het budget.

Tempo van doorlevering van ingerichte natuurgrond te laag – Als het niet lukt om door de provincie verworven en als natuur ingerichte gronden door te verkopen aan een eindbeheerder heeft dit als gevolg dat de provincie dan kosten heeft voor het beheer maar ze kan zichzelf geen beheersubsidie toekennen. Als beheersmaatregel kunnen de beheerkosten dan worden gefinancierd uit het budget voor de ontwikkelopgave.

Onvoldoende budget voor de realisatie NNN – Op dit moment is er onvoldoende budget voor de realisatie van het volledige NNN. Daarnaast is er nog een risico dat andere onderdelen van Natuurpact meer financiering nodig hebben en dit zou ten koste kunnen gaan van de realisatie van NNN. Als beheersing wordt er elk jaar een financiële risicoanalyse gemaakt, zodat er tijdig en goed beeld is van de financiële voortgang van het totale Natuurpact. Aandachtspunt is dat het Natuurpact in 2027 eindigt en het nog onduidelijk is hoe de financiering vanaf 2028 eruit ziet .

Onvoldoende beschikbare capaciteit – Voor de realisatie van het NNN is meer inzet van capaciteit nodig. Op dit moment zijn er zoveel ontwikkelingen in het landelijk gebied dat het beeld is dat er onvoldoende beschikbare capaciteit is om het NNN te realiseren. Zowel qua inzet als het vinden van personeel dat voldoende kennis en ervaring heeft. Zeker gezien de grote opgaven die aan de orde zijn in het landelijk gebied.

5. Programma Natuur

Wat wilden we bereiken?

Programma Natuur

De provincies en het Rijk hebben als onderdeel van de structurele aanpak stikstof afgesproken om en gezamenlijk Programma Natuur op te stellen, aanvullend op het Natuurpact. Belangrijke hoofdlijn van het Programma Natuur is om condities te realiseren voor een gunstige staat van instandhouding. (SvI) van alle soorten en habitats onder de Vogel en Habitatrichtlijn (VHR). Hiermee wordt gestreefd, in samenhang met de andere maatregelen in de structurele aanpak stikstof, aan de eisen te voldoen die de VHR stelt. De inzet richt zich vooral op maatregelen in en rond beschermde natuurgebieden (Natura 2000 en het Natuurnetwerk Nederland).

De provincie heeft voor de periode 2021-2023 en Uitvoeringsprogramma Natuur opgesteld. Hierin is beschreven hoe gebiedsgericht invulling wordt gegeven aan het realiseren van de condities die nodig zijn voor een landelijke gunstige staat van instandhouding waar bij aanvang van het programma sprake is van en te hoge stikstofdepositie voor stikstofgevoelige soorten en habitattypen in de provincie Fryslân. Ook is aangegeven welke maatregelen in de gebieden worden uitgevoerd. Dit zijn vooral maatregelen gekoppeld aan het herstel van stikstofgevoelige natuur in zowel Natura 2000-gebieden als in de overige NNN die binnen drie jaar uitgevoerd kunnen worden en aanvullend op het Natuurpact zijn. In het Programma Natuur is een ook een 2e fase voorzien. De planvorming daarvan is in 2025 afgerond. Deze 2e fase loopt van 2024 tot en met 2032. De te treffen maatregelen hebben betrekking op benodigd systeemherstel voor realisatie van instandhoudingsdoelstellingen, met de focus op de met stikstof overbelaste Natura 2000-gebieden. De aanvraag voor deze 2e fase heeft reeds plaatsgevonden en de provincie heeft hiervoor een beschikking van € 88,6 mln van het ministerie van LNVN ontvangen.

Stand van zaken gewenste resultaten

Programma Natuur

Beleid

Tijd

Geld

Programma Natuur

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Het Uitvoeringsprogramma 2e fase programma Natuur is in juli 2024 vastgesteld: De provincie heeft een beschikking ontvangen van € 88,6 mln op 4 november 2024. PS is 26 november schriftelijk geïnformeerd.

Wat heeft het gekost?

Voor het uitvoeringsprogramma Natuur hebben we van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit € 44,8 mln. ontvangen via een specifieke uitkering, dit op basis van de ingediende plannen. De maatregelen (€ 31 mln.) worden uitgevoerd door de terrein beheerende organisaties (TBO) en door de provincie zelf. Verder kunnen de middelen ingezet worden voor grondaankopen (€ 10,7 mln.) en voor onderzoek en personeelsinzet (€ 3,2 mln.). Onderling kan binnen het budget geschoven worden. Het totaalbedrag ad € 44,8 mln is reeds ontvangen. Tot nu toe is er van dit bedrag ca € 26,3 mln besteed. Het zwaartepunt van de uitvoering ligt op de jaren 2024, 2025 en 2026. Niet bestede middelen gaan terug naar het ministerie. De uitvoeringstermijn loopt tot ultimo 2026, de uitvoering van de maatregelen ligt op schema en past binnen het budget van de specifieke uitkering.

Voor fase 2 ontvangt de provincie vanaf 2024 tot en met 2032 in totaal € 88,6 mln. Ook hiervoor geldt dat de niet bestede middelen uiteindelijk terugvloeien naar het rijk. Jaarlijks vindt er een verantwoording

plaats aan het Rijk voor de stand zaken. De financiële verantwoordingen (fase 1 en fase 2) zijn terug te vinden in de SISA bijlage bij de jaarrekening. De eindafrekening vinden een jaar na de looptijd van de programma's (2027 fase 1 en 2033 fase 2)

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

De 1e fase programma Natuur wordt uitgevoerd in 2024, 2025 en 2026 door de verschillende terrein beherende organisaties en via projecten die de provincie zelf uitvoert. Daarnaast is het uitvoeringsprogramma programma Natuur 2e fase opgesteld en vastgesteld. In 2025 wordt een start gemaakt met de uitvoering van de maatregelen.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Uitvoeringsprogramma Natuur:

Alle provincies plegen een extra inspanning voor natuurherstel. Zij hebben ook allen hiervoor middelen ontvangen van het Rijk. Al deze werkzaamheden vragen ook veel capaciteit die niet bij iedere organisatie aanwezig is. Het risico is dat er landelijk te weinig capaciteit aanwezig is om alle werkzaamheden tijdig uit te voeren. LNV heeft ter verkleining van het risico een kennisbank opgezet om daarmee kennis met elkaar te delen waardoor de kwetsbaarheid daalt.

Door de inflatie stijgen de kosten en kunnen projecten mogelijk niet binnen het budget worden uitgevoerd. Dit kan er toe leiden dat er keuzes moeten worden gemaakt over projecten die niet kunnen worden uitgevoerd (betreft met name fase 2). Het risico bestond dat de projecten fase 1 niet tijdig uitgevoerd konden worden. Nu het ministerie van LNV in 2023 heeft besloten om de uitvoeringsperiode te verlengen tot ultimo 2026 is dit risico beheersbaar.

6. Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)

Wat wilden we bereiken?

Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)

Het Programma FPLG had in 2024 de volgende doelen:

1. Het verbeteren en tijdig indienen van aanvragen Maatregelpakketten Transitiefonds voor 1 april 2024.
2. Het inrichten van de uitvoering van de Maatregelpakketten.
3. Het opstellen en laten vaststellen van de volgende versie van het gebiedsprogramma.
4. Een advies voorbereiden voor de governance en organisatie van integrale gebiedsprocessen.

Stand van zaken gewenste resultaten

Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)

Beleid

De doelen van het programma zijn gehaald voor zover dat mogelijk was en haalbaar.

De herziene aanvragen Maatregelpakketten zijn op tijd ingediend. Na beoordeling is aan Fryslân een bedrag van € 180 miljoen toegekend.

De uitvoering is ingericht en eind 2024 gestart.

Omdat het NPLG is komen te vervallen was het niet langer nodig om een volgende versie van het gebiedsprogramma op te leveren. Fryslân heeft op eigen initiatief begin oktober een Voortgangsrapportage verstuurd naar de minister van LVVN.

In het programmateam werd gewerkt aan de voorbereiding van toekomstige uitvoering van het FPLG. Daarvoor werd onderzocht op welke manier de governance van die uitvoering zou kunnen worden vormgegeven. Een eerste advies daarover is aangeboden aan de stuurgroep. Gelet op het stoppen van het NPLG is dit niet verder gebracht.

Tijd

Geld

FPLG

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Op 24 april 2024 heeft PS een motie aangenomen over het gebiedsprogramma. Met de motie krijgt het college de opdracht om: "bij het tot stand komen van de september versie van het FPLG in ieder geval een breed scenario mee te nemen waarin prioriteit ligt op maatregelen die het meest kosteneffectief en doelmatig zijn richting Nationale wettelijke opgaves en maatregelen, overeenkomend met het bestuursakkoord en dit scenario in september voor te leggen ter discussie aan de staten. Een leefbaar platteland en een vitale landbouwsector waarbij perspectief voor alle vormen van landbouw geborgd is als (leidend) uitgangspunten op te nemen in de nadere uitwerking."

Wat heeft het gekost?

Voor de uitvoering van drie versnellingsvoorstellen, Fochteloërveen, Aldeboarn de Deelen en van midden- naar doelen beleid is in 2022 via een regeling van de minister van Natuur en Stikstof, € 24 mln. ontvangen. Deze middelen zijn bedoeld om de gebiedsgerichte aanpak voor natuur, inclusief stikstof, water en klimaat te versnellen. De uitkering is verstrekt voor kosten die gemaakt zijn tot 31 december

2024. Niet bestede middelen gaan terug naar het ministerie. Het college heeft een verlenging aangevraagd en deze is toegekend. Daarmee hebben we een jaar extra tijd om tot uitvoering te komen.

In 2024 zijn kosten gemaakt voor Voorbereiding FPLG. Het gaat om inzet van capaciteit, communicatiemiddelen, advies en bedrijfsvoeringskosten. De beschikbare middelen (€ 5,7 miljoen) waren zoals verwacht ruim voldoende voor de kosten in dit jaar en zijn niet volledig benut. Het restant wordt teruggestort naar het ministerie.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

De doelen van het programma zijn gehaald voor zover dat mogelijk was en haalbaar.

De herziene aanvragen Maatregelpakketten zijn op tijd ingediend. Na beoordeling is aan Fryslân een bedrag van € 180 miljoen toegekend.

De uitvoering is ingericht en eind 2024 gestart.

Omdat het NPLG is komen te vervallen was het niet langer nodig om een volgende versie van het gebiedsprogramma op te leveren. Fryslân heeft op eigen initiatief begin oktober een Voortgangsrapportage verstuurd naar de minister van LNV.

In het programmateam werd gewerkt aan de voorbereiding van toekomstige uitvoering van het FPLG. Daarvoor werd onderzocht op welke manier de governance van die uitvoering zou kunnen worden vormgegeven. Een eerste advies daarover is aangeboden aan de stuurgroep. Gelet op het stoppen van het NPLG is dit niet verder gebracht.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Het grootste risico 'wegvallen van financiering door het Rijk' heeft zich in 2024 voorgedaan. Uit het Hoofdlijnenakkoord van de nieuwe coalitie én het Regeerakkoord is gebleken dat de verdere behandeling van de Tijdelijke Wet Transitiefonds Landelijk Gebied wordt ingetrokken. Uit de financiële toelichting blijkt dat de reservering van € 20,5 miljard voor dit fonds anders wordt bestemd. Daarmee is de financiële basis voor het NPLG verdwenen en daarmee ook voor de provinciale gebiedsprogramma's.

Met het indienen van de verbeterde aanvragen Maatregelpakketten hebben wij € 180 miljoen ontvangen. Deze aanvragen zijn opgesteld op basis van de Spelregels Transitiefonds en gebaseerd op de eerste versie van het gebiedsprogramma. Hierbij hebben wij het lange termijn perspectief van het programma voor de jaren 2024-2035 voor ogen gehouden. Dat perspectief valt nu weg. Daarmee ontstaat het risico dat onderdelen van de Maatregelpakketten beperkt kunnen worden uitgevoerd. Er wordt onderzocht op welke wijze alternatieve financiering geregeld kan worden.

7. Veenweide

Veenweide

Veenweide verdelen we onder in:

- 7a. Veenweideprogramma 2021-2030
- 7b. Gebiedsontwikkeling Aldeboarn De Deelen
- 7c. Gebiedsontwikkeling Hegewarren
- 7d. Gebiedsontwikkeling Idzegea

7a. Veenweideprogramma

Wat wilden we bereiken?

Veenweideprogramma 2021 - 2030

Onze ambitie voor de lange termijn (2050) is een blijvend evenwicht, waarin veenafbraak, bodemdaling en CO₂-uitstoot nagenoeg zijn gestopt. De kwaliteit van landschap en natuur is verbeterd. Ook de leefbaarheid en vitaliteit staan op een hoog peil; de landbouw heeft zich aangepast aan de veranderde omstandigheden en recreatie en toerisme hebben zich verder ontwikkeld. Om tot deze ambitie te komen richten we ons voor 2030 op de volgende veenweidedoelen:

1. De negatieve effecten van bodemdaling zijn verminderd (gemiddeld 0,2 cm minder bodemdaling per jaar): Enerzijds door de absolute bodemdaling te beperken, anderzijds door de negatieve effecten te beperken, mitigeren of te compenseren. Dit moet ertoe leiden dat schade aan woningen, wegen en infrastructuur wordt beperkt, de stijging van kosten van waterbeheer in het gebied ook in de toekomst beperkt blijft, de verdroging van natuurgebieden is afgenomen, en het landschap en de cultuurhistorie van het veenweidegebied herkenbaar blijven.
2. De uitstoot van broeikasgassen uit de veenbodem is in 2030 met 0,4 megaton CO₂ equivalenten per jaar afgenomen.
3. De landbouw heeft een duurzaam toekomstperspectief.
4. Het watersysteem is waterrobuust en klimaatbestendig ingericht.
De uitvoering van het Veenweideprogramma vindt plaats in de gebiedsprocessen. Deze processen lopen (in 2023) in drie ontwikkelgebieden, Aldeboarn-De Deelen, de Hegewarren en Idzegea. Ook zijn er drie kansrijke gebieden, Groote Veenpolder, Grouster Leechlân Grou – Warten en Akkrumer Goedland. Ontwikkelgebieden hebben prioriteit boven kansrijke gebieden en zijn verder in de planvorming.
5. Funderingsaanpak.

Stand van zaken gewenste resultaten

Veenweideprogramma 2021-2030

Beleid

In 2024 zijn we verder gegaan met de uitvoering van de aanpak funderingen.

Omdat het NPLG is gestopt is er geen verdere uitwerking geweest in het FPLG. Daarmee is het Veenweideprogramma niet langer integraal onderdeel van het FPLG.

Er is in het najaar 2024 een herijking uitgevoerd door het alle partners van het Veenweideprogramma. Daarmee is er richting gegeven voor de uitvoering in 2025 en verder.

Tijd

SOMERS 2. 0 zal naar verwachting leiden tot een aangepaste CO₂ doelstelling. Ook is planvorming in de zes ontwikkel- en kansrijke gebieden verder opgepakt. Daarnaast zijn er ook stappen genomen in uitvoering, door bijvoorbeeld grondaankoop, diverse pilots en de aanpak funderingen (o.a. code rood).

Door onvoldoende financiële- en organisatorische spankracht is het schier onmogelijk om de CO2 doelstelling tijdig in 2030 te realiseren. Dit hangt o.a. samen met het ontbreken van gebiedsprocessen in ongeveer de helft van het plangebied.

Geld

Het Veenweideprogramma wordt gefinancierd vanuit geld van het Rijk, Europa, provincie, Wetterskip en derden. Provincie en Wetterskip zijn samen de hoofdfinanciers van het programma. Deze bijdragen bestaan sinds aanvang van het programma uit een uitvoeringsbijdrage tot 2030 van € 25 mln., extra middelen bestuursakkoord (2019) provincie (€ 10 mln.), een jaarlijkse uitvoeringsbijdrage in kind van elk ca. € 1 mln. en extra middelen voor de aanpak funderingen en hoogwatercircuits. Daarnaast zijn er aanzienlijke middelen vanuit Europa en het Rijk beschikbaar. De belangrijkste hiervan zijn de klimaatenvelop, het klimaatakkoord (Impulsgelden), het interbestuurlijk programma Vitaal Platteland, de regiodeal Natuurinclusieve Landbouw en de versnellingsgelden Transitiefonds. Er is in 2024 een Maatregelpakket toegekend van € 45,7 mln.. Dit pakket is bestemd voor realisatie van de genoemde maatregelen in de gebieden en niet voor de programmafinanciering.

In het werkplan van 2024 is reeds aangegeven dat zonder extra financiering de financiën van het programma ontoereikend zijn voor de voortzetting van het programma en daarmee het behalen van de doelen.

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

<i>Kosten Veenweide algemeen</i>	Begroot	Besteed t/m 2024	Saldo
Programmalijnen werkplannen	€ 36.466.692	€ 23.978.691	€ 12.488.001
Regiodeal NIL	€ 2.100.000	€ 350.102	€ 1.749.898
Funderingsaanpak	€ 14.453.550	€ 747.607	€ 13.705.943
NL2120; Innovatiepolder Hege Warren	€ 8.488.368	€ 821.436	€ 7.666.932
NL2120; Landgoed Akkrumer Goedland	€ 10.957.957	€ 0	€ 10.957.957
Hoogwatercircuits (door Wetterskip Fryslân)	€ 4.500.000	€ 900.000	€ 3.600.000
Investerings door Wetterskip Fryslân	€ 7.500.000	€ 900.000	€ 6.600.000
Maatregelpakket ontwikkelgebieden	€ 45.744.000	€ 0	€ 45.744.000
Totalen	€ 130.210.567	€ 27.697.837	€ 102.512.730

<i>Financiering Veenweide algemeen</i>	Begroot	Ontvangen t/m 2024	Saldo
Provincie Fryslân	€ 39.370.424	€ 0	€ 39.370.424
Wetterskip Fryslân	€ 24.594.750	€ 1.922.509	€ 22.672.241
Gemeenten	€ 1.044.000	€ 324.834	€ 719.166
Rijk	€ 60.344.000	€ 996.338	€ 59.347.662
Overig	€ 4.857.393	€ 131.416	€ 4.725.977
Totalen	€ 130.210.567	€ 3.375.098	€ 126.835.469

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Omdat het NPLG is gestopt is er geen verdere uitwerking geweest in het FPLG. Daarmee is het Veenweideprogramma niet langer integraal onderdeel van het FPLG.

In het kader van het FPLG is € 45,7 miljoen toegekend door het Rijk voor uitvoering van het maatregelpakket Klimaat-Veenweide. Ook wordt er gebruik gemaakt van de mogelijkheden van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (Samenwerkingsmaatregel Veenweide en de niet grondgebonden maatregelen). Verder is de beschikking voor de middelen van het Groiefonds t.b.v. Innovatiepolder Hegewarren en Akkrumer Goedland door het Rijk afgegeven.

Een aantal onderdelen van het Veenweideprogramma zijn in de vertraging gekomen dit jaar. Belangrijkste oorzaak daarvan is onderbemensing. Specifiek geldt dit voor de programmalijn bodem, de funderingsaanpak, Innovatiepolder Hegewarren en de gebiedsprocessen.

In 2024 hebben we binnen de programmalijnen de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

P1 Waterbeheer en klimaatadaptatie

Inzet op pilots (zoals 'Hoger als het kan, lager als het moet') Deze laatste is in ADD afgerond en wordt in andere gebieden nog voortgezet. De vele capaciteit die is ingezet op de GLB Samenwerkingsmaatregel Veenweide heeft zich vertaald in beschikkingen op de aanvragen hiervoor.

P2 Bodem en grondgebruik

Een aantal onderdelen van deze programmalijnen heeft vertraging opgelopen door onderbezetting.

P3 It Nije Buorkjen

Werkzaamheden lopen grosso modo conform planning. Belangrijkste resultaten zijn de afronding en de vaststelling Compensatiesystematiek CSV (gelijktijdig op 4 juni in GS en DB) en voorbereidingen van de twee proefboerderijen van Innovatiepolder Hegewarren.

Met behulp van de CSV kan op voorhand de benodigde nadeelcompensatie bij peilverhoging worden berekend. Dit geeft inzicht in de proceskosten van een gebiedsproces, maar biedt de boeren ook de mogelijkheid om vooraf te bepalen hoe zij hun toekomstige bedrijfsvoering willen inrichten, waardoor ze ook actief meekunnen doen aan het iteratieve gebiedsproces. De CSV vormt daarmee een essentieel instrument voor de gebiedsprocessen. De CSV ligt thans ter notificatie voor aan de Europese Commissie waarna deze toegepast kan worden in de gebieden.

P4 Natuur en biodiversiteit

De werkzaamheden in de programmalijn lopen deels conform planning. Belangrijkste onderdelen daarbij zijn de koppelkansen in de gebieden benutten.

De generieke LESA-light voor het gehele Veenweidegebied is aanbesteed en de onderzoekspilots bij innovatiebedrijf Hegewarren zijn voorbereid.

Algemeen archeologisch onderzoek in het veenweidegebied en specifiek archeologisch onderzoek in de gebiedsprojecten is vertraagd door beperkte personele capaciteit.

P5 Integrale gebiedsaanpak:

Separaat wordt nader ingegaan op de drie belangrijkste gebiedsprojecten (ontwikkelgebieden) van Veenweide, namelijk Aldeboarn de Deelen, Hegewarren en Idzegea. Daarnaast worden vanuit Veenweide de gebiedsprocessen in Groote Veenpolder, Leechlân Grou-Warten en Akkrumer Goedland actief ondersteund.

P6 Onderzoek en monitoring

De belangrijkste onderdelen van deze onderzoekslijn – zoals onderzoek en monitoring CO2 uitstoot, 'Boeren meten water', dierziekten, de (grond)watermetingen en participatie in landelijke onderzoeken – hebben doorgang kunnen vinden. In 2024 is gestart met de planuitwerking voor het Kenniscentrum Veenweide Fryslân.

P7 Funderingsaanpak

Er volop ingezet op de funderingsaanpak, hoewel er beperkte menskracht beschikbaar is. Pionieren en de woningeigenaar centraal. Fryslân wordt landelijk als koploper voor het landelijk gebied gezien. Funderingsloket voor woningeigenaren is begin 2024 geopend (hulp bij informatie, funderingsonderzoek en -herstelplan en psycho-sociale hulp). Subsidieregeling funderingsonderzoek januari 2024 opengesteld (incl. kwijtschelden eigen bijdrage). Maatwerkbegeleiding en afhandeling van het merendeel van de Code Rood gevallen. De lobby richting rijk voor de Nationale Funderingsaanpak is succesvol.

De datavoorziening, de algemene subsidieregeling Funderingsherstel (incl. Commissie bijzondere gevallen), het innovatieprogramma, de afweging eigen garantieregeling hebben vertraging door beperkte capaciteit en/of afhankelijkheid van landelijke ontwikkelingen.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Er zijn vier belangrijke risico's.

Onvoldoende beschikbare capaciteit: de benodigde capaciteit uitbreiding voor het programma is nog steeds fors. Er zijn meerdere vacatures binnen de programma-organisatie. Er is halverwege 2024 een faseringslijst opgesteld waarmee een aantal onderdelen van het programma later in de tijd is geplaatst.

Onvoldoende budget voor de realisatie: met het wegvallen van het Transitiefonds Landelijk Gebied (NPLG) is er geen zicht op financiering van de uitvoering van een groot deel van het programma.

Onvoldoende tempo in de grondverwerving: in 2024 hebben we een aantal gronden aan kunnen aankopen maar we hebben onvoldoende middelen om de aankopen voort te kunnen zetten. We moeten daarom een beroep doen op de Nationale Grondbank. Dit proces gaat stroperig. We blijven afhankelijk van de wil van de grondeigenaren om hun grond aan ons aan te bieden.

Onduidelijke kaders voor de gebiedsdoelen: het wegvallen van het NPLG en de onduidelijkheid rondom bv. het nieuwe peilbeleid geeft voortdurende onzekerheid over de toekomstige beleidskaders voor de gebiedsprocessen.

7b. Aldeboarn - De Deelen

Wat wilden we bereiken?

Aldeboarn - De Deelen

Aldeboarn- De Deelen is één van de ontwikkelgebieden in het Veenweideprogramma 2021-2030. In het gebied loopt al sinds 2016 een proces 'van onderop', gestart door burgers en boeren namelijk de Stichting Beekdallandschap Koningsdiep en gebiedscoöperatie It Lege Midden. GS heeft in 2021 een gebiedscommissie ingesteld met de opdracht om een integraal ontwerp gebiedsplan op te leveren. In 2023 heeft de gebiedscommissie als tussenstap een Koersdocument opgesteld. Het doel is de leefbaarheid en vitaliteit van het gebied, waarbij de opgaven uit het veenweideprogramma en het FPLG, maar ook de ambities uit het gebied zelf integraal onderdeel zijn. Dit koersdocument is in juni 2024 door de colleges van GS, DB en B&W van de drie betrokken gemeenten betiteld als 'richtinggevend' en 'inspirerend', waarmee de colleges de gebiedscommissie de ruimte hebben gegeven om het Koersdocument verder uit te werken.

Op verschillende manieren wordt ook nu al gewerkt aan de toekomst van het gebied, zo is de GLB-pilot Veenweide met flexibel peilbeheer (HAKLAM) in ADD Noord in 2024 voortgezet en worden waar mogelijk door de provincie strategische grondaankopen gedaan. Koppelkansen met de veenweideopgave worden verder uitgewerkt met de beschikking van de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw, de Erfgoeddeal en een gebiedsofferte in het kader van Aanvalsplan Grutto voor ADD Noord.

Stand van zaken gewenste resultaten

Aldeboarn - De Deelen

Beleid

Voorwaarde voor uitvoering conform planning is dat de duidelijkheid over peilbeleid voor veenweidegebied medio 2025 gegeven wordt

Tijd

Het gehele gebiedsproces duurt veel langer dan in begin gedacht. Met name de benodigde tijd voor het proces van tbv de grondcompensatie (toepassing CSV) is ook nog een onzekere factor. Verwachting is dat nu dat de fysieke uitvoering in Zuid op zijn vroegst pas vanaf 2028 zal plaatsvinden.

Geld

Voor uitvoering van het proces in ADD Zuid is naar verwachting (met aanvulling uit het Maatregelenpakket) voldoende geld, voor een vervolg in ADD Noord nog niet. Daarnaast is het grote probleem dat de looptijd van de beschikbare doeluitkeringen van het Rijk (SPUK's) veel korter zijn dan de voor de uitvoering nodig is.

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

Tot op heden is er, naast de aankoopkosten voor grond, alleen procesgeld uitgegeven. De financiering voor ADD bestaat geheel uit middelen van derden, met name specifieke uitkeringen (SPUK's) van het Rijk zoals klimaatenvelop, Interbestuurlijk programma vitaal platteland (IBP-VP), impuls gelden, versnellingsagenda, Regiodeal en GLB.

Probleem daarbij is dat al deze SPUK's niet alleen gericht zijn op (realisatie van-) verschillende, elkaar deels overlappen doelen, maar vooral dat ze elk een verschillende, en veel te korte looptijd hebben, welke zich in het geheel niet verhoudt tot de duur en planning van het gebiedsproces. Zo is in 2024 de SPUK IBP-VP verlengd tot eind 2025 en de SPUK Versnellingsagenda (€ 21,8 mln), bestemd voor afwaardering van gronden tot eind 2028. De verwachting is echter ook dat deze gelden pas in 2028 daadwerkelijk tot uitbetaling zullen komen (zie onder).

<i>Kosten Aldeboarn-De Deelen</i>	Begroot	Besteed t/m 2024	Saldo
Gebiedsproces	€ 4.753.432	€ 2.489.786	€ 2.263.646
Vastgoed	€ 32.419.641	€ 7.327.392	€ 25.092.249
Regiodeal NIL	€ 1.392.188	€ 343.358	€ 1.048.830
GLB pilot (via Stichting Koningsdiep)	€ 1.816.032		€ 1.816.032
Totalen	€ 40.381.293	€ 10.160.536	€ 30.220.757

<i>Financiering Aldeboarn-De Deelen</i>	Begroot	Ontvangen t/m 2024	Saldo
Impulsgelden (SPUK)	€ 7.000.000	€ 4.602.982	€ 2.397.018
IBP-VP (SPUK)	€ 4.913.223	€ 1.769.160	€ 3.144.063
Klimaatenvelop (DUK)	€ 3.150.000	€ 3.150.000	€ 0
Versnellingsagenda (SPUK)	€ 21.846.750	€ 0	€ 21.846.750
Pachtopbrengsten	€ 263.100	€ 291.954	-€ 28.854
Regiodeal NIL fase 1 (SPUK)	€ 317.425	€ 240.025	€ 77.400
Regiodeal NIL fase 1 (via Stichting Koningsdiep)	€ 82.575	€ 0	€ 82.575
Regiodeal NIL fase 2 2022-2024 (SPUK)	€ 992.188	€ 103.333	€ 888.855
Beschikking RVO inzake GLB-pilot	€ 1.206.032		€ 1.206.032
Bijdrage Wetterskip aan GLB pilot	€ 182.500		€ 182.500
Bijdrage Provincie aan GLB pilot	€ 332.500		€ 332.500
Bijdrage Provincie aan verlenging GLB pilot	€ 95.000		€ 95.000
Totalen	€ 40.381.293	€ 10.157.454	€ 30.223.839

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

In 2024 hebben we ca 71 ha aan grond in ADD aangekocht. De gezamenlijke grondaankopen geven hoop dat we met name in ADD Zuid bij daadwerkelijke uitvoering over voldoende grond zullen kunnen beschikken om de benodigde grondcompensatie. In ADD Noord is dat tot op heden nog niet het geval.

Het Koersdocument geeft, naast de invulling van de opgaven vanuit het Veenweideprogramma 21-30, ook een visie op het gebied van wonen, recreëren, energie, en natuur/ecologie, landschap en cultuurhistorie. De programmalijnen natuur en landbouw zijn samen opgepakt middels het werken aan een volgende versie concept peilsценario (concept scenario 4) voor ADD Zuid. Het streven is om deze rond de zomer ter besluitvorming aan te bieden.

Dit concept peilplan (incl dekkingsplan a.h.v. de verschillende SPUK's van het Rijk) zal dan kunnen dienen als drager voor een daadwerkelijk aanbod aan de landeigenaren en -gebruikers in ADD Zuid in de vorm van geld of grond. Dit is de aftrap voor een iteratief proces waarin niet alleen wordt gekeken naar de te realiseren peilen, maar ook naar de puzzel over de toedeling van de beschikbare compensatiegrond (ruilverkaveling). We verwachten dat dit proces zo maar zo'n anderhalf jaar zal duren en dat we dus op zijn vroegst begin 2028 tot daadwerkelijke besluitvorming omtrent peilverhoging, ontwerp watersysteem, inrichtingsbesluiten en uitkering van geld en gronden zullen kunnen overgaan. Het proces voor ADD Noord loopt daar nog minimaal een jaar op achteraan. Die formele besluiten vormen dus het sluitstuk van dit iteratieve proces (het 'wiel van de veenweide').

Ook in 2024 hebben capaciteitsproblemen het proces flink parten gespeeld. Zo is de verdere uitwerking van de 'rode' programmalijnen (wonen, energie, recreatie en toerisme) zoals in het Koersdocument omschreven, nog niet echt ter hand genomen in is ook nog geen begin gemaakt met de ontwikkeling van een peilsценario voor ADD Noord. dit gebeurt in 2025. De thans beschikbare middelen zijn onvoldoende om het gehele proces ook in Noord te kunnen uitvoeren.

Ook in ADD is veel tijd en energie gestoken in het stimuleren van boeren om deel te nemen aan de subsidieregeling Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (Samenwerkingsmaatregel Veenweide). Door de strenge eisen hebben echter maar een paar boeren daadwerkelijk deelgenomen. Enkele daarvan zijn ook betrokken bij de pilot 'Dubbeldoelgronden', waarin wordt gekeken in hoeverre opgaven voor natuur en landbouw gecombineerd doormiddel van bv. kwalitatieve verplichtingen kunnen worden. Het risico op staatssteun blijkt dit heel lastig te maken.

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Het vorig jaar geconstateerde capaciteitsprobleem is er nog steeds. Door een groot verloop is het bovendien lastig om voldoende ervaring en expertise op te bouwen.

Daarnaast is de discrepantie tussen de looptijd van de verschillende SPUK's die de financiering (ook voor uitvoering) moeten leveren en de daadwerkelijk verwachte doorlooptijd van het gebiedsproces. Deze langere doorlooptijd en met name ook het iteratieve proces van ruilverkaveling dat nog moet plaatsvinden leiden ook tot fors hogere proceskosten, die tot op heden nog niet voldoende in beeld waren.

Een ander probleem is de beschikbaarheid van geld voor grondaankopen. De provincie heft vaak niet de mogelijkheid om snel zelf grond te kunnen aankopen. In toenemende mate doen we daarom een beroep op de Nationale Grondbank van het Rijk om gronden voor ons aan te kopen.

Ook zijn er nog juridische issues, met name rondom staatssteun. Dit geldt, zoals aangegeven, voor het vrijwillig opleggen van een kwalitatieve verplichting. Maar ook de notificatie van de CSV is noodzakelijk om deze te kunnen toepassen. De CSV ligt thans ter notificatie voor in Brussel en de hoop is dat deze medio 2025 genotificeerd zal worden.

Tot slot blijven er ook in de politieke context onzekerheden. Met name besluitvorming over peilbeleid is noodzakelijk is voor het verschaffen van voldoende zekerheid voor de landbouw. Mogelijk nog belangrijker is de besluitvorming van de Minister van Landbouw met betrekking tot het voortzetten van de gebiedsprocessen in het veenweidegebieden, en de financiering daarvan. Ook hier zal tegen de zomer 2025 meer duidelijkheid over moeten komen.

7c. Hegewarren

Wat wilden we bereiken?

Hegewarren

De Hegewarren is één van de ontwikkelgebieden in het Veenweideprogramma 2021-2030. De bodem in de Hegewarren zakt en het waterbeheer wordt er ingewikkelder. Door het dalende veen komt er veel CO₂ vrij en door lagere grondwaterstanden verdrogen omliggende natuurgebieden. Daarnaast ligt de Hegewarren naast het stikstofgevoelige natuurgebied De Alde Feanen. De peilen moeten omhoog om de problemen op te lossen. Dat heeft ingrijpende gevolgen voor de mensen die in en om de Hegewarren

wonen en de grond gebruiken. Daarom is juist hen gevraagd om na te denken over een goede invulling van het gebied met een hoger waterpeil.

Bijna een jaar lang heeft een groep inwoners en betrokkenen uit en rondom de Hegewarren gewerkt aan oplossingen voor de toekomst van de Hegewarren in het veenweidegebied. Ze deden dat in een zogenaamd co-creatieproces. Eind 2022 heeft u op basis van de resultaten uit dat proces het besluit genomen om de polder om te vormen naar een waterrijk gebied met veel ruimte voor natuur en recreatie.

Voor veehouders in het gebied verandert er veel. Ze kunnen of willen niet blijven in een polder met hogere grondwaterstanden. Ze gaven aan ervoor open te staan om in gesprek te gaan over het verplaatsen van hun bedrijf. Daarom heeft u hier geld voor beschikbaar gesteld in 2020.

Stand van zaken gewenste resultaten

Hegewarren

Beleid

Tijd

Het is niet gelukt een aantal posities binnen de organisaties van het Veenweideprogramma en het project de Hegewarren in te vullen. Dit heeft gevolgen voor de planning van de planfase en het voor te leggen go/no-go besluit. Wij verwachten nu begin 2026 bij u terug te komen met een voorstel, mits de organisatie weer op sterkte is.

Geld

Onderbesteding impulsmiddelen.

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

Van het in november 2020 beschikbaar gestelde uitvoeringskrediet van € 30 miljoen, waaronder € 15 miljoen aan impulsmiddelen, t.b.v. het aankoopproces is ruim € 12 miljoen besteed (peildatum december 2024). In september 2022 hebben de drie partijen budget (€ 150.000 per partij) en personeel beschikbaar gesteld voor het eerste deel van de planfase. Er resteert nog circa € 200.000 aan budget. Het provinciale aandeel in de tabel is inclusief de personeelscomponent.

Kosten Hege Warren	Begroot	Besteed t/m 2024	Saldo
Vastgoed	€ 28.181.234	€ 10.987.964	€ 17.193.270
Planstudie	€ 1.965.566	€ 1.450.012	€ 515.554
Regiodeal NIL	€ 450.000	€ 310.472	€ 139.528
Overgangsbeheer	€ 1.294.400	€ 516.606	€ 777.794
Innovatiepolder	€ 821.436	€ 668.843	€ 152.593
Totalen	€ 32.712.636	€ 13.933.898	€ 18.778.738

Financiering Hege Warren	Begroot	Ontvangen t/m 2024	Saldo
Impulsgelden (SPUK)	€ 15.000.000	€ 10.520.253	€ 4.479.747
Verkoopopbrengsten vastgoed	€ 14.452.000	€ 0	€ 14.452.000
Bijdrage Veenweide programma	€ 1.570.000	€ 1.372.890	€ 197.110
Pachtinkomsten	€ 119.200	€ 136.831	-€ 17.631
Overige inkomsten	€ 0	€ 876	-€ 876
Bijdrage Gemeente Smallingerland	€ 150.000	€ 150.000	€ 0
Bijdrage Wetterskip Fryslân	€ 150.000	€ 150.000	€ 0
Regiodeal NIL 2022-2024 (SPUK)	€ 150.000	€ 150.000	€ 0
Regiodeal NIL kennismiddelen (SPUK)	€ 300.000	€ 160.472	€ 139.528
NL 2120 Cofinanciering Provincie	€ 175.200	€ 175.200	€ 0
NL 2120 Subsidie	€ 646.236	€ 646.236	€ 0
Totalen	€ 32.712.636	€ 13.462.758	€ 19.249.878

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Iets meer dan de helft van het gebied is inmiddels aangekocht, circa 194 ha. Vier van de zes melkveehouders zijn gestopt of verplaatst. We blijven in gesprek met de overige eigenaren in het gebied over de aankoop (of verplaatsing) van hun bedrijf en gronden.

Ondertussen zijn we gestart met het tijdelijke beheer van de gronden die we in eigendom hebben. Daarbij richten we ons op innovatieve proeven op praktijkschaal met extensieve agrarische activiteiten op nattere veengrond, zoals andere teeltgewassen. In 2024 hebben we de proef met lisdodde als teeltgewas opgeschaald. Ook is een natuurinclusief veebedrijf operationeel en worden voorbereidingen getroffen voor het inrichten van het veen-waterinnovatiebedrijf. Deze projecten bieden kansen om nieuwe verdienmodellen en bedrijfsconcepten te ontwikkelen binnen het Veenweideprogramma maar ook om te voorzien in nieuwe inzichten die nodig zijn om het toekomstperspectief 'Open en Natuurlijk' te bereiken.

In 2024 zijn we verdergegaan met de planuitwerking van de gekozen variant Open en Natuurlijk. Dat betekent o.a. dat we een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA) hebben uitgevoerd. De LESA heeft meer inzicht gegeven in de werking van het watersysteem, de bodem en natuur en daarmee ook de haalbaarheid van Open & Natuurlijk. Op dit moment kan voorzichtig geconcludeerd worden dat de effecten van Open & Natuurlijk grotendeels positief zijn en dat de negatieve effecten met een aantal optimalisaties beperkt kunnen worden. Wel zijn er nog een aantal vervolgonderzoeken nodig, bijvoorbeeld op het gebied van (verblijfs)recreatie en natuur. Deze onderzoeken zijn we aan het voorbereiden. Naast de LESA is er in het hele gebied onderzoek gedaan naar de bodem en is er in een deel van het gebied (verkennd) archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Na de planuitwerking leggen wij u een go/no-go besluit voor. Zoals nu voorzien verwachten wij dit in de eerste helft van 2026 te kunnen doen. Dit is echter (nog steeds) afhankelijk van de beschikbare capaciteit (zie ook risico's).

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Het is nog niet gelukt een aantal posities binnen de organisaties van het Veenweideprogramma en het project de Hegewarren in te vullen, o.a. door krapte op de arbeidsmarkt. Dit heeft gevolgen voor de planning van de planfase en het voor te leggen go/no-go besluit. Wij verwachten nu in de eerste helft van 2026 bij u terug te komen met een voorstel.

Een ander punt van aandacht is het aankoopproces. Verplaatsen van bedrijven wordt lastiger in verband met het schaarser worden van landingslocaties met een goede vergunning (met ruimte voor de toekomst),

concurrentie van agrariërs uit andere provincies (waar hectareprijzen hoger zijn) en stijgende (ver)bouwkosten.

7d. Idzegea

Wat wilden we bereiken?

Idzegea

Idzegea is één van de ontwikkelgebieden in het Friese Veenweideprogramma 2021-2030. Het gebied is ongeveer 2500 hectare groot en telt 55 boerenbedrijven. Het ligt in een waterrijke omgeving en is daardoor erg in trek bij toeristen. De bodem bestaat uit een dikke laag veen. Door de ligging biedt het gebied kansen voor weidevogels.

Boeren, betrokkenen, belanghebbenden en de overheden (provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en de gemeente Súdwest-Fryslân) werken samen toe naar een integraal plan voor de toekomst van het gebied. Hiervoor is in 2023 een gebiedscommissie geïnstalleerd. In 2023 is een eerste inhoudelijke verkenning van het gebied opgestart. In 2024 wordt verder gewerkt aan een integraal ontwerp voor de toekomst van het gebied. Hierin wordt invulling gegeven aan de veenweideopgave en de koppelkansen op het gebied van natuur, landbouw en biodiversiteit. In dit kader zijn we in 2023 ook een verkenning naar de kansen voor het aanvalsplan grutto in het gebied gestart. Tevens kijken we naar de brede welvaart in het gebied en kansen om die te versterken.

Pilots en leren

In Idzegea lopen verschillende pilots waarin we leren over het gebied en haar mogelijkheden. Zo brengen we knelpunten en kansen bij de invoering van hogere waterpeilen in beeld. Dit doen we bijvoorbeeld in een proef met flexibel peilbeheer. Waar nodig doen wij aanvullend onderzoek naar de bodem en grondwaterstanden.

Stand van zaken gewenste resultaten

Idzegea

Beleid

Tijd

Geld

binnen het veenweideprogramma is er nog geld voor planontwikkeling voor Idzegea over 2025. Na 2025 is nog geen financiering toegezegd.

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2024 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

Er is 1,6 miljoen euro beschikbaar gesteld door de Provincie voor capaciteit en producten voor de ontwikkel en ontwerpfase die van 2023 tot 2025 loopt. Een deel van dat geld is in 2023 en 2024 besteed. De verwachting dat overgebleven Regiodeal middelen ook in 2025 besteed worden.

Kosten Gebiedsproject Idzegea	Begroot	Besteed t/m 2024	Saldo
Proceskosten	€ 1.768.996	€ 590.467	€ 1.178.529
Regiodeal	€ 292.200	€ 31.702	€ 260.498
Totalen	€ 2.061.196	€ 622.169	€ 1.439.027

Financiering Gebiedsproject Idzegea	Begroot	Ontvangen t/m 2024	Saldo
Bijdrage uit Veenweideprogramma	€ 1.622.500	€ 590.467	€ 1.032.033
Bijdrage Wetterskip Fryslân (in kind)	€ 73.248		€ 73.248
Bijdrage Gemeente Súdwest Fryslân (in kind)	€ 73.248		€ 73.248
Regiodeal NIL 2022-2024	€ 292.200	€ 31.702	€ 260.498
Totalen	€ 2.061.196	€ 622.169	€ 1.439.027

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

- De gebiedscommissie die in 2023 is ingesteld heeft in 2024 verder gewerkt aan het ontwikkelen van een integraal gebiedsplan.
- Daarnaast is ook een grondtafel ingesteld om kansen op gebied van aankoop van benodigde compensatiegronden inzichtelijk te maken en te versnellen.
- In 2024 heeft de Antea Group middels een openbare Europese procedure de opdracht gekregen om tijdens de hele ontwikkel- en ontwerpfase de ingenieurs- en adviesdiensten te verzorgen. Zij zijn begonnen met de ontwikkeling van een LESA (landschapsecologische systeem analyse) en gaan in 2025 verder met ontwikkeling van peilscenario's en het uiteindelijke concept ontwerp gebiedsplan
- De vertaling van analyse naar scenario's kost meer tijd dan verwacht. Dit heeft te maken met de een gebrek aan capaciteit in het veenweideprogramma.
- In 2024 is de pilot HAKLAM voortgezet de pilot Boeren Meten Water afgerond.
- Een groot aantal boeren uit Idzegea hebben meegedaan aan de aanvraag voor de Subsidieregeling: Samenwerking in veenweidegebieden, de beschikking daarvoor is in februari 2025 afgegeven.
- We wilden in 2024 starten met een pilot Ruge Dong, waarin we experimenteren met ruige mest ter bevordering van biodiversiteit en als alternatief voor kunstmest, dit is vooralsnog niet gelukt door capaciteitsvraagstukken én omdat de keuze gemaakt is om te prioriteren op een aanvraag voor de samenwerkingsmaatregelen.
- De eerste stappen voor het Aanvalsplan Grutto zijn gezet met een kansen- en knelpunten analyse.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Een gebiedsproces valt of staat bij draagvlak. In Idzegea is er grote motivatie en energie om aan de slag te gaan maar tegelijk zijn de kaders en regelgeving voor het landelijk gebied het afgelopen jaar alleen maar onduidelijker geworden. Dit legt druk op het gebiedsproces.

Het lukt in Idzegea ook nog niet om de benodigde compensatiegrond te verwerven. Dit doet afbreuk aan het vertrouwen in de slagkracht van de overheid in het proces.

Paragraaf 10. Samenwerkingsverbanden

De provincie werkt in toenemende mate met een grote verscheidenheid aan partners op allerlei gebieden en onderwerpen samen. Als het gaat om (gebiedsgerichte) samenwerking onderscheiden we hierbij drie vormen:

- Vanuit het gebied: er is een langjarige samenwerkingsstructuur in een gebied waarvan de betrokken (overheids)partijen voldoende en voldoende regelmatig met elkaar te maken hebben om zo'n vaste structuur lonend te maken. De gemeenschappelijkheid en de gezamenlijke opgaven in het gebied vormen daarmee de basis voor een (uitvoerings)programma of gebiedsagenda.
- Vanuit de thematiek: deze samenwerking komt voort uit het belang gezamenlijk specifieke thema's aan te pakken (bijvoorbeeld verzilting, veenweide, economische ontwikkelagenda's). Vaak overlappen die thema's meerdere gebieden, waarbij wordt gewerkt met een vaste samenwerkingsstructuur.
- Vanuit de maatschappij: de laatste jaren komen in toenemende mate maatschappelijke initiatieven op. Vaak spelen die zich af in een specifiek geografisch gebied. Daarbij aansluiten als overheid leidt tot een vorm van gebiedsgerichte samenwerking.

Hieronder worden een aantal vormen van samenwerken vermeld.

Regionale Samenwerking

De afgelopen jaren wordt de bestuurlijke regionale samenwerking in toenemende mate vorm gegeven door het aanvragen en uitvoeren van Regio Deals. De Regio Deals vormen hierbij de motor voor de samenwerking in het betreffende gebied.

Onderstaand wordt nader ingezoomd op de Regionale Samenwerking in Noordoost, Zuidoost, Noordwest, Zuidwest en de Waddeneilanden.

Regio Noordoost-Fryslân

In de regio Noordoost Fryslân participeert de provincie in de Regio Deal Noordoost- Fryslân (Versnellingsagenda en Holwerd aan Zee) die na 2024 wordt afgerond. Met de Versnellingsagenda is ingezet op het versterken van de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt, het versterken van innovatie en de doorontwikkeling van de publiek-private regionale samenwerking (overheid, onderwijs, ondernemers en inwoners). Hiermee is een bijdrage geleverd aan een economisch vitale regio. Holwerd aan Zee heeft als doel om de leefbaarheid en werkgelegenheid in Holwerd en omgeving te behouden en te versterken. Om dit te bereiken wordt ingezet op het uitwerken van een natuurvariant van het project.

Op 27 november 2024 is door PS besloten om de actieve deelname aan het project Holwerd aan Zee te beëindigen. PS heeft met dit besluit GS de opdracht gegeven om de resterende € 5,1 miljoen uit de Regio Deal Noordoost-Fryslân en Holwerd aan Zee en de daaraan gekoppelde resterende € 9 miljoen aan provinciale cofinanciering:

- a. beschikbaar te houden voor deze Regio Deal;
- b. in overleg te gaan met de betreffende Regiodealpartners;

Op basis hiervan wordt een PS voorstel verwacht dat uiterlijk in het derde kwartaal van 2025 aan PS voorgelegd dient te worden.

Aanvullend op de Regio Deal is in 2022 de samenwerkingsagenda ANNO III (Agenda Netwerk Noordoost) vastgesteld met als belangrijkste opdracht om de regio in 2040 te laten uitgroeien tot de topregio van Noord-Nederland voor wat betreft wonen, werken en recreëren. De uitvoering van de Agenda is een samenwerking tussen provincie, wetterskip, vier gemeenten, kennisinstellingen en ondernemers uit de regio. In 2024 is gestart met de herijking van de samenwerkingsagenda om deze kleiner en meer op resultaten gericht te maken.

Tot slot kan worden vermeld dat de Regio samen met provincie, wetterskip en vier gemeenten, met succes, een aanvraag heeft ingediend voor een nieuwe Regio Deal.

Regio Zuidoost-Fryslân

De Regio Deal Zuidoost-Friesland zet in op een leefbaar platteland, vitale kernen en een veerkrachtig

landschap door aandacht te besteden aan biodiversiteit en het versterken van de landschaps- en waterstructuren. Tevens wordt ingezet op circulaire economie, recreatie en toerisme en projecten vanuit de Mienskip. Deze Regio Deal is in 2024 met een jaar verlengd en loopt nu tot 1 oktober 2025 en bevindt zich dus in de afrondende fase. Begin 2024 heeft het Regiobestuur besloten om geen aanvraag te doen voor de laatste tranche van de Rijksregeling voor Regio Deals. De regionale samenwerking wordt voortgezet in het kader van Elke regio telt!/Nationaal Programma Vitale Regio's.

Regio Noordwest-Fryslân

In 2023 heeft het kabinet een positief besluit genomen op de aanvraag Regio Deal Noardwest-Fryslân, waarbij de regio maximaal een bedrag van € 20 miljoen rijksbijdrage toegekend heeft gekregen. Samen met de regionale bijdrage van gemeenten Waadhoeke, Leeuwarden, Harlingen, wetterskip Fryslân en provincie Fryslân is de totale omvang van deze Regiodeal € 40 miljoen. De drie programmaliijnen (Vitalere economie, Kwaliteit van leven en Natuurlijk in balans) zijn in de eerste helft van 2024 uitgewerkt tot een Convenant en Programmaplan, waarin per programmaliijn is uitgeschreven hoe de doelen per programmaliijn gerealiseerd gaan worden en welke middelen daarvoor noodzakelijk zijn. In de eerste helft van 2025 zullen per programmaliijn concrete plannen van aanpak opgesteld en vastgesteld worden, waarbij ook de volksvertegenwoordigingen worden betrokken. De cofinanciering vanuit de provincie gebeurt in beginsel uit bestaande budgetten. Er is/wordt een lumpsum bijdrage beschikbaar gesteld naast het zoeken naar cofinanciering door koppeling met bestaande budgetten. Inmiddels zijn de eerste projectvoorstellen goedgekeurd. De Regio Deal heeft een looptijd van vier jaar (2024-2027) met een mogelijkheid voor verlenging van één jaar.

Regio Zuidwest-Fryslân

De regionale samenwerking in de regio Zuidwest-Fryslân wordt vormgegeven via de Gebiedsagenda Súdwesthoeke. Het doel is om opgaven en projecten die bijdragen aan een sterke regio samen met alle partners zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Het gaat hierbij niet alleen om overheidsprojecten, maar ook om grote maatschappelijke initiatieven die door burgers en organisaties worden aangedragen. De belangrijkste thema's van de Gebiedsagenda Súdwesthoeke zijn: Regio Deal, LEADER, Nationaal Landschap en de Friese IJsselmeerkust.

De partners in de regio hebben in 2024 samengewerkt aan het opstellen van een Convenant en Programmaplan/Programmabegroting nadat het Rijk begin van het jaar het besluit heeft genomen een Regio Deal te willen sluiten van in totaal € 35 miljoen. Vanaf 2025 start de uitvoeringsfase waarin de plannen/projecten ten behoeve van het versterken van de Brede Welvaart in de regio Zuidwest in een periode van ten hoogste vijf jaar worden uitgevoerd.

Er is/wordt een lumpsum bijdrage beschikbaar gesteld naast het zoeken naar cofinanciering door koppeling met bestaande budgetten.

Regio Waddeneilanden

In 2023 heeft het kabinet een positief besluit genomen op de aanvraag Regio Deal van de Friese Waddeneilanden en de provincies Fryslân en Noord-Holland (Texel), waarbij de regio maximaal een bedrag van € 15,5 miljoen krijgt toegekend. De opgaven en ambities zijn verdeeld over vijf programmaliijnen, te weten: goed wonen & leven, toekomstbestendig ondernemen & ontwikkelen, optimaal bereikbaar & verbonden, duurzame energie en circulaire economie. De cofinanciering vanuit de provincie gebeurt in beginsel uit bestaande budgetten die gekoppeld zijn aan de opgaven die in de Regio Deal aanvraag zijn gedefinieerd. Er is/wordt een lumpsum bijdrage beschikbaar gesteld naast het zoeken naar cofinanciering door koppeling met bestaande budgetten.

De looptijd van de Regio Deal is 2023 – 2027.

Waddengebied

Voor wat betreft het Waddengebied (Waddeneilanden, Waddenzee en Waddenkust) werken we samen met Rijk, regionale overheden en stakeholders in één governance. Hierbij vormen de Agenda voor het Waddengebied 2050 en het bijbehorende Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 het vertrekpunt. Verder geven we samen met de provincies Noord-Holland en Groningen uitvoering aan het Waddenfonds <https://waddenfonds.nl/> en het gezamenlijke Investeringskader Waddengebied 2016-2026 (IKW). Zie ook Programma 1, beleidsveld 1.5, Bestuurlijke samenwerking voor een toelichting op het Waddenfonds. Voor realisatie van het Investeringskader Waddengebied werken we samen in een daarvoor ingestelde interprovinciale programmaorganisatie IKW.

Samenwerking met de Mienskip

Initiatieven vanuit de Mienskip weten de provincie steeds vaker te vinden. De beleidsbrief 'grote integrale maatschappelijke initiatieven' van 16 september 2020 geeft richting aan hoe we als provincie omgaan met majeure maatschappelijke initiatieven, zoals Holwerd aan Zee (onderdeel van de Regio Deal Noordoost-Fryslân) en de gebiedspilot Tsjûkemar. In 2025 wordt de beleidsbrief geëvalueerd.

LEADER

LEADER is een Europees subsidieprogramma gericht op de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland en is één van de niet grondgebonden instrumenten van het GLB-NSP (zie ook Programma 3, beleidsveld 2, Landbouw). Door middel van een 'bottom-up'-aanpak geven we samen met bestuurlijke partners en private partijen vorm aan het LEADER-programma. Het nieuwe LEADER-programma loopt van 2023-2027 in drie gebieden, te weten Noordwest-, Zuidwest- en Zuidoost-Fryslân.

In 2024 kregen initiatiefnemers via twee openstellingsperiodes de mogelijkheid om subsidie aan te vragen (maximaal 50% van de totale subsidiabele kosten met een minimum van € 50.000,- en een maximum van € 124.000,- per project).

In de drie regio's zijn 47 aanvragen ingediend, waarvan 20 projecten een LEADER-subsidie hebben gekregen. In totaal is voor € 2.189.974,- subsidie toegekend. De totale projectinvesteringen van de gehonoreerde projecten, inclusief private investeringen en overheidsbijdragen, bedragen € 15.818.683. De niet-gehonoreerde aanvragen voldeden wel aan alle voorwaarden maar kwamen niet voor subsidie in aanmerking omdat het subsidieplafond was bereikt.

Samenwerking De Friese Aanpak

De Friese Aanpak is opgericht om de samenwerking tussen Friese overheden te stimuleren en faciliteren zonder institutie maar via een netwerksamenwerking, waarbij elke deelnemer autonoom blijft in het benutten van de gezamenlijk tot stand gekomen bouwstenen. Samenwerking tussen overheden is vandaag de dag van groot belang, gezien de diverse complexe en maatschappelijke uitdagingen waarmee we worden geconfronteerd. Denk aan de klimaatdoelen, de energietransitie en de inrichting van het landelijk gebied. Overheden krijgen steeds meer gedeelde verantwoordelijkheden. Samenwerken loont doordat er o.a. kennis kan worden uitgewisseld en er schaalvoordelen kunnen worden benut. Samenwerken zien we daarbij als middel. De Friese Aanpak heeft als doel om op diverse onderwerpen het functioneren van en tussen Friese overheden te verbeteren door bundeling van ambtelijke kennis en strategische denk- en ontwikkelkracht. Deze onderwerpen kunnen variëren, afhankelijk van de politieke prioriteiten en belangen van de betrokken partners. In de basis gaat het om het aanpakken van uitdagingen die alle, of een groot deel, van de samenwerkende partijen hebben.

Het jaar 2024 heeft (net als in 2023) vooral in het teken gestaan van de implementatie van de omgevingswet. Hiervoor heeft De Friese Aanpak een tweejarenplan gemaakt, waarbij de provincie ook weer een bijdrage levert aan deze samenwerking.

Samenwerken in het bestuurlijk overleg Friese samenwerking van overheden.

De bestuurlijke overleggen tussen de provincie Fryslân, wetterskip Fryslân, Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) en de gemeente Leeuwarden ter bevordering van de Friese samenwerking van overheden zijn ook in 2024 voortgezet. Naast het afstemmen van actuele zaken en het bevorderen van 'horizontaal besturen', werden ook de laatste ontwikkelingen besproken wat betreft bestuurlijke samenwerking evenals samenwerking in bedrijfsvoering. Op 21 oktober 2024 heeft de provincie samen met het wetterskip, de VFG en de gemeente Leeuwarden wederom de Friese Bestuurdersdag georganiseerd, waarbij de ruimtelijke puzzel in Fryslân als thema centraal stond.

Samenwerkingsagenda Fryslân Leeuwarden 2030

Dit betreft de samenwerkingsagenda met de gemeente Leeuwarden. Gemeente en Provinsje bundelen de krachten richting 2030 waarin een aantal majeure opgaven leidend zijn: o.a. Spoorzone, Kennisinfrastructuur, Culturele infrastructuur, digitalisering en bedrijfsvoering.

Taheakken

Bijlage 1. Financieel kader

Financieel kader Begroting 2024

In dit hoofdstuk worden de volgende onderdelen van het financieel kader nader toegelicht:

1. Onze uitgangspunten
2. Ontwikkeling begrotingssaldo
3. Vrij Aanwendbare Reserve (VAR)

1 – Onze uitgangspunten

- De meerjarenbegroting is structureel sluitend. Dit betekent dat de begroting op een termijn van zo'n 10 jaar sluitend is.
- Om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen streven wij er naar om hiervoor structurele financiële ruimte beschikbaar te houden.
- De minimale stand van de Vrije Aanwendbare Reserve bedraagt € 10 mln..
- Structurele uitgaven dekken wij uit structurele middelen.
- Bij inzet van revolverende middelen zijn de gederfde rendementen gedekt: de rente die wij mislopen of die wij moeten betalen dekken we af.
- Geld geven we alleen uit als we alle initiële kosten en (eventuele) structurele financiële gevolgen van een activiteit kunnen betalen.
- Bij elk voorstel aan Provinciale Staten dat geld kost, maken wij duidelijk hoe wij dit op verantwoorde wijze betalen.
- Gedeputeerde Staten voeren alleen moties uit die financieel gedekt zijn. Bij amendementen verwachten wij van Provinciale Staten dezelfde discipline.
- Aan het meefinancieren van projecten van anderen stellen we voorwaarden zodat we goed zicht kunnen houden op de resultaten. De verplichting tot verantwoording moet in verhouding staan tot de inspanning die de ander levert.
- Als wij financiële afspraken maken met anderen zijn die voor ons hard. Tegenvallers of extra benodigde middelen zijn voor rekening van de partij die deze het beste had kunnen voorzien. Dat is over het algemeen de partij waarmee we die afspraken hebben gemaakt.

2 - Ontwikkeling begrotingssaldo

Het financieel kader actualiseren we periodiek. Dit gebeurt naar aanleiding van externe wijzigingen (zoals veranderingen in het provinciefonds) of door besluiten van Provinciale en Gedeputeerde Staten. Vaak stellen uw Staten deze wijzigingen vast bij de behandeling van een begroting, de jaarstukken, of een bestuursrapportage. Daarnaast heeft het college het mandaat om een aantal niet beleidsmatige wijzigingen zelf in de begroting te verwerken. Het betreft hier bijvoorbeeld wijzigingen in het provinciefonds, opbrengst motorrijtuigenbelasting, rendement vermogensbeheer of dividenduitkering. Hieronder geven we de ontwikkeling van het begrotingssaldo vanaf de begroting 2024 tot aan de jaarrekening 2024 stapsgewijs weer.

In elk P&C document worden de mutaties ten opzichte van het vorige P&C-document toegelicht. Het laatste P&C document wat in uw Staten is behandeld, betreft het autorisatiemoment december. Ten opzichte van autorisatiemoment december zijn onder GS mandaat de effecten van de decembercirculaire verwerkt. Het rekeningresultaat valt € 17,4 mln. hoger uit dan begroot en bedraagt inclusief het begrotingssaldo 2024 € 75,8 mln.

Als er een negatief begrotingssaldo is wordt dat direct verwerkt met de vrij aanwendbare reserve door daar daadwerkelijk al over te beschikken. Deze werkwijze wordt alleen bij de begroting gevolgd zodat mutaties in het jaar en de effecten daarvan zichtbaar blijven.

In de tabel hieronder staan de verschillende stappen cijfermatig weergegeven.

Ontwikkeling begrotingssaldo	2024	2025	2026	2027	2028
Bedragen x € 1 mln.					
Begrotingssaldo bij begroting 2024	0,0	0,0	-0,0	0,0	2,6
GS wijziging dividenduitkering FHW	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GS wijziging december 2023	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
GS wijziging septembercirculaire provinciefonds 2023	3,8	3,3	2,2	1,3	1,2
GS wijziging verkoop Kenter BV dividenduitkering Alliander	6,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
PS wijziging december 2023	-0,2	0,1	-0,1	-0,1	-0,2
PS 18-10-2023 nota aktualisatie leezjesferoordering 2024	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Begrotingssaldo bij autorisatiemoment december 2023	10,5	3,0	1,6	0,8	3,2
GS wijziging decembercirculaire provinciefonds 2023	-0,1	-0,3	-0,2	0,0	0,0
Begrotingssaldo bij jaarrekening 2023	10,4	2,7	1,4	0,8	3,2
PS 20-3-2024 Walbehear farwegen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 29-5-2024 Kadernota 2025	9,2	-4,7	-4,4	-5,1	-4,2
Begrotingssaldo bij kadernota 2025	19,6	-2,0	-2,9	-4,3	-1,0
Voorstellen PS berap 2024	1,5	1,1	1,1	3,8	0,4
Voorstellen GS berap 2024	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Begrotingssaldo bij berap 2024	21,7	-0,9	-1,8	-0,5	-0,6
GS wijziging meircirculaire provinciefonds 2024	11,8	6,3	10,0	9,8	10,6
PS 19-6-2024 Fansels Frysk - beliedsnota Fryske taal 2025-2028	0,0	-0,4	0,4	0,0	0,0
PS 19-6-2024 Kultuerbelied 2025-2028	-0,1	-0,1	0,2	0,0	0,0
PS 26-6-2024 Resultaatbestemming NABO Deinum	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 26-6-2024 Resultaatbestemming NABO Hindeloopen	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 17-7-2024 Conceptbegroting 2025 en jaarstukken 2023 Noordelijke Rekenkamer en aanpassing gemeenschappelijke regeling NRK	0,1	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Begrotingssaldo bij begroting 2025	32,8	4,9	8,8	9,3	10,0
GS wijziging dividenduitkering FHW BV	-1,1	1,1	0,0	0,0	0,0
GS wijziging december 2024	3,0	0,8	0,8	0,8	0,8
PS wijziging december 2024	0,5	1,1	0,9	0,6	-0,2
PS 23-10-2024 ontwerp programma erfgoed 2025-2028	0,0	-0,8	0,3	0,3	0,3
Begrotingssaldo bij autorisatiemoment december 2024	35,2	7,2	10,7	11,0	10,9
GS wijziging septembercirculaire provinciefonds 2024	20,8	-0,5	3,4	3,5	4,2
GS wijziging decembercirculaire december 2024	0,9	-0,5	0,7	0,9	1,1
GS wijziging december 2024	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Begrotingssaldo bij jaarrekening 2024	58,4	6,1	14,8	15,4	16,2
Onderbesteding 2024	17,4				
Rekeningresultaat 2024	75,8				

3 - Vrij Aanwendbare Reserve (VAR)

Hieronder staat de ontwikkeling van de VAR. Conform de afspraak met uw Staten vloeit het rekening- en begrotingssaldo aan het eind van het jaar automatisch in de VAR. Het rekeningsaldo 2024 en de verwachte begrotingssaldi 2025-2028 zijn hier in opgenomen. Tevens is rekening gehouden met voorstellen voor resultaatbestemming.

In de financiële uitgangspunten is opgenomen dat de minimale stand van de VAR altijd € 10 mln. bedraagt. Aan het eind van deze bestuursperiode (2027) bedraagt het saldo, onder aftrek van een minimale stand van de VAR van € 10 mln., totaal € 178,9 mln. Dit saldo is meegenomen bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit. De VAR neemt de komende jaren af vanwege de geplande investeringen die zijn opgenomen in het bestuursakkoord voor de periode 2023-2027.

Voor het bepalen welke middelen in de toekomst van uit de reserves kunnen worden ingezet, wordt gekeken naar de omvang c.q. ratio van het weerstandsvermogen.

VAR	2024	2025	2026	2027	2028
Bedragen x € 1 mln.					
Beginsaldo	162,3	255,3	237,2	214,9	188,9
Rekeningsaldo 2023	39,1				
Beschikking over reserve	-21,9	-24,3	-37	-41,4	0
Begrotingssaldo		6,1	14,8	15,4	16,2
Rekeningresultaat 2024	75,8				
Voorstel resultaatbestemmingen					
Stand ultimo	255,3	237,2	214,9	188,9	205,1
Minimale stand VAR				-10,0	
Stand VAR ná mutaties	255,3	237,2	214,9	178,9	205,1
Benodigd voor weerstandsratio 1,4				-102,0	
Vrij inzetbaar				76,9	

Bijlage 2. Begrotingshistorie

In deze bijlage worden per beleidsprogramma de begrotingsmutaties weergegeven die hebben plaatsgevonden tussen de besluitvorming van de begroting 2025 en samenstelling van de jaarstukken 2024.

Programma 1: Bestuur

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	23.371	23.293	22.903	12.974	12.974
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- I 6 IPO begroting	138	85	27	-32	-5
- IV 2 Samenwerking in het waddengebied	0	-100	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-92	92	0	0	0
GS:					
GS nominaal	17	0	0	0	0
GS provinciefonds	0	586	0	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>63</i>	<i>663</i>	<i>27</i>	<i>-32</i>	<i>-5</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	23.434	23.956	22.930	12.942	12.969
Baten begroting t/m begroting 2025	1.651	761	761	761	761
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
GS:					
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	1.651	761	761	761	761
Lasten - Baten	21.784	23.195	22.169	12.181	12.208

Programma 2: Infrastructuur

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	151.185	147.176	126.102	119.295	122.923
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- I 6 IPO begroting	171	171	171	171	171
- II 1 Vrijval stelpost kapitaalslasten	-2.222	0	0	0	0
- IV 1 Afkoopsom Oudega realisatie meer ten gunste van beheer en onderhoud	0	0	0	0	4
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-1.000	1.000	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-3.059	260	260	0	0
GS:					
GS actualisatie investeringen	-3.347	-1.837	-3.814	-1.686	-1.750
GS bijdrage derden	389	130	0	0	0
GS lastneming subsidies	0	0	0	0	-1.200
GS provinciefonds	0	11.208	9.429	9.429	9.429
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-9.067</i>	<i>10.932</i>	<i>6.046</i>	<i>7.914</i>	<i>6.653</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	142.118	158.108	132.148	127.209	129.576
Baten begroting t/m begroting 2025	19.853	7.544	3.686	3.686	3.686
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- VI Bestedingsritme reserves	4.621	0	0	0	0
GS:					
GS bijdrage derden	389	130	0	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>5.010</i>	<i>130</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	24.863	7.674	3.686	3.686	3.686
Lasten - Baten	117.255	150.433	128.462	123.523	125.890

Programma 3: Natuur en Landbouw

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	122.118	116.916	77.715	62.056	58.522
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- I 1 Reparatie rente en aflossing convenantsleningen Groenfonds	588	0	0	0	0
- IV 1 Afkoopsom Oudega realisatie meer ten gunste van beheer en onderhoud	0	0	0	0	5
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	260	-260	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-400	400	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-5.052	4.640	0	0	0
GS:					
GS bijdrage derden	-7.281	41.763	3.995	523	630
GS breed cofinancieringsbudget	40	55	2.444	1.195	2.280
GS lastneming subsidies	-1.070	670	400	0	0
GS provinciefonds	0	82	0	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-12.915</i>	<i>47.350</i>	<i>6.840</i>	<i>1.718</i>	<i>2.915</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	109.203	164.266	84.555	63.773	61.437
Baten begroting t/m begroting 2025	37.523	37.619	4.113	2.128	1.942
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
- VI Bestedingsritme reserves	400	1.400	0	0	0
GS:					
GS bijdrage derden	-7.281	41.763	3.995	523	630
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-6.881</i>	<i>43.163</i>	<i>3.995</i>	<i>523</i>	<i>630</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	30.642	80.782	8.109	2.651	2.572
Lasten - Baten	78.561	83.484	76.446	61.123	58.865

Programma 4: Ruimte en Klimaat

	Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	52.841	51.518	27.675	22.185	17.412	
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>						
PS:						
PS 13-11-2024:						
- 6 Fêststelling fan de Leezjesferoarding provinsje Fryslân en de Tarivetabel 2025 dy't dêrby heart	-222	-222	0	0	0	
PS 18-12-2024:						
- I 2 Bestedingsritme Energieprogramma 2024	180	-180	0	0	0	
- I 6 IPO begroting	1	10	10	10	10	
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-1.435	1.435	0	0	0	
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-440	440	0	0	0	
- VC 2 Bestedingsritme wijziging De Saiter	-988	50	938	0	0	
- VI Bestedingsritme reserves	-1.243	1.243	0	0	0	
GS:						
GS bijdrage derden	2.564	9.732	4.066	3.357	2.520	
GS lastneming subsidies	226	1.037	684	1.215	0	
GS provinciefonds	0	171	0	0	0	
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-1.357</i>	<i>13.716</i>	<i>5.697</i>	<i>4.582</i>	<i>2.530</i>	
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	51.485	65.234	33.372	26.767	19.941	
Baten begroting t/m begroting 2025	22.614	20.750	6.483	2.049	1.680	
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>						
PS:						
PS 13-11-2024:						
- 6 Fêststelling fan de Leezjesferoarding provinsje Fryslân en de Tarivetabel 2025 dy't dêrby heart	-222	-222	0	0	0	
PS 18-12-2024:						
- VI Bestedingsritme reserves	23	-23	0	0	0	
GS:						
GS bijdrage derden	2.564	9.732	4.066	3.357	2.520	
GS lastneming subsidies	533	800	608	1.215	0	
GS provinciefonds	0	0	0	0	0	
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>2.898</i>	<i>10.287</i>	<i>4.673</i>	<i>4.572</i>	<i>2.520</i>	
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	25.512	31.036	11.156	6.621	4.200	
Lasten - Baten	25.973	34.197	22.216	20.145	15.742	

Programma 5: Economie en Mienskip

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	90.303	97.546	70.237	66.277	50.789
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 23-10-2024:					
- 7 Untwerp programma Erfgoed	0	750	-250	-250	-250
PS 27-11-2024:					
- 9 Beliedsbrieff Ekonomy 2025-2030	-450	-710	730	430	0
PS 18-12-2024:					
- I 3 Bestedingsritme Cofinanciering Regiodeals	1.750	-500	-500	-750	0
- I 4 Bestedingsritme Gastvrijheid	0	480	-480	0	0
- IV 1 Afkoopsom Oudega realisatie meer ten gunste van beheer en onderhoud	0	0	0	-265	1
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	131	-131	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-50	50	0	0	0
- VC 3 Verlenging tijdelijk budget 2025 Taal	-178	0	100	78	0
- VI Bestedingsritme reserves	-3.059	3.194	0	0	0
- VII 1 Lastneming subsidiebeschikkingen	150	-50	-50	-50	0
GS:					
GS bijdrage derden	583	469	458	427	262
GS breed cofinancieringsbudget	1.101	485	485	485	0
GS financieel kader	-22	-22	-22	-22	-22
GS lastneming subsidies	192	3.236	370	0	0
GS nominaal	0	11	11	11	11
GS provinciefonds	0	708	1.633	1.498	1.008
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>147</i>	<i>7.970</i>	<i>2.485</i>	<i>1.592</i>	<i>1.010</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	90.450	105.516	72.722	67.869	51.799
Baten begroting t/m begroting 2025	5.671	14.191	5.468	1.590	1.243
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- VI Bestedingsritme reserves	135	0	0	0	0
GS:					
GS bijdrage derden	583	469	458	427	262
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>717</i>	<i>469</i>	<i>458</i>	<i>427</i>	<i>262</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	6.388	14.660	5.926	2.016	1.505
Lasten - Baten	84.062	90.856	66.795	65.853	50.294

Programma 6: Bedrijfsvoering

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	93.918	97.745	95.569	93.497	88.883
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- 1 5 Capaciteit uitvoering bestuursakkoord	1.500	-1.500	0	0	0
- 1 6 IPO begroting	286	168	143	120	120
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-340	85	0	255	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	2.207	-640	-234	-47	-50
GS bijdrage derden	-1.721	910	504	317	320
GS provinciefonds	94	583	491	491	491
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>2.026</i>	<i>-394</i>	<i>903</i>	<i>1.135</i>	<i>880</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	95.945	97.351	96.472	94.632	89.763
Baten begroting t/m begroting 2025	1.437	521	511	511	511
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
GS:					
GS bedrijfsvoering	2.207	-640	-234	-47	-50
GS bijdrage derden	-1.721	910	504	317	320
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>486</i>	<i>270</i>	<i>270</i>	<i>270</i>	<i>270</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	1.924	791	781	781	781
Lasten - Baten	94.021	96.560	95.691	93.851	88.983

Programma 7: Provinciefinanciën

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten begroting t/m begroting 2025	10.467	14.368	13.378	39.766	31.093
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- I 6 IPO begroting	0	237	-179	-98	-125
- II 3 Toevoeging onvoorzien aan begrotingssaldo	-673	0	0	0	0
- IV 2 Samenwerking in het waddengebied	0	100	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-2.414	2.464	0	-8	8
GS:					
GS bedrijfsvoering	-18	0	0	0	0
GS bijdrage derden	-274	6	0	0	0
GS breed cofinancieringsbudget	-641	-540	-2.929	-1.680	-2.280
GS financieel kader	8	0	0	0	0
GS nominaal	-42	-11	-11	-11	-11
GS provinciefonds	0	310	669	1.038	1.401
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-4.054</i>	<i>2.566</i>	<i>-2.450</i>	<i>-759</i>	<i>-1.008</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2024	6.413	16.933	10.927	39.006	30.085
Baten begroting t/m begroting 2025	397.116	361.019	351.689	351.853	354.256
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-12-2024:					
- II 2 Vrijval saldo projecten Vaarweg Lemmer-Delfzijl en profielverruiming Turfroude	1.994	0	0	0	0
- II 3 Toevoeging onvoorzien aan begrotingssaldo	195	0	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	76	0	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	-18	0	0	0	0
GS bijdrage derden	226	6	0	0	0
GS financieel kader	3.345	1.877	795	795	795
GS provinciefonds	34.359	16.411	20.070	20.652	21.433
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>40.177</i>	<i>18.294</i>	<i>20.865</i>	<i>21.447</i>	<i>22.228</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2024	437.293	379.313	372.554	373.300	376.484
Lasten - Baten	-430.880	-362.379	-361.626	-334.294	-346.399

Bijlage 3. EMU-saldo

In de onderstaande tabel staat de raming en de realisatie van het EMU-saldo 2024.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2024	Rekening 2024	
	volgens begroting 2024		
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-85.264	29.847	+
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	44.142	41.994	-
3. Mutatie voorzieningen	-7	1.212	+
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)		-4.051	-
5. Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa en ook de afwaardering van de financiële vaste activa			+
Raming/realisatie EMU-saldo	-129.413	-6.884	

Toelichting

De EMU-tekortnorm voor decentrale overheden bedraagt voor 2024 0,5% van het bruto binnenlands product. In de decembercirculaire Provinciefonds 2023 is een onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Voor de provincies komt de gezamenlijke norm uit op 0,1%.

Voor provincie Fryslân bedraagt de referentiewaarde voor 2024 € 65,8 mln.; wat betekent dat wij ons EMU-saldo idealiter binnen het bedrag van € 65,8 mln. negatief dienen te houden.

Bij de Jaarstukken 2024 bedraagt het EMU-saldo van de provincie Fryslân € 6,9 mln. negatief. Hiermee blijft provincie Fryslân ruim binnen de norm. Overigens dient te worden opgemerkt dat een individuele EMU-referentiewaarde geen harde waarde is, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

Bijlage 4. Begrippenlijst

Algemene middelen

Dekkingsmiddelen waaraan nog geen specifieke bestemming is gegeven, bijvoorbeeld de vrij aanwendbare reserve, de algemene uitkering uit het provinciefonds en de opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Accres

Het accres is het bedrag waarmee het beschikbare bedrag van het provinciefonds jaarlijks wordt aangepast, gebaseerd op een bestuurlijk overeengekomen normeringssystematiek.

Balans

Overzicht van de waarde van de activa (bezittingen, vorderingen) en passiva (reserves, voorzieningen, schulden) op één moment, bijvoorbeeld op 31 december van het kalenderjaar. De balans is een verplicht onderdeel van de jaarrekening. In de begroting wordt een geprognosticeerde balans opgenomen.

Baten en lasten

De provincie is verplicht het zogenoemde stelsel van baten en lasten toe te passen. Uitgangspunt voor het jaar waarin de lasten worden geraamd, c.q. verantwoord is het (verwachte) moment van prestatielevering. Dit in plaats van het betaalmoment (kastelsel). Voor projectsubsidies geldt in principe dat de lasten worden genomen in het 1e jaar van de projectperiode, tenzij de subsidie het vastgestelde grensbedrag overschrijdt en uit de beschikking blijkt dat de activiteiten in meerdere jaren zal plaatsvinden.

Begroting

Het overzicht van de geraamde (verwachte) kosten en opbrengsten in een bepaald jaar, opgezet volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De begroting wordt vastgesteld door Provinciale Staten. In tegenstelling tot het rijk is de provincie verplicht met een sluitende begroting te werken.

Begrotingssaldo

Het saldo van in de begroting geraamde baten en lasten in de exploitatie (programma's).

Begrotingswijziging

Een aanpassing van de ramingen van baten en lasten tijdens het begrotingsjaar. Begrotingswijzigingen wordt vastgesteld door Provinciale Staten, behoudens enkele begrotingswijzigingen die door Gedeputeerde Staten worden vastgesteld.

Besluit begroting en verantwoording decentrale overheden (BBV)

Wettelijk bepaalde voorschriften voor de inrichting van de begroting en de jaarstukken.

Crediteuren

Balanspost (schuld) aan de passivakant van de balans. Indien prestaties door een derde aan de provincie geleverd zijn, maar de betaling in het volgende begrotingsjaar volgt wordt de volledige last in het jaar van levering genomen. Het nog te betalen bedrag wordt als schuld op de balans verantwoord. Deze methodiek vloeit voort uit het stelsel van baten en lasten, waarbij niet het betaalmoment, maar het moment van prestatielevering leidend is voor de ramingen en verantwoording van uitgaven en inkomsten. Zie hierboven bij baten en lasten.

Decentralisatie-uitkering provinciefonds

De verdeling van de decentralisatie-uitkering volgt niet de regels van de reguliere verdeling van de algemene uitkering van het provinciefonds. Anders dan bij de integratie-uitkering, waar de termijn van overheveling naar de algemene uitkering van tevoren vaststaat, ontbreekt bij de decentralisatie-uitkering een dergelijke termijn.

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het totaal aan inkomsten min de uitgaven van het rijk, sociale fondsen en lokale overheden. Hierbij zitten ook inkomsten en uitgaven met een kapitaalkarakter. Zoals aan- en verkopen van grond, investeringen, investeringsbijdragen en opbrengsten uit de verkoop van gas.

Exploitatie

De baten en lasten in de beleidsprogramma's. Dit betreffen de lopende inkomsten en uitgaven met betrekking tot een kalenderjaar, geraamd en verantwoord conform het stelsel van baten en lasten. Dit in

tegenstelling tot investeringsuitgaven. Na oplevering van het investeringsproject worden de op de balans geactiveerde uitgaven afgeschreven. De afschrijvingslasten worden in de exploitatie bij de betreffende programma's geraamd, c.q. verantwoord.

Financiële beheershandeling

Handelingen zoals aanbesteden, inkopen en het verstrekken van subsidies. Deze handelingen leiden tot het verantwoorden van baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening. Financiële beheershandelingen zijn onderwerp van de interne en externe controle op de rechtmatigheid.

Garantie

Zekerheidsstelling door de provincie ten behoeve van derden die een lening aantrekken. Bij derden valt te denken aan bijvoorbeeld gezondheidsinstellingen. Ingeval van wanbetaling zal de provincie de resterende schuld aflossen.

IBOI

Prijs bruto overheidsinvesteringen (IBOI): de gemiddelde prijsstijging van de bruto investeringen van de collectieve sector.

Jaarrekening

Overzicht van de in een bepaald jaar gerealiseerde baten en lasten. In de jaarrekening is een balans opgenomen waaruit de vermogenspositie blijkt.

Jaarrekeningresultaat

Het saldo van gerealiseerde baten en lasten in de jaarrekening. Een positief jaarrekeningresultaat wordt toegevoegd aan de vrij aanwendbare reserve (eigen vermogen). Een negatief jaarrekeningresultaat wordt opgevangen door een onttrekking aan de vrij aanwendbare reserve.

Leges

Leges worden geheven ter dekking van de kosten van provinciale dienstverlening.

Normenkader

Overzicht van wet- en regelgeving (extern en intern) aan de hand waarvan de accountant de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen controleert. In de beleidsprogramma's wordt de relevante wet- en regelgeving aangegeven.

Overlopende passiva

Dit betreffen bijdragen van andere overheden voor specifieke doelen. Voor deze bijdragen geldt een verplichting tot terugbetalen in het geval van niet-besteding. De nog te ontvangen of terug te betalen bedragen worden verantwoord op de balans. De besteding en de daar tegenoverstaande dekking (bate) worden in de exploitatie (programma's) ten laste van deze balansposten verantwoord. Tegenover de last staat doorgaans een bate met dezelfde hoogte. Het gebruik van overlopende passiva is verplicht op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en gemeenten (BBV).

Planning- en controlcyclus

De jaarlijks terugkerende cyclus van kadernota, begroting, bestuursrapportages en de jaarstukken.

Provinciefonds

Uitkering van het rijk die de provincie in principe vrij mag besteden. Dit ter onderscheiding van doeluitkeringen/specifieke uitkeringen met een gebonden besteding.

Reserve

Reserves behoren tot het eigen vermogen en kunnen worden ingedeeld in algemene en bestemmingsreserves. Aan bestemmingsreserves is door Provinciale Staten een bepaalde bestemming gegeven. Reserves waar bestemmingen (claims) op rusten bepalen voor een belangrijk deel de beschikbare weerstandscapaciteit.

Risicoparaagraaf

Onderdeel van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing waarin wordt ingegaan op risico's waarvoor geen beheersmaatregelen zoals voorzieningen en verzekeringen zijn getroffen. Indien een risico zich voltrekt komen de hieruit voortvloeiende kosten ten laste van de zogenoemde algemene middelen.

SiSa-verantwoording

SiSa staat voor Single Information, Single Audit en is de wijze waarop onder andere provincies, maar ook gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, zich jaarlijks verantwoorden naar het Rijk en provincies over de besteding van specifieke uitkeringen.

Specifieke uitkering

Door een ministerie aan de provincie verstrekte gelden ter uitvoering van een specifieke taak. Een specifieke uitkering (SPUK) mag alleen aan het voorgeschreven doel worden besteed. Verantwoording vindt plaats via de SiSa-verantwoording.

Structurele budgetten

Middelen voor jaarlijks terugkomende uitgaven.

Niet structurele budgetten

Niet structurele budgetten (o.a. tijdelijke budgetten, reserves en voorzieningen) zijn geraamde uitgaven (lasten) die aan een specifieke periode zijn toegekend.

Tijdelijke Budgetten

Budgetten die voor een bepaalde periode in de begroting worden opgenomen. Elk tijdelijk budget heeft een einddatum. Er zijn 2 categorieën tijdelijke budgetten:

Categorie A: Overeenkomsten met medeoverheden en andere partijen

Bij deze categorie zijn er getekende overeenkomsten met derden waarin is opgenomen wat het resultaat moet zijn en welke bijdrage de provincie en de overige partijen leveren over de gehele looptijd van de overeenkomst. Na afloop van het project wordt er financieel afgerekend met de derde. Ten laste van deze budgetten kunnen meerjarige verplichtingen worden aangegaan voor maximaal de hoogte van de in de Meerjarenbegroting opgenomen bedragen. Bij de jaarovergang blijven de resterende middelen (al dan niet 'verplicht') beschikbaar voor deze projecten gedurende de looptijd van de overeenkomst.

Categorie B: Meerjarige tijdelijke budgetten

Bij deze tijdelijke budgetten kunnen meerjarige verplichtingen worden aangegaan voor maximaal de hoogte van de in de Meerjarenbegroting opgenomen bedragen. Bij de jaarovergang blijven alleen de in dat jaar nog openstaande subsidieplafonds beschikbaar mits het budget in dat jaar toereikend was. Niet bestede en verplichte gelden vallen vrij naar het rekeningsaldo.

Treasury

Het geheel van activiteiten voor het beheer van de liquide middelen (geldstromen) en de financiering van de provinciale taken.

Voorziening

Voorzieningen worden gevormd voor risico's die financieel te kwantificeren zijn en voor niet bestede middelen van derden met een specifiek bestedingsdoel, met uitzondering van niet bestede middelen van Europese en Nederlandse overheidslichamen. Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Dit zonder dat daarbij de continuïteit van de uitvoering van taken in gevaar komt dan wel dat het beleid moet worden gewijzigd.

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de 'benodigde weerstandscapaciteit' en de 'beschikbare weerstandscapaciteit'.

Bijlage 5. Tijdelijke budgetten 2024

Totaal verloop en afwikkeling

bedragen x € 1.000,-	balans 1-1-2024	primitieve begroting	jaarovergang 2023-2024	mutatie reserve gedurende 2024	jaarovergang 2024-2025	balans 31-12-2024
tijdelijk budget A	45.427	18.307	782	-26.942	7.973	45.547
tijdelijk budget B	33.273	15.333	-969	-15.330	2.125	34.433
	78.700	33.640	-186	-42.272	10.098	79.980

Verloop reserve tijdelijke budgetten 2024

	31-12-2023	1-1-2024	toevoeging	onttrekking	31-12-2024
tijdelijk budget A	45.427	45.427	19.239	19.119	45.547
tijdelijk budget B	33.273	33.273	26.634	25.474	34.433
	78.700	78.700	45.873	44.593	79.980

Afwikkeling reserve komende jaren

	1-1-2025	2025	2026	2027	2028	2029 ev	Eindsaldo
tijdelijk budget A	45.547	-33.309	-7.036	-5.202	0	0	0
tijdelijk budget B	34.433	-11.342	-6.757	-7.130	-9.204	0	0
	79.980	-44.651	-13.793	-12.333	-9.204	0	0

Tijdelijke budgetten 2024

De tijdelijke budgetten zijn ingedeeld in twee categorieën namelijk:

Categorie A: Overeenkomsten met medeoverheden en andere partijen

Hierbij is een overeenkomst met derden gesloten waarbij is vastgelegd wat de gewenste resultaten zijn en wat de bijdragen van de verschillende partijen zijn.

Bij deze categorie blijven de begrote middelen beschikbaar voor deze projecten gedurende de looptijd van de overeenkomst. Eventueel niet bestede gelden gaat mee als budget naar het volgende jaar. Deze mutatie verloopt via de reserve tijdelijke budgetten.

In het geval dat er een overbesteding is na besteding dan zal de overbesteding ten laste komen van het volgende jaar. In dat geval wordt het budget van het volgende jaar afgeraamd ten gunste van de reserve tijdelijke budgetten.

Categorie B: Overige tijdelijke budgetten

Dit betreft tijdelijke budgetten waar geen overeenkomst met derden aan ten grondslag ligt. Bij deze tijdelijke budgetten mogen meerjarige verplichtingen aangegaan worden. Bij de jaarovergang blijven alleen de in dat jaar nog openstaande subsidieplafonds en de subsidieverplichtingen die nog openstaan i.v.m. opschortende voorwaarden beschikbaar, mits het budget in dat jaar toereikend was. Overige niet bestede of verplichte gelden vallen vrij naar het rekeningsaldo.

In het geval dat er een overbesteding is na besteding dan zal de overbesteding ten laste komen van het volgende jaar. In dat geval wordt het budget van het volgende jaar afgeraamd ten gunste van de reserve tijdelijke budgetten.

Samenvatting tijdelijke budgetten

Hieronder wordt in hoofdlijnen het verloop van de tijdelijke budgetten in 2024 weergegeven, ter vergelijking zijn ook de cijfers over 2023 opgenomen:

Toelichting x € 1 mln.		Rekening 2023	Rekening 2024
Begroting		82	91
Jaarovergang voorgaand jaar	Betreft met name nog openstaande subsidieverplichtingen	16	0
Berap 2022	Kasritmewijziging	26	0
Berap 2023	Kasritmewijziging	-27	0
Berap 2024	Kasritmewijziging		-29
Autorisatiemoment december 2023	Kasritmewijziging	-13	6
Autorisatiemoment december 2024	Kasritmewijziging	0	-2
Overige wijzigingen		-9	16
Begroting na wijziging		74	82
Besteed		69	71
Openstaande subsidieverplichtingen	Gaan mee met budget naar volgend jaar	1	1
Openstaande subsidieplafonds	Gaan mee met budget naar volgend jaar	2	3
Saldo lasten		3	7
Saldo baten		0	0
Totaal saldo tijdelijke budgetten		3	7
Verrekening met volgend jaar	Dit bedrag wordt toegevoegd aan het budget in het volgende jaar	-3	6
Vrijval in rekeningsaldo		6	1

Voortgang tijdelijke budgetten

Voortgang tijdelijke budgetten op detailniveau

Het overzicht tijdelijke budgetten geeft inzicht in zowel de inkomsten als uitgaven van de tijdelijke budgetten in 2024. Daarnaast worden de kasritmewijzigingen bij de bestuursrapportage en het autorisatiemoment december en de overige wijzigingen aangegeven. De toelichting op de tijdelijke budgetten is opgenomen bij de beleidsprogramma's zelf.

Categorie B eindig

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven					Opschortende			Uitgaven - Verrekenin		
Bel.	vel	Naam	Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	voorwaarden OV	Subsidie -plafond SP	Saldo na OV en SP	Inkomsten	g met 2025	Rekening -saldo
		Eindig 2024 categorie B														
V0326	B	2.1	Opdracht proef batterijtrein	0	0	0	50	-23	27	27	0		0	0		0
V0329	B	2.1	Verkeersveiligheidsgedrag	0	0	0	300		300	308	-8		-8	-8		-8
V0130	B	2.3	Project onrechtmatig gebruik	0	0	0	51		51	29	21		21	21		21
V0187	B	3.1	Reparatie rente en aflossing convenantsleningen Groenfonds	0	0	0		588	588	382	206		206	206		206
V0285	B	3.1	Provinciale wolvenacties	131	131	0	131	-2	130	130	0		0	0		0
V0304	B	3.1	Programmateam Stikstof	0	0	0	45	-21	24	21	3		3	3		3
V0306	B	3.1	Opkoop- en beeindigingsregeling	0	0	0	117	-106	11	9	2		2	2		2
V0349	B	3.1	Natuurinclusief verduurzamen gebouw soorten	0	0	0		400	400	408	-8		-8	-8		-8
V0314	B	3.2	Dutch Dairy Centre	0	0	0	35	-5	30	32	-2		-2	-2		-2
V0343	B	4.2	Bestuursovereenkomst Blauwe Drager	0	0	0	0	-48	-48	-50	3		3	3		3
V0279	B	4.3	Versterking omgevingveiligheidsdiensten	0	14	14	26	-12	14	14	0		0	14		14
V0283	B	4.3	Opruiming drugsafval	0	0	0	10		10	10	0		0	0		0
V0350	B	4.4	Friese energietafel	0	0	0	342	-342	0	0	0		0	0		0
V0124	B	5.1	Arbeidsmarkt/onderwijs en kennisinstellingen/bedrijfsleven	0	0	0		6	6	0	6		6	6		6
V0199	B	5.1	Investeringskader Waddengebied	0	0	0		125	125	111	14		14	14		14
V0287	B	5.1	Bijdrage Friese projectenmachine	0	0	0	473		473	473	0		0	0		0
V0355	B	5.1	Koopstromen onderzoek	0	0	0		150	150	153	-3		-3	-3		-3
V0153	B	5.3	Beleidsbrief CTOS Mei hert, holle en hannen	0	0	0		150	150	58	92		92	0		0
V0215	B	5.3	Cultuur continuering tijdelijke budgetten	0	1	1	2.957	205	3.162	2.926	236		220	16	18	18
V0258	B	5.3	Breedtesport	0	0	0	200	0	200	152	48		48	48		48
V0259	B	5.3	We the North	3	2	-1	7	-2	5	4	1		1	0		0
V0260	B	5.3	Erfgoed continuering tijdelijke budgetten	0	0	0	15		15	15	0		0	0		0
V0301	B	5.3	Friese musea	0	0	0	310		310	310	0		0	0		0
V0092	B	5.4	Monitoring aandachtsgebieden	0	0	0	23	-3	20	20	0		0	0		0
V0269	B	5.4	Proceskosten Streekwurk	0	0	0	150	-20	130	122	8		8	8		8
V0339	B	5.4	Regenboogbeleid	0	0	0	30	-30	0	0	0		0	0		0

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)				Inkomsten			Uitgaven										
V0138	B	6.2	Aanpassing systemen voor omgevingswet	0	0	0	103	103	101	2			2	2		2	
			Totaal eindig 2024 categorie B	134	148	14	5.270	1.115	6.385	5.765	620	0	312	308	322	0	322

Categorie A

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven					Opschortende voorwaarden OV			Uitgaven - Verrekenin Inkomsten g met 2025		
Bel.vel d	Naam		Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaal d	Saldo voor OV en SP		Subsidie- plafond SP	Saldo na OV en SP			Rekenin g-saldo
		Categorie A														
V0155	A 1.5	Decentralisatie uitkering Waddenfonds	0	0	0	9.626		9.626	9.626	0			0	0		0
V0369	A 1.5	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0		75	75	0	75			75	75	75	0
V0045	A 2.2	RSP concrete infraprojecten	0	0	0	5.170	-3.802	1.368	767	601			601	601	601	0
V0073	A 2.2	Investeringsagenda Drachten - Heerenveen	0	0	0	455	600	1.055	1.055	0			0	0		0
V0309	A 2.4	Invoering ERTMS European Rail Traffic Management System	0	0	0	6.596	-6.596	0	0	0			0	0		0
V0369	A 2.4	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0		14	14	11	2			2	2	2	0
V0043	A 3.1	Gebiedsontwikkeling Franekeradeel - Harlingen	0	0	0		50	50	50	0			0	0	0	0
V0082	A 3.1	Bestuursovereenkomst Lauwersmeer	200	183	-17		250	250	158	92			92	75	75	0
V0369	A 3.1	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0		323	323	0	323			323	323	323	0
V0213	A 3.2	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw	62	92	30	272	537	809	861	-53			-53	-23	-23	0
V0369	A 4.1	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0		469	469	263	206			206	206	206	0
V0126	A 4.2	DU Deltaprogramma zoetwater	0	0	0		7	7	0	7			7	7	7	0
V0147	A 4.2	Kaderrichtlijn water	50	50	0	110	263	373	150	223			223	223	223	0
V0191	A 4.2	Bestuursovereenkomst versterken Friese IJsselmeerkust	637	767	130	630	-500	130	237	-107			-107	23	23	0
V0377	A 4.2	Tussenstap Veenweideaanpak 2020-2029	1.662	1.662	0	334	3.543	3.877	828	3.048			3.048	3.048	3.048	0
V0047	A 5.1	REP Wetsus fase 1	0	0	0	50	6	56	7	48			48	48	48	0
V0066	A 5.1	Innovatiecluster Drachten	0	0	0		0	0	0	0			0	0		0
V0079	A 5.1	Breedband	0	0	0		4.649	4.649	2.937	1.712			1.712	1.712	1.712	0
V0073	A 5.2	Investeringsagenda Drachten - Heerenveen	0	0	0	400	1.826	2.226	2.741	-515			-515	-515	-515	0
V0175	A 5.3	LF2028	104	104	0		21	21	21	0			0	0		0
V0253	A 5.3	Dingtiid Orgaan voor de Friese taal	0	0	0		43	43	33	10			10	10	10	0
V0082	A 5.4	Bestuursovereenkomst Lauwersmeer	0	0	0		174	174	67	107			107	107	107	0
V0214	A 5.4	Regiodeal NOF Versnellingsagenda	0	0	0	969	1	969	969	1			1	1	1	0

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)				Inkomsten			Uitgaven										
V0257	A	5.4	DU Regiodeal Holwerd aan zee	0	0	0		804	804	804	0			0	0		0
V0308	A	5.4	Agenda netwerk Noord Oost fase 3	138	139	1	249	-16	233	188	45			45	46	46	0
V0369	A	5.4	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0		3.427	3.427	1.474	1.954			1.954	1.954	1.954	0
V0387	A	5.4	Gebiedsbudget	0	0	0		144	144	94	50			50	50	50	0
V0257	A	7.5	DU Regiodeal Holwerd aan zee	0	0	0	11.779	-11.779	0	0	0			0	0		0
			Totaal categorie A	2.853	2.997	145	36.639	-5.469	31.170	23.342	7.829	0	0	7.829	7.973	7.973	0

Categorie B

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven										
Bel. vel	Naam	d	Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Uitgaven - Inkomsten	Verrekening met 2025	Rekening-saldo
		Categorie B														
V0272	B 1.4	Bestuurlijke vernieuwing	0	0	0	237	-217	20	20	0			0	0		0
V0282	B 1.4	Weerbaar bestuur	0	0	0		153	153	140	13			13	13		13
V0370	B 1.5	Gebiedsbudget	0	0	0		335	335	327	8			8	8		8
V0190	B 2.1	Bestrijding fietsonveiligheid	0	0	0			0	113	-113			-113	-113		-113
V0224	B 2.1	Lelylijn onderzoek	0	7	7	825	93	918	880	38			38	45		45
V0299	B 2.1	Preventie en voorlichting fiets	0	0	0	115		115	84	31			31	31		31
V0323	B 2.1	BO Mirt Mobiliteitsgedrag	58	58	0	360	-91	269	278	-9			-9	-9	-9	0
V0324	B 2.1	Fietsveiligheid	0	0	0	100		100	101	-1			-1	-1	-1	0
V0375	B 2.1	Knelpunten geluidhinder provinciale wegen	0	0	0	30		30	43	-13			-13	-13	-13	0
V0381	B 2.1	CROW/Kennisplatform verkeer en vervoer	0	0	0		171	171	683	-512			-512	-512	-512	0
V0189	B 2.2	Onbeveiligde overwegen	0	0	0		761	761	761	0			0	0		0
V0316	B 2.2	Openbaar vervoer Fryslân	0	0	0	1.151	250	1.401	164	1.237		1.237	0	0		0
V0374	B 2.3	Fryske Gruntafel	0	0	0	125	-10	115	108	7			7	7		7
V0321	B 2.4	Verduurzamen OV bus	0	0	0	500	-500	0	0	0			0	0		0
V0373	B 2.4	Openbaar Vervoer	0	0	0	1.000	-700	300	300	0			0	0		0
V0382	B 2.4	Decentralisatieuitkeringen OV Fryslan	0	0	0		14.285	14.285	14.389	-103			-103	-103	-103	0
V0034	B 3.1	Weidevogelbeleid	0	0	0		19	19	0	19	19		0	0		0
V0344	B 3.1	Invasieve exoten bestrijding	0	5	5	400	50	450	309	141		109	32	37		37
V0371	B 3.1	Natuur en landschap	0	0	0	1.625	-605	1.020	1.219	-199			-199	-199	-199	0
V0261	B 3.2	Potato valley	0	0	0	180	-162	18	0	18			18	18		18
V0356	B 3.2	Landbouw	0	0	0	1.000	-700	300	264	36			36	36		36
V0296	B 4.1	Herbestemming gebouwen	0	0	0		520	520	208	313	143	170	0	0		0
V0362	B 4.1	Wonen	0	0	0	3.750	-3.640	110	92	18			18	18		18
V0371	B 4.1	Natuur en landschap	0	0	0		30	30	79	-49			-49	-49	-49	0
V0380	B 4.1	Actualisatie NOVEX/POVI	0	0	0		133	133	177	-44			-44	-44	-44	0
V0011	B 4.2	Decentralisatie uitkering bodemsanering	0	0	0	850	-450	400	266	134			134	134		134
V0108	B 4.2	Veenweidevisie	0	33	33	3.011	-329	2.683	3.000	-317			-317	-285	-285	0

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven										
V0348	B	4.2	Naar een schone en gezonde leefomgeving	0	0	0	259	-89	170	163	7			7	7	7
V0372	B	4.2	Water en bodem	0	0	0	1.500	-1.500	0	0	0			0	0	0
V0077	B	4.3	De Saiter	0	0	0		62	62	41	21			21	21	21
V0305	B	4.3	Legaliseren PAS-melders	0	0	0	201	-201	0	0	0			0	0	0
V0228	B	4.4	Samenwerking energie een loket	0	39	39	57	-3	54	73	-19			-19	20	20
V0357	B	4.4	Energie	0	0	0	1.000	-70	930	924	6	25		-19	-19	-19
V0182	B	5.1	Jaarplan circulair	0	0	0			0	1	-1			-1	-1	-1
V0231	B	5.1	Clusters economie	0	0	0	2.088	-880	1.208	1.224	-16			-16	-16	-16
V0235	B	5.1	Ondernemerschap	0	0	0	221	132	353	353	0			0	0	0
V0237	B	5.1	Kennisinfrastructuur	0	1	1	1.611	453	2.064	1.885	179			179	179	179
V0241	B	5.1	Governance	0	33	33	205	36	241	208	33			33	66	66
V0243	B	5.1	Leef- en woonklimaat	0	0	0	350	-350	0	0	0			0	0	0
V0244	B	5.1	Human capital	0	0	0	100	-4	96	90	6			6	6	6
V0248	B	5.1	Procesgeld team Europa	0	0	0		-2	-2	-2	0			0	0	0
V0358	B	5.1	Economie	0	0	0	3.500	-2.170	1.331	1.760	-429			-429	-429	-429
V0359	B	5.2	Gastvrijheid	0	0	0	400	1.355	1.755	1.750	5			5	5	5
V0378	B	5.2	Vervolgaanpak vakantieparken	0	0	0		10	10	0	10			10	10	10
V0216	B	5.3	Taal	0	0	0	2.178	-124	2.054	1.894	160		122	38	38	38
V0254	B	5.3	Cofinanciering rijksbijdrage monumenten	0	33	33	1.201	-566	635	578	57	50	200	-193	-160	-160
V0333	B	5.3	Fries in het MBO	0	0	0	100		100	100	0			0	0	0
V0338	B	5.3	Sichtberens Frysk en streektaalen	0	0	0	350	0	350	253	97		91	6	6	6
V0345	B	5.3	Erfgoeddeal Greppellan	0	0	0	25	-25	0	0	0			0	0	0
V0360	B	5.3	Cultuur	0	0	0	4.375	-3.275	1.100	1.100	0			0	0	0
V0361	B	5.3	Taal	0	0	0	1.500	-1.500	0	125	-125			-125	-125	-125
V0365	B	5.3	Erfgoed	0	0	0	1.250	-1.250	0	0	0			0	0	0
V0366	B	5.3	Sport	0	0	0	540	-540	0	0	0			0	0	0
V0384	B	5.3	Bestjoersofspak Fryske taal en kultuer 2024-2028	0	0	0			0	125	-125			-125	-125	-125
V0014	B	5.4	Demografische ontwikkelingen	0	0	0		100	100	101	-1			-1	-1	-1

Tijdelijke budgetten 2024 (bedragen x € 1.000,-)				Inkomsten			Uitgaven										
V0076	B	5.4	Iepen mienskipsfuns Fryslan categorie B	0	0	0	581	976	1.557	1.146	410	368		43	43		43
V0166	B	5.4	Transitiefonds leefbare fysieke omgeving	0	0	0		750	750	750	0			0	0		0
V0218	B	5.4	Procesgelden DOM's	0	0	0		135	135	135	0			0	0		0
V0315	B	5.4	Gebiedsbudget	0	0	0	306	-269	38	58	-20			-20	-20	-20	0
V0340	B	5.4	Netwerk mienskipsinitiatieven	0	0	0	320	-215	105	72	33			33	33		33
V0363	B	5.4	Doarpswurk	0	0	0	678	41	718	718	0			0	0		0
V0364	B	5.4	Leefbaarheid	0	0	0	3.500	-1.066	2.434	957	1.477	418	1.004	56	56		56
V0367	B	5.4	Tsjukemar-Nannewiid	0	0	0	200	-200	0	0	0			0	0		0
V0368	B	5.4	DOM's	0	0	0	320	-280	40	15	25			25	25		25
V0370	B	5.4	Gebiedsbudget	0	0	0	500	-500	0	0	0			0	0		0
V0386	B	5.4	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0	400	350	750	750	0			0	0		0
V0251	B	6.2	Energieneutrale provinciale gebouwen	0	0	0	100	-85	15	15	0			0	0		0
V0293	B	6.2	Wet Open Overheid (WOO)	0	0	0	128	-23	105	104	2			2	2		2
V0335	B	6.2	Digitalisering 2022-2026	0	0	0	2.600	-1.918	682	716	-33			-33	-33	-33	0
V0282	B	7.5	Weerbaar bestuur	0	0	0	200	-200	0	0	0			0	0		0
V0354	B	7.5	Veenweide funderingsaanpak	0	0	0	808	-808	0	0	0			0	0		0
			Totaal categorie B	58	209	151	48.912	-4.315	44.596	42.184	2.412	1.022	2.933	-1.543	-1.392	-2.142	750
			Totaal generaal	3.045	3.355	310	90.821	-8.669	82.152	71.291	10.861	1.022	3.246	6.593	6.903	5.831	1.073

Bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen

Totaaltabel

Soort investering	x € 1.000	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO		
		uitgaven	Begroot	Bestedingen	inkomsten	Begroot	Inkomsten	aanschafwaarde	Begroot	aanschafwaarde
		1-1-2024	2024	2024	1-1-2024	2024	2024	1-1-2024	2024	31-12-2024
Totaal Bedrijfsmiddelen		16.752	4.912	2.428	9.646	-	-	7.106	4.912	9.535
Totaal Projecten		1.096.618	44.540	35.909	699.192	10.727	7.820	397.426	33.813	425.516
Totaal Grondbeleid		90.410	35.428	32.948	48.658	-1.675	11.576	41.752	37.103	63.124
Totaal 2024		1.203.780	84.880	71.286	757.495	9.052	19.396	446.284	75.828	498.175

Uitgebreide tabellen per soort investering

Bedrijfsmiddelen 2024 x € 1.000	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven 1-1-2024	Begroot 2024	Bestedingen 2024	inkomsten 1-1-2024	Begroot 2024	Inkomsten 2024	aanschafwaarde 1-1-2024	Begroot 2024	aanschafwaarde 31-12-2024		
Doorstep 3 2024	0	1.728	1.173	0	0	0	0	1.728	1.173		
Smartphones 2023	0	440	12	0	0	0	0	440	12		
Videowal met omkasting en podium commissiezaal	0	50	49	0	0	0	0	50	49	Afgerekend	Afgerekend
Servers 2024	0	550	275	0	0	0	0	550	275	Afgerekend	Afgerekend
Netwerk 2024	0	200	115	0	0	0	0	200	115		
Telefooncentrale 2024	0	200	19	0	0	0	0	200	19		
Totaal bedrijfsmiddel ICT	0	3.168	1.644	0	0	0	0	3.168	1.644		
Hekkeldepot de Bakkerij	43	0	0	21	0	0	21	0	21		
Totaal Depotbeheer	43	0	0	21	0	0	21	0	21		
Energieneutraal maken steunpunt Stiens	63	0	0	0	0	0	63	0	63	Afgerekend	Afgerekend
Glas vervangen monumentaal deel energie neutr geb	12	48	22	0	0	0	12	48	35		
Aanwezigheidsdetectie energie neutrale gebouwen	0	79	41	0	0	0	0	79	41		
PV panelen op dak energie neutrale gebouwen	0	4	4	0	0	0	0	4	4		
Aansl warmtenet va 2027 energie neutrale gebouwen	8	14	14	0	0	0	8	14	22		
Led verlichting energie neutrale gebouwen	214	325	141	0	0	0	214	325	354		
Energie neutraal maken 4 steunpunten	0	137	47	0	0	0	0	137	47		
Totaal Energie neutrale provincie	297	606	267	0	0	0	297	606	564		
NIDO SYNTOS aanh-strooimach type B11-21 AWESN-350	0	38	37	0	0	0	0	38	37	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Gladheidsbestrijding algemeen	0	38	37	0	0	0	0	38	37		
12 Belhokjes 2024	0	100	121	0	0	0	0	100	121	Afgerekend	Afgerekend
Systeemwand 2e verdieping	0	27	27	0	0	0	0	27	27	Afgerekend	Afgerekend
Vervangen vitrage PH 2024	0	40	10	0	0	0	0	40	10		
Bureaustoelen 2024	0	82	82	0	0	0	0	82	82	Afgerekend	Afgerekend
Keukenapparatuur bedrijfsrestaurant	0	50	0	0	0	0	0	50	0		
Totaal Huisvesting											
Swettehus totaal	12.795	418	92	9.624	0	0	3.170	418	3.262		
Steunpunt Swettehus totaal 12 jaar	290	0	0	0	0	0	290	0	290		
Steunpunt Swettehus totaal 24 jaar	1.710	0	0	0	0	0	1.710	0	1.710		
Steunpunt Swettehus totaal 48 jaar	1.537	0	0	0	0	0	1.537	0	1.537		
Steunpunt Bolsward	81	60	47	0	0	0	81	60	127		
Kaplods Dokkum	0	145	0	0	0	0	0	145	0		
Rieten dak Skulherne	0	150	103	0	0	0	0	150	103		
Totaal Steunpunten	16.412	773	241	9.624	0	0	6.787	773	7.029		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
Vervangen mast PW2	0	28	0	0	0	0	0	28	0		
Totaal Vaarwegen Vaartuigen algemeen	0	28	0	0	0	0	0	28	0		
Totaal Bedrijfsmiddelen 2024	16.752	4.912	2.428	9.646	0	0	7.106	4.912	9.535		

Projecten 2024	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven 1-1-2024	Begroot 2024	Bestedingen 2024	inkomsten 1-1-2024	Begroot 2024	Inkomsten 2024	aanschafwaarde 1-1-2024	Begroot 2024	aanschafwaarde 31-12-2024		
PAB Glasvezel en programmakosten	9.880	860	686	1.546	0	0	8.334	860	9.020		
PAB Cluster Van Harinxmakanaal	1.713	155	0	1.669	138	44	44	16	0	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Zuid-Westhoek	2.358	241	0	2.350	10	8	8	230	0	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Van Harinxmakanaal 10 jr.	522	46	44	0	0	0	522	46	566	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Van Harinxmakanaal 25 jr.	728	64	0	0	0	0	728	64	728	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Van Harinxmakanaal 50 jr.	325	29	0	0	0	0	325	29	325	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Zuid Westhoek 10 jr.	550	3	2	0	0	-2	550	3	554	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Zuid Westhoek 25 jr.	798	5	3	0	0	0	798	5	801	Afgerekend	Afgerekend
PAB Cluster Zuid Westhoek 50 jr.	431	2	1	0	0	0	431	2	432	Afgerekend	Afgerekend
FMP Afstandbed bruggen cluster Dokkum	790	54	29	603	0	216	187	54	0	Afgerekend	Afgerekend
FMP Afstbed bruggen cluster Leeuwarden	2.642	100	19	2.235	1.728	425	407	-1.628	0		
PAB Aansluiting bruggen op swettehus 10 jr.	720	0	0	0	0	0	720	0	720		
PAB Aansluiting bruggen op Swettehus 25 jr.	499	-881	0	0	0	0	499	-881	499		
PAB Aansluiting bruggen op Swettehus	1.270	80	107	1.218	0	0	51	80	158		
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug 10 jr	280	0	22	0	0	0	280	0	302	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug 25 jr	420	0	22	0	0	0	420	0	442	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug 50 jr.	233	0	22	0	0	0	233	0	255	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug	1.110	67	-33	1.077	0	0	33	67	0	Afgerekend	Afgerekend
Sudergoabrege en Panhuysbrug 10 jaar	183	30	30	0	0	0	183	30	213	Afgerekend	Afgerekend
Sudergoabrege en Panhuysbrug 25 jaar	275	45	45	0	0	11	275	45	308	Afgerekend	Afgerekend
Sudergoabrege en Panhuysbrug 50 jaar	153	25	0	0	0	0	153	25	153	Afgerekend	Afgerekend
Sudergoabrege en Panhuysbrug	711	12	0	647	75	64	64	-64	0	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Baard	158	163	6	0	321	163	158	-158	0	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Baard 10 jaar afschrijving	0	192	54	0	0	0	0	192	54	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Baard 25 jaar afschrijving	0	290	54	0	0	0	0	290	54	Afgerekend	Afgerekend
PAB Brug Baard 50 jaar afschrijving	0	160	54	0	0	0	0	160	54	Afgerekend	Afgerekend
Steunpunt Swettehus totaal 100 jaar	1.197	0	0	0	0	0	1.197	0	1.197		
Steunpunt Swettehus totaal 30 jaar	171	0	0	0	0	0	171	0	171		
Totaal Afstandsbediening	28.115	1.739	1.168	11.346	2.273	930	16.768	-534	17.007		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
Aanpassing busstation Sneek	938	62	10	0	0	0	938	62	948		
Aanpassing bus/treinhaltes	245	455	92	0	0	0	245	455	337		
Busstation Heerenveen	24	764	914	0	0	0	24	764	938		
Busremise Leeuwarden tijdelijk	0	2.796	2.220	0	0	0	0	2.796	2.220		
Busremise Ameland basis inrichting	0	267	260	0	0	0	0	267	260	Afgerekend	Afgerekend
Busremise Ameland grond	0	863	863	0	0	0	0	863	863	Afgerekend	Afgerekend
Busremise Ameland opstallen	0	31	36	0	0	0	0	31	36	Afgerekend	Afgerekend
Busremise Dokkum grond	0	692	572	0	0	0	0	692	572		
Busremise Oosterwolde opstallen	0	950	0	0	0	0	0	950	0		
Busremise Vlieland opstallen	0	300	0	0	0	0	0	300	0		
Busremise Dokkum opstallen	0	50	0	0	0	0	0	50	0		
Busremise Vlieland grond	0	300	0	0	0	0	0	300	0		
Busremise Oosterwolde grond	0	650	0	0	0	0	0	650	0		
Totaal Busremises	1.208	8.179	4.967	0	0	0	1.208	8.179	6.174		
CA: Algemeen	396.038	4.657	4.297	241.237	3.653	2.479	154.801	1.004	156.618		
Totaal De Centrale As	396.038	4.657	4.297	241.237	3.653	2.479	154.801	1.004	156.618		
ESGL-tunnel Hurdegaryp	8.575	43	0	0	0	0	8.575	43	8.575		
Project ESGL Extra Sneltrain Gron Lwd	37.618	212	145	37.618	212	145	0	0	0		
Totaal Extra sneltrein Gron Lwd	46.194	255	145	37.618	212	145	8.575	43	8.575		
Turfroute profielverruiming	9.459	0	0	9.459	0	0	0	0	0	Afgerekend	Afgerekend
Electric Only route Bûtenfjild	3.645	-40	-65	3.580	20	0	65	-60	0	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Friese Meren Projecten	13.104	-40	-65	13.039	20	0	65	-60	0		
Hoofdfietsroutes	49	30	3	0	0	0	49	30	52		
Totaal Hoofdfietsroutes	49	30	3	0	0	0	49	30	52		
N359 Bolsward-A7 aansluiting noordzijde	679	400	577	0	0	0	679	400	1.256		
N354 Tsjenzerbuorren- Dearsun	3.675	2.422	2.310	721	381	381	2.954	2.041	4.883		
Totaal KIP	4.354	2.822	2.887	721	381	381	3.633	2.441	6.139		
Onderzoek en voorbereiding kunstwerken	39	61	-8	0	0	0	39	61	31		
Brug Hallummervaart te Hallum	87	0	0	0	0	0	87	0	87		
Brug Baard	2.975	30	8	0	0	0	2.975	30	2.983	Afgerekend	Afgerekend
Brug Dokkumer Grootdiep Engwierum	1.823	981	1.104	0	0	0	1.823	981	2.928		
Brug Kiesterzijl	76	30	23	0	0	0	76	30	98		
Brug Dronrijp	15.014	41	32	20	0	35	14.994	41	14.991		
Kunstwerken N359	14.979	4.445	5.096	14.352	336	-215	627	4.109	5.938		
Vaste brug Hijum	42	0	0	0	0	0	42	0	42		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
Prikkedam te Makkinga	58	10	0	0	0	0	58	10	58		
MPK Bedrijfsvoering	50	0	0	50	0	0	0	0	0		
Brug Rottum	83	60	52	0	0	0	83	60	135		
Jousterbrug Heerenveen	19	11	6	0	0	0	19	11	25		
Skarsterbrug	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Gerke Numanbrug Gorredijk	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Brug Zijlsterrijd Kollum	1.468	900	1.023	0	0	0	1.468	900	2.491		
Oldetrijnsterbrug	14	1	0	0	0	0	14	1	14		
Brug Nieuweschoot	26	0	0	0	0	0	26	0	26		
Brug Mildam	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Brug Oldelamer Munnekeburen	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Brug Zijlroede Lemmer	90	10	5	0	0	0	90	10	95		
Brug Ravenswoud Appelscha	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Brug Noorder Oudeweg Broek	7	22	18	0	0	0	7	22	25		
Brug Linthorst Homansluis	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Brug Donkerbroek	4	0	0	0	0	0	4	0	4		
Sansleatbrege Terherne	3.313	297	11	100	0	0	3.213	297	3.224	Afgerekend	Afgerekend
Venekoterbrug	4.300	380	113	274	0	0	4.026	380	4.139	Afgerekend	Afgerekend
Koebrug bij Metslawier	856	30	31	0	0	0	856	30	888		
Schreiersbrug	1.952	85	56	1.737	0	0	215	85	272	Afgerekend	Afgerekend
Brug Janesloot	237	80	0	91	0	0	145	80	146	Afgerekend	Afgerekend
Brug Willem Loresluis	12	24	49	0	0	0	12	24	61		
Aquaduct Jelteloot en Galamadammen	16	14	52	0	0	0	16	14	68		
Frasiabrug	157	20	19	0	0	0	157	20	176		
Visvliet Lauwers	79	75	94	0	0	0	79	75	173		
Friese Sluis Zoutkamp	3	11	1	0	0	0	3	11	4		
Johan Frisosluis	0	10	5	0	0	0	0	10	5		
Stationsbrug Franeker	5	11	10	0	0	0	5	11	16		
Tsjerk Hiddessluizen	2.158	2.142	2.113	0	0	0	2.158	2.142	4.271		
Convenant Tsjerk Hiddessluizen Harlingen	13	6	5	0	0	0	13	6	18		
Totaal Kunstwerken (MPK)	49.979	9.786	9.919	16.625	336	-180	33.355	9.450	43.454		
N358 Uterwei (Noordelijke deel)	6.552	200	180	1.765	0	0	4.787	200	4.967		
Reconstructie N359 Lemmer	13.049	9	4	1.333	0	0	11.716	9	11.719		
Totaal MPI	19.601	209	183	3.098	0	0	16.503	209	16.686		
N31 Haak om Leeuwarden	162.227	873	182	149.826	102	191	12.401	771	12.393		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
Totaal N31 Haak om Leeuwarden	162.227	873	182	149.826	102	191	12.401	771	12.393		
N358 Skieding	11.448	200	270	8.171	44	36	3.277	156	3.510		
Totaal N358 Skieding	11.448	200	270	8.171	44	36	3.277	156	3.510		
N359 drie tunnels	13.324	0	-224	1.700	0	0	11.624	0	11.400		
Totaal N359 3 tunnels	13.324	0	-224	1.700	0	0	11.624	0	11.400		
N381	172.888	103	65	95.605	762	762	77.283	-659	76.586		
Totaal N381	172.888	103	65	95.605	762	762	77.283	-659	76.586		
Oever Polder De Waard 19-14-VB	528	2	2	0	0	0	528	2	530		
Oever Leeuwarden-Zuid	0	66	34	0	0	0	0	66	34		
Oever Harlingen 20-04-VB	846	28	23	0	0	0	846	28	869	Afgerekend	Afgerekend
Oever Franeker-West	40	90	37	0	0	0	40	90	78		
Oever Franeker-Oost	10	10	2	0	0	0	10	10	13		
Oever Dronryp-Oost 19-11-VB	2.093	0	0	196	165	169	1.897	-165	1.728	Afgerekend	Afgerekend
Oevers VHK Dronryp en Deinum 23-09VB	7	750	598	0	0	0	7	750	606		
Oever Depot Deinum-Skalkewiid 19-42-VB	1.232	0	112	0	268	268	1.232	-268	1.076		
Oever Wilde Greons en optimalisatie bocht Oost	0	49	26	0	0	0	0	49	26		
Oever vaarweg Drachten Earnewald	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Oever vaarweg Drachten Smelle Ie	0	65	3	0	0	0	0	65	3		
Oever vaarweg Drachten-Ossekop	0	60	55	0	0	0	0	60	55	Afgerekend	Afgerekend
Grootschalig oeveronderhoud Leeuwarden Zuid	0	200	109	0	200	105	0	0	4		
Totaal Oeverinvesteringen	4.757	1.320	1.002	196	633	543	4.561	687	5.021		
Duurzame Openbare Verlichting	2.280	203	199	32	0	0	2.248	203	2.447		
OV plushaltes	208	0	0	0	0	0	208	0	208		
Busremise Schiermonnikoog	184	1.486	1.277	0	0	0	184	1.486	1.461		
Dris panelen	0	20	5	0	0	0	0	20	5		
Busremise Schiermonnikoog inrichting	0	57	0	0	0	0	0	57	0		
Busremise Schiermonnikoog Aanschaf grond	0	220	194	0	0	0	0	220	194		
Busremise Schiermonnikoog Installaties	0	202	0	0	0	0	0	202	0		
Totaal OV duurzaam	2.672	2.188	1.675	32	0	0	2.640	2.188	4.315		
RSP Joure	81.766	1.310	976	63.395	628	976	18.371	682	18.371		
Totaal RSP Joure	81.766	1.310	976	63.395	628	976	18.371	682	18.371		
RSP Startkrediet	10.072	61	36	3.636	0	106	6.436	61	6.365		
Totaal RSP startkrediet	10.072	61	36	3.636	0	106	6.436	61	6.365		
N917 Selmien Haulerwijk RYP	4.363	7	2	2.203	0	0	2.160	7	2.162	Afgerekend	Afgerekend
N369 Drachten-Kootstert: bajon. en fietsover. RYP	2.739	16	1	943	0	0	1.797	16	1.798		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
N359 Bolsward Workum RYP	4.789	2.550	2.538	1.219	344	344	3.571	2.206	5.764		
N355 Twijzel Quatrebras RYP	5.055	354	127	2.296	228	228	2.759	126	2.658		
N351 Slikkenburg - Wollega RYP	3.800	1.219	491	3.540	-771	-771	260	1.990	1.523		
N361 Tytsjerk - Gytsjerk RYP	689	0	0	24	0	0	665	0	665	Afgerekend	Afgerekend
Bermverharding RYP	981	324	298	58	0	0	922	324	1.220		
N351 Wollega-Oosterwolde uitritten RYP	1.015	4	0	0	0	0	1.015	4	1.015	Afgerekend	Afgerekend
Totaal RYP	23.431	4.473	3.456	10.282	-199	-199	13.149	4.673	16.804		
N357 Hallum (Doniawei) RYP 2	1.165	101	88	0	0	0	1.165	101	1.253		
N924 - Rohel - Echtenerbrug - Oosterzee RYP 2	20	95	69	0	0	0	20	95	89		
N361 Dokkum - Aldtsjerk RYP 2	77	2.245	2.266	0	1.600	1.600	77	645	742		
N359 Wyckel (Vogelenzang) RYP 2	33	-59	-33	0	0	0	33	-59	0		
N392 Akkrum - Aldeboarn RYP 2	80	10	10	0	0	0	80	10	90		
N355 kom Noardburgum RYP 2	4	56	53	0	0	0	4	56	57		
N355 Kruispunt Burum RYP 2	0	50	14	0	0	0	0	50	14		
N353 kruispunt Westvierdeparten RYP 2	53	12	7	0	0	0	53	12	60		
N919 Rijweg RYP 2	42	0	0	0	0	0	42	0	42	Afgerekend	Afgerekend
N369 Krp Reitsmastr nabij Harkema RYP 2	0	10	4	0	0	0	0	10	4		
N380 Beb kommen Mildam, Nieuwe- en Oudeh RYP2	82	8	0	0	0	0	82	8	82	Afgerekend	Afgerekend
N393 Oosterbierum Sexbierum	0	10	0	0	0	0	0	10	0		
N361 Trynwalden	0	15	21	0	0	0	0	15	21		
N359 Afslag Koudum	0	10	3	0	0	0	0	10	3		
Bermmaatregelen	0	30	8	0	0	0	0	30	8		
N359 Afslag Hindeloopen	0	10	3	0	0	0	0	10	3		
Totaal RYP2	1.556	2.603	2.512	0	1.600	1.600	1.556	1.003	2.468		
Sluis Kornwerderzand 1e fase bruggen	10.278	2.322	1.616	0	0	0	10.278	2.322	11.894		
Totaal Sluis/bruggen KWZ	10.278	2.322	1.616	0	0	0	10.278	2.322	11.894		
Vaarweg Lemmer-Delfzijl	18.427	0	0	18.427	0	0	0	0	0	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Vaarweg Lemmer-Delfzijl	18.427	0	0	18.427	0	0	0	0	0		
Vervanging brug Burgum	23.180	0	0	23.180	0	0	0	0	0		
Totaal Vervanging brug Burgum	23.180	0	0	23.180	0	0	0	0	0		
Vervanging brug Skulenboarch en Kootstertille	1.059	283	50	1.059	283	50	0	0	0		
Totaal Vervanging brug Skulenboarch en Kootstertille	1.059	283	50	1.059	283	50	0	0	0		
Bochtverruiming Franeker	279	100	107	0	0	0	279	100	386		
Bochtverruiming Leeuwarden Fonejacht	0	43	22	0	0	0	0	43	22		
Oevers VH kanaal	500	265	0	0	0	0	500	265	500		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
Ligplaatsen/wachtvoorziening VH kanaal	103	719	639	0	0	0	103	719	742		
Bocht Froskepolle VH kanaal	10	43	22	0	0	0	10	43	32		
Totaal VH-kanaal	891	1.169	791	0	0	0	891	1.169	1.682		
Totaal Projecten 2024	1.096.618	44.540	35.909	699.192	10.727	7.820	397.426	33.813	425.516		

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO				
	uitgaven	Begroot	Bestedingen	inkomsten	Begroot	Inkomsten	aanschafwaarde	Begroot	aanschafwaarde	Tijd	Geld
Grondbeleid 2024	1-1-2024	2024	2024	1-1-2024	2024	2024	1-1-2024	2024	31-12-2024		
Anticiperende grondaankopen	8.849	-1.146	0	8.849	0	0	0	-1.146	0	Afgerekend	Afgerekend
Anticiperende aankoop opstal	534	16	-530	4	546	0	530	-531	0	Afgerekend	Afgerekend
Strategische grondvoorraad	2.621	18.927	16.530	48	0	149	2.573	18.927	18.953	nvt	nvt
Totaal Grondbeleid	12.004	17.797	15.999	8.901	546	149	3.103	17.250	18.953		
Natuurgrond tbv internationale opgave	12.611	10.482	238	3.203	-886	401	9.408	11.367	9.245	nvt	nvt
Natuurgrond tbv provinciale opgave	10.894	0	1.169	2.984	-1.668	2.801	7.910	1.668	6.278	nvt	nvt
IKG Gronden buiten herijkte NNN	33.549	4.425	11.689	15.251	-2.622	4.062	18.299	7.047	25.926	nvt	nvt
Grond in expl. Natuurgrond tbv internat. opgave	650	0	0	-111	0	0	761	0	761	nvt	nvt
Grond in expl. Natuurgrond tnv prov. opgave	1.832	0	0	219	0	287	1.613	0	1.327	nvt	nvt
Totaal Natuurpact	59.535	14.907	13.096	21.545	-5.175	7.550	37.991	20.081	43.536		
Veenweidevisie grond De Welle Woudsend	169	3	3	9	163	2	160	-160	160	nvt	nvt
Gebiedsproject Aldeboarn - De Deelen	6.789	502	2.009	6.782	509	2.014	7	-7	3	nvt	nvt
Gebiedsproject Hege Warren	11.766	1.852	1.366	11.275	1.914	1.386	491	-62	471	nvt	nvt
Gebiedsproject Idzegea	147	368	475	147	368	475	0	0	0	nvt	nvt
Totaal Veenweide	18.871	2.725	3.854	18.213	2.954	3.877	658	-229	635		
Totaal Grondbeleid 2024	90.410	35.428	32.948	48.658	-1.675	11.576	41.752	37.103	63.124		

Bijlage 7. Prestatie indicatoren BBV

Verplichte indicatoren in het kader van het BBV

Zie ook hier: <https://www.ipo.nl/thema-s/financien/overzicht-bbv-indicatoren/>

Programma 1

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kwaliteit openbaar bestuur	Opkomst verkiezingen Tweede Kamer	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	80,4%	n.v.t.	80,9%
	Opkomst verkiezingen Provinciale Staten	n.v.t.	59,1%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	65,3%
	Opkomst verkiezingen Gemeenteraad	58,0%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	53,8%	n.v.t.
	Aantal gemeenten onder preventief toezicht	0	0	0	0	0	0
	% gemeenten onder preventief toezicht	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Programma 2

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mobiliteit	Klantwaardering Openbaar Vervoer	7,8	7,6	7,8*	7,9	7,7	7,8

* alleen in Q1 gemeten als gevolg van Corona

Programma 3

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden	Aantal hectare nieuwe natuur verworven (NNN)	150	108	128	283	124	n.n.b.
	Aantal hectare nieuwe natuur ingericht (NNN)	772	586	378	964	438	n.n.b.
	Aantal hectare natuur zonder subsidie	21.119	21.164	21.132	20.188	20.142	n.n.b.
	Aantal hectare natuur in gesubsidieerd beheer (SVNL)	58.194	58.212	59.096	62.513	62.596	n.n.b.

Programma 4

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)	% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Emissie van broeikasgassen	Totale emissie broeikasgassen (CO2) (in 1000 ton)	4.279	3.993	3.697	3.717	3.419	n.n.b.
Energieneutraliteit	Productie hernieuwbare energie (in PJ)	7,7	8,4	9,1	11,5	14,6	n.n.b.

Programma 5

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Werkgelegenheid	Bruto arbeidsparticipatie (in %)	70,9%	72,6%	72,1 %	72,8%	74,2%	74,9%
Bruto Regionaal Product	Toename BRP ten opzichte van vorig jaar (in %)	4,6%	6,1%	- 0,10%	8,3%*	11,2%*	n.n.b.
Restauratie-volume	Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' (in percentages van het totaal %)	16,40%	15,10%	9,30%	9,20%	8,40%	13,97%

* Betreft voorlopige cijfers

Bron: Fenicks

Toelichting

Cijfers over restauratievolume rijksmonumenten hebben betrekking op monumenten waarvan de staat van onderhoud matig of slecht is.

Het betreft de globale staat van onderhoud gebaseerd op de uitvoeringsrichtlijn 'schouwen van gebouwde monumenten' met als peildatum 23 maart 2023.

Bij deze methodiek wordt niet de staat van het casco beoordeeld. Hiervoor is een separaat inspectierapport van een meer bouwkundig gespecialiseerde partij, als bijvoorbeeld de Monumentenwacht, vereist. De cijfers hebben betrekking op alle rijksmonumenten, exclusief de monumenten met de functie woning.

De getoonde gegevens zijn de meest recente uit de afgelopen 4 jaar. Jaarlijks wordt in de meeste provincies circa 25% van de gegevens geüpdatet.

Bijlage 8. Duurzaamheidsrapportage

Inleiding

Hoewel het opstellen van een duurzaamheidsrapportage momenteel nog niet wettelijk verplicht is, heeft de provincie besloten om dit vrijwillig op te nemen in de jaarrekening. Dit besluit weerspiegelt het belang dat de provincie hecht aan transparantie en verantwoording over haar bijdrage aan duurzaamheid, in lijn met nationale en internationale richtlijnen zoals de SDG's en de European Green Deal en dient als eerste stap in de verdere ontwikkeling van structurele duurzaamheidsverantwoording.

Kern- en aanvullende set

Environmental	Indicator	Peildatum	Resultaat
E1 klimaatverandering			
Energietransitie - Energieverbruik	Gasverbruik	20.901 TJ (31-12-'23)	
	Elektraverbruik	11.196 TJ (31-12-'23)	
	CO2-uitstoot	3,13 Mton (31-12-'23)	
	Totaal bekende hernieuwbare energie	25,4% (31-12-'22)	
	Warmteverbruik	27.594 TJ (31-12-'22)	
Governance	Indicator	Peildatum	Resultaat
G1 Professioneel gedrag	Fraudemeldingen		0
Environmental	Indicator	Peildatum	Resultaat
E1 klimaatverandering			
Openbaar vervoer	% duurzame trams		n.v.t.
Energie transitie	% woningen 'van het gas af'	5,3% (1-1-'23)	

Bijlage 9. Aanbevelingen rekenkamer

Inleiding

Artikel 186a van de Provinciewet stelt: "Gedeputeerde staten zenden provinciale staten jaarlijks een overzicht van de aan gedeputeerde staten gedane voorstellen van de rekenkamer, vergezeld van hun standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen vervolg is gegeven."

In onderstaande overzicht treft u het hierboven bedoelde overzicht aan, met de stand van zaken in de afhandeling van de aanbevelingen aan GS die de Noordelijke Rekenkamer in haar rapporten heeft gedaan. U treft daarbij drie categorieën aan:

1. In 2024 afgehandelde NRK-aanbevelingen (door u reeds besloten via de berap 2024 en ten behoeve van dit jaaroverzicht ter info toegevoegd).
2. NRK-aanbevelingen waarvan nu wordt voorgesteld om deze als afgehandeld te beschouwen. Dit is ook als besluitpunt opgenomen bij de jaarstukken 2024.
3. Stand van zaken in de opvolging van nog openstaande NRK-aanbevelingen.

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
NRK/ Ruimte voor inbreng	73	Noordelijke Rekenkamer	28-4- 2021	Vraag Gedeputeerde Staten dan wel de griffie een beleidskader voor burgerparticipatie voor te bereiden en stel dit vast. Bewaak dat het beleidskader bepaalt dat: a) voor iedere ruimtelijke ingreep een stakeholdersanalyse wordt uitgevoerd; b) dat de vorm en intensiteit van de participatiemogelijkheden moeten aansluiten bij de participatiebehoefte van de stakeholders en de provincie; c) dat Gedeputeerde Staten de uitkomsten van de participatie terugkoppelen aan de participanten.					Afgehandeld bij Berap 2024	In januari 2023 is de provinciale beleidsbrief participatie vastgesteld. Dit beleid biedt een heldere visie voor de provinciale organisatie op het terrein van participatie. Het maakt tegelijk voor inwoners en anderen inzichtelijk wat de provincie Fryslân belangrijk vindt bij participatie. De bijgevoegde praktische Participatiehandreiking biedt spelregels voor de aanpak van participatie rond opgaven. De handreiking biedt tevens een basis voor de monitoring en evaluatie van participatie en voor het omgaan met maatschappelijke initiatieven. Hiermee wordt deze aanbeveling als afgedaan beschouwd.	
Terugblikonderzoek provinciale grip op bedrijven	79	Noordelijke Rekenkamer	31-5- 2023	Aan gedeputeerde staten de opdracht te geven te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om Provinciale Staten onverwijld maar in vertrouwen te informeren bij Brzo overtredingen Categorie 1: Zwaar (onmiddellijke dreiging van een zwaar ongeval) en Categorie 2: Middelzwaar (geen onmiddellijke dreiging van een zwaar ongeval).					Afgehandeld bij Berap 2024	GS heeft naar aanleiding van een motie van de Provinciale Staten in 2016 over het informeren van de Staten bij een Brzo categorie 1. en 2. overtreding, in een brief van 25 mei 2021 aan de Staten toegelicht hoe zij concreet kunnen voldoen aan de motie en daarbij ook recht doen aan artikel 5.1 van de Wet open overheid. Daarin staan de beschermde belangen waarop het bedrijf een beroep kan doen in een zienswijze op de samenvatting van het	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										inspectierapport, die openbaar wordt gemaakt op de website van BRZO+ (voor een ieder). Deze procedure is niet gewijzigd onder de Omgevingswet-Seveso Richtlijn (per 1-1-2024). De zienswijzeperiode is twee weken. Om er voor te zorgen dat PS direct na instemming van het bedrijf wordt geïnformeerd, wordt de brief in concept voorbereid in de zienswijzeperiode. De provincie heeft als bevoegd gezag na 25 mei 2021 bij één overtreding (categorie 2) de handhaving uitgevoerd in 2022. Zoals afgesproken werd PS geïnformeerd over categorie 1 of 2 overtredingen bij Brzo-inrichtingen waarbij GS Fryslân het Wabo bevoegd gezag zijn (kenmerk 02054405, datum 13-12-2022). Het bedrijf valt inmiddels niet meer onder het Brzo-regime, door gewijzigde bedrijfsvoering. De gemeente is nu het bevoegde gezag. In 2023 zijn er geen Brzo overtredingen categorie 1 of 2 geconstateerd.	
Verdeling onder hoogspanning	65	Noordelijke Rekenkamer	27-5-2020	Beargumenteer waarom het juist voor wind- en zonneparken belangrijk is dat omwonenden bovenwettelijk worden gecompenseerd en waarom er financiële participatiearrangementen worden aangeboden.	30-12-2021	Beleid & Strategie	Er zijn drie keuzes mogelijk: I. Wind- en zonneparken vormen geen bijzondere categorie ruimtelijke ingrepen. De belangen van omwonenden worden voldoende beschermd door het huidige omgevingsrecht.	25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	30-11-2022: Deze aanbeveling is aanbeveling 3 uit het rapport Verdeling onder hoogspanning van de Noordelijke Rekenkamer. De aanbeveling gaat over de bovenwettelijke	2022-08-05 Status terug gezet op in behandeling. De opvolging moet blijken uit de tekst afhandeling afdeling. Het bij de afhandeling

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
							Het aanbieden van compensatie en financiële participatie is daarom niet nodig. II. Wind- en/of zonneparken vormen een bijzondere categorie ruimtelijke ingrepen waarbij de belangen van omwonenden onvoldoende worden beschermd door het huidige omgevingsrecht. Specifiek voor wind- en/of zonneparken moeten er daarom compensatie- en financiële participatiearrangementen worden aangeboden aan omwonenden; III. Wind- en zonneparken vormen geen bijzondere categorie ruimtelijke ingrepen. De belangen van omwonenden worden momenteel echter onvoldoende beschermd door het huidige omgevingsrecht. Daarom dienen er bij alle grootschalige ruimtelijke ingrepen (ook, bijvoorbeeld, de aanleg van een snelweg) compensatie- en, indien mogelijk, financiële participatiearrangementen worden aangeboden.			compensatie van omwonenden en het aanbieden van participatiearrangementen bij wind- en zonneparken. In onze reactie op het rapport van de NRK hebben wij weliswaar aangegeven deze aanbeveling over te nemen maar wij hebben daarbij aan gegeven in eerste instantie niet te kiezen uit de 3 keuzes die de NRK hierbij aangeeft. Wij waren en zijn van mening dat de NRK hierbij met name gekeken heeft naar de bescherming van de belangen van omwonenden maar dat de argumentatie breder kan zijn. Deze aanbeveling heeft er mede toe geleid dat we in het Energieprogramma actie 4 Kennis opbouwen over het organiseren van lokaaleigendom hebben opgenomen. Als toelichting is daarbij opgenomen: In de RES Fryslân is het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom uit het Klimaatakkoord overgenomen, als provincie willen we dit graag een impuls geven. Het is op korte termijn niet eenvoudig om concreet invulling te geven aan dit streven. Het is voor alle partijen, betrokken bij de RES, van belang om het komende jaar kennis op te bouwen over het	benoemde energieprogramma met bijbehorend bestuursbesluit ontbreekt. Daardoor kan niet worden nagegaan of de aanbeveling ook is verwerkt. 5dec2022: Status terug gezet op in behandeling. De genoemde handreiking Mienskipsenergie is niet als bijlage toegevoegd.

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										organiseren van lokaal eigendom: kennis over juridische verankering in gemeentelijk beleid, over financieringsmogelijkheden en over het effectief ondersteunen van lokale initiatieven. De uitwerking loopt via de werkgroep Lokaal eigendom en participatie van de RES. Deze werkgroep heeft de handreiking Mienshipsenergie opgeleverd. De bedoeling van deze handreiking is om op een eenduidige manier processen vorm te geven die als resultaat hebben betrokkenheid, zeggenschap en draagvlak van de brede omgeving binnen een proces te organiseren. Aan de hand van de handreiking wordt in RES verband verder gewerkt. Met deze invulling dient de bovenwettelijke compensatie een breder doel dan alleen het beschermen van belangen van omwonenden. Het gaat immers ook om betrokkenheid, zeggenschap en draagvlak. Wij zijn van mening dat wij hiermee opvolging gegeven hebben aan de aanbeveling aan de Noordelijke Rekenkamer.	
Duurzame Landbouw	69	Noordelijke Rekenkamer	8-12-2020	Stel vast, op grond van een probleemanalyse, wat je in de primaire landbouw wilt bereiken:	31-12-2021	Beleid & Strategie	Reactie GS: Met deze aanbeveling kunnen wij van harte instemmen. Een	25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	10-2-2025: In januari 2025 is een nieuwe beleidsbrief	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
				wat is in grote lijnen het streefbeeld, hoe zou volgens de provincie de landbouw er in een bepaald jaar uit moeten zien? Maak daarin een duidelijke keuze voor (een bepaalde mate van) ecologische verduurzaming en onderbouw hoe deze ecologische verduurzaming zich verhoudt tot een voor agrarische ondernemers rendabele bedrijfsvoering.			scherper beeld van de te bereiken resultaten maakt ook de weg er naar toe duidelijker. Dat betekent dat wij in onze beleidsstukken de effecten voor renderende bedrijfsvoering zullen meewegen en weergeven.			landbouw vastgesteld door PS. Onderdeel van de beleidsbrief is een op te stellen uitvoeringsagenda. De beoogde vaststelling van de uitvoeringsagenda landbouw wordt verwacht in Q3 2025. Deze uitvoeringsagenda concretiseert de beleidsdoelstelling naar smart geformuleerde resultaten (o.a. de KPI's die nu ook landelijk/ministerieel extra onder de aandacht zijn gebracht). Hiermee beschouwen wij de aanbeveling als afgedaan.	
Democratische legitimatie van de RES Fryslân	756	Noordelijke Rekenkamer	26-1-2022	Stel een kaderstellend startdocument voor de RES 2.0 op. Met specifieke aandacht voor: Het belang van participatie. Horen van zowel goed georganiseerde als minder goed georganiseerde belangen. Regionale vormgeving van de participatie.	1-7-2023	Beleid & Strategie	Stel een kaderstellend startdocument voor de RES 2.0 op. Met specifieke aandacht voor: Het belang van participatie. Horen van zowel goed georganiseerde als minder goed georganiseerde belangen. Regionale vormgeving van de participatie.	25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	21-01-2025: In 2023 heeft de Regiegroep RES besloten om een Voortgangsrapportage te maken en geen RES 2.0. Wij stellen voor om de aanbeveling daarmee als afgehandeld te beschouwen.	
Democratische legitimatie van de RES Fryslân	757	Noordelijke Rekenkamer	26-1-2022	Overweeg bij de totstandkoming van RES 2.0 een consultatieronde langs de volksvertegenwoordigende organen.	1-7-2023	Beleid & Strategie		25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	21-01-2025: In 2023 heeft de Regiegroep RES besloten om een Voortgangsrapportage te maken en geen RES 2.0. Wij stellen voor om de aanbeveling daarmee als afgehandeld te beschouwen.	
Democratische legitimatie van de RES Fryslân	758	Noordelijke Rekenkamer	26-1-2022	Behoud voor het traject naar de RES 2.0 de FEA en veranker deze beter in de besluitvormingsstructuur.	1-7-2023	Beleid & Strategie		25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	21-01-2025: In 2023 heeft de Regiegroep RES besloten om een	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										Voortgangsrapportage te maken en geen RES 2.0. Wij stellen voor om de aanbeveling daarmee als afgehandeld te beschouwen.	
Democratische legitimatie van de RES Fryslân	759	Noordelijke Rekenkamer	27-1-2022	Zet een programma op waarbij aan inwoners de ruimte wordt geboden te participeren over de RES 2.0.	1-7-2023	Beleid & Strategie		25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	21-01-2025: In 2023 heeft de Regiegroep RES besloten om een Voortgangsrapportage te maken en geen RES 2.0. Wij stellen voor om de aanbeveling daarmee als afgehandeld te beschouwen.	
Achter de coulissen	795	Noordelijke Rekenkamer	28-2-2024	Maak in de uitvoering het verband duidelijk tussen de subsidiëring van culturele instellingen en de provinciale visie en doelstellingen. Enkele in het cultuurbeleid geformuleerde doelstellingen kennen op dit moment geen uitwerking of duiding, zoals dat innovatieve, experimentele en interdisciplinaire (culturele) initiatieven als aanjager worden ingezet bij het werken aan maatschappelijke vraagstukken of het creëren van een bloeiend artistiek klimaat. Zorg voor concrete uitwerking hiervan, opdat er een verband tussen de visie en doelstellingen is.		Beleid & Strategie	19-03-2024: Nieuwe cultuurnota is naar verwachting uiterlijk 1 augustus 2024 in PS behandeld.	25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	7-2-2025: In de nieuwe cultuurnota 2025-2028 is aangegeven dat niet alle cultuurinstellingen meer gesubsidieerd kunnen gaan worden. In de openstellingen zullen de doelstellingen uit de nota verwerkt worden in de kaders van de regelingen, waar de instellingen weer hun projectplannen voor kunnen indienen. Daarmee is geld gekoppeld aan de visie en doelstellingen van de provincie, zoals vastgesteld in de nota.	
Achter de coulissen	797	Noordelijke Rekenkamer	28-2-2024	Maak een afgewogen keuze -gelet op de prijsstijgingen en het respecteren van de gedragscodes- over het toekennen van budget aan culturele instellingen: verstrek voldoende financiële middelen voor instellingen om het huidige aanbod aan te houden of accepteer dat er minder aanbod is en stel ambities bij.		Beleid & Strategie	19-03-2024: Nieuwe cultuurnota is naar verwachting uiterlijk 1 augustus 2024 in PS behandeld.	25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	7-02-2025: Vanaf 2026 is er vanuit de provincie € 800.000 per jaar minder beschikbaar op de structurele budgetten voor cultuur. In de cultuurnota 2025-2028 is in dat licht expliciet uitgesproken dat de provincie liever een beperkt aantal instellingen	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										goed positioneert, dan een grote groep ternauwernood draaiende houdt. De regelingen voor meerjarensubsidies zijn daarop ingericht, door instellingen gelegenheid te geven 10% tot 20% meer aan te vragen en bij de verdeling van de middelen in principe geen lagere bedragen toe te kennen dan aangevraagd.	
Fietsbeleid "Ga toch fietsen"	801	Noordelijke Rekenkamer	23-10-2024	GS, schep overzicht. Onderzoek of het mogelijk is om alle projecten, subsidies, samenwerkingen en initiatieven die in het kader van fietsbeleid bestaan te combineren en onder te brengen in een specifiek programma.		Beleid & Strategie		25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	24-01-2025: In het Uitvoeringsprogramma RMP 2025 is reeds voorzien in een integraal overzicht van de raakvlakken met de fiets (zie bijlage 1 van het Uitvoeringsprogramma), zoals op 05 november 2024 aan Provinciale Staten is toegestuurd. Dit Uitvoeringsprogramma stellen we jaarlijks vast, waarbij eventuele toevoegingen en wijzigingen mee worden genomen. Een specifiek programma voor de fiets past op dit moment niet in de sturing zoals vanuit het RMP 1.0 of de provinciale begroting is ingericht. Het voorstel is om deze aanbeveling als afgehandeld te beschouwen.	
Fietsbeleid "Ga toch fietsen"	802	Noordelijke Rekenkamer	23-10-2024	PS en GS, herzie de doelen binnen het fietsbeleid en zorg ervoor dat deze evalueerbaar geformuleerd blijven. Publiceer de resultaten van		Beleid & Strategie		25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	24-01-2025: De doelen voor wat betreft het fietsbeleid zijn reeds in de beleidsnota Fryslân	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
				het beleid in het provinciale monitorsysteem.						Feilich Fytslân (maart 2022) en in het RMP 1.0 (december 2022) aangepast. Het voorstel is om deze aanbeveling als afgehandeld te beschouwen.	
Fietsbeleid "Ga toch fietsen"	80	Noordelijke 3 Rekenkame r	23-10- 2024	GS, versterk de samenwerking met provincies, gemeenten en maatschappelijke organisaties, eventueel naar voorbeeld van de Groningse Fietscommunity.		Beleid & Strategie		25-2-2025	Voorstel afgehandeld directie	24-01-2025: Los van het NRR-rapport is de afgelopen jaren reeds invulling gegeven aan het versterken van een goede samenwerking met gemeenten. In de reguliere overleggen die wij met onze gemeenten hebben (AVVF/Ambtelijk Verkeer- en Vervoersoverleg Fryslân (5x/jr) en OVVF, bestuurlijke equivalent van het AVVF: 4x/jr) komt het thema fiets regelmatig aan bod. Daarnaast werken we momenteel gezamenlijk aan een gezamenlijke strategie v.w.b. het verder realiseren van de trochfytsrûtes in Fryslân (richting 2040). Vooralsnog heeft het wat ons betreft geen toegevoegde waarde om hier een formeel samenwerkingsverband voor in te richten (gelijk aan de 'Fietscommunity' in Groningen), ook vanuit de gedachte dat dit een brede invulling van een kerntaak is (en geen wettelijke taak betreft). Het voorstel is om deze aanbeveling als afgehandeld te beschouwen.	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
Grondbeleid	23	Noordelijke Reken Kamer	30-9-2012	PS Evalueer na afronding van de grondverwervingstrajecten de gecombineerde inzet van vrijwillige aankoop en kavelruil in de diverse projecten om te bezien of de verwachte voordelen (lagere prijsstelling, tijds winst en maatwerk) inderdaad zijn behaald	31-3-2018	Provinciale Omgeving	kan voor het eerst worden opgestart na de verwachte datum beëindiging verwervingsproces complexe projecten. Dit zal niet voor 2017 het geval zijn en loopt door tot en met 2018. De inventarisatie en analyse van het verwervingsproces bij complexe projecten wordt naar verwachting in het voorjaar 2019 afgerond. Rapportage aan PS zal dan rond september kunnen plaatsvinden.	30-12-2020	In behandeling	22-01-2025: De provincie is werkzaam in diverse gebiedsprocessen vanuit verschillende provinciale doelen. Om haar doelen te bereiken heeft zij grond nodig voor omvorming, ruil en compensatie. Zij doet middels vrijwillige grondverwerving (opkoop en verplaatsen) m.u.v. voor de realisatie van infrastructuur, waarvoor onteigening ingezet kan worden. Evaluatie leert ons dat in de afgelopen jaren met vrijwillige verwerving en kavelruil resultaten zijn geboekt. Het is echter wel duidelijk dat elke transactie maatwerk vraagt en daarmee veel doorlooptijd kost. Met diverse landbouweigenaren zijn we tot overeenstemming voor een opkoop of verplaatsing gekomen. Het is echter niet de vrijwillige aankoop of kavelruil die maakt dat er (eerder) verworven kan worden, maar meer de autonome ontwikkelingen, de persoonlijke- en marktsituatie, zoals wel of niet bedrijfsopvolging, stijgende marktprijzen, derogatie, robuustheid van het bedrijf, nieuw politiek bestuur, etc. maakt vaak dat wij wel of niet tot een overeenkomst komen.	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										Duidelijkheid in verwerving kan alleen worden gegarandeerd door middel van volledige schadeloosstelling. Lagere prijsstelling is voor een overheid niet mogelijk want ons aanbod is altijd marktconform. Wij zijn echter wel flexibel in de voorwaarden van een overeenkomst, zoals voortgezet gebruik voor een periode, verkoop van een deel van het bedrijf, behoud van de boerderij, ondersteuning van verandering in bestemmingsplan, rood-voor-rood etc.	
Verdeling onder hoogspanning	65	Noordelijke Rekenkamer	27-5-2020	Als in de toekomst nieuwe zoekgebieden voor grootschalige windparken op land worden aangewezen, stel dan een strategisch beleidskader vast. In een dergelijk beleidskader kunnen verschillende alternatieve zoekgebieden met elkaar worden vergeleken en kan beargumenteerd een definitieve keuze voor de zoekgebieden worden gemaakt.	31-12-2023	Beleid & Strategie		31-12-2026	In behandeling	21-01-2025: Het aanwijzen van zoekgebieden voor windenergie kan onderdeel uitmaken van de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI). De POVI is een strategisch beleidsdocument voor de fysieke leefomgeving. De verwachting is dat deze POVI eind 2026 gereed is.	3/6/20: voor deze aanbeveling kan geen einddatum worden benoemd. Vooralsnog de looptijd van huidig bestuursakkoord genomen.
Verdeling onder hoogspanning	65	Noordelijke Rekenkamer	27-5-2020	Wanneer in de toekomst nieuwe locaties worden aangewezen voor ontwikkeling van windparken, is het aan te raden hierbij in een vroeg stadium burgers en maatschappelijke organisaties te betrekken.	31-12-2023	Beleid & Strategie	Door een goed vormgegeven participatieproces, waar Provinciale Staten de kaders voor vaststellen, kunnen windmolenlocaties worden gezocht die door omwonenden worden geaccepteerd. Daarbij kan een voorbeeld worden genomen aan het proces van Fryslân Foar De Wyn. Bedenk hierbij vooraf hoe wordt omgegaan met het	30-12-2026	In behandeling	21-01-2025: Het aanwijzen van zoekgebieden voor windenergie kan onderdeel uitmaken van de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI). De POVI is een strategisch beleidsdocument voor de fysieke leefomgeving. De verwachting is dat deze POVI eind 2026 gereed is.	3/6/20: voor deze aanbeveling kan geen einddatum worden benoemd. Vooralsnog de looptijd van huidig bestuursakkoord genomen.

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
							advies dat uit het participatietraject komt. Maak hierover vooraf duidelijke afspraken, leg deze vast en zorg dat ook de provincie zelf zich aan de afspraken houdt				
Duurzame Landbouw	69	Noordelijke Rekenkamer	8-12-2020	Monitor de voortgang van het beleid en de maatschappelijke effecten. Maak de effecten van het beleid zichtbaar, zowel kwantitatief als kwalitatief, zowel om ervan te leren als ter verantwoording. Kies daartoe goede, meetbare en voor het beleidsdoel relevante indicatoren. Formuleer indicatoren voor de ecologische verduurzaming van de landbouw en voor de termijn waarop die moet plaatsvinden, in plaats van inspanningsindicatoren.	31-12-2021	Beleid & Strategie	Voorbeelden van relevante indicatoren zijn een concrete toename van: — biodiversiteit — grondgebondenheid — aandeel biologische boerenbedrijven en hectares biologisch areaal — mate van gebruik van duurzaam en/of biologisch (geteelde) grondstoffen en een concrete afname van: — emissies — CO2-uitstoot — (kunst)mestgebruik — gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dat betekent onder meer dat er vooraf goed moet worden nagedacht over relevante indicatoren en de te maken afspraken over de wijze waarop die in de evaluatie van de voortgang en de verantwoording een rol spelen. Reactie GS: Deze aanbeveling nemen wij integraal over. Bij de presentatie van nieuw beleid zullen wij de effecten daarvan zichtbaar maken en proberen er -op redelijke gronden- goede indicatoren bij te benoemen. Niettemin blijft het moeilijk voorspelbaar hoe verschillende maatregelen inwerken op andere gronden: is het aantal bedrijven dat omschakelt	30-9-2025	In behandeling	8-2-2025: Met het vaststellen van de nieuwe beleidsbrief landbouw (januari 2025) is de ecologische verduurzaming minder prominent aanwezig dan bij de voorgaande beleidsbrief. Daarentegen zijn innovatie, diversiteit in bedrijfsvoering en inpassing van verdienmodellen voor agrarisch natuurbeheer genoemd als instrumenten voor verduurzaming. De vertaling naar concrete maatregelen zal worden uitgewerkt in de uitvoeringsagenda landbouw die in Q3 2025 aan PS wordt aangeboden. Hierbij zal de voortgang van het beleid en maatschappelijke effecten in beeld worden gebracht. Deze aanbeveling loopt door met de vaststelling van nieuw beleid en is daarmee nog niet afgedaan. Daarnaast wordt er gewerkt aan de monitoring van provinciale interventies in het landelijk gebied. Deze zullen worden gebaseerd op de onderliggende beleidsbrieven en zullen effecten van de	De aanbeveling kan nog niet als afgedaan worden beschouwd. Uit het nawoord van het NRK in het NRK-rapport "Terugblikonderzoek Zoektocht naar duurzaamheid in het land- bouwbeleid" blijkt dat de oude aanbevelingen nog open staan. De instrumentele doorwerking is nog maar beperkt, zoals de NRK dat noemt. En daarnaast geven wij bij sommige aanbevelingen aan zelf nog stappen te gaan zetten, zoals rond invoering KPI's.

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
							naar een biologische bedrijfsvoering wel een voldoende indicatie voor de grotere bewustwording van de impact die een landbouwbedrijf heeft op zijn omgeving? Of moeten er ook andere indicatoren worden gezocht die die bewustwording beter kunnen meten? Is er sprake van voldoende intrinsieke motivatie bij boeren, of worden zij slechts (tijdelijk) geprikkeld door subsidies? Wij zullen duidelijk aangeven wanneer er meer aandacht vestigen op het communiceren over momenten van evaluaties zijn zodat er ruimte komt om de richtingen van beleid bij te sturen, zonder dat de hele periode moet worden afgemaakt.			interventies inzichtelijk maken.	
Duurzame landbouw	69	Noordelijke Rekenkamer	8-12-2020	Houd bij welke projecten door middel van provinciale bijdragen mogelijk zijn gemaakt en wat de resultaten daarvan waren. Maak als provincie beter zichtbaar wat de relatie is tussen de provinciale inspanningen (output) en het maatschappelijke effect (outcome). Dit is nodig om te weten of het beleid doeltreffend en doelmatig is. Informatie hierover kan op diverse manier verkregen worden.	31-12-2021	Beleid & Strategie	Reactie GS: Wij zullen binnen de redelijkheid van wat van een aanvrager gevraagd kan worden deze aanbeveling overnemen: die intentie is er al en dat gebeurt ook al: wij zullen aangeven in hoeverre het verwachtingspatroon omtrent provinciale inspanningen en maatschappelijke effecten kan worden verbeterd. We beginnen er mee met de nieuwe landbouwagenda.	30-9-2025	In behandeling	4-2-2025: De aanbeveling spreekt over maatschappelijk effect (outcome). Wij constateren dat het gewenste maatschappelijk effecten aan verandering onderhevig zijn. We zien een verschuiving naar de maatschappelijke wens voor een groter pallet aan diversiteit van agrarische bedrijfsvoeringen. Desalniettemin is in de afgelopen jaren een projectenlijst bijgehouden waarin projecten die door (onder andere) de provincie zijn gefinancierd opgenomen. Ook in het GLB wordt duidelijk	De aanbeveling kan nog niet als afgedaan worden beschouwd. Uit het antwoord van het NRK in het NRK-rapport "Terugblikonderzoek Zoektocht naar duurzaamheid in het land- bouwbeleid" blijkt dat de oude aanbevelingen nog open staan. De instrumentele doorwerking is nog maar beperkt, zoals de NRK dat noemt. En daarnaast geven wij bij sommige aanbevelingen aan

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										overzicht gehouden van de projecten en de resultaten hiervan. De uitvoering van het lopende beleid is met de komst van het huidige beleidsbrief achterhaald. De aanbeveling zal worden geëffectueerd op basis van het nieuwe beleid (januari 2025) en uitvoeringsagenda (Q3 2025). Deze aanbeveling loopt door met de vaststelling van nieuwe beleid (jan. 2025) en is daarmee nog niet afgedaan.	zelf nog stappen te gaan zetten, zoals rond invoering KPI's.
Duurzame Landbouw	69	Noordelijke Rekenkamer	8-12-2020	Vertaal succesvolle ervaringen in subsidieverlening.	31-12-2021	Beleid & Strategie	Reactie GS: Wij zullen bekijken of het instrument van een subsidievolgstelsel meer rekening kan houden met dit aspect.	30-9-2025	In behandeling	8-2-2025: Op het gebied van (duurzame) landbouw zetten wij in op tenders vanuit het Nationaal Strategisch Plan / Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (NSP/GLB) (www.toekomstglb.nl), waarbij wij ervaringen van eerdere tenders meenemen t.b.v. het opstellen van de nieuwe tenders en borging voor een effectievere besteding. Datzelfde geldt voor het ANLb, waarbij het stelsel agrarisch natuurbeheer landelijk aan verandering onderhevig is en wij actief samen met het ministerie meedenken over een effectievere besteding hiervan. Deze aanbeveling loopt door met de vaststelling van het nieuwe beleid (jan. 2025) en is daarmee nog niet afgedaan.	2022-08-05 Status terug gezet op in behandeling. ConcernControl begrijpt het verzoek om de aanbeveling van de lijst te halen. Aanbeveling kan pas van de lijst worden gehaald als het betreffende gremium hiertoe besloten heeft en dit besluit als als bewijsvoering als bijlage is toegevoegd.2024-08-12: De aanbeveling kan nog niet als afgedaan worden beschouwd. Uit het nawoord van het NRK in het NRK-rapport "Terugblikonderzoek Zoektocht naar duurzaamheid in het land- bouwbeleid" blijkt dat de oude aanbevelingen nog

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
											open staan. De instrumentele doorwerking is nog maar beperkt, zoals de NRK dat noemt. En daarnaast geven wij bij sommige aanbevelingen aan zelf nog stappen te gaan zetten, zoals rond invoering KPI's.
NRK/ Ruimte voor inbreng	73	Noordelijke Rekenkamer	28-4-2021	Vraag Gedeputeerde Staten het beleidskader burgerparticipatie periodiek te evalueren.	31-12-2023	Bestuurszaken	de nota burgerparticipatie dient een actueel en levend document te blijven. Het is nuttig dat Gedeputeerde Staten deze nota periodiek evalueren en dat zij Provinciale Staten op de hoogte stellen van de inhoud van de evaluatie. Wanneer de resultaten van de evaluatie daartoe aanleiding geven, stellen Provinciale Staten de nota burgerparticipatie bij. Deze aanbeveling wordt ook overgenomen, het participatiebeleid zal periodiek worden geëvalueerd, te beginnen in 2023.	31-12-2025	In behandeling	Update augustus 2024: De beleidsbrief participatie is ingegaan per januari 2023, later dan gepland omdat wegens een te volle PS-agenda bespreking van de beleidsbrief participatie door de griffie in 2022 is verplaatst naar 2023. De einddatum van het evaluatieproces schuift daarom ook op (naar eind 2025), omdat anders de looptijd van het beleid te kort is om een zinvolle evaluatie uit te voeren. Het evaluatieproces zal bestaan uit een burgerpeiling over vertrouwen en participatie door Planbureau Fryslân (voorjaar 2025) en een lerend evalueren-proces (start eind 2024 en gereed uiterlijk eind 2025) dat de provincie uitvoert in samenwerking met Planbureau Fryslân en/of NHL Stenden.	7-1-2025: Rondje NRK > Afhandelingsvoorstel en realistische einddatum kloppen (mail 7-1-2025 Nienke Nijp)
Uit het oog, uit het hart? Revolverende	75	Noordelijke Rekenkamer	23-6-2021	Gedeputeerde Staten, informeer Provinciale Staten structureel over de maatschappelijke resultaten van revolverende fondsen.	31-12-2021	Beleid & Strategie		1-6-2026	In behandeling	07-02-2025: FSFE: PS worden jaarlijks na de aandeelhoudersvergadering	22 april 2022: Direct verantwoordelijke is voor FOM en NOM Marten Brandsma

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
fondsen in de provincie Fryslân				Dit kan door de jaarstukken van de revolverende fondsen standaard naar Provinciale Staten te sturen, voorzien van een toelichtende notitie waarin Gedeputeerde Staten de link leggen tussen revolverend fonds en provinciale doelen en doelbereiking (voorbeeld Drenthe). Een andere mogelijkheid is om de maatschappelijke resultaten aan de hand van overzichtelijke en in de tijd niet-wijzigende indicatoren op te nemen in de paragraaf verbonden partijen.						g (mei) op de hoogte gebracht van de jaarstukken van het FSFE. Uitzondering was 2024. In afwachting van een voorstel over de toekomst van het FSFE zijn de stukken nog niet toegezonden. Nu duidelijk is wat het traject is van het voorstel worden deze stukken binnenkort wel verzonden. FOM: In de Ava NOM d.d. 5 februari 2025 is het meerjarenplan en jaarplan 2025 vastgesteld waarin concreet staat dat de aandeelhouders jaarlijks proactief geïnformeerd gaan worden. Door dit nu in het meerjarenplan vast te leggen kunnen we de NOM hier ook op vergen. De methodiek daarvoor laten we over aan de NOM. De inschatting is dat de FOM dit dan vervolgens ook kan gaan toepassen in 2026 (verwachting 1-6-2026).-	en FSFE Gerwin Venema.
Uit het oog, uit het hart? Revolverende fondsen in de provincie Fryslân	754	Noordelijke Rekenkamer	23-6-2021	Evalueer bestaande en nieuw op te richten revolverende fondsen eens per vier jaar, bij voorkeur in het eerste jaar van een collegeperiode.	31-12-2021	Beleid & Strategie	Geplande datum informeren PS per brief over evaluatiedata die zijn vastgelegd voor bestaande fondsen. Melden dat die data zijn vastgelegd na afstemming met PS en dat het tussentijds wijzigen betekent dat afspraken moeten worden aangepast per fonds. Voor nieuwe fondsen dit als uitgangspunt meenemen maar dat	31-12-2026	In behandeling	07-02-2025: FSFE: Bij de oprichting van het FSFE zijn de evaluatiemomenten bepaald. Op dit moment bereiden we een voorstel voor over de mogelijke verlenging van het FSFE. Een evaluatie is daar onderdeel van. Het advies om 1 keer per 4 jaar te evalueren wordt over	22 april 2022: Direct verantwoordelijke opgavemanager is voor FOM en NOM Marten Brandsma en FSFE Gerwin Venema.

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
							afspraken per nieuw op te richten fonds sowieso ter beoordeling worden voorgelegd aan PS. Brief aan PS kan binnen drie maanden bij PS liggen.			genomen in de documentatie van het fonds. Het voorstel volgt in juni 2025. FOM: De FOM is op 8 aug 2022 geëvalueerd door K+V in "Een blik op de toekomst 2018-2021". De eerstvolgende evaluatie staat gepland voor 2026. Daarmee is realistische datum hiervoor eind 2026.	
Uit het oog, uit het hart? Revolverende fondsen in de provincie Fryslân	75	Noordelijke Rekenkamer	23-6-2021	Treed in overleg met de fondsen over de mogelijkheden die de Europese Commissie biedt om geoorloofde staatssteun te verstrekken. Het meest voor de hand liggend zijn de Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV). Overweeg om daar meer gebruik van te maken. De AGVV maakt het onder bepaalde voorwaarden mogelijk staatssteun te verstrekken aan het MKB en ondernemingen die zich op ontwikkeling en innovatie richten.	31-1-2022	Beleid & Strategie		31-12-2026	In behandeling	07-02-2025: FSFE: De mogelijkheden die de AGVV biedt worden meegenomen bij de aanpassingen van het FSFE wanneer PS instemt met verlenging van het FSFE. Het voorstel hiertoe volgt in juni 2025. FOM De gesprekken hierover zijn nog niet op managementniveau gehouden. We moeten ambtelijk over het onderwerp Staatssteun en AGVV nog kennis over verzamelen wat dit betekent en hoe dit ingevuld kan gaan worden. We willen dit in 1ste half jaar 2025 bij de fondsen op de managementagenda zetten met een advies verkregen van kennis van buiten. De uitkomsten van het advies en de bevindingen vanuit het management willen we ook meegenomen laten worden	22 april 2022: Direct verantwoordelijke opgavemanager is voor FOM en NOM Marten Brandsma en FSFE Gerwin Venema.

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										in de evaluaties van de verschillende fondsen, zoals hierboven geschetst. Met oog op einddatum evaluatie FOM is de einddatum daarom op eind 2026 gezet.	
Op zoek naar de maatschappelijke effecten van de NOM	79 4	Noordelijke Rekenkamer	12-7- 2023	PS, zorg voor zicht op maatschappelijke effect NOM, creëer betrouwbaar zicht op daadwerkelijk opgetreden maatschappelijke effecten van de NOM. GS, faciliteer PS daarin en bespreek vervolgens aan de hand van de wensen van PS met de NOM hoe het zicht op maatschappelijke effecten kan worden vormgegeven. Koppel dit daarna terug aan PS.		Beleid & Strategie	Door Douwstra gedane toezegging (PS-vergadering 12-7-2023): DS zal met PS, o.b.v. de ervaringen met de indicatoren uit de landelijke onderzoeken, in overleg gaan om te kijken of deze indicatoren ook de Friese moeten zijn. De indicatoren zullen met elkaar bepalen.	1-7-2025	In behandeling	7-02-2025: Het ministerie van EZK heeft aangegeven de (maatschappelijk) KPI's voor de landelijke ROMS niet te kunnen invullen en dit vraagstuk is eind 2024 teruggelegd bij de regio's. Nu de KPI's weer bij de regio's liggen zal o.b.v. het in de AvA NOM van 5 februari jl. vastgestelde strategisch kader een aantal voorstellen voor de KPI's aan PS worden voorgelegd. De verwachting is dat dit in het 2de kwartaal van 2025 kan worden aangeleverd. 29-01-2024: We zijn nog in afwachting op het beleid en het voorstel om het uit te voeren van het Min. van EZK. Deze hebben betrekking op (maatschappelijk) KPI's voor de landelijke ROMS. Daarnaast heeft de Gedeputeerde tijdens de AVA van de NOM eind 2023 een zinssnede laten opnemen in het Jaarplan voor 2024, die betrekking heeft op dit onderwerp. "In 2024 gaat de NOM een nieuw meerjarenplan maken gebaseerd op het nieuwe Strategisch Kader	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
										2024 – 2028.Hierbij zal nadrukkelijk rekening gehouden worden met het feit dat de KPI's in het Meerjarenplan NOM vooraf met de provincies worden afgestemd. Zodanig dat de Staten hier ook mee in kunnen stemmen."	
Achter de coulissen	796	Noordelijke Rekenkamer	28-2-2024	Richt een systeem in om structureel te monitoren op de mate van realisering van doelstellingen. Vraag van instellingen de hiervoor relevante gegevens. Informeer Provinciale Staten hierover op een daarvoor geëigend moment en op bij de cultuursector passende wijze.		Beleid & Strategie	Deze aanbeveling werken we vooral uit in de Fryske Kultuermonitor, die wordt in de loop van het jaar opgezet.	1-7-2025	In behandeling	7-02-2025: Deze aanbeveling werken we vooral uit in de Fryske Kultuermonitor. De Kultuermonitor verschijnt in het voorjaar van 2025.	
DoeMee-onderzoek naar klachtbehandeling	799	Noordelijke Rekenkamer	24-5-2024	Zorg dat de provincie leert van klachten, houd hiervoor in een eenvoudig systeem de klachten bij en breng hierbij categorieën aan, bijvoorbeeld per beleidsterrein en tegen wie de klacht zich richt. Registreer het aantal klachten per categorie per jaar. Reflecteer periodiek op de klachten, bewerkstellig leereffect zonder bureaucratie en registreer dat leereffect. Deel de klachtregistratie met Provinciale Staten.		Middelen	Dit kan vorm krijgen met verdere implementatie van het zaaksysteem. Het reflecteren op de klachten kan worden belegd bij een team of directie dat niet rechtstreeks betrokken is bij de klacht of de behandeling daarvan.	31-5-2025	In behandeling	17-1-2025: In de geest van de aanbeveling voegt de dienst voortaan een overzicht toe aan het Jaarverslag van de Commissie voor bezwaaren beroepschriften en klachten van de provincie Fryslân. Het overzicht - in de vorm van bijgevoegd format - kan worden gebruikt om eventuele leereffecten beter te identificeren en te monitoren. Het jaarverslag wordt jaarlijks in het late voorjaar door GS aan PS aangeboden.	17-1-2025: einddatum is verschoven van 31-3-2025 naar 31-5-2025.
DoeMee-onderzoek naar klachtbehandeling	800	Noordelijke Rekenkamer	24-5-2024	Zorg bij verbonden partijen voor een adequate klachtprocedure en streef ernaar dat verbonden partijen dezelfde werkwijze als in de vorige aanbeveling geschetst, hanteren.		Bestuurszaken		1-1-2027	In behandeling	10-2-2025: De afhandeling van deze aanbeveling wordt meegenomen in de actualisatie van het protocol verbonden partijen.	

Onderwerp	Id.	Bron	Datum	Korte aanbeveling	Geplande einddatum in advies	Behandelend afdeling	Acties	Realistisch e einddatum afdeling	Status	Afhandeling	Opmerking Concerncontrol
Verlangen naar Zee (HaZ)	804	Noordelijke Rekenkamer	27-11-2024	Bepaal bij het opstellen van projecten alle relevante schaalniveaus waarop effecten plaatsvinden, weeg die effecten tegen elkaar af en neem die afweging mee in de onderbouwing van de voorstellen aan Provinciale Staten.		Beleid & Strategie			In behandeling		
Verlangen naar Zee (HaZ)	805	Noordelijke Rekenkamer	27-11-2024	Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten, maak ingeval van een burgerinitiatief op zo kort mogelijke termijn afspraken met initiatiefnemers en zo mogelijk andere belanghebbenden, over taken, bijdragen en verantwoordelijkheden van elk van de betrekken partners, evenals de manier van omgaan met conflicten; spreek wederzijdse verwachtingen uit. Leg die afspraken en intenties vast in een overeenkomst en maak daarin ook afspraken over de ruimte voor gezamenlijk leren en ontwikkelen.		Beleid & Strategie			In behandeling		
Verlangen naar Zee (HaZ)	806	Noordelijke Rekenkamer	27-11-2024	Gedeputeerde Staten, draag bij grote ruimtelijke projecten zorg voor een adequate informatievoorziening aan Provinciale Staten, ook voor wat betreft bestuurlijke dilemma's en spanningen.		Beleid & Strategie			In behandeling		

Bijlage 10. Begrotingswijzigingen onder mandaat GS december 2024

Bedrijfsvoering

Met een vorige begrotingswijziging zijn de geschreven uren van een medewerker toegerekend aan het team Juridische zaken en inkoop. Aangezien dit capaciteit betreft worden met deze aanvullende begrotingswijziging deze uren ten laste gebracht, van het budget FPLG, veenweide, streekwurk, IJsselmeerkust.

Exploitatie x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
3	SPUK L34 Indirecte uitvoeringskosten NPLG 2024	160				
3	SPUK L34 Indirecte uitvoeringskosten NPLG 2024	-160				
6	Capaciteitsbudget projecten	-160				
	Totaal lasten	-160				
Baten						
6	Capaciteitsbudget projecten Bijdrage van exploitatie	-160				
	Totaal baten	-160				

Bijdrage derden

Op basis van de nota uitvoering begroting heeft Gedeputeerde Staten het mandaat om bijdragen van derden in de begroting op te nemen in het geval dat deze voor een bepaald doel worden ontvangen. In onderstaande tabel is per budget aangegeven voor welke projecten wij middelen van derden hebben ontvangen.

Programma 2 Infrastructuur:

- SPUK E20 Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen SPV € 381.000,- wordt een bijdrage uit de overlopende passiva in de begroting opgenomen.

Programma 3 Natuur en Landbouw:

- SPUK L33 PN Programma Natuur 2e fase: GS heeft op 9 juli 2024 ingestemd met de aan-vraag van een subsidie voor Programma Natuur. SPUK L33 in de SISA verantwoording bij de jaarrekening. Op 4 november 2024 heeft het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur positief beschikt op de aanvraag. De totale toekenning is € 87.819.400,-. Met het GS stuk is al € 6.749.200,- opgenomen in de begroting de resterende € 81.070.200,- nu op de balans. Op basis van het uitvoeringsplan zullen dan de resterende uitgaven in de begroting worden opgenomen (exploitatie).
 - SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2: Op 8 november 2024 is een toekenningsbeschikking van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ontvangen voor Beekherstel Linde. Betreft SPUK E87 Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater. Toekenningsbedrag is afgerond € 1.060.300,-. De regeling heeft een looptijd van 1 januari 2022 tot 31 december 2027. Met deze wijziging nemen we de toegezegde middelen op in de begroting.

Programma 4 Ruimte en Klimaat:

- SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid: Provincie Fryslân ontvangt in totaal € 7.782.722,97 ten behoeve van de gewijzigde regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (F28). De middelen zijn bedoeld voor taken rondom bedrijventerreinen, energie-infrastructuur en energiehubs. De middelen worden uitgekeerd via de CDOKE-regeling. Een bedrag van € 2.235.948,- is reeds ontvangen. Voorgesteld wordt om de resterende middelen voor een bedrag van € 5.546.774,99 op de balans te zetten en later in de begroting op te nemen met het juiste bestedingsritme.
 - SPUK J5 Flexibele inzet woningbouw 3e fase: Er is een bedrag van € 593.859,65 exclusief btw ontvangen in het kader van de SPUK (J5) 3e tranche SPUK ondersteuning woondeals. Voorgesteld wordt om deze middelen op de balans te zetten en later in de begroting op te nemen met het juiste bestedingsritme.

Programma 5 Economie en Mienskip:

- Horizon European Circular Innovation Valleys: Provincie Fryslân neemt deel als projectpartner in het Horizon Europe project genaamd European Circular Innovation Valleys (ECIV). Het projectbudget bedraagt € 385.625,-, waarvan 50% uit Horizon Europe middelen en 50% uit EFRO middelen wordt gefinancierd. De looptijd van het project is van 1 september 2024 tot 1 september 2029.

- GLB/NSP LEADER I.77.3: De cofinancierings bijdragen van de gemeenten betreffende Leader 2024 opnemen.

Programma 6 Bedrijfsvoering:

- Capaciteit tijdelijk specifiek: Aanvulling begrote uitgaven en inkomsten gedetacheerd personeel provincie Fryslân 2024.

Programma 7 Provinciefinanciën:

De volgende werken voor derden worden in de begroting opgenomen:

- Commissie bodemdaling aardgaswinning Fryslân NAM en Vermilion
- CityTec BV
- RWS brug Kootstertille
- Bruggen en sluizen gemeente Harlingen
- Bruggen en sluizen gemeente Tytsjerksteradiel
- Sluisjes noordelijke 11-steden route.

Exploitatie x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
2	SPUK E20 Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen SPV	381				
3	SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2		1.060			
5	Horizon European Circular Innovation Valleys	29	60	75	120	60
5	GLB/NSP LEADER I.77.3	247				
6	Capaciteit tijdelijk specifiek	95				
7	Commissie bodemdaling aardgaswinning Fryslân NAM	10				
7	Commissie bodemdaling aardgaswinning Vermilion	10				
7	Facturen Liander voor CityTec BV	1				
7	RWS brug Kootstertille	90				
7	Bruggen en sluizen gemeente Harlingen	8				
7	Bruggen en sluizen gemeente Tytsjerksteradiel	5				
7	Sluisjes noordelijke 11-steden route	5				
	Totaal lasten	881	1.120	75	120	60
Baten						
2	SPUK E20 Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen SPV	381				
3	SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2		1.060			
5	Horizon European Circular Innovation Valleys	29	60	75	120	60
5	GLB/NSP LEADER I.77.3	247				
6	Capaciteit tijdelijk specifiek	95				
7	Commissie bodemdaling aardgaswinning Fryslân NAM	10				
7	Commissie bodemdaling aardgaswinning Vermilion	10				
7	Facturen Liander voor CityTec BV	1				
7	RWS brug Kootstertille	90				
7	Bruggen en sluizen gemeente Harlingen	8				
7	Bruggen en sluizen gemeente Tytsjerksteradiel	5				
7	Sluisjes noordelijke 11-steden route	5				
	Totaal baten	881	1.120	75	120	60

Investerings x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
3	Beekdal Linde Uitvoeringsplan 2014-2016 realisatie		1.060			
	Totaal lasten	0	1.060	0	0	0
Baten						
3	Beekdal Linde Uitvoeringsplan 2014-2016 realisatie		1.060			
	Totaal baten	0	1.060	0	0	0

Overlopende passiva x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
2	SPUK E20 Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen SPV	381				
3	SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2		1.060			
5	Horizon European Circular Innovation Valleys	386				
	Totaal lasten	767	1.060	0	0	0
Baten						
3	SPUK L33 PN Programma Natuur 2e fase	28.480	2.193	2.449	20.407	10.485
3	SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2	848		212		
4	SPUK F Klimaat- en energiebeleid	2.542	1.414			
4	SPUK J5 Flexibele inzet woningbouw 3e fase	594				
	Totaal baten	32.464	3.607	2.661	20.407	10.485

Financieel kader

Op basis van de nota uitvoering begroting kan Gedeputeerde Staten rente toerekenen aan budgetten. Is een verhoging van de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Exploitatie x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
	Begrotingssaldo	1.500				
	Totaal lasten	1.500				
Baten						
7	Opcenten motorrijtuigenbelasting	1.500				
	Totaal baten	1.500				

Investerings bestedingsritme

Om slagvaardig en rechtmatig investeringsprojecten te kunnen realiseren zijn Gedeputeerde Staten bevoegd om binnen het totale vastgestelde investeringskrediet voor een investeringsproject of voor een samenstel van projecten over de jaren te schuiven met de kredieten. Voorwaarde hierbij is dat de verschuiving binnen het totale investeringskrediet voor dat project of samenstel van projecten blijft.

Programma 2 Infrastructuur

- N359 Bolsward Workum: 2025. De agv van dit project zal worden aangepast een bedrag van € 600.000,- gaat naar 2025.

- Ligplaatsen/wachtvoorziening VH kanaal: Aanbesteding voor de laatste € 400.000,- zal geschieden in 2025. Daarom wordt voorgesteld het restant budget over te zetten naar 2025.

- Tsjerk Hiddessluizen: Uitloop in tijd en meerwerk bestek veroorzaakt door slechte staat van bruggen. De uitvoering van de laatste werkzaamheden van bestek 21-30-KB worden in 2025 fysiek uitgevoerd.

Programma 5 Economie en Mienskip

- FMP Afstandsbediening bruggen cluster Leeuwarden: Er is een overeenkomst tussen de gemeente Leeuwarden en de provincie Fryslân in de maak, voor het aanpassen van de bruggen in de gemeente Leeuwarden. Dit ten behoeve van de brugbediening op afstand. Het opstellen van deze overeenkomst vertraagd, omdat beide partijen nog niet tot een concrete aanpak (voor deze uitvoeringsovereenkomst) zijn gekomen.

Investerings x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
2	N359 Bolsward Workum	-600	600			
2	Ligplaatsen/wachtvoorziening VH Kanaal	-400	400			
2	Tsjerk Hiddessluizen	-440	440			
5	FMP Afstandsbediening bruggen cluster Leeuwarden	-2.430	800	1.630		
	Saldo projecten	-3.870	2.240	1.630	0	0

Lastneming subsidies

In het onderdeel lastneming subsidies van de Nota uitvoering begroting is vastgelegd dat GS bij het verstrekken van een subsidie boven het grensbedrag de vorming en latere beschikking over de bekleemde reserve mag uitvoeren, waarbij het gebruik van deze reserve noodzaak is.

Met deze wijziging verwerken we twee correcties van deze subsidie lastneming in de begroting, omdat de eerder aan Wetsus verleende projectsubsidies voor het Impactprogramma Watercampus in 2024 aangepast zijn in een verhoging van de cofinancieringsbijdrage en daarmee het grensbedrag van € 900.000,- overschrijdt. Dit betekent dat de eerder volledig als last genomen subsidies teruggedraaid worden, ingezet worden om een bekleemde reserve mee te vormen en van daaruit de middelen teruggeplaatst worden op de exploitatiebegroting van de jaren 2025 t/m 2027. De totale onttrekking is hierbij gelijk aan de totale vorming van de reserve.

Exploitatie x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
5	Watercampus Actieplan 2024-2027	-740				
5	Impact programma Watercampus		370	370		
	Reserve verstrekte subsidies Vorming van reserve	740				
	Totaal lasten	0	370	370	0	0
Baten						
	Reserve verstrekte subsidies Beschikking over reserve		370	370		
	Totaal baten	0	370	370		

Reserves x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
	Reserve verstrekte subsidies Beschikking over reserve		370	370		
	Totaal lasten	0	370	370	0	0
Baten						
	Reserve verstrekte subsidies Vorming van reserve	740				
	Totaal baten	740	0	0		

Schuiven binnen reserve BCB

Van proceskosten naar voorwaardelijk: De reserve proceskosten Europa is een verzamelbudget voor de diverse Europese projecten. In dit budget worden de overgebleven middelen gestort van afgeronde projecten en anderzijds worden uit dit budget tekorten op projecten gefinancierd door een lagere vaststelling van projecten door de Europese instanties. De ontvangsten zijn het laatste halfjaar door afrekening van projecten dermate groot dat nu een gedeelte van het budget wordt teruggestort naar het Europese cofinancieringsbudget.

POP 3 vrijval: Op basis van de subsidie vaststellingen RVO rapportage 31 oktober 2024 de vrijval wegboeken naar het overcommitteringsbudget.

Exploitatie x € 1.000

Progr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
5	EU Proceskosten EFRO/EZ Europa	-150				
7	EU EFRO/EZ Europa GS voorwaardelijk	150				
3	P3 POP 3 SP mr 1 trainingen	-48				
3	P3 POP 3 SP mr 2 fysieke investeringen	-300	-250			
3	P3 POP 3 SP mr 3 JoLa jonge landbouwers	-20	-15			
3	P3 POP 3 SP mr 5a biodiversiteit	-79				
3	P3 POP 3 SP mr 7 innovaties	-4				
3	P3 POP 3 Overcommittering	451	265			
	Totaal lasten	0	0	0	0	0

Jaarrekening 2024

1. Inleiding

Inleiding

Deel II van de jaarstukken is de jaarrekening. Deze is opgebouwd uit de programmarekening en de balans, inclusief toelichtingen.

In de programmarekening verantwoorden we de baten en lasten in 2024 van de beleidsprogramma's en de algemene dekkingsmiddelen. We vergelijken de lasten en de baten met de begroting 2024 en de begroting na wijziging (bij het autorisatiemoment december).

De samenstelling van het vermogen op 31 december 2024 (de passiva) in de balans geeft aan hoe de provinciale bezittingen (activa) zijn gefinancierd. Deze bezittingen zijn voornamelijk gefinancierd door de reserves, het zogenoemde eigen vermogen.

Het jaarrekeningresultaat is de verbindende schakel tussen de programmarekening en de balans. Het jaarrekeningresultaat 2024 van € 75,8 mln., presenteren we op de balans als nog te bestemmen resultaat en wordt daarmee toegevoegd aan het eigen vermogen. Het rekeningresultaat was voor € 58,4 mln. al opgenomen in het verwachte begrotingssaldo. Het rekeningresultaat 2024 uit (reguliere) bedrijfsvoering bedraagt daarmee € 17,4 mln.

We richten de jaarrekening in volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening van onze provincie. De opzet van de jaarrekening 2024 verschilt op hoofdlijnen niet ten opzichte van die over 2023.

De jaarrekening is gecontroleerd door accountant BDO. We hebben de controleverklaring, de verklaring van getrouwheid waar de rechtmatigheidsverantwoording onderdeel van is, in de jaarrekening opgenomen. Het rapport van bevindingen van de accountant wordt als afzonderlijk document aan Provinciale Staten voorgelegd.

De accountant heeft de zogenoemde beheershandelingen, die hebben geleid tot de verantwoording van de lasten, baten en balansmutaties in de jaarrekening gecontroleerd op getrouwheid. Ook heeft de accountant de getrouwheid van de WNT-verantwoording en de getrouwheid én rechtmatigheid van de SiSa-bijlage gecontroleerd. Uitgangspunt bij de controle is het zogenoemde normenkader met relevante wet- en regelgeving. Met getrouwheid wordt bedoeld dat de verantwoorde baten, lasten en balansmutaties een juist en volledig beeld geven van het rekeningjaar 2024.

2. Balans en exploitatie

2.1 Balans

Activa	31 december 2023	31 december 2024
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
- Bijdragen aan activa derden	7.451.021	8.394.457
Materiële vaste activa		
- Investerings met economisch nut	106.729.152	126.441.222
- Investerings met maatschappelijk nut	276.189.475	297.060.830
	382.918.627	423.502.052
Financiële vaste activa		
- Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	132.931.945	125.961.994
- Leningen aan deelnemingen	289.761.369	288.556.519
- Leningen aan openbare lichamen	30.075.000	9.475.000
- Overige langlopende leningen u/g	35.991.942	42.876.333
- Uitzettingen Nederlands schuld papier met looptijd => 1 jr	0	0
overige uitzettingen met looptijd => 1jr	0	0
	488.760.257	466.869.846
Totaal vaste activa	879.129.905	898.766.354
Vlottende activa		
Voorraden		
- Onderhanden werken	5.644.341	2.060.764
- Vooruitbetalingen		
	5.644.341	2.060.764
Uitzettingen korter dan één jaar		
- Vorderingen op openbare lichamen	28.520.404	31.610.941
- Rekening courant met het Rijk	262.318.279	390.192.169
- Rekening courant overige niet-financiële instellingen	4.137.289	2.658.977
- Overige vorderingen	3.921.927	3.894.446
- overige uitzettingen	0	0
- Uitzettingen Nederlands schuld papier < 1 jr	0	0
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar	0	0
- Overige uitzettingen < 1 jr	17.890	17.890
	298.915.789	428.374.422
- Liquide middelen	359.213	602.934
- Overlopende activa: Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	2.872.268	2.046.700
- Overige overlopende activa	44.565.292	45.598.012
Totaal vlottende activa	352.356.903	478.682.831
Totaal activa	1.231.486.808	1.377.449.186

Passiva		
Vaste Passiva		
Eigen vermogen		
- Algemene reserve	172.306.880	189.532.378
- Bestemmingsreserves	691.718.758	667.586.832
- Nog te bestemmen resultaat	39.077.498	75.830.784
	903.103.137	932.949.994
- Voorzieningen	8.018.281	9.229.800
Vaste schuld		

Activa	31 december 2023	31 december 2024
- Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	59.111.110	50.666.665
- Door derden belegde gelden	37.500	37.500
- Waarborgsommen	50.600	50.600
	59.199.210	50.754.765
Totaal vaste passiva	970.320.628	992.934.559
Vlottende passiva		
Vlottende schuld		
- Overige vlottende schulden	117.983.762	117.723.599
Overlopende passiva		
- Vooruitontvangen bijdragen van de EU	873.553	150.469
- Vooruitontvangen bijdragen van het Rijk	126.793.163	254.998.026
- Vooruitontvangen bijdragen van overige overheid	12.126.428	8.554.629
- Overige overlopende passiva	3.389.275	3.087.905
	143.182.419	266.791.028
Totaal vlottende passiva	261.166.181	384.514.627
Totaal passiva	1.231.486.808	1.377.449.186
Niet uit de balans blijvende verplichtingen		
Leasecontracten dienstauto's en kopieerapparaten	4.221.588	3.917.179
Huurovereenkomst parkeergarage per jaar	640.000	652.000
Verplichtingen functieverandering uitfinanciering	0	17.946.204
RVO verplichtingen agrarisch natuur- en landschapsbeheer	143.913.248	114.876.852
Een specificatie van de gewaarborgde geldleningen is opgenomen in bijlage 4.2	8.638.700	8.323.711

2.2 Overzicht van lasten en baten in de jaarrekening

Bedragen x € 1.000			Begroting 2024 voor wijziging			Begroting 2024 na wijziging			Rekening 2024		
Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo		
1 Bestuur	21.556	737	20.819	23.434	1.651	21.784	23.630	1.779	21.851		
2 Infrastructuur	133.647	10.160	123.487	142.118	24.863	117.255	136.519	25.377	111.142		
3 Natuur en Landbouw	113.442	50.678	62.763	109.203	30.642	78.561	109.514	30.543	78.971		
4 Ruimte en Klimaat	44.322	14.759	29.563	51.485	25.512	25.973	41.510	21.757	19.754		
5 Economie en Mienskip	75.742	2.195	73.548	90.450	6.388	84.062	80.642	3.711	76.931		
6 Bedrijfsvoering	45.492	100	45.392	50.066	30	50.035	47.760	37	47.722		
Subtotaal programma's	434.200	78.628	355.572	466.756	89.086	377.670	439.575	83.204	356.371		
Algemene dekkingsmiddelen											
Provinciale heffingen	0	74.612	-74.612	0	76.323	-76.323	0	78.502	-78.502		
Algemene uitkering	0	243.275	-243.275	0	308.555	-308.555	0	308.555	-308.555		
Dividenden	0	10.591	-10.591	0	24.004	-24.004	0	24.004	-24.004		
Overige alg. dekkingsmiddelen (financieringsfunctie)	974	10.676	-9.701	1.340	17.953	-16.613	1.373	18.727	-17.355		
Saldo compensabele BTW en uitkering BCF	0	49	-49	0	49	-49	0	44	-44		
Overige algemene dekkingsmiddelen	32.585	10.877	21.709	2.386	4.287	-1.901	8.890	4.976	3.914		
Werken voor derden	3.234	3.234	0	3.005	3.005	0	2.413	2.413	0		
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	36.794	353.312	- 316.519	6.731	434.175	- 427.445	12.676	437.222	- 424.546		
Onvoorzien	0	0	0	-1.269	2.166	-3.435	1.322	2.232	-909		
Overhead	47.111	900	46.211	46.831	2.845	43.986	42.447	3.209	39.238		
Vennootschapsbelasting VPB	0	0	0			0			0		
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten	518.104	432.840	85.264	519.048	528.272	-9.224	496.020	525.867	-29.847		
Mutatie reserve											
1 Bestuur	0	237	-237	115	73	42	190	73	117		
2 Infrastructuur	1.223	23.915	-22.693	21.819	22.871	-1.052	24.541	21.281	3.260		
3 Natuur en Landbouw	2.700	8.885	-6.185	11.333	26.223	-14.890	10.553	26.227	-15.674		
4 Ruimte en Klimaat	471	9.649	-9.178	13.253	16.111	-2.858	15.371	12.972	2.399		
5 Economie en Mienskip	448	11.157	-10.709	14.997	32.225	-17.229	19.387	30.012	-10.624		
6 Bedrijfsvoering	0	1.153	-1.153	9.865	3.144	6.721	2.977	2.732	246		
Provinciefinanciën	4.484	39.594	-35.110	7.986	27.942	-19.955	8.842	34.550	-25.707		
Totaal mutaties reserves	9.326	94.590	-85.264	79.368	128.589	-49.222	81.862	127.846	-45.984		
Gerealiseerde resultaat	527.430	527.430	0	598.416	656.862	-58.446	577.882	653.713	-75.831		

De analyse van de verschillen tussen de begroting na wijziging en de rekening is opgenomen in het jaarverslag bij de verschillende programma's.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2024 voor wijziging	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024
--------------------	----------------------------------	--------------------------------	---------------

2.3 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

We hebben de jaarrekening 2024 opgesteld op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening en de hieraan gerelateerde nota's over de financiële spelregels.

Algemene grondslagen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld nemen we de activa en passiva op tegen nominale waarden.

We rekenen de lasten en baten toe aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten nemen we slechts op zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's, die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Voor de lastneming van subsidies hebben Provinciale Staten op 25 september 2024 het grensbedrag bepaald op € 900.000 voor de periode 2024-2027. De subsidies onder het grensbedrag wordt in een keer als lastgenomen op het moment van beschikken. Voor de subsidies die gefinancierd worden vanuit een specifieke uitkering (SPUK) en daarmee verantwoord moeten worden via de SiSa methodiek, valt de looptijd van het project waarvoor subsidie wordt verleend binnen de looptijd van de SPUK.

Voor de wijze waarop de tijdelijke budgetten zijn verwerkt verwijzen we naar onderdeel 3 Tijdelijke budgetten.

Personeelslasten rekenen we in principe toe aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen, c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, rekenen we sommige personele lasten toe aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Voor deelnemers aan het generatiepact is een bestemmingsreserve gevormd.

Bepaalde medewerkers zijn verplicht tijd te schrijven. Dit is het geval wanneer formatie gedekt wordt uit specifieke projecten, waarbij het voor de verantwoording noodzakelijk is de daadwerkelijk gemaakte uren op het project te registreren. Daarnaast is opgenomen in het BBV dat alle directe kosten toegerekend moeten worden aan de investeringen. Het resterende saldo capaciteit belasten we door naar het juiste BBV taakveld op basis van de capaciteitsplanning 2024. Met ingang van 2017 is er een programma Bedrijfsvoering ingevoerd met daarin opgenomen alle bedrijfsvoeringskosten.

Balans

Op de balans staan alleen de posten die bij de provincie aanwezig zijn. Bij het opstellen van de jaarrekening 2024 zijn we uitgegaan van het vastgestelde financiële beleid zoals opgenomen in de verschillende financiële beleidsnota's waarvan de geactualiseerde versies op 15 december 2021 door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Het betreft hier de nota Begrotingsregels, de nota Uitvoering begroting, de nota Weerstandsvermogen, de nota Reserves/voorzieningen/overlopende passiva, de nota Waarderen/activeren/afschrijven en de nota Financieringsinstrumenten. De nota actualisatie legesverordening is vastgesteld op 18 oktober 2023 en op onderdelen gewijzigd op 23 oktober 2024. De geactualiseerde Financiële verordening provincie Fryslân is vastgesteld op 18 december 2024.

Vaste Activa

Artikel 59 BBV geeft aan dat alle investeringen geactiveerd worden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met uitsluitend maatschappelijk nut in de openbare ruimte en investeringen met een (beperkt) economisch nut. Investeringen die op enige wijze kunnen leiden tot, of bijdragen aan het verwerven van inkomsten, zijn investeringen met economisch nut. De vraag of de investering geheel kan worden terugverdiend is niet relevant voor de classificatie.

We berekenen de afschrijvingen conform de afschrijvingstermijnen. De afschrijving begint te lopen vanaf 1 januari van het jaar na oplevering van de investering. De rentelasten verantwoorden we in de rekening

van baten en lasten, behoudens de in voorkomende gevallen berekende bouwrente. Met ingang van 2013 is de bouwrente bevroren. De in het verleden toegerekende rente wordt geactiveerd.

Op het punt van afschrijven is het BBV verandert met ingang van 1 januari 2017. In artikel 62 van het BBV is gewijzigd dat alle vaste activa dienen te worden geactiveerd, dus ook de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Het betreft hier activa die eerder onder de balansverkortings vallen en eenmalig gefinancierd werden vanuit de NUON reserve. De boekwaarde van deze investeringen is daarom per 31 december 2016 ineens ten laste van de NUON reserve gebracht. De nog te verrichten investeringen vanaf 1 januari 2017 worden geactiveerd volgens de huidige richtlijnen. Het restant bedrag van de balansverkortings is vanuit de NUON reserve overgeheveld naar de nieuw in gestelde dekkingsreserve kapitaallasten. Deze reserve wordt aangewend ter dekking van de jaarlijkse kapitaallasten.

Immateriële vaste activa

Dit zijn kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen, het saldo van agio en disagio en de kosten van onderzoek en ontwikkeling. Het beleid is om immateriële vaste activa niet te activeren. Als zich de noodzaak voordoet om dit toch te doen, moeten Provinciale Staten over een dergelijk voornemen een besluit nemen.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden dienen op basis van de nieuwe voorschriften met ingang van 2016 ook onder de immateriële vaste activa te worden opgenomen. De bijdragen in activa van derden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Deze bijdragen mogen alleen geactiveerd worden wanneer de derde deze werkwijze ook toepast. In het geval van het Rijk is het bijvoorbeeld niet toegestaan aangezien het Rijk zelf investeringen niet activeert.

Materiële vaste activa met economisch nut

Materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijging- of vervaardigingsprijs. Het kan zijn dat er in het verleden reserves op deze investeringen zijn afgeboekt. Dat is conform het huidige BBV niet meer toegestaan. Bijdragen uit eigen middelen worden toegevoegd aan de dekkingsreserve en daarmee worden de toekomstige kapitaallasten gedekt.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen in jaren:

Huisvesting en inrichting (Bouwwerk)

Casco (betreft het grootste deel v.d. investering) 48 jaar

Daarnaast hebben verschillende deelinvesteringen een aparte afschrijvingstermijn gekregen in verband met technische levensduur.

Apparatuur 3 jaar

Automatisering 5 jaar

Voertuigen 6 jaar

Vaartuigen

Aanhangmotoren 3 jaar

Polyester speedboten 6 jaar

Kranen/navigatie- + communicatieapp./generatoren 10 jaar

Vasten motoren/spudpalen/lieren 15 jaar

Conventionele vaartuigen 30 jaar

Materiaal buitendienst

GPS-ontvangers 3 jaar

Maaimachines/hogedrukreinigers 6 jaar

Bebakeningwagens/zoutstrooiers/heftrucks 10 jaar

Sneeuwpluog/gladheidsbestrijdingsinstallaties 15 jaar

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

De provincie schrijft af op deze middelen. Specifieke investeringsbijdragen van derden brengen we op de desbetreffende investeringen in mindering. In deze gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Natte infrastructuur

Oeververdediging/bodem/vaarwegmeubilair 30 jaar

Afstandsbedieningen 25 jaar

Bruggen/sluizen/aquaducten 50 jaar

Onder gronden en terreinen zijn opgenomen de aangekochte gronden in het kader het investeringskrediet grondaankopen (IKG) en Strategische Grond Voorraad (SGV). De provincie verworft gronden in het kader

van het Natuurpact en programma Natuur voor het beleidsdoel natuur en het provinciale grondbeleid. De waarde op de balans van de gronden is de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De marktwaarde wordt bepaald aan de hand van actuele gegevens van het kadaster. Voor het verschil lagere marktwaarde en boekwaarde is een voorziening getroffen.

Financiële vaste activa

De waardering van de deelnemingen is op basis van verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde, deze marktwaarde wordt bepaald op basis van eigen vermogen per einde boekjaar in de jaarrekening.

De waardering van de aandelen Vitens is gelijk aan de verkrijgingsprijs. De provincie heeft een belang van 13% in Vitens.

De waardering van de aandelen Alliander NV is gelijk aan de oorspronkelijke (benaderde) verkrijgingprijs. De provincie heeft een belang van 12,65% in Alliander.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

In 2019 heeft de provincie de BV Fryslân Hurde Wyn opgericht. Deze BV houdt 15% van de aandelen in Windpark Fryslân Holding BV. Er is een aandelenkapitaal van € 20 mln. en een achtergestelde geldlening van € 80 mln. verstrekt. De provincie is enig aandeelhouder van Fryslân Hurde Wyn BV.

De resterende geldleningen vanuit het programma Wurkje foar Fryslân zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Nieuwe leningen worden in principe niet meer verstrekt door de provincie zelf maar lopen via de fondsen NOM, FOM of FSFE.

Vlottende activa

Vlottende activa bestaan uit de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Onder de voorraden wordt als Onderhanden werken aangemerkt de gronden en inrichtingskosten van gebieden die als natuur worden ingericht in het kader van het Natuurpact. De gronden die als natuur worden ingericht zijn gewaardeerd tegen 15% van de agrarische waarde.

Vorderingen, overlopende activa en liquide middelen.

Deze activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor onverwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Als een vordering na een incassoprocedure als oninbaar wordt ingeschat, wordt deze opgenomen in de voorziening.

Met ingang van 2015 is er in het BBV een splitsing aangebracht in de overlopende activa. Op de balans worden nu de volgende posten gepresenteerd. Nog te ontvangen bijdragen van de EU, nog te ontvangen bijdragen van het Rijk, nog te ontvangen bijdragen van overige overheid en overige overlopende activa.

Passiva

Passiva splitsen we in vaste en vlottende passiva.

Vaste passiva

Onder vaste passiva verstaan we het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. In de Nota Reserves en Voorzieningen staat het algemene beleid met betrekking tot reserves, voorzieningen en overlopende passiva. Het beleid voor de tijdelijke budgetten staat in de Nota Uitvoering Begroting. Daarin is ook vastgelegd hoe Gedeputeerde Staten de jaarovergang tijdelijke budgetten uitvoeren.

Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat na bestemming volgens uit de programmarekening. Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves verantwoorden we conform de besluiten van Provinciale Staten.

Onttrekkingen aan reserves ten behoeve van investeringen gaat via een dekkingsreserve. Toevoegingen aan de reserves verantwoorden we in de programmarekening.

Voorzieningen waarderen we op het nominale bedrag van de betrokken verplichting, c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van GS-leden hebben we op de contante waarde van de toekomstige uitkeringsverplichting gewaardeerd.

Voorzieningen vormen we wegens:

a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs in te schatten;

- b. op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- c. kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren;
- d. van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

We hebben de langlopende schulden tegen nominale waarde gewaardeerd.

Vlottende passiva

Onder vlottende passiva staan voorschotbedragen van overheden voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel en netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. we hebben de kortlopende schulden en de overlopende passiva gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Met ingang van 2015 is er in het BBV een splitsing aangebracht in de overlopende passiva. Op de balans staan nu de volgende posten: Vooruit ontvangen bijdragen van de EU, vooruit ontvangen bijdragen van het Rijk, vooruit ontvangen bijdragen van overige overheid en overige overlopende passiva.

Waarborgen en garantstellingen

De verplichtingen die voortvloeien uit het waarborgen van geldleningen zijn, conform het BBV, op de balans vermeld maar maken daar geen deel van uit. Dit betreffen borgstellingen van opgenomen leningen van diverse instellingen.

2.4 Toelichting op de balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa	31-12-2023	31-12-2024
Bijdragen aan activa in eigendom van derden		
Boekwaarde per 1 januari	5.099.805	7.451.021
Vermeerderingen	5.119.231	3.002.611
Verminderingen	-2.768.014	-2.059.175
Afschrijvingen	0	0
Afwaarderingen	0	0
Boekwaarde per 31 december	7.451.021	8.394.457

Dit activa zijn die in bezit zijn van het Rijk en daarom als immaterieel actief zijn aangemerkt.

De boekwaarde per 31 december 2024 €8,4 miljoen bestaat uit investeringen in Sluis Kornwerderzand 1e fase bruggen.

In 2020 hebben de Staten een investeringskrediet van €100 miljoen beschikbaar gesteld voor de realisatie van fase 1 (vervanging bruggen, aanpak vaargeulen en voorbereiding sluis) het provinciale aandeel hierin is € 3,5 miljoen. Van de totale rijksbijdrage van €111 miljoen is € 96,5 miljoen bestemd voor de vervanging van de verkeersbruggen (fase 1). De rijksbijdrage zal via een spuk worden toegekend.

Materiële vaste activa	31-12-2023	31-12-2024
Investerings met economisch nut		
Boekwaarde per 1 januari	111.670.866	107.474.226
Investerings	8.340.381	36.586.734
Bijdragen derden	-7.363.024	-11.289.925
Desinvesteringen	0	-1.337.903
Afschrijvingen	-5.173.998	-3.493.327
Boekwaarde per 31 december	107.474.226	127.939.804
* Risicovoorziening grond	-745.081	-1.498.589
)		
Boekwaarde per 31 december inclusief risicovoorziening grond	106.729.145	126.441.214

* V. Risicovoorziening grondaankopen

Gronden onder de materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Jaarlijks worden de gronden getaxeerd op basis van informatie van het kadaster.

Investerings met maatschappelijk nut	31-12-2023	31-12-2024
Boekwaarde per 1 januari	258.411.197	276.189.475
Investerings	37.933.607	31.778.893
Bijdragen derden	-15.447.893	-5.760.428
Desinvesteringen	0	0
Afschrijvingen	-4.707.436	-5.147.110
Boekwaarde per 31 december	276.189.475	297.060.831

Verloop materiële vaste activa	boekwaarde 01-01-2024	Investerings	Bijdragen derden	Desinvesteringen	Afschrijvingen	boekwaarde 31-12-2024
Investerings met economisch nut						
Gronden en terreinen*)	40.565.330	33.030.574	11.289.925	549.801	32.751	61.723.427
Bedrijfsgebouwen	59.202.341	347.945	0	162.647	2.160.506	57.227.133
Vervoersmiddelen	1.790.025	0	0	0	98.631	1.691.393
Machines, apparaten en installaties	1.657.334	1.619.532	0	21.584	832.160	2.423.122
Overige materiële vaste activa	4.259.197	1.588.683	0	603.871	369.280	4.874.729
Totaal	107.474.226	36.586.734	11.289.925	1.337.903	3.493.327	127.939.804
Investerings met maatschappelijk nut						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	276.189.475	31.778.893	5.760.428	0	5.147.110	297.060.830

Vaste activa						
Totaal materiële vaste activa	383.663.701	68.365.627	17.050.353	1.337.903	8.640.437	425.000.634

* boekwaarde exclusief
) risicovoorziening
grondaankopen

De WOZ-waarde 2024 van volledig afgeschreven woningen en enkele bedrijfspanden is € 10,3 mln.

Financiële vaste activa	31-12-2023	31-12-2024
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen		
Boekwaarde per 1 januari	140.597.170	146.447.281
(Des)investeringen	5.850.111	1.249.777
Boekwaarde per 31 december	146.447.281	147.697.058
Voorziening deelnemingen	-13.515.335	-21.735.064
Boekwaarde per 31 december inclusief voorziening deelnemingen	132.931.946	125.961.994

Aan het FSFE is in 2024 een aanvullend aandelenkapitaal verstrekt.

Om de boekwaarde aan te laten sluiten bij de nominale waarde is voor de aandelen FOM en FSFE een voorziening gevormd ten laste van de reserve risicobuffer.

De boekwaarde op de balans is de verkrijgingsprijs of de lagere waarde van de aandelen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de boekwaarde en de nominale waarde.

	Boekwaarde	Nominale waarde
Alliander NV	2.171.338	763.565.480
NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	515.619	5.961.494
Nederlandse Waterschapsbank	5.559	3.022.164
Vitens	52.850.594	88.568.613
FSFE BV	15.212.000	15.212.000
Thialf OG BV	28.120	28.120
NOM BV	28.097.047	29.101.631
FOM BV	6.963.937	6.963.937
Fryslân Hurde Wyn	20.000.000	20.000.000
Overig	117.779	117.779
	125.961.993	932.541.218

Leningen aan deelnemingen	
Boekwaarde per 1 januari	291.022.202
Investeringen	3.816.034
Desinvesteringen	-4.954.850
Voorziening geldleningen aan deelnemingen	-1.326.867
Boekwaarde per 31 december	288.556.519

De vermeerdering €3,82 mln. betreft lening aan FSFE €3,75 mln. De vermindering betreft een aflossing achtergestelde lening Windpark Fryslân €4,95 mln.

Leningen aan openbare lichamen	
Boekwaarde per 1 januari	30.075.000
(Des)investeringen	-20.600.000
Boekwaarde per 31 december	9.475.000

De vermindering betreft de reguliere aflossing van 3-tal leningen.

Overige langlopende leningen	
Boekwaarde per 1 januari (exclusief voorziening) *)	37.342.486
(Des)investeringen	6.873.648

Vaste activa		
Voorziening overige geldleningen		-1.339.802
Boekwaarde per 31 december		42.876.333

De vermeerdering betreft de activering van €6,96 mln aan gekapitaliseerde rente op de lening Breedband Kabelnoord. Dit betreft een wijziging in de presentatie, aangezien de rente voorheen als overige overlopende activa werd verantwoord. Tot 31-12-2026 zullen er geen rente- of aflossingsbetalingen van Kabelnoord aan de Provincie plaatsvinden. De verschuldigde rente over deze periode wordt toegevoegd aan de bestaande lening.

* Verloop voorziening	
) geldleningen	
Boekwaarde per 1 januari	1.350.544
Vermeerderingen / verminderingen	-10.742
Boekwaarde per 31 december	1.339.802

Vlottende activa		
Voorraden	31-12-2023	31-12-2024
Onderhanden werken	5.644.341	2.060.764
Vooruitbetalingen	0	0

In de post onderhanden werk zijn de gronden IKG in exploitatie opgenomen € 2,6 mln.

Uitzettingen korter dan één jaar	31-12-2023	31-12-2024
Vorderingen op openbare lichamen	28.520.404	31.610.941
Verstrekke kasgeldleningen	0	0
Rek.courant met het rijk	262.318.279	390.192.169
Rekening courant met overige niet financiële instellingen	4.137.289	2.658.977
Overige vorderingen	3.921.927	3.894.446
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar	0	0
Uitzettingen in de vorm van schuld papier	0	0
Overige uitzettingen	17.890	17.890

Bij de overige vorderingen is een voorziening dubieuze debiteuren opgenomen. Het verloop is als volgt:

Voorziening dubieuze debiteuren.	31-12-2023	31-12-2024
Boekwaarde per 1 januari	708.258	732.981
Oninbaar	-64.051	-655
Alsnog voldaan	-8.425	-6.543
Opgenomen	97.199	184.359
Boekwaarde per 31 december	732.981	910.142

Liquide middelen	31-12-2023	31-12-2024
Rabobank (huisbankier)	359.151	602.871
Kasbank/vermogensbeheerders	62	63
	359.213	602.934

Overlopende activa: Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	31-12-2023	31-12-2024
Nog te ontvangen specifieke uitkeringen	2.872.268	2.046.700
	2.872.268	2.046.700

Overige overlopende activa	31-12-2023	31-12-2024
Nog te ontvangen opcenten	5.885.853	7.730.569

Vaste activa		
Nog te ontvangen rente vermogen	10.051.176	3.665.129
Nog te ontvangen POP middelen	2.864.766	4.286.652
Nog te ontvangen overig	1.740.942	1.064.127
Vooruitbetaalde subsidies ivm lastneming	21.122.242	25.977.904
Vooruitbetaalde overige subsidies	2.131.458	2.121.294
Vooruitbetaald overig	768.855	752.338
	44.565.292	45.598.012

Vaste passiva

Eigen vermogen	1-1-2024	mutatie		31-12-2024	begrotings mutatie*
		toevoeging	onttrekking		
Algemene reserve	211.384.379		21.852.000	189.532.379	-102.750.600
Overige bestemmingsreserve	691.718.758	81.862.047	105.993.973	667.586.832	-169.294.746
Nog te bestemmen resultaat				75.830.784	
	903.103.137	81.862.047	127.845.973	932.949.994	-272.045.346

* Saldo eigen vermogen na begrotingsmutatie 2025-2029 660.904.648

Overzicht en verloop algemene reserves	1-1-2024	mutatie		31-12-2024
		toevoeging	onttrekking	
R. Algemene reserve	10.000.000			10.000.000
R. Vrij aanwendbare reserve	201.384.379		21.852.000	179.532.379
totaal algemene reserve	211.384.379	0	21.852.000	0
				189.532.379

Overzicht en verloop bestemmingsreserves	1-1-2024	mutatie		afschrijvings lasten	31-12-2024
		toevoeging	onttrekking		
R. Fractieondersteuning	344.700	0	0		344.700
R. De Nieuwe Afsluitdijk	17.008.800	2.393.000	5.208.221		14.193.578
R. Investering eigendom derden	29.769.391	5.504.000	832.379		34.441.012
R. Groot onderhoud Wegen	17.379.289	2.912.876	0		20.292.166
R. Groot onderhoud Water	20.614.708	2.901.376	0		23.516.083
R. Oeverbeheer	0	763.920	0		763.920
R. Natuurpact 2014	42.226.399	5.312.600	13.718.340		33.820.660
R. Aankoop natuurterreinen (fase 1)	4.490.494	806.405	0		5.296.898
R. Breed cofinancieringsbudget	42.175.031	6.973.977	12.883.813		36.265.196
R. Windpark Fryslân	11.190.362	2.770.215	5.317.909		8.642.668
R. Groot onderhoud Gebouwen	2.138.511	0	501.664		1.636.847
R. Generatiepact	398.032	0	172.315		225.717
R. Spaarverlof	1.180.981	443.750	0		1.624.730
R. Jaarovergang structurele budgetten	374.595	658.624	390.300		642.919
R. Rente kapitaalverstrekking Alliander	3.290.964	1.621.555	0		4.912.518
R. Afwaardering aandelenkapitaal windpark Fryslân	2.000.000	1.000.000	0		3.000.000
R. Risicoreserve lening herstelplan Thialf	965.369	27.566	0		992.934
R. Risicoreserve strategische grondvoorraad	1.200.000	0	0		1.200.000
R. Weerstandsbuffer	100.000.000	0	0		100.000.000
R. Risicoreserve revolverende middelen	104.589.329	-2.493.244	8.247.849		93.848.236

Tijdelijke budgetten

R. Tijdelijk budget Categorie A	45.427.177	19.239.450	19.119.268	45.547.359
---------------------------------	------------	------------	------------	------------

Vaste activa					
R. Tijdelijk budget Categorie B	33.272.938	26.633.778	25.474.215		34.432.500
<i>Beklemd reserves</i>					
R. Dekkingsreserve kapitaallasten	177.476.938	3.180.500	0	2.000.343	178.657.095
R. Verstrekte subsidies	34.204.752	1.211.700	12.127.357		23.289.095
totaal bestemmingsreserve	691.718.759	81.862.047	103.993.631	2.000.343	667.586.832

Stand van zaken reserves

R. Fractieondersteuning	Reserve gevormd bij besluitvorming Jaarstukken 2018. Nog beschikbare middelen voor de fracties, worden aan het eind van het jaar toegevoegd aan deze reserve om die in de toekomst nog in te kunnen zetten voor de fracties.
R. De Nieuwe Afsluitdijk	Reserveringen voor de verschillende projecten Afsluitdijk. Reserve gevormd uit de al bestaande budgetten die bestemd zijn voor het project.
R. Investing in eigendom derden	Reserve gevormd op basis van besluitvorming op 31 oktober 2018 met betrekking tot het opheffen van de reserve Van Harinxmakanaal. Deze reserve is als dekking gevormd voor toekomstige lasten in verschillende investeringen in eigendom van derden.
R. Groot onderhoud Wegen	De reserve groot onderhoud wegen is bestemd om de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud wegen te verrekenen.
R. Groot onderhoud Water	De reserve groot onderhoud water is bestemd om de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud water te verrekenen.
R. Oeverbeheer	Reserve gevormd op basis van besluitvorming op 20 maart 2024. Uit deze reserve betalen we mee aan het oeveronderhoud van publieke en private partijen (subsidie via Oeverfonds).
R. Natuurpact 2014	PS besluit 22 januari 2014. Reservering van de niet bestede middelen van de Natuurpact gelden in het Provinciefonds. Onttrekkingen indien het jaarlijkse exploitatiebedrag niet voldoende is.
R. Aankoop natuurterreinen (fase 1)	Reserveringen voor aankoop van natuurterreinen (provinciale middelen).
R. Breed cofinancieringsbudget	Reserve gevormd op basis van besluitvorming op 31 oktober 2018 met betrekking tot de cofinancieringsbudgetten om zo meer flexibiliteit in de begroting te creëren.
R. Windpark Fryslân	Conform het PS besluit van 26-2-2020 wordt het rendement/dividend toegevoegd aan deze reserve onder de jaarlijkse aftrek van € 1 mln. voor de afwaardering aandelenkapitaal Windpark Fryslân en € 1,67 mln. voor toevoeging aan het begrotingssaldo. Daarnaast is € 1,67 mln. bestemd voor duurzaamheid en € 1,67 mln. bestemd voor ambitieagenda IJsselmeer. Op 26-1-2022 heeft PS besloten om middelen beschikbaar te stellen voor het energieprogramma 2022-2025. Op 21-9-2022 heeft PS besloten om middelen beschikbaar te stellen voor de ambitieagenda IJsselmeer 2022-2031. Bij het bestuursakkoord 2023-2027 is besloten dat het rendement/dividend boven de € 6 miljoen per jaar toegevoegd wordt aan het begrotingssaldo.
R. Groot onderhoud Gebouwen	De reserve groot onderhoud gebouwen is bestemd om de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud gebouwen te verrekenen.
R. Generatiepact	Reserve om de toekomstige lasten te dekken van personeel wat deelneemt aan het generatiepact.
R. Spaarverlof	Ingesteld bij het vaststellen van de jaarstukken 2022. Medewerkers kunnen vanuit hun Individueel Keuze Budget of onder voorwaarden vanuit hun Persoonlijk Ontwikkel Budget verlof kopen. Dit verlof kunnen zij bijvoorbeeld opnemen voorafgaand aan hun pensioendatum. De doorbetaling van hun salaris in de periode dat zij geen werk meer verrichten wordt dan gedekt uit deze reserve.
R. Jaarovergang structurele budgetten	Ingesteld i.v.m. nieuwe werkwijze subsidieverplichtingen en balanspost crediteuren. Wordt in het volgende jaar afgewikkeld.
R. Rente kapitaalverstrekking Alliander	De staten hebben middels een motie besloten tot het reserveren van de rente op de kapitaalverstrekking Alliander ter dekking van mogelijk lager dividend in de toekomst.
R. Afwaardering aandelenkapitaal Windpark Fryslân	Reserve om richting einde van de exploitatiefase ons aandelenkapitaal van € 20 mln. af te kunnen waarderen. Jaarlijkse vorming met € 1 mln. per jaar vanuit het ontvangen rendement.
R. Risicoreserve lening herstelplan Thialf	Op 30 juni 2021 hebben Provinciale Staten besloten tot vorming van deze reserve. Deze reserve is bedoeld ter dekking van de eventueel te vormen risicovoorziening voor de verstrekte lening herstelplan Thialf.
R. Risicoreserve strategische grondvoorraad	Vanuit de risicoreserve strategische grondvoorraad zal bij een negatieve marktprijsontwikkeling van de aankopen strategische gronden een risicovoorziening strategische grondvoorraad worden gevormd.
R. Weerstandsbuffer	Jaarlijks wordt de stresstest uitgevoerd om te bepalen wat het effect van exogene factoren is op onze begroting. Deze reserve is bedoeld om dat risico op te vangen.

Vaste activa	
R. Risicoreserve revolverende middelen	Het risico van de uitgezette revolverende middelen wordt opgevangen door deze reserve.
R. Tijdelijke budgetten	De tijdelijke budgetten worden in twee categorieën ingedeeld: A en B Voor elke categorie gelden specifieke spelregels voor het aangaan van verplichtingen en voor de zogenoemde jaarovergang; het reserveren van resterende middelen opdat deze voor de oorspronkelijke doelen ingezet kunnen blijven worden. Dit is geregeld in de nota Uitvoering begroting. De reserve is volledig belegd.
<i>Beklemd reserves</i>	
R. Dekkingsreserve kapitaallasten	Reserve voor de dekking van de kapitaallasten. In verband met de nieuwe regelgeving BBV in 2017 is deze reserve gevormd. Het restant van de balansverkortings is naar deze reserve overgeboekt.
R. Verstrekte subsidie	Deze reserve is gevormd naar aanleiding van de stelselwijziging subsidielastneming en is volledig belegd.

Overzicht en verloop voorziening	1-1-2024	mutatie toevoeging	aanwending	31-12-2024
<i>Voorziening voor bestaande risico's</i>				
V. Waardeoverdracht pensioenen GS leden	6.082.702	1.486.352	485.889	7.083.166
V. Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)	0	524.837		524.837
<i>Voorziening voor daartoe door anderen bestemde middelen</i>				
V. Grondwaterplan	1.419.121	774.156	1.098.469	1.094.808
V. Legaat van Harinxma thoe Sloten	24.047	721	113	24.655
V. Buma-legaten	360.258	4.242		364.500
V. Jorritsma-Boschmafonds	132.153	11.471	5.790	137.834
	8.018.281	2.801.779	1.590.261	9.229.800

Stand van zaken voorzieningen				
<i>V. Waardeoverdracht pensioenen GS-leden</i>				
Risicovoorziening. Ter dekking van betaling van afkoopsommen aan ABP voor pensioenen van GS-leden.				
<i>V. Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)</i>				
Risicovoorziening. Ter dekking van betaling van maandelijkse ontslagvergoedingen die de ex-medewerkers in staat stelt om te overbruggen tot aan de AOW-leeftijd.				
<i>V. Grondwaterplan</i>				
Aan deze voorziening wordt jaarlijks de opbrengsten grondwaterbelasting toegevoegd.				
<i>V. Legaat van Harinxma thoe Sloten</i>				
Legaat ten behoeve van onderhoud van een kamer in het Fries Museum.				
<i>V. Buma-legaten</i>				
Legaat ten behoeve van de provinciale bibliotheek, Tresoar.				
<i>V. Jorritsma-Boschmafonds</i>				
Fonds gevormd door een legaat ten behoeve van uitkering aan studenten.				

Langlopende schulden	1-1-2024	vermeerdering	aflossingen	31-12-2024
Onderhandse leningen van banken en financiële instellingen	59.111.110		8.444.445	50.666.665
Door derden belegde gelden	37.500			37.500
Waarborgsommen	50.600			50.600

Stand van zaken langlopende schulden				
Onderhandse leningen van banken en financiële instellingen				
Provincie Fryslân heeft in 2021 voor de kapitaalversterking (€ 76,5 mln.) van haar deelneming in Alliander NV een lening bij NWB Bank afgesloten ter grootte van € 76 mln.				
Door derden belegde gelden				
Samen met de provincie Drenthe is er een lening in het kader van duurzame energie verstrekt. De administratie wordt hier gevoerd.				

Vaste activa
Flottende passiva

Kortlopende schulden	1-1-2024	vermeerdering	vermindering	31-12-2024
Kasgeldleningen	0			0
Crediteuren	39.588.400		4.544.902	35.043.498
Nog te betalen subsidies ivm lastneming	10.714.886	1.697.102		12.411.988
Nog te betalen overige subsidies	32.978.494		3.095.233	29.883.261
Nog te betalen overig	9.376.386	6.670.472		16.046.857
Overige schulden	0	56.679		56.679
Nationaal Restauratiefonds voorschotten	4.057.289		1.478.312	2.578.977
Rekening Courant Nazorg fonds	19.627.271	434.034		20.061.305
Rekening courant Vermilion en Frisia	1.641.036			1.641.036
	117.983.761	8.858.287	9.118.447	117.723.599

Overlopende passiva (OP)	1-1-2024	mutatie toevoeging	aanwending	31-12-2024
Vooruitontvangen bijdragen van de EU				
OP Life Alde Feanen N2000 voorbereiding	789.801	0	789.801	0
OP Life19/IP/NL000011 All 4 Biodiversity	83.752	0	83.752	0
OP Horizon Europe project NBRACER		186.675	36.206	150.469
	873.553	186.675	909.759	150.468,73

Vooruitontvangen bijdragen van het Rijk (Specifieke uitkeringen)

OP 4e trein Sneek Leeuwarden	8.378.588	0	6.343.050	2.035.538
OP SPUK C10-2 Verb dig dienstv Zicht op stikstofk	104.151	0	0	104.151
OP SPUK C103 Opst en uitv woondeals 2e tranche	589.474	0	0	589.474
OP SPUK C118 Bedrijfsmatig vastgoed		3.235.728	665.835	2.569.893
OP SPUK C13 Ontzorgingsprogr maatschapp vastgoed	16.286	0	16.286	0
OP SPUK C130 Compensatie VS Wet Open Overheid		79.716	0	79.716
OP SPUK C210 Flexibele inzet woningbouw 2e fase	856.198	0	0	856.198
OP SPUK C26 Culturele voorzieningen prov 2020	16.237	0	16.237	0
OP SPUK C41 Flexibele inzet woningbouw	81.075	0	-23.550	104.625
OP SPUK C75B Regiodeal ZuidOost Friesland	571.595	0	293.289	278.306
OP SPUK C81 Opstellen en uitvoeren woondeals	180.500	0	180.500	0
OP SPUK C86 Ontzorgingspr maatsch vastg 2e tranche	303.873	954.477	263.767	994.583
OP SPUK C96B Regiodeal NW		206.700	21.375	185.325
OP SPUK C99 Vitale logiesaccommodaties	3.909	0	3.909	0
OP SPUK D13 Matching Rijk - Verbreding en vernieuw		333.330	311.013	22.317
OP SPUK E10 Snelfietsroutes 2020-2022	117	0	117	0
OP SPUK E101 Spooreplacement Leeuwarden	2.500.000	0	2.500.000	0
OP SPUK E106 Region aanpak laadinfrastructuur 2	1.654.295	4.891.222	1.335.604	5.209.913
OP SPUK E118 NL2120		9.551.935	7.745.346	1.806.589
OP SPUK E12 Bermmaatregelen	1.280.783	0	0	1.280.783
OP SPUK E15 Regionale aanpak laadinfrastructuur	102.018	0	-41.215	143.233
OP SPUK E20 Reg stimul verkeersveiligh maatr SPV	2.465.011	0	381.000	2.084.011
OP SPUK E22 ERTMS Eur Rail Traffic Man System	3.807.632	3.296.768	1.738.383	5.366.017
OP SPUK E3 Sanering verkeerslawai	105.495	0	0	105.495
OP SPUK E33-2 MIRT 17-19 Fiets in de Keten 18-2022	215.389	0	205.884	9.505
OP SPUK E38 Veilig doelm en duurz gebr verk infra	27.273	0	0	27.273
OP SPUK E44 FBW klimaatadaptatie 2021-2027	7.323.254	0	3.071.179	4.252.075
OP SPUK E48 4e trein Sneek Leeuwarden 2020-2022	154.118	0	154.118	0
OP SPUK E52 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2021	1.033.150	0	1.033.150	0
OP SPUK E83 PFAS Bodemopgaven 2022	359.784	0	1.900	357.884
OP SPUK E84 Stimul verkeersveilighmtr 2022-2023	408.430	0	0	408.430
OP SPUK E87 Beekherstel Linde fase 2		848.227	285.971	562.256
OP SPUK E87 FRESHEM-NL fase 2	2.900.000	0	0	2.900.000
OP SPUK E97 Bodem buitenprop difuus lood Fryslan	594.920	0	54.253	540.666
OP SPUK E99 Versterken Friese IJsselmeerkust	12.459.767	0	1.260.476	11.199.292

Vaste activa				
OP SPUK F11 MKB-deal Skillsbooster	397.934	0	0	397.934
OP SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid	239.040	3.660.039	1.308.046	2.591.034
OP SPUK H23 Thialf Energiehub		500.000	500.000	0
OP SPUK J117 en J117B versnel natuurincl isoleren	2.109.585	2.660.544	618.341	4.151.788
OP SPUK J5 Opstellen en uitvoeren woondeal 3e fase		593.860	0	593.860
OP SPUK J6 Flexibele inzet woningbouw 3e fase		902.456	0	902.456
OP SPUK L10 Impulsgelden veenweiden	8.969.542	0	2.092.777	6.876.765
OP SPUK L12 Experiment storrijke stal mest	100	0	0	100
OP SPUK L16 PN Programma Natuur	32.783.339	0	14.297.062	18.486.277
OP SPUK L24 Voorbereiding NPLG		340.546	0	340.546
OP SPUK L25 Versnellingsvoorstellen	22.793.688	0	34.214	22.759.474
OP SPUK L29 Capaciteit natuurmonitoring	116.147	0	116.147	0
OP SPUK L32 Piekbelasting		430.000	107.096	322.904
OP SPUK L33 PN Programma Natuur 2e fase		28.779.777	33.000	28.746.777
OP SPUK L34 Indirecte uitvoeringskst NPLG 2024		5.225.003	4.668.308	556.695
OP SPUK L35 RpmI gebiedsproces en maatregelen		107.492.200	0	107.492.200
OP SPUK L37 PAS-melders		7.800.000	0	7.800.000
OP SPUK L40 Natuur-ecolog impuls pakket VMR 2024-25		1.417.000	888.542	528.458
OP SPUK L7 IBP vitaal platteland	3.535.757	0	391.564	3.144.193
OP SPUK L8 prov aank veehouderijen nabij natuurgeb	4.886.101	114.351	0	5.000.452
vooruitontvangen activa	2.468.610		2.236.044	232.567
	126.793.163	183.313.879	55.109.016	254.998.026
Vooruitontvangen bijdragen van overige overheid				
OP Omgevingsberaad Waddengeb diverse reserveringen	42.980	374.000	366.484	50.496
OP SCW Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies	119.069	78.150	50.336	146.883
OP Samenwerkingsverband IKW	194.519	889.745	658.976	425.287
OP SPUK E56b BO MIRT verkeersinfrastructuur 20201	69.401	0	0	69.401
OP Nog af te sluiten weidevogelcompensatie	1.473.321	53.910	1.000	1.526.231
OP Weidevogelcompensatie	2.425.685	0	238.725	2.186.960
OP Programma NIL Friese Kleiweide	234.492	98.000	107.834	224.658
OP Bodemleernetwerk Noordelijke kleischil	54.609	0	54.609	0
OP SPUK L25B Gelijkw pos boeren in gebiedsproces	2.663.239	0	262.568	2.400.671
OP Wadlopen	62.401	118.996	114.636	66.760
OP Deltaprogramma Waddengebied	127.202	175.900	194.694	108.409
OP Fries Bestuursakkoord Waterketen 3 2021-2025	142.680	104.999	19.263	228.417
OP GRO06c Regiodeal NIL Aldeboarn-De Deelen	175.748	0	161.833	13.915
OP GRO06c Regiodeal NIL Veenweide 2022-2024	388.929	0	12.031	376.898
OP GRO06c Kennismiddelen Regiodeal NIL VW HW	111.175	0	31.647	79.528
OP Leader/POP 3 Lopende kosten		105.508	101.538	3.970
OP Economic Board Noord Nederland	14.286	0	0	14.286
OP Europa Pact Fryslan	727.206	969.850	1.166.224	530.832
OP Leader GLB beheerskosten	0	402.204	301.175	101.028
diverse oa bijdragen activa	3.099.486		3.099.486	0
	12.126.428	3.371.260	6.943.059	8.554.629
Overige overlopende passiva				
OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden	1.080.855	315.500	0	1.396.355
Gebiedsontw Fran-Harl Ruilverkav vooruitontv bedragen	2.023.911		594.846	1.429.065
overig	284.509		22.024	262.485
	3.389.275			3.087.905
	143.182.419	186.871.814	62.961.835	266.791.028

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De verplichtingen, voortvloeiende uit het waarborgen van geldleningen, zijn conform de BBV op de balans vermeld, maar maken er geen deel van uit. De provincie heeft zich garant gesteld voor de rente en aflossing van door diverse instellingen aangegeven geldleningen.

Vaste activa

	31-12-2023	31-12-2024
Leasecontracten dienstvoertuigen en kopieerapparaten	4.221.588	3.917.179
Huurovereenkomst parkeergarage per jaar	640.000	652.000
Verplichtingen functieverandering uitfinanciering		17.946.204
RVO verplichtingen agrarisch natuur- en landschapsbeheer	143.913.248	114.876.852
Een specificatie van de gewaarborgde geldleningen is opgenomen in bijlage 4.2	8.638.700	8.323.711

RVO. In verband met het in 2014 afgesloten Natuurpact is de verantwoordelijkheid voor de afwikkeling van de subsidieverplichtingen voor natuurontwikkeling en -beheer over gegaan van het Rijk (DLG) naar de provincies. In voorgaande jaren zijn door de DLG subsidieverplichtingen voor functieverandering en beheer aangegaan. Deze verplichtingen worden namens de provincies afgewikkeld via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Financiële verplichtingen

Het beleid en de financiële spelregels voor de tijdelijke budgetten staan in de Nota Uitvoering Begroting 2022. Zie ook onderdeel 3 Tijdelijke budgetten.

2.5 Gebeurtenis na balansdatum

Niet van toepassing

2.6 WNT-verantwoording 2024 Provincie Fryslân

De WNT is van toepassing op Provincie Fryslân. Het voor Provincie Fryslân toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024 € 233.000,- (het algemene bezoldigingsmaximum).

1. Bezoldiging topfunctionarissen in dienstbetrekking

Gegevens 2024 bedragen x € 1	J.J. Algra	A.G. Rosier
Functiegegevens	Algemeen Directeur	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2024	1-1-24 t/m 31-12-24	1-1-24 t/m 31-12-24
Omvang dienstverband (in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 173.978	€ 130.250
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 23.292	€ 20.222
<i>Subtotaal</i>	€ 197.270	€ 150.472
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 233.000	€ 233.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 197.270	€ 150.472
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2023 bedragen x € 1	J.J. Algra	A.G. Rosier
Functiegegevens	Algemeen Directeur	Griffier
Aanvang en einde functievervulling	1-11-23 t/m 31-12-23	1-1-23 t/m 31-12-23
Omvang dienstverband (in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 27.523	€ 125.819
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 3.740	€ 21.220
<i>Subtotaal</i>	€ 31.263	€ 147.039
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 37.268	€ 223.000
Bezoldiging	€ 31.263	€ 147.039

2. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2024 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

2.7 Begrotingsrechtmatigheid

De begrotingsrechtmatigheid heeft betrekking op het financiële handelen binnen het kader van de geautoriseerde begroting. Dit wordt formeel als volgt omschreven:

“Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten (exploitatie), alsmede de balansposten (investeringen), dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma’s (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten en baten vermeld die door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.”

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dienen de afwijkingen in de jaarrekening herkenbaar te worden opgenomen en van een toelichting te worden voorzien. Als blijkt

dat de gerealiseerde lasten en baten op programmaniveau hoger of lager zijn dan geautoriseerd, kan er sprake zijn van begrotingsonrechtmatigheid.

Over- en onderschrijdingen die gedurende het jaar bekend werden zijn in 2024 aan Provinciale Staten voorgelegd, bijvoorbeeld via de bestuursrapportage of het autorisatiemoment december. Nog niet geautoriseerde over- en onderschrijdingen worden in de jaarstukken toegelicht en worden door de vaststelling van de jaarrekening door Provinciale Staten alsnog geautoriseerd.

De verschillen tussen de geautoriseerde lasten en baten en de gerealiseerde lasten en baten worden hieronder per beleidsprogramma weergegeven. Vanaf 2023 rapporteren wij ook over begrotingsrechtmatigheid bij de onderhanden en nog op te starten investeringen. Dit doen wij op het niveau waarop de Staten krediet beschikbaar hebben gesteld waarbij beoordeeld wordt of er op totaal project- of programmaniveau een over- of onderschrijding plaatsvindt

Exploitatie programma (x € 1.000)	Lasten			Baten			Rekening resultaat
	begroting na rekening afwijking wijziging			begroting na rekening afwijking wijziging			
1 Bestuur	23.549	23.820	-271	1.724	1.852	-128	-142
2 Infrastructuur	163.937	161.061	2.876	47.734	46.659	1.076	1.800
3 Natuur en Landbouw	127.834	120.067	469	56.865	56.770	95	375
4 Ruimte en Klimaat	64.737	56.881	7.857	41.623	34.728	6.895	962
5 Economie en Mienskip	105.447	100.029	5.418	38.614	33.722	4.891	526
6 Bedrijfsvoering	105.809	92.243	13.566	5.068	5.037	31	13.536
7 Provinciefinanciën	14.400	23.781	-9.381	465.235	474.944	9.709	328
Begrotingssaldo							58.446
	605.714	577.882	20.534	656.862	653.713	22.567	75.831

In 2024 is geen sprake van een begrotingsonrechtmatigheid die opgenomen moet worden in de rechtmatigheidsverantwoording. De over- en onderschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en er is niet vastgesteld dat deze ten onrechte niet tijdig zijn gesignaleerd.

De over- en onderschrijdingen bij tijdelijke budgetten en reserves worden conform het gestelde in de nota uitvoering begroting en de nota reserves en voorzieningen verrekend met het volgende jaar. De budgetten waar dat niet volgens het vastgestelde beleid mogelijk is leiden tot een rekeningresultaat welke nader uitgewerkt is in onderdeel 2.8 van de jaarrekening. Een nadere toelichting hierop is te vinden in de beleidsprogramma's. Deze verschillen leiden niet tot een begrotingsonrechtmatigheid omdat ze als acceptabel worden beschouwd.

Bij de overlopende passiva (met name specifieke uitkeringen) worden op de exploitatie de werkelijke uitgaven verantwoord, hiertegenover staat de bijdrage van derden veelal van het Rijk. Verschillen ten opzichte van de begroting zijn dan ook bij lasten en baten budgettair neutraal.

Investerings programma (x € 1.000)	Lasten			Baten		
	Totaal krediet	Bestedingen t/m 31- 12-2024	Restant krediet	Totaal krediet	Ontvangen t/m 31- 12-2024	Restant krediet
2 Afstandsbediening Bruggen	36.235	29.283	6.952	15.266	14.443	824
Busremises	16.628	6.174	10.454	7.600	3.800	3.800
De Centrale As	408.992	400.335	8.657	246.890	245.890	1.000
Depotbeheer	1.192	43	1.150	21	21	0
Extra sneltrein Groningen- Leeuwarden	48.593	46.338	2.255	41.830	39.830	2.000
Friese Meren Project	13.039	13.039	0	13.059	13.059	0
Gladheidsbestrijding	74	37	38	0	0	0
Hoofd fietsroutes	6.081	52	6.029	1.644	822	822
Kleine Infrastructurele Projecten (KIP)	13.411	7.241	6.171	3.102	2.102	1.000
Meerjaren Programma Kunstwerken (MPK)	117.603	59.898	57.705	16.960	16.960	0
Meerjaren Programma Investerings (MPI)	29.030	19.784	9.246	3.098	3.098	0
N31 Haak om Leeuwarden	163.282	162.410	873	149.928	149.928	0
N358 Skieding	18.543	11.717	6.826	10.014	9.114	900
N359 3 tunnels	13.100	13.100	0	1.700	1.700	0
N381	173.056	172.953	103	96.366	96.366	0
Oever investeringen	26.645	5.759	20.886	9.869	5.349	4.520
OV Duurzaam	7.341	4.347	2.994	32	32	0
RSP Joure	84.052	82.742	1.310	64.022	64.022	0
RSP Startkrediet	11.168	10.107	1.061	3.636	3.636	0
Risicoverlagend infrastructuur progr.1 (RYP1)	32.306	26.887	5.419	10.476	10.279	196
Risicoverlagend infrastructuur progr.2 (RYP2)	16.243	4.068	12.175	7.553	4.577	2.977
Sluis/bruggen Kornwerderzand 1e fase	100.616	11.894	88.722	312.000	156.000	156.000
Steunpunten	22.488	16.653	5.836	9.624	9.624	0
Vaarweg Lemmer-Delfzijl	18.427	18.427	0	18.427	18.427	0
Vaarwegen vaartuigen algemeen	28	0	28	0	0	0
Van Harinxmakanaal	22.526	1.682	20.844	0	0	0
4 Veenweide	45.186	22.725	22.461	61.498	41.332	20.166
6 Bedrijfsmiddelen ICT	4.812	1.644	3.168	0	0	0
Energie neutrale provincie	1.171	564	606	0	0	0
Huisvesting	538	239	299	0	0	0
7 Activa van derden	24.572	24.289	283	24.521	24.521	0
	1.476.979	1.174.432	302.548	1.129.138	934.935	194.204

2.8 Toelichting rekeningresultaat

	x € 1.000,-
Structurele budgetten	11.031
Tijdelijke budgetten	1.073
Reserves	6.824
Voorzieningen	-1.525
Overlopende Passiva	-18
	Begrotingssaldo
	58.446
Nog te bestemmen resultaat	75.831

1 Structurele budgetten		11.031
Programma	Beleidsveld	
1	1.1	Statenfracties/-ondersteuning
		483
		Provinciale Staten vergoeding en catering
		246-
		Griffie
		214
	1.2	Uitkering oud leden GS
		110
	1.5	IPO bureau bijdrage
		213
2	2.1	Implementatie en uitvoering RISM-II
		102
		Data en monitoring
		72
	2.2	Verkoop grond
		653
		Aankoop woning
		550-
		Afschrijvingslasten
		115
	2.3	Afschrijvingslasten
		118
		Wegen beheer en onderhoud
		218-
		Vaarwegen beheer en onderhoud
		490
		Vastgoed beheer en onderhoud
		193-
		Aan- en verkoop grond
		348
		Gladheidsbestrijding
		85
		Vaarwegen depot
		1.159 *
	2.4	Openbaar vervoer index
		1.128-
		Concessie
		80
		Additioneel landelijk gebied/meerwerk/onvoorzien
		1.001
		Onderhoud busstations en gasvulstations
		149-
		Afschrijvingslasten
		171-
4	4.1	Proceskosten ruimte/wonen
		68
4	4.3	Legesinkomsten
		107-
		Milieu taken
		222
		Provinciale bijdrage ODG
		140
		Provinciale bijdrage FUMO
		210
		Toezicht wet natuurbescherming
		86
5	5.2	Deelnemersbijdrage GR de Marrekrite
		77-
	5.3	Samenwerking archeologie FAMKE
		80
6	6.1	capaciteitsbudget
		2.897
		overige personeelskosten
		359-
	6.2	Persoonlijk budget duurzame inzetbaarheid (PBDI)
		479
		Centraal opleidingsbudget
		185-
		Werving en selectie
		119-
		Werkkostenregeling naheffing
		200
		Afschrijvingslasten bedrijfsmiddelen
		926
		Licenties
		420
		IPO/BIJ12 bijdrage
		330
		Informatiebeveiliging
		696
		Afschrijvingslasten provinciehuis
		1.900
		Provinciehuis o.a. onderhoud
		195
7	7.2	Opcenten MRB
		2.179
	7.4	Rente
		692
	7.7	Huur beleefcentrum Afsluitdijk
		162
		Storting nazorgfonds tbv Skinkeskâns
		2.923-

			x € 1.000,-
		Lagere vaststelling subsidies	130
		Overige verschillen < 50.000	201
2 Tijdelijke budgetten			1.073
		Dit bedrag bestaat uit vrijval van tijdelijke budgetten. Dit als gevolg van eindige projecten en opdrachten. Het betreft hier onder andere:	
2	2.1	Bestrijding fietsonveiligheid	113-
		Onderzoek/gedrag/preventie	69
3	3.1	Reparatie rente en aflossing convenantsleningen Groenfonds	206
4	4.2	Decentralisatie uitkering bodemsanering	134
5	5.1	Kennisinfrastructuur	179
	5.4	Iepen Mienskip Fûns	71
		Overige verschillen < 50.000	527
3 Reserves			6.824
6	6.1	Spaarverlof	473-
		Indirecte uitvoeringskosten NPLG	7.298 *
		Overige verschillen < € 50.000	1-
4 Voorzieningen			-1.525
1	1.2	Waardeoverdracht pensioenen GS leden	1.000-
6	6.1	Regeling vervroegd uitreden (RVU)	525-
Begrotingssaldo			58.446

* Voor deze posten wordt voorgesteld om de vrijval (deels) via de resultaatbestemming opnieuw beschikbaar te stellen. Het betreft de volgende twee voorstellen:
- Nazorgfonds tbv toekomstige overdracht stortplaatsen € 983.500
- Vorming reserve indirecte uitvoeringskosten NPLG € 7.298.100

Een nadere toelichting op de oorzaak van de verschillen is opgenomen bij de beleidsprogramma's in de jaarstukken 2024.

2.9 Berekening benutting drempelbedrag SKB

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)					
		Verslagjaar	2024		
(1)	Drempelbedrag		10.036.208	10.036.208	10.036.208
			Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen		1.430.282	1.761.013	580.220
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag		8.605.926	8.275.195	9.455.988
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag		-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar	2024		
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	518.104			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	18.104			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag (vanaf 1/7/2021 zijn de kaders voor het drempelbedrag verruimd naar: (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van € 1.000.000)	3.786	3.786	10.036	10.036
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
			Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	130.156	160.252	53.380	83.000
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.430	1.761	580	902

Het drempelbedrag is het bedrag aan liquide middelen dat (gemiddeld) per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. De hoogte van het drempelbedrag hangt af van de omvang van de begroting.

Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen is de drempel gelijk aan € 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat. De drempel is nooit lager dan € 1 miljoen.

Per kwartaal mag het gemiddelde van de (liquide) middelen die de decentrale overheid dagelijks buiten de schatkist laat niet boven het drempelbedrag uitkomen. Provincie Fryslân is in 2024 ruimschoots onder het drempelbedrag gebleven. De liquide middelen die buiten de schatkist zijn aangehouden, zijn gebruikt voor het betalingsverkeer.

2.10 Rechtmatigheidsverantwoording

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijkt een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van Gedeputeerde Staten toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door de staten vastgestelde kaders zoals de begroting en provinciale verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de staten op 23 oktober 2024 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht. Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de staten bepaald en bedraagt 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 5.740.090. Dit betekent dat alleen die afwijkingen vermeld worden waarbij het grensbedrag wordt overschreden. Conform het besluit van de staten van 23 oktober 2024 worden alle afwijkingen die groter zijn dan

afgerond € 287.000 in de paragraaf Bedrijfsvoering toegelicht. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2024 van de Commissie BBV van oktober 2024.

Bevinding

Het college stelt vast dat de omvang van de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties die niet rechtmatig tot stand zijn gekomen € 411.395 bedraagt. Dit is lager dan de daarvoor gestelde grens van € 5.740.090. Van de niet rechtmatig tot stand gekomen verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties is volgens het college overigens een bedrag van € 0 acceptabel op basis van door provinciale staten vastgestelde afspraken. Over het jaar 2024 zijn geen onduidelijkheden vastgesteld.

De geconstateerde afwijkingen betreffen:

Begrotingscriterium	(bedragen x € 1.000)
Aanbestedingen	411
Totaal	411

Het vastgestelde beleid betreft de Financiële verordening Provincie Fryslân 2022 (gewijzigd op 18 december 2024) en de onderliggende beleidsnota's welke op 15 december 2021 door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Hieronder zijn met name de nota Uitvoering begroting, de nota Reserves, voorzieningen en overlopende passiva en de nota Waarderen, activeren en afschrijven van belang.

In de paragraaf bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met de staten aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid en zijn de afwijkingen omtrent het voorwaardencriterium opgenomen boven de rapporteringsgrens van € 287.000. In deze paragraaf heeft het college ook beschreven welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

3. Controle verklaring

De controle verklaring is te vinden bij de 'bijlagen', rechts bovenaan de pagina.

4. Bijlagen

4.1 Structurele en niet structurele lasten en baten

x € 1.000	structurele budgetten			niet structurele budgetten		
	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Afwijking begroting rekening	Begroting 2024 na wijziging	Rekening 2024	Afwijking begroting rekening
Lasten						
1 Bestuur	13.225	12.516	709	10.209	11.114	-905
2 Infrastructuur	96.994	96.019	975	45.124	40.501	4.623
3 Natuur en Landbouw	70.381	71.762	-1.382	38.823	37.752	1.071
4 Ruimte en Klimaat	11.939	11.189	750	39.546	30.321	9.224
5 Economie en Mienskip	38.164	37.398	766	52.286	43.244	9.042
6 Bedrijfsvoering	94.498	87.233	7.265	1.446	2.033	-586
7 Provinciefinanciën	792	3.487	-2.696	5.622	11.451	-5.829
Begrotingssaldo	58.446	0	58.446			
Totaal lasten	384.439	319.605	64.834	193.055	176.415	16.640
Totaal structurele en niet structurele	577.494	496.020	81.474			
Baten						
1 Bestuur	1.651	1.779	-128	0	0	0
2 Infrastructuur	4.867	6.528	-1.661	19.996	18.850	1.147
3 Natuur en Landbouw	3.728	5.643	-1.915	26.914	24.900	2.014
4 Ruimte en Klimaat	1.464	1.470	-6	24.047	20.287	3.761
5 Economie en Mienskip	328	173	155	6.060	3.538	2.522
6 Bedrijfsvoering	1.924	2.306	-382	0	0	0
7 Provinciefinanciën	392.537	395.563	-3.026	44.756	44.832	-76
Totaal baten	406.498	413.460	-6.962	121.774	112.406	9.368
Totaal structurele en niet structurele	528.272	525.867	2.406			

Structurele budgetten zijn budgetten die voor jaarlijks terugkerende activiteiten en taken in de (meerjaren)begroting zijn opgenomen.
Niet structurele budgetten zijn budgetten voor projecten die voor een bepaalde (eindige) periode in de begroting zijn opgenomen.
Zowel de baten als de lasten die met deze projecten zijn gemoeid worden als tijdelijk aangemerkt.

4.2 Overzicht Gewaarborgde geldleningen

Nr.	Door wie de lening is aangegeven	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag	Procentage van de lening die door de provincie wordt gewaarborgd	Datum en nummer besluit Provinciale Staten c.q. CdK	Goedkeuringsbesluit	Einddatum borgstelling	Rente-%	Restantbedrag van de geldlening per 1-1-2024	Totaalbedrag v.d. gewone en buitengewone aflossing in 2024	Restantbedrag gewaarborgd door de provincie per 31-12-2024
			in €						in €	in €	in €

1	Stichting Groenfondsen	Voorfinanciering subsidie particulier natuurbeheer	9.252.025	100%	11-12-07, nr. n.b.	11-12-07, nr. n.b.	31-12-2043		8.638.700	314.989	8.323.711
---	------------------------	--	-----------	------	--------------------	--------------------	------------	--	-----------	---------	-----------

TOTAAL	8.638.700	314.989	8.323.711
---------------	------------------	----------------	------------------

4.3 Specifieke uitkeringen (Sisa-verantwoording)

Sinds 2006 is voor de verantwoording van de bestedingen van specifieke uitkeringen van het rijk aan provincies en gemeenten de zogenoemde SiSa-audit ingevoerd: Single Information, Single Audit. Deze werkwijze is in 2008 in de Financiële verhoudingswet verplicht gesteld. Dit heeft tot gevolg dat de verantwoording van de besteding van specifieke uitkeringen via de zogenoemde Sisa-bijlage bij de jaarrekening verloopt. Deze bijlage is opgesteld volgens een door het rijk voorgeschreven format. De controle van deze bijlage wordt meegenomen in de accountantscontrole van de jaarrekening. De accountant meldt vervolgens per specifieke uitkering zijn bevindingen in het accountantsverslag (rapport van bevindingen).

In de jaarrekening 2024 gaat het om 42 verschillende regelingen. Het aantal specifieke uitkeringen is de afgelopen jaren sterk toegenomen (42 regelingen in 2024 tegenover 3 regelingen in 2019). Deze toename is het gevolg van een opmerking van de Algemene Rekenkamer in het Verantwoordingsonderzoek 2018. De Algemene Rekenkamer heeft opgemerkt dat het Rijk in bepaalde gevallen bestuurlijke voorwaarden stelt bij de toekenning van een decentralisatie-uitkering, die de beleids- en bestedingsvrijheid van decentrale overheden beperken. Om die reden worden de uitkeringen nu getoetst om zo te beoordelen welke uitkeringsvorm passend is. In veel gevallen is nu gekozen voor een specifieke uitkering, waarbij de verantwoording via de SiSa-bijlage verloopt. In het hoofdlijnenakkoord heeft het Rijk opgenomen dat specifieke uitkeringen worden overgeheveld naar het Provinciefonds. Dit moet nog nader worden uitgewerkt en hier voeren we in IPO verband gesprekken over met het Rijk.

Het doel van SiSa was en is dat provincies (en ook gemeenten) minder vaak en maar op één moment verantwoordingsinformatie aan het Rijk hoeven te verstrekken over de besteding van specifieke uitkeringen. De controle op rechtmatigheid van de bestedingen geldt voor de specifieke uitkeringen waarover in het kader van Sisa verantwoording afgelegd moet worden. Daartoe is in de Sisa-bijlage een aparte kolom "aard controle" opgenomen. In aanvulling op de in de Sisa-bijlage gevraagde informatie mogen de Ministeries nog (beperkt en zeker niet jaarlijks) enige beleidsinformatie vragen. Hiervoor is geen afzonderlijke accountantsverklaring meer nodig.

SiSa Medeoverheden

In juli 2008 is in een wijziging van de Financiële Verhoudingswet geregeld dat SiSa met ingang van de jaarstukken 2008 ook van toepassing is op door de provincies naar andere provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen doorverdeelde rijksmiddelen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de SiSa-bijlage daartoe uitgebreid met speciaal voor de relatie gemeente-provincie ontwikkelde formats.

Bij de provincie Fryslân is de zogenoemde SiSa-medeoverheden onder andere van toepassing op de

bestedingen van de Regeling Specifieke uitkering Flexibele inzet woningbouw (J41), de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (E15) en de regeling tijdelijke impuls Klimaatadaptatie (E44).

Ook past de provincie voor een aantal eigen subsidiebeschikkingen SiSa-verantwoording toe, bijvoorbeeld de stimulering kleine maatschappelijke initiatieven Iepen Mienskipsfuns en het incidentele subsidieproject proeftuin Wetterskip Fryslân.

Daarnaast legt de provincie als medeoverheid via SiSa verantwoording af aan gemeente Waadhoeke (regiokassier) over de bestedingen voor de Regio deal Noardwest Fryslân (J96B), gemeente Opsterland (regiokassier) over de bestedingen voor de Regiodeal Zuidoost Friesland (J75B) en aan provincie Groningen over de Regiodeal Natuur Inclusieve Landbouw (GR006C).

De Sisa-bijlage is te vinden bij de 'bijlagen', rechts bovenaan de pagina.

4.4 Gerealiseerde lasten en baten per taakveld

Taakveld		x € 1.000,-	Lasten	Baten
0.1	Uitkering provinciefonds		0	308.555
0.2	Opbrengst provinciale belastingen		0	78.502
0.3	Geldleningen en uitzettingen		9.630	23.312
0.4	Deelnemingen		66	24.004
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten		1.322	2.285
0.6	Overhead		42.447	3.209
0.8	Mutatie reserves		81.862	127.846
0.9	Resultaat		75.831	0
1.1	Provinciale staten		4.613	245
1.2	Gedeputeerde Staten		3.297	7
1.3	Kabinetszaken		941	0
1.4	Bestuurlijke organisatie		1.332	0
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio		514	0
1.6	Openbare orde en veiligheid		27	0
1.9	Bestuur, overige baten en lasten		7.882	2.418
2.1	Landwegen		38.475	9.533
2.2	Waterwegen		16.754	1.662
2.3	Openbaar vervoer		95.614	13.360
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten		6.348	349
3.1	Waterkeringen		3.291	3.266
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater		7.298	5.048
3.3	Kwantiteit grondwater		875	737
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater		1.370	0
3.5	Kwaliteit grondwater		447	0
3.9	Water, overige baten en lasten		3.629	2.133
4.1	Bodembescherming		6.412	5.875
4.3	Geluidhinder		0	0
4.4	Vergunningverlening en handhaving		11.673	273
4.5	Ontgroning		0	75
4.6	Duurzaamheid		12.294	4.622
4.9	Milieu, overige baten en lasten		1.555	0
5.1	Natuurontwikkeling		15.666	4.481
5.2	Beheer natuurgebieden		60.160	22.775
5.3	Beheer flora en fauna		30.084	1.882
5.9	Natuur, overige baten en lasten		40	0
6.1	Agrarische aangelegenheden		8.509	1.182
6.3	Kennis en innovatie		9.660	779
6.4	Recreatie en toerisme		5.401	297
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten		20.518	3.063
7.1	Cultuur		40.233	192
7.2	Maatschappij		12.340	0
8.1	Ruimte en leefomgeving		14.321	1.567
8.2	Volkshuisvesting		738	181
8.3	Stedelijke vernieuwing		246	0
			653.713	653.713
				0

4.5 Taakveld BBV verdeling per programma

Programma	Omschrijving taakveld	2024						
		x € 1.000,-						
		U Begroot	U Besteed	U Saldo	I Begroot	I Besteed	I Saldo	U-I Saldo
	0. Mutatie reserves	115	190	-75	73	73	0	-75
	8							
	1. Provinciale Staten	4.882	4.583	299	17	214	-197	496
	1							
	1. Gedeputeerde Staten	2.364	3.297	-933	5	7	-2	-931
	2							
	1. Bestuurlijke organisatie	743	624	119	0	0	0	119
	1							
	1. Bestuur, overige baten en lasten	5.820	5.501	319	1.629	1.558	70	249
	9							
	6. Regionale economie, overige baten en lasten	9.626	9.626	0	0	0	0	0
	9							
P01	Bestuur	23.549	23.820	-271	1.724	1.852	-128	-142
	0. Mutatie reserves	21.819	24.541	-2.723	22.871	21.281	1.590	-4.312
	8							
	1. Bestuur, overige baten en lasten	449	564	-115	318	707	-389	274
	9							
	2. Landwegen	34.958	31.274	3.684	11.849	9.472	2.377	1.307
	1							
	2. Waterwegen	7.090	5.163	1.927	912	1.489	-578	2.505
	2							
	2. Openbaar vervoer	93.672	93.758	-86	11.607	13.360	-1.753	1.667
	3							
	2. Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	5.946	5.760	186	178	349	-171	357
	9							
	3. Waterkeringen	0	0	0	0	0	0	0
	1							
	6. Kennis en innovatie	1	0	1	0	0	0	1
	3							
	7. Maatschappij	1	0	1	0	0	0	1
	2							
P02	Infrastructuur	163.937	161.061	2.876	47.734	46.659	1.076	1.800
	0. Geldleningen en uitzettingen	10	9	1	12	11	1	0
	3							
	0. Mutatie reserves	11.333	10.553	780	26.223	26.227	-4	784
	8							
	2. Waterwegen	3.065	2.610	455	43	0	43	412
	2							
	3. Kwaliteit oppervlaktewater	707	479	228	0	0	0	228
	4							
	4. Duurzaamheid	2.373	1.772	601	2.055	1.588	467	135
	6							
	4. Milieu, overige baten en lasten	441	441	0	0	0	0	0
	9							
	5. Natuurontwikkeling	12.361	11.826	535	3.250	4.481	-1.231	1.766
	1							
	5. Beheer natuurgebieden	59.674	57.177	2.497	23.114	22.508	606	1.891
	2							
	5. Beheer flora en fauna	26.017	28.426	-2.409	1.716	1.547	169	-2.578
	3							
	5. Natuur, overige baten en lasten	40	40	0	0	0	0	0
	9							
	6. Agrarische aangelegenheden	4.516	6.735	-2.219	452	408	44	-2.263
	1							
P03	Natuur en Landbouw	120.536	120.067	469	56.865	56.770	95	375
	0. Mutatie reserves	13.253	15.371	-2.118	16.111	12.972	3.139	-5.257
	8							
	1. Bestuur, overige baten en lasten	153	153	0	116	115	2	-1
	9							
	3. Waterkeringen	3.702	3.291	411	3.639	3.266	373	37
	1							
	3. Kwantiteit oppervlaktewater	12.169	7.298	4.871	7.082	5.048	2.034	2.837
	2							

		x € 1.000,-	2024					
3.	Kwantiteit grondwater	878	875	3	726	737	-11	14
3								
3.	Kwaliteit oppervlaktewater	180	218	-38	0	0	0	-38
4								
3.	Kwaliteit grondwater	2.700	0	2.700	2.700	0	2.700	0
5								
3.	Water, overige baten en lasten	2.396	2.286	110	1.884	2.133	-248	358
9								
4.	Bodembescherming	6.334	5.883	451	5.864	5.850	14	437
1								
4.	Vergunningverlening en handhaving	8.779	8.258	521	355	273	82	439
4								
4.	Ontgronding	32	0	32	47	75	-28	60
5								
4.	Duurzaamheid	10.709	10.146	563	2.622	2.983	-361	923
6								
4.	Milieu, overige baten en lasten	690	567	123	0	0	0	123
9								
5.	Beheer natuurgebieden	596	643	-47	220	267	-47	0
2								
5.	Beheer flora en fauna	293	293	0	0	0	0	0
3								
6.	Kennis en innovatie	667	0	667	0	0	0	667
3								
6.	Regionale economie, overige baten en lasten	99	929	-830	6	854	-847	17
9								
8.	Ruimte en leefomgeving	433	158	276	250	-24	274	2
1								
8.	Volkshuisvesting	155	305	-151	0	181	-181	30
2								
8.	Stedelijke vernieuwing	520	208	313	0	0	0	313
3								
P04	Ruimte en Klimaat	64.737	56.881	7.857	41.623	34.728	6.895	962
	0. Mutatie reserves	14.997	19.387	-4.391	32.225	30.012	2.214	-6.604
	8							
	2. Waterwegen	1.754	2.270	-515	0	0	0	-515
	2							
	4. Duurzaamheid	-86	-142	56	25	50	-25	81
	6							
	5. Natuurontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0
	1							
	6. Agrarische aangelegenheden	1.047	961	86	381	381	0	86
	1							
	6. Kennis en innovatie	10.423	8.728	1.695	2.585	779	1.806	-111
	3							
	6. Recreatie en toerisme	7.938	4.912	3.025	419	292	127	2.898
	4							
	6. Regionale economie, overige baten en lasten	10.702	8.376	2.326	1.755	1.200	556	1.770
	9							
	7. Cultuur	37.299	36.145	1.154	124	192	-68	1.222
	1							
	7. Maatschappij	9.082	11.000	-1.918	0	0	0	-1.918
	2							
	8. Ruimte en leefomgeving	12.293	8.392	3.901	1.100	817	283	3.618
	1							
P05	Economie en Mienskip	105.447	100.029	5.418	38.614	33.722	4.891	526
	0. Overhead	45.879	41.506	4.373	1.894	2.268	-375	4.747
	6							
	0. Mutatie reserves	9.865	2.977	6.888	3.144	2.732	412	6.475
	8							
	1. Gedeputeerde Staten	0	0	0	0	0	0	0
	2							
	1. Kabinetszaken	984	941	43	0	0	0	43
	3							

		x € 1.000,-			2024			
	1. Bestuurlijke organisatie	678	707	-29	0	0	0	-29
4								
	1. Interbestuurlijk toezicht op de regio	537	514	23	0	0	0	23
5								
	1. Openbare orde en veiligheid	35	27	8	0	0	0	8
6								
	1. Bestuur, overige baten en lasten	1.945	1.664	280	30	37	-7	288
9								
	2. Landwegen	7.461	7.139	323	0	0	0	323
1								
	2. Waterwegen	6.835	6.539	295	0	0	0	295
2								
	2. Openbaar vervoer	1.940	1.856	84	0	0	0	84
3								
	2. Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	615	588	27	0	0	0	27
9								
	3. Kwantiteit oppervlaktewater	0	0	0	0	0	0	0
2								
	3. Kwaliteit oppervlaktewater	703	673	30	0	0	0	30
4								
	3. Kwaliteit grondwater	467	447	20	0	0	0	20
5								
	3. Water, overige baten en lasten	1.404	1.343	61	0	0	0	61
9								
	4. Bodembescherming	527	504	23	0	0	0	23
1								
	4. Geluidhinder	0	0	0	0	0	0	0
3								
	4. Vergunningverlening en handhaving	3.570	3.415	154	0	0	0	154
4								
	4. Duurzaamheid	542	518	23	0	0	0	23
6								
	4. Milieu, overige baten en lasten	572	548	25	0	0	0	25
9								
	5. Natuurontwikkeling	4.014	3.840	174	0	0	0	174
1								
	5. Beheer natuurgebieden	2.447	2.341	106	0	0	0	106
2								
	5. Beheer flora en fauna	1.076	1.029	47	0	0	0	47
3								
	6. Agrarische aangelegenheden	850	813	37	0	0	0	37
1								
	6. Kennis en innovatie	974	932	42	0	0	0	42
3								
	6. Recreatie en toerisme	505	484	22	0	0	0	22
4								
	6. Regionale economie, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0
9								
	7. Cultuur	4.272	4.088	185	0	0	0	185
1								
	7. Maatschappij	1.401	1.340	61	0	0	0	61
2								
	8. Ruimte en leefomgeving	5.221	4.998	223	0	0	0	223
1								
	8. Volkshuisvesting	452	432	20	0	0	0	20
2								
	8. Stedelijke vernieuwing	41	39	2	0	0	0	2
3								
P06	Bedrijfsvoering	105.809	92.243	13.566	5.068	5.037	31	13.536
	0. Uitkering provinciefonds	0	0	0	308.555	308.555	0	0
1								
	0. Opbrengst provinciale belastingen	0	0	0	76.323	78.502	-2.179	2.179
2								
	0. Geldleningen en uitzettingen	1.340	9.621	-8.280	21.837	23.301	-1.465	-6.816
3								

		x € 1.000,-	2024					
0.	Deelnemingen	94	66	28	24.004	24.004	0	28
4								
0.	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	-1.269	1.322	-2.591	2.225	2.285	-59	-2.532
5								
0.	Overhead	952	941	11	952	941	11	0
6								
0.	Mutatie reserves	7.986	8.842	-856	27.942	34.550	-6.608	5.752
8								
1.	Provinciale staten	0	30	-30	0	30	-30	0
1								
2.	Landwegen	151	62	89	151	62	89	0
1								
2.	Waterwegen	227	172	54	227	172	54	0
2								
3.	Water, overige baten en lasten	162	0	162	162	0	162	0
9								
4.	Bodembescherming	20	25	-5	20	25	-5	0
1								
4.	Duurzaamheid	0	0	0	0	0	0	0
6								
5.	Beheer flora en fauna	385	335	49	385	335	49	0
3								
6.	Agrarische aangelegenheden	0	0	0	393	393	0	0
1								
6.	Kennis en innovatie	1.510	0	1.510	0	0	0	1.510
3								
6.	Recreatie en toerisme	5	5	0	5	5	0	0
4								
6.	Regionale economie, overige baten en lasten	2.034	1.586	448	1.251	1.010	241	207
9								
8.	Ruimte en leefomgeving	804	773	31	804	773	31	0
1								
P07	Provinciefinancien	14.400	23.781	-9.381	465.235	474.944	-9.709	328
0.	Resultaat	58.446	75.831	-	0	0	0	-17.385
9				17.385				
P99	Financieel kader	58.446	75.831	-	0	0	0	-17.385
				17.385				
Totaal		656.862	653.713	3.149	656.862	653.713	3.149	0